

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

dr. Nagy Barna Krisztina

A szindikátusi szerződés

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Papp Tekla

egyetemi tanár

.....

Budapest, 2018

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki témavezetőmnek Prof. Dr. Papp Teklának, aki felfedte előttem a kutatói munka szépségét. Szakmai iránymutatásaival, alapos, precíz és lelkiismeretes hozzáállásával mindvégig segített a dolgozat elkészítésében. Megtiszteltetés számomra, hogy eddigi pályafutásom során szakmai és baráti támogatásával tüntetett ki. Jelen értekezést neki ajánlom.

Köszönettel tartozom továbbá Dr. Auer Ádám adjunktusnak, Dr. Dúl János tudományos segédmunkatársnak és dr. Lehoczki Zóra Zsófia doktoranduszának a kutatásaim alatt folytatott szakmai eszmecsereért, inspiratív és a kutatásban nyújtott segítségükért.

Hálámat szeretném kifejezni családom felé, akik végtelen türelemmel és támogató szeretettel segítettek munkám során.

Külön köszönöm a Nemzeti Közzolgálati Egyetemnek, hogy a folyamatos fejlesztések révén minden szükséges feltételt biztosítottak számomra a kutatómunka elvégzéséhez és a doktori tanulmányaim abszolválásához.

Hálámat fejezem ki a Dobos-Kőhidi Ügyvédi Társulás felé, akik lehetőséget biztosítottak arra, hogy betekintést nyerjek a jog gyakorlati világába és valós szindikátusi szerződések elemzése révén szerzett tapasztalataimmal gyarapíthassam kutatásaim.

Ugyanígy köszönettel tartozom Gabala Ferenc labdarúgónak, labdarúgó-szakedzőnek, a Dorogi FC Örökös tagjának, a Vasas SC szakmai igazgatójának, valamint dr. Puskás Sándornak, a Közbeszerzési Döntőbizottság elnökének, akik személyes interjúk keretében járultak hozzá a szindikátusi szerződés közjogi aspektusai gyakorlati vonatkozásainak feltárásában.

Végezetül lekötelezve érzem maga, hogy az értekezés műhelyvitáján résztvevőktől elhangzott kérdések, értékelések és bírálatok mind hozzájárultak e munka szakmai színvonalához.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	7
1. A szindikátusi szerződést érintő tudományos probléma, és a kutatási célok megfogalmazása	8
2. Az alkalmazott módszertan	14
I. Fejezet: A szindikátusi szerződés előzményei	
1. Mi a szindikátus?	16
2. A szindikátusi szerződés gyökerei a magyar jogban	24
2.1. Szindikátus a kereskedelmi jogban	25
2.2. A szindikátust érintő versenyjogi kitekintés	27
2.2.1. Az 1931. évi XX. törvénycikk	30
3. Szindikátus a magánjogban	33
4. Párhuzamban a hatályos magánjogunkban ismert szindikátusi szerződés és a szindikátus	35
4.1. Szindikátusból szindikátusi szerződés	36
II. Fejezet: A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés	
1. A szindikátusi szerződés ismérvei	39
1.1. Kooperációs kontraktus	40
1.2. Atipikus megállapodás	42
1.3. A bírói gyakorlat és a szakirodalom álláspontja	43
1.3.1. A szerződési szabadság intézményének közjogi aspektusai	43
1.3.2. A szerződési szabadság intézménye a Polgári Törvénykönyvben	46
1.4. Viszonya a társasági szerződéshez	48
1.4.1. A társasági szerződés célja és jellemzői a szindikátusi szerződés szempontjából	48
1.4.2. A társasági szerződés és a szindikátusi szerződés viszonya	50
1.4.2.1. Eltérő célok	51
1.4.2.2. Titkosság	51
1.4.2.3. Időbeliség	52
1.4.2.4. Járulékoság, önállóság kérdés	53
1.5. Viszonya a jogszabályi környezethez	54
1.5.1. A szindikátusi szerződés újjáéledése: a gazdasági társaságokról szóló törvények hatása	55
1.5.2. Kísérletek a szindikátusi szerződés visszaszorítására	57
1.5.3. A szindikátusi szerződés, mint szokáson alapuló kontraktus	60
2. A szindikátusi szerződés alanya	61
3. A szindikátusi szerződés tárgya és tartalma	62
3.1. A lehetséges tárgykörök csoportosítása	64
3.2. A tipikus szerződési tartalom	67
3.2.1. A szavazási megállapodás célja	67
3.2.2. A szavazati szindikátus működése	68

3.2.3. A szavazati megállapodás alternatívái	69
3.2.3.1. A meghatalmazott útján történő szavazás	70
3.2.3.2. A voting trust agreement	70
3.3. Újabb aspektus a szabályozási tárgykörökben	71
3.3.1. A családi vállalkozások	72
3.3.1.1. Szervezeti szempontból	72
3.3.1.2. Az érzelmi többlet szempontjából	73
3.3.1.3. A tartós jólét biztosításának (továbbörökítés) célja alapján	73
3.3.2. Az öröklési szerződés és a társasági jogi típusú szindikátusi szerződés összehasonlítása	74
3.3.2.1. A szerződés fogalma	74
3.3.2.2. Az alkalmazandó szabályok köre	75
3.3.2.3. A szerződés megkötése és alakítása	75
3.3.2.4. A szerződés alanya	76
3.3.2.5. A szerződés tárgya és tartalma	77
3.3.2.6. A szerződés módosítása	78
3.3.2.7. A szerződés megszűnése és megszüntetése	79
3.3.2.8. A szerződések nyilvántartása	80
3.3.2.9. Viszonyuk más szerződésekhez	80
3.3.2.10. Szindikátusi szerződés vs. öröklési szerződés a társasági jogban	81
4. A szindikátusi szerződés megszegése	81
4.1. Szavazás	84
4.2. Üzletrész átruházása	84
4.3. Különjogos üzletrész	85
5. A szindikátusi szerződést érintő kodifikációs kísérletek	86
5.1. A semleges megközelítés	87
5.2. A pozitív megközelítés	88
5.3. Nemzetközi aspektusok: modelltörvények	91
5.3.1. Az UNCITRAL modelltörvénye	92
5.3.2. Európai Társasági Modelltörvény (EMCA)	93
5.4. Konzekvenciák a szindikátusi szerződés hazai szabályozását illetően	94
III. Fejezet: Befolyásszerzés szindikátusi szerződéssel, kitekintéssel az aranyrészvényre	
1. A befolyásszerzés alanyai	97
2. A befolyásszerzés tárgya	99
2.1. A befolyásszerzés közvetett tárgya (a befolyás; tagsági jogviszony nélkül nincs befolyás, csak befolyásolás)	99
2.2. A befolyásszerzés közvetlen tárgya (a befolyás megszerzése)	101
2.2.1. A befolyás kialakítása társasági jogi eszközökkel	101
2.2.2. Befolyás kialakítása kötelmi jogi alapon	103
2.3. A befolyásolás	106

3. A befolyásszerzés tartalma: jogok és kötelezettségek	107
3.1. A konszernfelelősség viszonyulása a felelősségátörés és felelősségátvitel intézményéhez	109
4. Az állam, mint befolyásszerző	111
4.1. Az aranyrészvény problematikája	112
4.2. A magyar szabályozás és az Alkotmánybíróság álláspontja	117
4.3. Záró gondolatok az aranyrészvény kapcsán	124
5. Összegző gondolatok a szindikátusi szerződésről és a befolyásszerzésről	126
IV. Fejezet: Csendes társaság a szindikátusi szerződés tükrében	
1. A csendes társaság ismérvei, jellemzői	129
1.1. A vállalat tulajdonosa és a csendes társ közötti láthatatlan viszony	130
1.2. A veszteség kizárásnak lehetősége a nyereségben való részesedés mellett	133
1.3. A csendes társ „tagsági jogai”	133
1.4. A csendes társaság megszűnése	134
2. A csendes társaság elhatárolása más jogintézményektől	135
2.1. A csendes társaság elhatárolása a kereskedelmi társaságoktól	136
2.2. A csendes társaság elhatárolása a magánjogi társaságtól	137
2.3. A csendes társaság elhatárolása az alkalmi egyesülettől	138
2.4. A csendes társaság elhatárolása a kölcsöntől	139
3. Létesíthető csendes társaság hatályos jogunkban?	139
V. Fejezet: A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés	
1. A kockázati tőkebefektetés	145
1.1. A kockázati tőkebefektetés szükségessége	145
1.2. A kockázati tőkealapok	146
1.3. Az üzleti angyalok és a corporate venturing	148
1.4. A kockázati tőkebefektetés célja	150
2. A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szerződés	152
2.1. A kooperációt megvalósító szerződés jelentősége a kockázati tőkebefektetések során: a szindikátusi szerződés	154
2.2. A vonatkozó bírói gyakorlat bemutatása	154
2.2.1. A befektető és a befektetett személye	155
2.2.2. A befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza	156
2.2.3. A befektetés megvalósítása és az alkalmazott biztosítékok	157
2.2.3.1. Hígulás és hígulás elleni védelem	158
2.2.3.2. Vesting és reverse vesting	159
2.2.3.3. Drag along és tag along jogok	161
2.3. A kockázati tőkebefektetésre irányuló szerződés és a szerződési kapcsolatok	163
3. Következtetések a szindikátusi szerződés és a kockázati tőkebefektetés vonatkozásában	164
VI. Fejezet: A konzorcium	

1. A konzorciumi szerződés alapvető jellemzői	165
2. A polgári jogi társaság intézményének alkalmazhatósága a konzorciumokra	168
3. A konzorciumi szerződés fajtái	170
3.1. A közbeszerzési eljárásban megjelenő konzorcium	170
3.2. A privatizációs eljárásban megjelenő konzorcium	172
3.3. Finanszírozási célzattal létesült konzorcium	175
3.4. A felszámolási eljárásban megjelenő konzorcium	176
4. A konzorciumi szerződés alanya	177
5. A konzorciumi szerződés tárgya és tartalma	179
6. A konzorciumi szerződés megszegése és megszűnése	180
7. Összegzés, viszonya a szindikátusi szerződéshez	181
VII. Fejezet: A szindikátusi szerződés versenyjogi aspektusai	
1. A versenyjog alkotmányos alapjai	182
2. A gazdasági versenyt korlátozó megállapodások	186
2.1. A versenykorlátozó megállapodások	186
2.2. A szindikátusi szerződés, mint megállapodás	189
3. Gazdasági erőfölénnyel való visszaélés	190
4. A vállalkozások összefonódása	192
5. Versenyjogi aspektusok a közbeszerzési eljárásban és a szindikátusi szerződés	195
5.1. A versenytársak összejátszása a közbeszerzés során	196
5.2. Speciális esetek: a konzorcium és az ajánlatkérő részéről megvalósuló verseny tisztaságát sértő magatartás	199
VIII. Fejezet: Szindikátusi szerződés a sportjogban	
1. Alkotmányjogi aspektusok	202
2. Az utánpótlás-nevelésről röviden	204
3. A szindikátusi szerződés előfordulása a (labdarúgás) utánpótlás-nevelés területén	206
3.1. A szindikátusi program	206
3.2. A sportiskola	208
4. A szindikátusi szerződés sportjogi minősége	209
5. Összegzés	210
Záró gondolatok	212
Felhasznált irodalom jegyzéke	220
Felhasznált internetes források jegyzéke	232
Felhasznált jogszabályok és bírói döntések jegyzéke	233
Publikációs jegyzék	237

A kézirat lezárásának dátuma: 2018. augusztus

Bevezetés

„Szűnjön meg a szindikátus kérdés oly valami lenni, amiről tudunk, de nyíltan beszélni és írni nem igen szoktunk; ellenkezőleg, beszéljünk róla s rendezzük ezt a joganyagot és tisztázzuk, ami érték benne a jogász számára és útmutatás a gyakorlati élet részére feltalálható.”¹

A gazdasági életben meghatározó szerep jut a gazdasági célú együttműködések alakító és befolyásoló szerződéses kapcsolatoknak és tipikusan azoknak a szerződéseknek, amelyek nevesítve nem jelennek meg a ma hatályos Polgári Törvénykönyvben,² azaz kodifikálásra nem kerültek. Ezek az egyedi megállapodások a nevesített és kodifikált kontraktusok kereteit szétfeszítik, azt elhagyják annak érdekében, hogy a felek az egymás közötti viszonyaikat a lehető legrugalmasabban és számukra a legelőnyösebb módon szabályozzák. Ezek a szerződési konstrukciók a valóságban a Ptk-ban nem nevesített vegyes megállapodások formájában vagy nevesített, de a Ptk-ban nem kodifikált atipikus szerződések formájában jelenhetnek meg.³ Nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy ezen megállapodások egyike manapság igen nagy érdeklődésre és népszerűsége tart számot,⁴ fakad ez abból, hogy egy jogszabály által nem szabályozott kooperációt testesít meg a felek között, és - többek között a szabályozatlanságából fakadóan – a gazdasági élet valamennyi résztvevője számára ismeretlen, a megállapodás léte és/vagy annak tartalma nem válik transzparenssé. A fenti néhány gondolat a szindikátusi szerződésről szól, arról az atipikus együttműködésről, amely a rendszerváltozás időszakától újra gondolkodásra készíti a jogalkotót és a jogalkalmazót egyaránt, ami nem véletlen, hiszen a szindikátusi szerződés, a szindikátus és megannyi szinonimája igen komoly múltra tekint vissza.

¹ Fränkel Pál: Részvénytársaság és szindikátus, Polgári Jog, 1936/10., 714.

² 2013. évi V. törvény, a továbbiakban: Ptk.

³ A kérdésről lásd bővebben: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015.

⁴ A jogirodalom és a bírói gyakorlat is ismeri ezt az atipikus szerződést, de az ezen kontraktus típust érintő szakirodalom és bírói döntések száma is igen gyérnek mutatkozik mind a rendszerváltást megelőző és az azt követő időszakban is. Jól szemlélteti ennek okát a hivatkozott idézet, amely híven tükrözi azt a hozzáállást, ami a szindikátusi szerződést jellemzi. Fejttörést okoz a jogalkotónak és a jogalkalmazónak egyaránt.

1. A szindikátusi szerződést érintő tudományos probléma, és a kutatási célok megfogalmazása

A Jogi Lexikon szerint a szindikátusi szerződésnek a gyakorlatban három értelme alakult ki: mint a konzorcium és a kartell szinonimája, valamint a részvényesek közötti szavazási megállapodás, újabban pedig gazdasági társaságok alapítására vonatkozó szándéklevélként kerül alkalmazásra. Ez a fogalmi meghatározás jól rávilágít arra, hogy a szindikátusi szerződés többféle tartalommal köthető polgári jogi szerződés, ami kapcsolódhat a társasági joghoz, valamint közjogi elemeket is hordozhat magán. Ezen túl a Jogi Lexikon nem említi minden olyan tárgykört, amelyben a szindikátusi szerződés alkalmazásra kerül, ami azt jelenti, hogy a szindikátusi szerződés egy fejlődésben lévő szerződés, amely még „nincs befejezve”, azonban számos olyan információval rendelkezünk róla, ami alapján szükségesnek mutatkozik egy összegző értekezés elkészítése.

A szindikátusi szerződés polgári jogi szerződés, mely szorosan kapcsolódik a társasági joghoz, ezért a szerződés értelmezése, a polgári jogi szabályok érvényesülése csak a társasági joggal szoros összefüggésben, ez utóbbinak prioritást adva képzelhető el.⁵ A polgári jog és a társasági jog szoros együttélése folytán a szindikátusi szerződés kapcsán kérdésként merül fel és egyöntetű álláspont hiánya okán továbbra sem egyértelmű, hogy a szerződés megszegése társasági jogi konzekvenciákkal járhat-e, tehát például a társasági jogban alkalmazott tagkizárás intézményének alkalmazására alapot adhat-e a szindikátusi szerződés megszegése. A szindikátusi alapvetően kooperációs (együtműködési) szerződés, amely alapján a gazdasági társaság tagjai a társaságon belül egymással szembeni kapcsolatukat, együtműködésüket és elvárásaikat szabályozzák,⁶ amire tekintettel a szerződésnek addig van értelme és létjogosultsága, amíg a gazdasági társaság létezik, mert megszűnése esetén nem marad olyan keret, ahol a vállalt magatartás gyakorolható lenne.⁷ Ez további adalékként szolgál a szerződést övező bizonytalanságnak azáltal, hogy nem tisztázott, kik lehetnek a szerződő felek, hogyan érinti a szerződést a tagsági jogviszony megszűnése, az új tag belépése, a társaság megszűnése, valamint az sem állapítható meg pontosan, milyen tartalommal tölthető meg a szerződés. A szindikátusi kooperációkat érintően az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az egy önálló,⁸ atipikus szerződés, amely kötelmi jogi

⁵ BH 1998. 89.

⁶ Balásházy Mária: A szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, *Gazdaság és Jog*, 1993/5., 16.

⁷ Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: *Atipikus szerződések*, Opten, Budapest, 2015., 224.

⁸ Vb 1997/1.

kötelezettségvállalásokat keletkeztet,⁹ azonban a társasági szerződésre tekintettel kerül megkötésre, a társasági szerződésen felüli többlet-kötelmeket rögzítenek benne.¹⁰ Ennek folytán tisztázni kell, milyen viszonyban áll egymással a társasági alapidokumentum és az ahhoz járuló, önmagában szerződésként funkcionáló megállapodás. A szindikátusi szerződés további sajátossága, hogy jogszabály által nem szabályozott szerződés, ami megteremti annak szükségét, hogy megvizsgáljuk, a kontinens egyes országainak nemzeti joga hogyan viszonyul a társasági jogban bevett szerződési jelenséghez, esetleg milyen kodifikációs kísérletek születtek a kooperáció „mederbe terelése” érdekében. A nemzetközi kitekintés körében tett kutatások során világossá vált, hogy az egyes nemzetállamokban előforduló és a szindikátusi szerződéssel azonosítható megállapodások összehasonlító bemutatása jelen dolgozat keretében nem abszolválható, ugyanis zömében egy kodifikálatlan, titkos, ámde a gyakorlatban bevett megállapodásról van szó, ami révén nehézkes olyan közös elemzési szempontrendszer felállítása, ami mentén a szerződés valamennyi előfordulása bemutatható és összehasonlítható, valamint az is akadályt jelent – ahogyan a hazai viszonylatokban is -, hogy a témában releváns joggyakorlat felkutatása megtörténjen. Ezért a dolgozatban a sokat vitatott kodifikáció kérdésében kívántunk csak állást foglalni úgy, hogy megvizsgáltuk, a közel azonos jellemzőkkel rendelkező társasági jogi típusú szindikátusi szerződéseket az egyes európai államok miként kezelik a jogi szabályozottság szempontjából. Álláspontunk szerint akár egy, akár több nemzetállamban előforduló szindikátusi megállapodások összehasonlító jogi jellegű bemutatása külön értekezés készítését kívánta volna, aminek indokaként az eltérő polgári jogi vagy társasági jogi szabályozás és jogtörténeti előzmények adhatók elő. A nemzetközi szakirodalom felkutatása és értelmezése során elért eredmények, valamint a hazai magánjogi jogalkotás eredményei - különös tekintettel az új Polgári Törvénykönyv elfogadására – indokolták annak szükségességét, hogy megvizsgáljuk, ezek hogyan befolyásolják és alakítják a szerződési tartalom kérdését a szindikátusi szerződés vonatkozásában. Ennek körében érdemesnek tartjuk a családi vállalkozások és azok továbbörökítése kapcsán a szindikátusi szerződés relevanciájának vizsgálatát. Álláspontunk szerint a családi vállalkozások és azok belső viszonyai, továbbörökítésének kérdése külön doktori értekezés elkészítését igényelné – akár a szindikátusi szerződés szempontjából vizsgálva, akár nem –, erre tekintettel a kutatási eredmények feldolgozása során igyekeztünk az értekezés témája által szabott keretek között maradni. A nemzetközi aspektusok vizsgálata során szerzett kutatási tapasztalatok arra ösztönöztek bennünket, hogy röviden a corporate

⁹ BDT 2007. 160.

¹⁰ Juhász József: Szerződések ütközése Kft.-ken belül avagy felesleges duplicitás?, Magyar Jog, 1991/12., 731.

governance szempontjából is szót ejtsünk a szerződésről, ugyanis bizonyos társasági formák esetében a felelős társaságirányítási szabályok elegendőnek mutakozó korlátot szabhatnak a szindikátusi szerződés háttér-megállapodási jellegéből fakadó visszasságok kiküszöbölésére.

Tekintettel arra, hogy a szindikátusi szerződés a gazdasági társaság tagjai közötti kooperációt szabályozza, elengedhetlennel mutakozott a társaságon belüli kooperálás sajátos típusa, a befolyásszerzés vizsgálata is. Gazdasági társaságok olyan jogi személyek, amelyek keretében a tagok üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytatnak, ami vagyoni hozzájárulás teljesítését igényli, erre tekintettel pedig a tagok a nyereségből közösen részesednek, és a veszteséget közösen viselik. A hangsúly a gazdasági tevékenység tagok általi közös végzésén van, ugyanis a közös jelző egy érdekközösség fennállását tételezi fel a jogi személyt alkotó tagok között, vagyis a társaság érdekeit, céljait szem előtt tartó kooperációt. A gazdasági társaságok ezen sajátos vonását felülírhatja a befolyásszerzés intézménye, amely során valamely tag képes lesz olyan meghatározó befolyással bírni a társaság döntéshozatali mechanizmusa felett, ami révén az érdekközösség felbomlik, a társasági érdekek helyett az egyéni, a befolyással rendelkező tag érdekei jutnak érvényre. Az érdekközösség felbomlására, a hitelezői és kisebbségi érdekek sérelmére, azaz a befolyás megszerzésére társasági jogi eszközökön túl kötelmi jogi eszközökkel, szindikátusi szerződéssel is sor kerülhet. Ebből látható, hogy a szindikátusi szerződés (és a szavazási megállapodás) méltán vitatott intézménye a hazai társasági jogi gyakorlatnak, hiszen a gazdasági társaságok alapvető ismérvének, az érdekközösség megsértésének lehet eszköze. A fejezet azt a célt szolgálja, hogy a befolyásszerzés szabályai – a szakirodalomban hiánypótló módon – a szindikátusi szerződés szempontjából kerüljenek bemutatásra, valamint speciális helyzetéből fakadóan az állam részvételével működő gazdasági társaságok és az aranyrészvény kérdésköre is feldolgozásra kerüljön.

Szindikátusi szerződés megkötésére nem csak a társaság tagjai között kerülhet sor, ahogyan azt az előbb bemutatott fejezetek szemléltetik, hanem a társasági tag(ok) harmadik személlyel/személlyekkel is kooperálhat(nak). Ennek körében a csendestársasági és a kockázati-tőkebefektetési fejezetek kerülnek kidolgozásra. A szindikátusi szerződés társasági jogi aspektusa kapcsán indokoltnak mutakozott a csendestársaság intézményének vizsgálata is, ugyanis az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével és a Harmadik Könyv diszpozitív szabályozása folytán, valamint a polgári jogi társaság üzletszerű közös gazdasági tevékenység végzésére történő alapítása lehetőségének elismerésével mind a Polgári Törvénykönyvhöz fűzött kommentárok, mind a szakirodalom olyan találgatásokba kezdett, ami annak a

kérdésnek a megválaszolására irányult, miszerint csendes társaság ismételten létesíthető-e. Az 1930. évi V. törvény csendes társaságra vonatkozó rendelkezéseit az 1960. évi 11. törvényerejű rendelet helyezte hatályon kívül, így az 1959. évi IV. törvény (Polgári Törvénykönyv) hatálybalépésével 1960. május 1. napjától csendes társaság nem alapítható. „Úgy tűnik, hogy a csendes társaság iránti igény még ma sem szűnt meg, bár a törvényalkotó tudatosan akként foglalt állást, hogy nem kívánja támogatni azt a törekvést, hogy valaki teljesen rejtve, még a társasági viszony létét is leplezve lehessen társaság (még ha csupán belső társaság) tagja.”¹¹ Kapcsolódva a csendestársaság intézményéhez a kockázati tőkebefektetések során kötött szindikátusi szerződés minősítésére, valamint a befektetési célzatot is magán hordozó csendestársaság szindikátusi szerződés szempontjából történő bemutatását is indokoltnak láttuk. Ez azzal is alátámasztható, hogy a csendestársaság egy vegyes szerződési konstrukcióként is felfogható, ami alapján megválaszolásra vár annak kérdése, hogy a szindikátusi szerződés, mint atipikus kontraktus, a szerződési tartalom alapján eltéríthető-e az atipikus besorolásból.

A hazai jogtudományban a jogszabályokat - Ulpianusz nyomán – két nagy csoportba soroljuk: a közjogi és magánjogi szabályok kategóriájába.¹² Ez a felosztás azonban inkább didaktikai célokat szolgál, a jogszabályok merev elhatárolása a közjog és a magánjog mentén mára meghaladott. Szemléletesen mutat rá erre Grosschmid Béni akkor, amikor a magánjog és közjog között húzódó képzeletbeli határvonalat csipkésnek nevezi,¹³ Lábady Tamás A magánjog általános tana című munkájában pedig felhívja a figyelmet a magánjog közjogiasodására,¹⁴ a közjog és a magánjog egyre intenzívebb „összemosódására” és egymásra való kölcsönös hatására, vagyis arra, hogy a klasszikusnak nevezhető dichotómia megbomlani látszik: a magánjog egyre több közjogi elemmel, a közjog viszont egyre több magánjogi elemmel bír, ami szoros összefüggést mutat a két jogterület között.¹⁵ Ezen túl Nochta Tibor a közjog és magánjog viszonyáról szóló tanulmányában felteszi a kérdést, miben is áll az elhatárolás létjogosultsága, amire egyértelmű és konkrét válasz álláspontja szerint nincs, azonban egyetért azzal, hogy a közjog és magánjog bizonyos fokú elválasztásának hasznai a jogfejlődés tekintetében kimutathatók.¹⁶

¹¹ Kisfaludi András: Típuskényszer és a csendestársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008., 43.

¹² Szladits Károly: Magyar magánjog I., Grill Kiadó, Budapest, 1938, 11-22.

¹³ Grosschmid Béni: Magánjogi előadások, Jogszabálytan, Athenaeum, Budapest, 1905, 10.

¹⁴ Lábady Tamás: A magánjog általános tana, Szent István Társulat, Budapest, 2017, 10-22.

¹⁵ Nochta Tibor: A közjog és a magánjog viszonyáról az új Ptk. alapján, Jogtudományi Közlöny, 2016/10., 481.

¹⁶ Nochta Tibor: A közjog és a magánjog viszonyáról az új Ptk. alapján, Jogtudományi Közlöny, 2016/10., 482.

Ha a polgári törvénykönyv egyes rendelkezéseit vizsgáljuk – például az ingatlan-nyilvántartási szabályok, a tulajdon közjogi korlátai, közszolgáltatási szerződés, etc. – vagy az alkotmánybíróság személyiségi jogok megsértése körében hozott határozatait, a piacgazdaság alkotóelemei és az Alkotmánybíróság alkotmányértelmezési tevékenysége révén a szerződési jogi alapelvek tekintetében a szerződési szabadság tételét hívjuk fel, mind jól mutatják a közjog és a magánjog között fennálló vitathatatlan kölcsönhatásokat. Erre a jelenségre igyekeztünk rámutatni a dolgozat azon fejezeteiben, amelyek a közjogi alapok bemutatását is tartalmazzák.

Ezt a szemléletmódot tükrözi Papp Tekla atipikus szerződésekről készített monográfiája is, amely akként foglal állást, hogy léteznek olyan szerződések, amelyek a magánjogi jellemzőkön túl igen erős „közjogi hatás”¹⁷ alatt állnak, ezáltal a köz- és a magánjog határán állónak, azaz vegyes szerződésnek tekinti őket.¹⁸ Ezt a csoportosítási szempontot – a köz- és a magánjog vitathatatlan együtthatása révén – a dolgozat alapjának tekintem a szindikátusi szerződés társasági jogon kívüli előfordulása körében. A joggyakorlat és a szakirodalom elemzése körében tapasztaltam, hogy a szindikátusi szerződés nem csak polgári jogi és társasági jogi relevanciával bír, ugyanis ezen kereteket elhagyva a szindikátusi szerződés más jogágak, jogterületek érintésével is felbukkanhat például a versenyjogban, a közbeszerzési jogban vagy a sportjogban, mint vegyes jogágakban, így felmerül annak kérdése is, hogy mennyiben tekinthető egy atipikus szerződés a jogrendszer vagy jogág szempontjából vegyes szerződésnek. A társasági jogon kívüli előfordulása körében abból indulunk ki, hogy a szindikátusi szerződés alapvetően polgári jogi megállapodás, polgári jogi szerződés, azonban a szerződési tartalom, amennyiben az nem a társasági tag(ok) részvételével, nem társasági jogi tartalommal köttetik, a klasszikus kereteket elhagyva más (részben akár közjogi) színezetet kap. Ennek keretében és a jogtörténeti előzmények figyelembe vételével a konzorcium, a versenyjogi és közbeszerzési aspektusok, valamint a sportjogi előfordulás vizsgálata és feltérképezése mutatkozott indokoltnak. Visszautalva a Jogi Lexikon által adott magyarázatra, a gyakorlatban a konzorcium és a szindikátus szavak szinonimaként alkalmazott kifejezések, ezért meg kell vizsgálni, hogy milyen viszonyban áll egymással a két kontraktus, valamint hogyan viszonyulnak a polgári jogi társaság intézményéhez, hiszen a konzorciumot gyakran ez alapján ítélik meg; továbbá a versenyjog az a jogterület, ahol a kooperáció léte alapvetően

¹⁷ A kifejezés Dr. Imre Miklós egyetemi docenstól származik, melyet az értekezés műhelyvitája alkalmával fogalmazott meg. Ezúton is köszönjük a jobbító szándékú hozzászólást.

¹⁸ Papp Tekla: Vegyes jogági megállapodások: szerződések a köz- és a magánjog határán, Papp Tekla (szerk.): Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015, 459-561.

nem tilalmazott, de keretek közé szorított. A jogtörténeti előzményekre, a szindikátus és kartell szinonim viszonyára, valamint a fúziókontroll szindikátusi érintettségére tekintettel szükségesnek véltük a szindikátusi szerződés versenyjogi aspektusainak tisztázását. Új jelenség a társasági jogon kívül a sportjogban, az utánpótlás keretében előforduló szindikátusi együttműködések, amelyek jogi szempontú megvizsgálása, és a szindikátusi szerződés rendszerében való elhelyezése volt indokolt. Az egyes fejezeteket az az alapgondolat kapcsolja össze, miszerint a szindikátusi szerződés alapvetően egy polgári jogi megállapodás, ami a társasági joghoz való szoros kötődése miatt magánjogi jegyeket hordoz magán, de a versenyjoggal, a közbeszerzési joggal és a sportjoggal való kapcsolódása miatt a köz- és a magánjog határán elhelyezkedő szerződés lesz, továbbá a különböző szerződési tartalmak felvetik a szindikátusi szerződés jogterületileg és tartalmilag vegyes szerződési minősítését. További kapcsolódási pont, hogy a befolyásszerzés, mint társasági jogi intézmény releváns lehet a kockázati tőkebefektetés során azáltal, hogy az intézményi befektetők kockázati tőkebefektetés során szerzett esetleges befolyása versenyt korlátozó hatással is bírhat, ami alapján a magánjogi megállapodás közjogi behatással rendelkezik.

A szindikátusi szerződést kodifikációjának – mint szerződés rendszerezésére vonatkozó kiindulási szempont - hiánya miatt érdemes elhelyezni a szerződések rendszerében. Azonban az új tendenciaként megjelenő, túl részletező, önszabályozó jellegű megállapodások tartalmi sokféleségük miatt a hagyományos szerződés-rendszerezési szempontok szerint nem kezelhetők. Erre tekintettel az európai szerződési jogi szakirodalomban a szerződések rendszerezésére, a hagyományos szempontokat kiegészítő csoportok alakultak ki, az egyedi és az egymással összefüggő megállapodások kategorizálásával: ezek a szerződési láncolatok (contractual chains), amelyeket a közvetlen és közvetett tárgy azonossága kapcsol össze; a hálózati szerződések (network contracts),¹⁹ amelyek sajátossága a tartós jogviszony létrehozása az abban résztvevők jogi önállóságának megőrzése mellett gazdasági tevékenységük koordinálására; az esernyő vagy keret megállapodások (umbrella/framework contracts),²⁰ mintegy keretet biztosítva a szerződési döntéseknek; valamint a kapcsolt szerződések (linked contracts), mint a szerződő felek és a szerződési tartalom (részleges)

¹⁹ Storme, Matthias E.: A Civilian Perspective on Network Contracts and Privity, *George Washington Law Review*, 2017/6., 1739-1776.; Teubner, Gunther: *Networks as Connected Contracts*, Bloomsbury Publishing, 2011

²⁰ Albano, Gian Luigi – Nicholas, Caroline: *The Law and Economics of Framework Agreements*, Cambridge University Press, 2016

azonosságát jelentő szerződési csoportok.²¹ Bármilyen szempont szerint is kapcsolódnak egymással össze a szerződések, azokat szerződés csoportoknak (group of contracts) nevezzük. A modern társadalom tele van összefüggő szerződésekkel, amelyek a szó legszélesebb értelemben, több különálló, egymással összefüggésben kötött szerződésnek tekinthetők, a szerződési jog azonban továbbra is elsősorban a (csak) két fél közötti hagyományos szerződési viszonyokra összpontosul.²² A szerződések közötti kapcsolat (contractual nexus) számtalan módon kialakulhat és ezek elnevezése többféle jelzővel illehető, tehát a fenti csoportok és azok elnevezése bizonyos esetekben szinonimaként fordulhatnak elő.²³ Az értekezés további célja, hogy a bemutatott egyes szindikátusi szerződési típusok a fent bemutatott szempontok alapján is rendszerezésre kerüljenek.

2. Az alkalmazott módszertan

A munka alapvető célja, hogy az eddig rendelkezésre álló kutatási eredményeket vegye alapul és dolgozza fel, majd erre tekintettel vázolja fel a szindikátusi szerződés pillanatképét. Jelen munka elkészítése során figyelemmel voltunk a szindikátusi szerződést közvetlenül érintő hazai jogalkotási folyamatokra és eredményekre, az elérhető szakmai értekezésekre, valamint a bírói gyakorlat eredményeire is. Az értekezés alapját ezen források szintézise képezi, valamint Papp Tekla, a témában írt átfogó monográfiája.²⁴ Az általa kialakított szemléletmód és módszertan alapjaiból kiindulva készítettük el a szindikátusi szerződés valamennyi aspektusát felvonultató, egyéni jogi álláspontok, következtetések és a szindikátusi kooperációk egészét érintő rendszerszemléletet, mint a témavezetőm munkássága előtti tisztelet jeleként, valamint a szindikátusi szerződést érintő kutatási eredmények gyarapításának szándékaként.

A kutatás során szem előtt tartottuk, hogy munkánk eredményét a történeti fejlődés kontextusába tudjuk helyezni, mindemellett azonban reflektálunk a gyakorlatra is. Így alkalmaztunk interdiszciplináris, jogösszehasonlító, történeti, logikai, nyelvtani és dogmatikai módszereket, végeztünk extrapolálást, teleologikus interpretációt, fogalomalkotást és fogalomhasználatot, jogszabáylelemzést, értelmezést, rendszerezést, összevetést és elkülönítést, megfogalmaztunk de lege lata és de lege ferenda gondolatokat.

²¹ Papp Tekla: Szerződéstípusok, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015, 22-23.; Papp Tekla nagydoktori értekezésének kézírata: A) rész VI. Komplex szerződési képződmények cím alatt.

²² Lásd még: Samoy, Ilse – Loos, Marco: Linked Contracts, Intersentia, 2012

²³ Például: interlinked contracts, linked contracts, network of contracts, network contracts; Grundmann, Stefan – Cafaggi, Fabrizio: The Organizational Contract, Routledge, 2016, 319. alapján.

²⁴ Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015.

Nem csak a nyomtatott formában elérhető joganyagok feldolgozása, hanem az elektronikus adatbázisok használatára is sor került, valamint végeztünk primer adatgyűjtést is. Ezt kifejezetten a szindikátusi szerződés témakörére vonatkozóan végeztük, a saját megbízásból származó adatok összegyűjtésére és feldolgozására törekedtünk. Az adatgyűjtés során mélyinterjú keretében tényeket, véleményeket és szokásokat tártunk fel, továbbá megfigyelés keretében a szindikátusi szerződést érintő joggyakorlat tanulmányozására került sor.

I. Fejezet

A szindikátusi szerződés előzményei

Az értekezés célja a szindikátusnak nevezett atipikus együttműködés bemutatása. Ennek körében jelen fejezet a szerződés eredetének felkutatására törekszik a jogtörténet szemüvegén keresztül. Mindenekelőtt fontosnak tartjuk leszögezni, hogy jelen fejezet és értekezés célja nem lehet a szindikátusi szerződés előzményeinek teljes felkutatása és bemutatása, tekintettel arra, hogy ez a munka kereteit szétfeszítené, továbbá az értekezés nem jogtörténeti kutatások eredményének közreadása céljából íródott, pusztán a jelenkor eseményeinek megértéséhez és bizonyos dogmatikai kérdések megválaszolásához elengedhetetlennek mutatkozik a szóban forgó kontraktus előzményeinek megvizsgálása is. Mindezen túl jelen fejezet szolgáljon mintegy bizonyítékként, amelyet annak igazolására szeretnék felhasználni, hogy ez a szerződés egy időtálló, és a felek igényeihez maradéktalanul igazítható, hasznos kooperáció.

1. Mi a szindikátus?

Bár az értekezés célját tekintve nem kíván etimológiai fejtegetésekbe bocsátkozni, azonban a szerződés mai természetének és jellegének megismeréséhez elengedhetetlen a szindikátus szó eredetének bemutatása. A szakirodalom nem bővelkedik a szindikátus szó eredetét boncolgató forrásművekben, valamint a magyar nyelvű szótárak sem adnak pontos felvilágosítást a vizsgált kérdéskörben. Veress Emőd a szindikátusi szerződést érintő kultúrtörténeti munkájában a szindikátus szó eredetét a görög „szün” (együtt) és „diké” (igazság, jog) elemekből álló szóra vezeti vissza. Állítása szerint többes jelentéstartalommal bírt, igei alakjában jelentése képviselőre és védelemre vonatkozó, főnévi változatában védőt, intézőt, szószólót, választmányt, intézőséget, pertársat és pertársaságot jelentett. A latin nyelv syndicus szó alatt a főnévi változat jelentéstartalmát vette át és így terjedt el a modern nyelvekben is.²⁵ A magyar nyelvben a syndicus szó ismert volt, egyrésztől szószólóság, ügyvivőség²⁶ volt értendő alatta, a védatya, a védügyész²⁷ és a templomgondnok²⁸ is syndicus volt, továbbá a peres képviselőt ellátó, egyetemi tisztséget betöltő személyt is syndicusnak

²⁵ Veress Emőd: A szindikátusi szerződés, kultúrtörténeti környezetben, (kézirat) 3.

²⁶ Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára, Franklin Társulat, Budapest, 1901, 649.

²⁷ Szarvas Gábor (szerk.): Magyar Nyelvőr, az MTA Nyelvtudományi Bizottságának megbízásából, 12. évfolyam, Hornyánszki Viktor, 1883., 174.

²⁸ Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára, Franklin Társulat, Budapest, 1901, 649.

nevezték,²⁹ továbbá a királyi udvarból kiküldött embert a király pereiben³⁰ (királyi prókátor).³¹ Az itt felsorolt jelentéstartalmak alapján a syndicus képviselést ellátó, valamilyen tisztséget betöltő személy, ami kapcsolódhatott például az igazságszolgáltatáshoz (a), a községek és városok igazgatásához (b), az egyházhoz (c), és az egyetemhez (d) is. A következőkben néhány példát hozunk a syndicus által ellátott tevékenységre.

a) A római köztársaság hanyatlása idején igen sok iparral foglalkozó céhtestület létezett már, amelyek tisztségviselőkkel rendelkeztek. Ezek voltak az actorok vagy más néven syndicusok, akik a testület jogi képviselést látták el, mellettük a curator, a quaestor, valamint a magister működött, akik vezetői és belső igazgatási, pénzügyi tevékenységet láttak el.³² Az Árpád korban feltehetően a király ügyvédjeként, a leggazdagabb földesúr ügyvédjeként tartották számon a syndicusokat, azonban erről írásos bizonyíték csak Róbert Károly idejéből maradt ránk, amelyek alapján csak feltételezhetők a fentebb állítottak. Az ilyen tisztséget betöltő személyek rendszerint előkelő úriemberek voltak, püspökök, apátok. Tevékenységüket a király nevében fejtették ki, annak pereiben, mint generalis procurator, syndicus generalis regis jártak el. Az intézmény megalkotásának indoka az volt, hogy a király nagy és sok földterülettel rendelkezett, teendői sokasága révén ügyeit nem tudta személyesen intézni, szükségesnek mutatkozott olyan személyek megbízása, akik megfelelő szakértelem birtokában a király nevében eljárak. Ez az igény hozta létre a syndicus ezen tisztségét.³³

b) A középkorban a községek belső igazgatását tisztviselők látták el, akiket a lakosok választottak, a választás érvényességéhez pedig a földesúri hatóság jóváhagyása volt szükséges. Egyik ilyen nép által választott tisztviselő a syndicus, valamint a polgármester és a kamarás voltak. A syndicus feladata a törvényszolgáltatás, a város tisztán tartása, vásárok szabályozása és felügyelete, valamint az adók kivetése volt.³⁴ Az oeconomus tisztséggel elsősorban mezővárosokban, nagyobb falvakban, továbbá az Esterházy-birtokokon találkozhatunk, ahol a település megbecsült, befolyásos és vagyonos polgára segédkezett a

²⁹ Gerics József: A középkori rendiség egyes terminusainak római és kánonjogi vonatkozásairól, *Levéltári Szemle*, 1987/4., 10.

³⁰ Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára, Franklin Társulat, Budapest, 1901, 292.

³¹ Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára, Franklin Társulat, Budapest, 1901, 649.

³² Villányi Szaniszló: Györmegye és város anyagi műveltségtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére, 1881, 20-21.

³³ Králik Lajos: A Magyar Ügyvédség: Az ügyvédség múltjából I., Franklin Társulat, Budapest, 1906, 194.

³⁴ Lukács Móricz: Városok szerkezete külföldön, in.: Luczenbacher János és Almási Balogh Pál: Tudománytár 11., Magyar Tudós Társaság, Buda, 1842., 137-138.

plébánia gazdálkodásában, illetve annak adminisztrációjában. A Veszprémi püspökség területén ezen tisztség kapcsán a *parens* és *syndicus* elnevezéssel találkozhatunk.³⁵

c) Az egyház tekintetében a *syndicus* vagyon feletti világi felügyeletet látott el annak érdekében, hogy az egyház tagjai általi visszaélések megakadályozhatók legyenek, valamint a szegénység szigorúbb megtartása biztosított legyen. A *syndicus*, mint világi gondviselő, ügyész az egyházi vagyon kezelésével volt megbízva, a pénzbeli adományokat se volt szabad a kolostorban tartani, hanem át kellett adni azokat a gondviselőnek (*syndicus*) és annak ládájában kellett tartani; a főfelügyelet az egyházmegyei hatóságot illette. A kolostorok ügyészének (*confrater*, vagy *syndicus*) kiváltsága az volt (1500-as évek első felétől), hogy egy telekre nézve mindennemű adózástól mentes volt. A gondviselő feladata nem csupán a vagyon kezelése volt, hanem a kolostor, majd a rendtartomány érdekeinek bíróság előtti képviselete is.^{36 37 38} Például a káptalanok esetében is igaz volt ez, azok képviseletét is a *syndicus* látta el. A káptalanok saját tisztviselők útján igazgatott zárt testület voltak, a püspökökkel szemben önállóságot szereztek, valamint jelentős politikai szerephez is jutottak. A káptalanok, mint egyházi testületek, saját körükre nézve önkormányzattal (autonómia), tehát vagyonkezelés, tisztviselő-nevezés, meghatalmazott (*syndicus*) általi képviselet, saját pecsét használatára, a tagok felett fegyelmi hatalom gyakorlása, és döntő gyűlésezés jogával bírtak.³⁹

d) Az egyetemek igazgatása kapcsán a „hatalom” a XII. századtól kezdődően a rectorban központosult, ennek ellenőre gyanánt pedig a *syndicus* szolgált.⁴⁰ Rectornak azt választották meg, akit a rend généralisa a szerzet szabályai szerint, a kollégiumi testület hozzájárulása nélkül, annak élére állított; aki a ház összes anyagi és szellemi ügyeinek főnöke s a tanintézet igazgatója volt. Anyagi dolgokban segédei a *minister domus* (gazda), aki az összes személyzet jólétéről gondoskodott, továbbá a *syndicus*, aki a külső rendre, tisztaságra ügyelt, valamint egy másik *syndicus*, aki a szellemiekre ügyelt, s további két olyan tanácsos, kinek

³⁵ Gózy Zoltán - Varga Szabolcs: Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben, *Századok*, 2009/1., 1156.

³⁶ Eötvös Károly Lajos: Az egyházi közigazgatás kézikönyve I, Hornyánszki Viktor Akadémiai Könyvkereskedés, Budapest, 1889, 358.

³⁷ Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711 -ig I, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1922, 227., 234., 368., 440.

³⁸ Rupp Jakob: Buda-Pest és környékének helyrajzi története, Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága, Budapest, 1868, 96.

³⁹ Kovács Ferencz: Egyetemes és részszerű egyházjog alaptanai, különös tekintettel a magyarhoni protestáns egyházakra, Csáthy Károly, Debreczen, Nyiregyháza, 1870, 80.

⁴⁰ Szokolay István: A tudományos egyetemek, in: Luczenbacher János és Almási Balogh Pál: Tudománytár 16., Magyar Tudós Társaság, Buda 1844, 189.

belátását és megbízhatóságát a rector nehéz kérdésekben való tanácskozásokra vehette igénybe.⁴¹ A syndicum szokás volt az egyetem ügyvédjének is nevezni.⁴² Az egyetemnek egy közös ügyvédje (syndicus) volt. Választott tisztség volt ez, az egyetem és a hallgatók ügyeit a bolognai és egyéb hatóságok előtt ő képviselte.⁴³ Mindezek alapján a XIV. és XV. századi magyar egyetemek szervezete is hasonlóan épült fel, számos tisztség mellett (az egyetem tagjai, közönségesen iskolások: scholares, tanácsosok és gondnokok: consilarii vagy procuratores nationum, a tanárok, segédoktatók s ismétlők) az egyetem ügyvédje, a syndicus is ismert volt.⁴⁴

Mára a syndicus szó és vele együtt a jelentéstartalma is kikopott a magyar nyelvből. A szindikátus szavunk a syndicus szó jelentéstartalmára utalás nélkül más jelentést hordoz. A köznyelv szindikátusként emlegeti például a XIX. századra kimondottan jellemző bűnszervezetek által létrehozott laza szövetséget, mely szövetség célja - magától értetődően - különböző bűncselekmények szervezett elkövetése. A bűnszervezetek ezirányú együttműködése azt a célt szolgálta, hogy a már létező bűnszervezetek, amelyek a szövetség részeseivé váltak, önállóságuk megtartása mellett egymás számára támogatást nyújtottak a bűncselekmények elkövetése kapcsán vagy közösen, erejüket megtöbbszörözve követték el bűncselekményeket. Tehát egy közös érdek mentén szervezett csoportosulás volt ez. Az Egyesült Államokban például szindikátus alatt a hírhedt maffiózókból álló National Crime Syndicate értendő. Hasonlatosan az előbbi példához, a Kurdistan Workers' Party (ismertebb nevén és a továbbiakban: PKK)⁴⁵ is hasonló célok érdekében szervezett együttműködés volt. A PKK-t mind az EU, mind az USA a kettőezres évek elejétől terrorszervezetként tartja nyilván. Megalakulása a hetvenes évekre vezethető vissza, Dyarbakir török városban alakult a PKK első kongresszusán. A török, szíriai, iráni és iraki kurdok felszabadítását és a Kurd állam megalakítását tűzték ki céljukként. Ebben a szellemiségben a török kormány elleni gerillaháborúkat a nyolcvanas években kezdték meg, öngyilkos merényleteket, autós robbantásokat, emberrablásokat, török diplomaták elleni európai támadásokat vittek véghez. Csakúgy, mint a National Crime Syndicate esetében, a PKK-t is szindikátus elnevezéssel illette a köznyelv: PKK as Criminal Syndicate. Ezen csoportosulás esetében is elmondható a

⁴¹ Breznay Béla (szerk.): Religio, 1901/13., 100.

⁴² Békefi Remig: A bolognai jogi egyetem XIV. és XV. századi statutumai, in: Pauer Imre.: Értekezések a Történeti Tudományok köréből 19. kötet 7. szám, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901, 222.

⁴³ Békefi Remig: A bolognai jogi egyetem XIV. és XV. századi statutumai, in: Pauer Imre.: Értekezések a Történeti Tudományok köréből 19. kötet 7. szám, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 235.

⁴⁴ Lányi Károly - Knauz Nándor: Lányi Károly magyar egyháztörténelme I, kiadja Horák Egyed, Esztergom, 1866, 548.

⁴⁵ P. Roth, Mitchel - Sever, Murat: The Kurdish Workers' Party (PKK) a Criminal Syndicate: Funding Terrorism Through Organized Crime, A Case Study, Studies in Conflict and Terrorism, 2007/30., 901-920.

közös cél mentén történő szervezkedés, egységbe tömörülés és nyilvánvalóan törvénybe ütköző módszerekkel és eszközökkel való céltérés. A köznyelv azért nevezi szindikátusnak, mert a szó alatt szervezett formájú együttműködést ért, tekintet nélkül annak legális és illegális voltára. Ennek további példája a (futball) sportban elhíresült fogadási csalások esete, melyeket olyan, szinte az egész világot behálózó bűnszervezet követett el, akik eurómilliókkal rövidítették meg a fogadóirodákat azáltal, hogy manipulálták a mérkőzések menetét és azok eredményeit.⁴⁶ Ez nem egyedülálló eset, ugyanis ahogyan a fogadási piac növekedésnek indult a kései huszadik században, úgy szaporodtak a korrupciós esetek is, amelyek mögött többnyire szindikátusok (crime syndicates) álltak.⁴⁷ A bűnszervezetek hazai jogunk megítélése szerint három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoportok, amelyek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.⁴⁸ A bűnszervezet is szindikátus, hiszen tagjai meghatározott cél elérése érdekében kooperálnak egymással, ami éppen a büntetőjog hatálya alá tartozik.⁴⁹ Ez a kooperáció akár szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is létrejöhet.

Számos további példát említhetünk szindikátusokra, ilyen volt az Európai Mozgóképszínház Szindikátus esete is.⁵⁰ A Német Mozgósínházak Országos Szövetsége Berlinben 1928. augusztusában egy nemzetközi konferenciát hívott össze, ahol 46 állam, köztük a magyarok is képviseltették magukat. A kongresszus célja az E.L.S., azaz az Europäische Lichtspiel Syndikat⁵¹ megalakítása volt. Az elképzelés mögött az amerikai filmgyártás monopolisztikus helyzete húzódott meg, vagyis az, hogy az európai filmgyártás nem képes az amerikai monopolisztikus helyzetét megtörni, azzal nem tud versenybe szállni. Ezen a helyzeten kívánt a szindikátus változtatni azáltal, hogy az érdekelteket egy szerveződésbe tömörítette és ebben a formában a szindikátus lehetőséget látott arra, hogy a termelést és az árakat ő maga szabályozza vagy a fogyasztói terület felosztása érdekében az egy érdekállású vállalatokat

⁴⁶ Fekete Gy. Attila: Kezdődik a második féldő?, Népszabadság, 2012. mácius 9.

⁴⁷ Huggins, Mike: Football and Gambling, in: Hughson, Jonh – Moore, Kevin – Spaaij, Ramón – Maguire, Joseph: Routledge Handbook of Football Studies, Routledge, London and New York, 2017., 71-72.; M. Anderson, Paul – S. Kaburakis, Anastasios: European Union Law, Gambling and Sports Betting, in: Blackshaw, Ian – C.R. Siekmann, Robert – Soek, Janwillem: Sports Betting: Law and policy, Springer, Hague, 2012, 20-22.

⁴⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, a továbbiakban: Btk., 459.§ (1) bekezdés

⁴⁹ A bűnszervezet, a kartell, a gang (banda) azonos jelentéssel bíró szerveződések. A történelem során elhíresült bűnszervezetek például a Medellin Cartel Pablo Escobar vezetésével vagy az azt felváltó Cali Cartel. Az egyes aktív és megszűnt bűnszervezetek nem hivatalos listája: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_criminal_enterprises,_gangs_and_syndicates (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 23.)

⁵⁰ Groák László: Európai Mozgóképszínház Szindikátus, Kereskedelmi Jog, 1929/2., 78-79.

⁵¹ Európai Mozgóképszínház Szindikátus

egységbe hozza és így törje meg a filmgyártásban jelentkező azon monopolisztikus helyzetet, amit az amerikai filmipar magának kiépített. Az együttműködés komolyságát igazolja az az elképzelés, mely szerint a szindikátus tagjai, akik csak a nemzetállamok lehettek, hazájukban alszindikátusokat hoztak létre és ezen albizottságok küldöttei vettek részt az E.L.S-ben, becsatornázva ezáltal a nemzeti érdekeket is. Az alszindikátusok természetesen csak a hazai filmgyártókat tömörítették egy egységbe, akik a saját érdekeiknek megfelelő álláspontot alakítottak ki és a küldöttek ezt képviselték a nemzetközi szintű szindikátusban. Az önös érdekek mentén történő szerveződés korunk jogászaik számára azonnal a kartellra enged asszociálni. Az értekezés maga is kihangsúlyozza és rögzíti, hogy a szindikátus jogi megjelenési formája egyesület volt, tartalmában azonban egy kartell, vagyis „a szindikátusi megállapodás lényegében egy kartell (...)”⁵² Ez idő tájt azonban nem alakult még ki az az egységes álláspont, ami ma a versenyjogban uralkodónak számít, miszerint a kartell, ha versenykorlátozó hatással bír, jogszabályba ütközőnek tekintendő. Hazánkban a történelem folyamán létesült további szindikátusok például a Napilapok Szindikátusa, a Lapkiadók Szindikátusa, a Sporthírlapírók Szindikátusa, a Tudósítók Szindikátusa, az Újságírók szindikátusa, a Kritikusok, Zenekritikusok és Színikritikusok Szindikátusa, a Vasutas szindikátus, az Exportmalmok Szindikátusa, etc, melyek célja a szakmai és egyéni érdekek képviselete, olyan „szellemi-erőforrás” koncentráció, ami egységes és erős fellépést, tartós, összehangolt működést biztosít az abban résztvevők számára. Szindikátus elnevezéssel létesült együttműködés további hazai példája a Magyar Pénzügyi Szindikátus, amelynek célja különböző pénzügyi műveletek lebonyolítása volt: például az 1921. évi LI. törvénycikk felhatalmazása szerint az állami hozzájárulással épülő városi (községi) kislakások építéséből kifolyólag felmerülő és a város (község) által viselendő költségek fedezésére a pénzügyminiszter vagy annak megbízásából szindikátus volt megbízható. Utóbbi esetben a szindikátus feladata volt az érdekelt városoknak (községeknek) a kötvények kibocsátása alapján képező kölcsönöket a pénzügyminiszter által jóváhagyandó feltételek mellett nyújtani,⁵³ beszédni a városoktól (községektől) a kölcsönök után fizetendő kamatokat, ezek járulékait és a tőketörlesztéseket;⁵⁴ vagy a mezőgazdasági termelés fokozása érdekében nyújtandó mezőgazdasági hitelek biztosítása körében látta el feladatát.⁵⁵ Tagjai hitelintézetek, hitelbankok, hitelszövetkezetek és egyesületek voltak, akik jogi önállóságukat megőrizték a szindikátusba való tömörülést követően is, azaz változatlan formában működtek tovább, de a

⁵² Groák László: Európai Mozgóképszínház Szindikátus, Kereskedelmi Jog, 1929/2., 78.

⁵³ 1921. évi LI. tc. a lakásépítés előmozdításáról, 14.§ 1. pont

⁵⁴ 1921. évi LI. tc. a lakásépítés előmozdításáról, 14.§ 2. pont

⁵⁵ 1925. évi XV. tc. a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő egyes rendelkezésekről, 1.§

szindikátus tárgyát képező ügyletekben az együttműködés tagjai azon elvek mentén kooperáltak, amelyek szellemében a szindikátus létrejött. A Magyar Pénzügyi Szindikátus szövetkezeti formában egzisztált és abból a megfontolásból jött létre, hogy a fentebb felsorolt feladatait hatékonyan végezze el, ahhoz megfelelő szervezeti és szakmai keretet nyújtson. Hasonlatosan az előbbi példákhoz, a szindikátus célja egytől egyig valamilyen huzamosabb vagy rövidebb időre szóló tevékenység végzése vagy cél elérése érdekében megfelelő szervezeti és szakmai keret nyújtása volt úgy, hogy az abban résztvevők jogi önállóságukat megőrizték. A Magyar Pénzügyi Szindikátus különleges céllal alakult szövetkezet volt, amely feladatát a nagyobb tőkeigényű pénzügyi műveletek lebonyolítása tette ki. A szindikátus ezen „jellemvonása” ma is megmaradt, a szindikált hitelezés intézménye ma is létező jelenség, amelyet a jog nem szabályoz, egyedül az 53/2005. (XII. 28.) PM rendelet a hitelintézetek által a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete részére szolgáltatandó adatok köréről és az adatszolgáltatás módjáról elnevezésű jogforrás tartalmaz fogalmi meghatározást a konzorciális hitel fogalmát illetően. E szerint konzorciális hitel alatt a hitelfeltevő részére bankok egy csoportja által nyújtott hitel értendő, függetlenül ezek elnevezésétől (szindikált hitel, klub hitel, loan participation stb.). Tehát manapság a szindikált hitelezés konzorcionális hitelként is ismert. Lényege, hogy két vagy több bank nyújt egy adósnak hitelt azonos feltételekkel, ugyanazon dokumentumok felhasználásával, egy közös főszervező bank vagy bankcsoport sokoldalú szervezőtevékenysége mellett.⁵⁶ Egyes álláspontok szerint a szindikált hitelezés nem azonos a konzorcionális hitelezéssel, mert a szindikált típus nemzetközi szinteken valósul meg, a kifejezés⁵⁷ az európiacokon használatos a kölcsönre utalással, ahol valamennyi bank erőfeszítéseit kombinálja nagy összegű hitel nyújtása érdekében,⁵⁸ míg a konzorcionális elnevezés esetén ilyen nemzetközi kooperáció nem valósul meg.⁵⁹ Azonban szindikált hitelezés elnevezéssel abban az esetben is találkozhatunk, ha nem olyan magas a hitel összege és csak egy vagy néhány ország bankja vesz benne részt, például helyi piacon ingatlanfinanszírozási céllal.⁶⁰ Tehát az előbb bemutatott elhatárolási szempont (nemzetközi szint) nem alkalmas a szindikátusi és konzorciumi jelleg megállapítására, ami azzal magyarázható, hogy a „syndication” szóhasználat nem precíz terminológia, együttműködési megállapodás (cooperation arrangement), konzorcium (consortia), pool, joint venture,

⁵⁶ Székely György: Szindikált hitelezés, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000., 15.

⁵⁷ „syndication”

⁵⁸ Gabriel, Peter: Legal Aspects of Syndicated Loans, Butterworths, London, 1986, 2. (Chapter 1.); Gorton, Lars: Syndicated loans: Some thoughts on the reception of Anglo-American contract practice into Swedish law, in: European Business Law Review 2007/2., 313.,

⁵⁹ Székely György: Szindikált hitelezés, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000., 16.

⁶⁰ Gorton, Lars: Syndicated loans: Some thoughts on the reception of Anglo-American contract practice into Swedish law, in: European Business Law Review 2007/2., 314.

partnership elnevezéssel is találkozhatunk, ugyanis a több résztvevő általi hitelezés intézménye anglo-amerikai alapokkal bír, de más jogrendszerekben is felbukkan a hitelszerződések kapcsán,⁶¹ a nemzetközi behatás pedig árnyalja az egyes nemzetek jogát és ezáltal a fogalmak tartalmát is. A szerződő feleket tekintve két pólus különíthető el: egyrészt a hitelt nyújtó bankok, amelyek lehetnek a World Bank, az EBRD,⁶² vagy akár kereskedelmi bankok is, míg a hitel felvevője a gazdasági társaságtól kezdve, a kereskedelmi bankokon át bármely jogalany lehet, akinek nagy összegű kölcsönre van szüksége. A szerződési konstrukció többféle lehet: egy megállapodás tartalmazza a hitelező bankok kooperációjáról és a hitel nyújtásáról szóló megállapodást (a külső és belső viszonyokra vonatkozó megállapodás) vagy először a hitelt nyújtók állapodnak meg az együttműködésről (belső viszonyokra vonatkozó megállapodás, szindikátusi vagy konzorciumi szerződés) és ezt követően külön szerződnek az ügyféllel (külső viszonyok rendezése).

Ha a magyar értelmező szótárakat, valamint az idegen szavak és kifejezések szótárát fellelőzzük, valamennyi eligazítást ad arra nézve, hogy mit értünk szindikátus alatt. Az Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára szerint a szindikátusnak két jelentést tulajdonítanak: egyrészt érthetünk alatta monopolkapitalista⁶³ szervezetet, mely több iparvállalat ideiglenes szövetségét jelenti, ami tipikusan a beszerzési, eladási árak megállapítására vagy a termelés szabályozására vonatkoznak; másrészt pedig a nyugat-európai országokban – tipikusan például Franciaországban és Olaszországban van ennek alapja – szakszervezetet jelenti a szindikátus.⁶⁴ Ha a szótár által adott magyarázatot párhuzamba vonjuk az előzőekben bemutatott szindikátusi konstrukciókkal, megállapítható, hogy a kettő egymással teljes átfedésben áll. Ha a Mozgóképek Szindikátust vesszük példaként, igazolást nyer az ideiglenes szövetség kitétel, ugyanis a Szindikátus csak arra az időre szerveződik, ameddig a célját el nem éri, vagyis jelen esetben amíg az amerikai filmgyártás méltó versenytársává nem válik. A beszerzési, eladási árak megállapítása vagy a termelés szabályozása, mint szindikátusi cél a Mozgóképek Szindikátus esetében is megáll, hiszen ezzel a - ma már versenyjogilag megkérdőjelezhető módszerrel - igyekeztek piacilag előnyös

⁶¹ Andrew, Fight: Syndicated Lending, Elsevier, 2004., 2. Gorton, Lars: Syndicated loans: Some thoughts on the reception of Anglo-American contract practice into Swedish law, in: European Business Law Review 2007/2., 315.

⁶² Gorton, Lars: Syndicated loans: Some thoughts on the reception of Anglo-American contract practice into Swedish law, in: European Business Law Review 2007/2., 313.

⁶³ A kapitalizmusnak a 19. század utolsó harmadában kialakult új korszaka, amelyet a monopóliumok uralma jellemez. A monopólium egyrészt a nagyvállalatok piacot uraló, a versenyt korlátozó egyesülése, másrészt pedig a tőkét és a termelést összpontosító óriásvállalat. Ezen túlmenően érthetjük alatta valamilyen áru kizárólagos forgalomba hozatalának jogát vagy valamilyen kiváltságot, jogosultságot.

⁶⁴ Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések kézisztára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.

helyzetbe hozni az európai filmgyártást az amerikaival szemben. További adalék – ahogyan az már korábban említésre került – amit a magyar jogban szindikátus alatt értünk, az a külföldi jogokban eltérő jelentéssel is bírhat, erre példaként szolgál a szótár által adott magyarázat, miszerint a nyugat-európai országok a szindikátus alatt – többek között - szakszervezetet értenek. Azonban nem szabad elsiklanunk afelett, hogy a szakszervezet is azonos érdekek mentén történő tömörülést tételeznek fel, egy meghatározott cél elérése érdekében. Nevezetesen a munkavállalók közös érdekérvényesítéséről beszélünk szakszervezet esetében is, ezért érthető, hogy a szindikátus kifejezéssel illetik ezen együttműködés munkajogban ismeretes formáját. Az Idegen Szavak Szótára szerint a szindikátus a bankok, illetve vállalatok összefonódása valamilyen közös cél elérése vagy közös ügylet lebonyolítása, pl.: kötvénykibocsátás vagy tőkeemelés céljából.⁶⁵ Ennek tökéletes példája a Magyar Pénzügyi Szindikátus, amely különböző, az Alapszabályban meghatározott ügyletek hatékony lebonyolítása céljából jött létre bankok, hitelintézetek, szövetkezetek és egyesületek kooperációjából. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk a Magyar Értelmező Kéziszótár azon megállapítását, amely szerint a szindikátus szó alatt az önálló,⁶⁶ tőkés vállalatok áru értékesítését, az anyagbeszerzést, stb. közösen végző monopolista csoportot értünk.⁶⁷ vagy a korábban már vizsgált Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára szerinti ideiglenes szövetségét, ami tipikusan a beszerzési, eladási árak megállapítására vagy a termelés szabályozására vonatkozik. A hivatkozott magyarázatok gyakorlatilag a kartell megállapodásokkal azonosítják a szindikátust, illetve az azt létrehozó szerződést. Ez a megállapítás további vizsgálatot igényel, ezért a fejezet következő részében - miután a szindikátus köznyelvi előfordulása és értelme tisztázásra került - áttérnénk a jogi és jogtörténeti aspektusok vizsgálatára.

2. A szindikátusi szerződés gyökerei a magyar jogban

A szindikátusi szerződés magyar jogtörténeti előzményeivel ez idáig egyetlen szerző sem foglalkozott tüzetesen és mélyrehatóan.⁶⁸ Így hát indokoltnak mutatkozik annak felkutatása, vajon honnan is eredeztethető ez a magyar jogban sajátos és egyedi szerződéstípus. Kutatásaink során arra a megállapításra jutottunk, hogy a szindikátus előzményeit jogi

⁶⁵ Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések kéziszótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013.

⁶⁶ Gerstner Károly – Pusztai Ferenc – Bíró Ágnes: Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008. alapján az önállóság alatt azt kell érteni, hogy a vállalatok a szindikátusi együttműködés során a jogi értelemben vett önállóságukat megtartják.

⁶⁷ Juhász József - Szőke István - O. Nagy Gábor - Kovalszék Miklós: Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.

⁶⁸ Egyetlen hazai szerző, Kolben György A szindikátusi szerződés (KJK, Budapest, 1996.) című művében (11-14.) ad eligazítást és nagyon rövid áttekintést a szerződés eredetét illetően.

értelemben az 1800-as évek második felében kell keresnünk. Ezt megelőzően a szindikátusról vagy bármilyen speciális kooperációt létrehozó szerződésről írásos forrást nem találunk.⁶⁹ Kézenfekvőnek mutatkozott tehát, hogy elsődlegesen a korabeli kereskedelmi és magánjogi tankönyveket lapozzuk fel. A következőkben azt szeretnénk bemutatni, hogy a kereskedelmi jog hogyan vélekedik a szindikátusról, majd ezt követően a magánjogi tankönyvek szindikátusi szerződés szempontjából releváns szerződési jogára kívánunk kitérni és a vizsgált kontraktust a kötelmi jog szemszögéből fogjuk bemutatni.

2.1. Szindikátus a kereskedelmi jogban

Az 1800-as évek második fele, mint vizsgált időszak kereskedelmi jogi jogforrása az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a kereskedelmi törvény⁷⁰ volt. A törvény első részében a kereskedőkre és a kereskedelmi társaságokra, második részében a kereskedelmi ügyletekre vonatkozóan tartalmazott szabályokat azzal a megkötéssel, hogy amennyiben kereskedelmi ügyekben a Kt. rendelkezést nem tartalmaz, akkor a kereskedelmi szokások, ennek hiányában pedig a magánjog szabályai irányadóak.⁷¹ A kereskedelmi társaságok közül a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a részvénytársaságot és a szövetkezetet szabályozta a Kt., és valamely kereskedelmi társaság alapításához társasági szerződésre volt szükség, valamint az alapítás tényét a társaság székhelye szerint illetékes törvényszék felé be kellett jelenteni a cégjegyzékbe történő felvétel okán. A törvény értelmében a kereskedelmi társaságok cégnevük alatt jogokat szerezhettek és kötelezettséget vállalhattak, ingatlan javakra tulajdont és egyéb jogokat szerezhettek, valamint perelhettek és perelhetők voltak,⁷² csakúgy mint a ma hatályos gazdasági társaságok. Azonban a Kt. azokat az alkalmi egyesüléseket, amelyek közös haszon vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében keletkeztek, nem ismerte el kereskedelmi társaságként.⁷³ Ugyanis a kereskedelmi társaságok „kereskedelmi ügyletekkel”⁷⁴ iparszerűleg vagy mint a részvénytársaságok és szövetkezetek

⁶⁹ Kutatásainak során a Corpus Iuris Hungarici teljes anyagának átkutatását elvégeztük, címszavas keresést végeztünk az Országgyűlési Könyvtárban „szindikátusi szerződés,” „szindikátusi,” „szindikátus,” „syndicatus” szavakkal, azonban ezek egyike sem járt eredménnyel az 1800-as évek második felét megelőző időszak vonatkozásában.

⁷⁰ a továbbiakban: Kt.

⁷¹ Kt. 1.§

⁷² Kt. 63.§

⁷³ Kt. 62.§

⁷⁴ A Curia 383.906. sz., 1680.1907. sz., 1690.1907. sz. döntése; A vasútépítés elvállalása a kereskedelmi törvény 258. és 259. §-ban felsorolt ténykedések egyikét sem foglalja magában, és így nem kereskedelmi ügylet; már pedig a kereskedelmi törvény 62. §-a szerint alkalmi egyesület csak kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezhetik. (C. 1900. .szept. 4. G. 264. sz.); Regáleberlet iránti társulás nem alkalmi egyesület. (Curia 1237/905.); A tisztán közös gazdálkodás céljából alakult egyesület nem tekinthető a kereskedelmi törvény tekintete alá eső alkalmi egyesülésnek. (Curia 1901. május 8. 421/1900. sz.); Minthogy a kereskedelmi jog

más ügyletekkel is, de mindenesetre állandóan foglalkoznak, oly egyesülés különbözik, mely csak egy vagy több ügylet tekintetében keletkezik, és mely közönségesen alkalmi társaságnak nevezetik (...).⁷⁵ Tehát a legnagyobb különbség a kereskedelmi társaságok és az alkalmi egyesülések között az volt,⁷⁶ hogy míg a kereskedelmi társaság huzamosabb létre szervezett jogalany, amely jogi személyiséggel bírt, továbbá cégneve és székhelye is volt, saját (elkülönült) vagyonnal rendelkezett és az alapítókat az alapításkor bejelentési kötelezettség terhelte, továbbá a tagi felelősség is speciálisan alakult az egyes társasági formáknál, amiről a Kt. külön rendelkezik, mindez az alkalmi egyesülésről nem volt elmondható. Ezek rövidebb időre szervezett kooperációk, amelyek egy vagy kisebb számú ügylet⁷⁷ lebonyolítására szerveződtek,⁷⁸ jövőben kötendő ügyletek⁷⁹ tekintetében vagy akár feltételesen is keletkezettek,⁸⁰ sem székhelye, cégneve,⁸¹ saját vagyona nem volt, állandó viszonyt (szervezet) nem létesítettek,⁸² alapítására nézve speciális bejelentési kötelezettség nem volt⁸³ és írásbeli szerződés sem volt szükséges,⁸⁴ egymás közötti jogviszonyaikban az a szerződés volt az irányadó, amely az alkalmi egyesülést létrehozta,⁸⁵ a tagi felelősség egyetemleges

értelmében vett alkalmi egyesülésről csak akkor lehet szó, ha az egy vagy több kereskedelmi ügylet, tekintetéből létesült, nem tekinthető ilyennek az az egyesülés, amelynek célja volt, hogy az abban részesek Munkácsy Mihálynak „Ecce Homo” című eredeti festményét megvásárolják, az ezredéves kiállítás alkalmával, esetleg később is közszemlére kiállítsák, a föld nagyobb kulturállamaiban körülutaztassák s majdan a körülutaztatás befejezése után eladás útján értékesítsék, mert ezen ügylet nem képez kereskedelmi ügyletet. (Curia 1905. május 17. 873/1904.)

⁷⁵ Schnierer Gyula: A kereskedelmi törvény magyarázata, Franklin társulat, Budapest, 1876., 6.; A tisztán közös gazdálkodás céljából alakult egyesület nem tekinthető a kereskedelmi törvény tekintete alá eső alkalmi egyesülésnek. (C. 421/1900.)

⁷⁶ Közkereseti társaság és nem alkalmi egyesület forog fenn, ha nem előre meghatározott ügyletekre léptek a felek társasági viszonyba. (C. 19/1892. sz.)

⁷⁷ Az ügylet tárgya lehet például az, ha „többen összebeszélnek, hogy felhasználva az alacsony gabonaárakat, valakitől nagyobb mennyiségű gabonát vásároljanak, hogy azt később nyereséggel eladják.” Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1904., 228.

⁷⁸ „Céljük a szándékolt vállalatot megalapítani illetve a kérdéses papírok kibocsátását biztosítani olyképen, hogy a syndikátus a kibocsátott értékpapírokat vagy azoknak egy részét meghatározott árfolyam mellett átveszi s azokat nagyobb árfolyam mellett eladni törekszik.” Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra, Az Atheneum R. Társulat kiadása, Budapest, 1884., 156-157.

⁷⁹ Csak előre meghatározott ügyletek tekintetében való társulás esetében keletkezik alkalmi egyesülés. (C. 19/92. sz.)

⁸⁰ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150

⁸¹ A kereskedelmi törvény 62. §-a alkalmi egyesülésnél a közös cég használatát kizárja. (C.1808/1894.)

⁸² Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150.

⁸³ Alkalmi egyesület cége be nem jegyezhető. (Budapesti tábla 5984/1882.)

⁸⁴ A Kt. 62. §-ában szabályozott társasági szerződés szóbelileg is jogérvényesen köthető. (C. 4969/1916.)

⁸⁵ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 151.; Az alkalmi egyesülésben a társaság tartamának előleges meghatározása nem képezi a társasági szerződés lényeges kellékét, mivel ily esetben a szerződő felek bármelyikének jogában áll a társas viszony megszüntetését törvényes módon bármikor követelni. (Curia 1890. november 19. 630. sz.); Az alkalmi egyesülés jogi természetével nem ellenkezik az, hogy a célba vett közös üzlethez az egyik tag az összes kiadásokra megkívántató készpénzt adja és a másik tag csak munkájával járul és

volt,⁸⁶ harmadik személyek irányában, mint társaság nem szerepeltek.⁸⁷ Az ilyen egyesüléseket Apáthy István a „consortium” és „syndicatus” megnevezéssel illeti,⁸⁸ Nagy Ferenc azonban leszögezi, hogy a consortium más alkalmi egyesülésre is használtatik és a syndicatus alatt néha egészen más értetik⁸⁹ (főként más európai és tengeren túli országokban). Azonban az olyan egyesülés, melynél a tagok sem közös hasznot nem kapnak, sem közös veszteségben nem részesülnek, alkalmi egyesülésnek nem tekinthető.⁹⁰

2.2. A szindikátust érintő versenyjogi kitekintés

Ahogy a kereskedelmi jogi alponban kifejtésre került, kereskedelmi társaság csak a Kt-ben meghatározott társasági formában volt alapítható. Azonban igen gyakori volt a felek rövid idejű, alkalmi együttműködése, mely együttműködések a Kt-ben – bár csak egy szakasz erejéig – szabályozásra kerültek alkalmi egyesülés néven. Azonban az egy szakaszban való szabályozás ellenére nem alárendelt szerepet töltöttek be a gyakorlatban, ugyanis gyakrabban fordultak elő, mint a kereskedelmi társaságok, aminek oka abban keresendő, hogy az állandó üzlet nem mindig forgott fenn, illetve igen nehézkes volt a különböző vagyoni érdekeket folyamatosan egymáshoz igazítani; erre tekintettel sokkal kedvezőbbnek mutatkozott alkalmi jelleggel egyesülni, a befektetett tőkét rövidebb időre lekötni és az ügyletet biztos és nagy

hogy a célba vett közös üzlet eredményét tevő vagyoneérték, akár a közös üzlet befejezése előtt, akár ezután és akár a végelszámolás megtörténte előtt, akár ezután kizárólag a készpénzt szolgáltató tag tulajdonába bocsáttassék, mert a kereskedelmi törvény 62. §-a ettől eltérő intézkedéseket kifejezetten csak arra az esetre állapít meg, ha a felek szerződésileg másképen nem intézkedtek. (Curia felülvizsgáló tanácsa 1903. június 9. G. 75. sz.)

⁸⁶ Az alkalmi egyesülésnek egyetemleges jogviszonyából következik, hogy akár felperes, akár az alkalmi egyesülés másik tagja saját nevükben követelhetik az adóstól a kötelezettség egész és osztatlan teljesítését. (Curia 1890. április 19. 55. sz. Azonos: C. 1888. június 19. 539. sz.)

⁸⁷ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150.; Alkalmi egyesülés létrejöttéhez elegendő, ha az egyesülés tárgya kellő határozottsággal eleve meg van határozva. (C. 2618/1922.); Az alkalmi egyesülés tagja társának szerződésellenes magatartása folytán az alkalmi egyesülsből kilépni jogosult. A kilépési szándék határozottan kifejezendő. (C. 746/1913.); A kereskedelmi törvény 62. §-ának ama rendelkezéséből, amely szerint az alkalmi egyesület egyik tagja által harmadik személylyel kötött ügyletből ennek irányában kötelezve és jogosítva ő lesz, egyáltalában nem következik az, hogy a harmadik által az alkalmi egyesülettel szemben fennállott tartozásának a vele szerződött tag kezéhez történt kifizetése a többi társtagok ellenében nem volna érvényesíthető, sőt az egyik társtagnak teljesített fizetéssel az adós a többi társ ellenében is elenyésztette tartozását és pedig tekintet nélkül arra, hogy a fizetést felvevő tag a többi tagoknak ezzel elszámolt-e vagy sem? (Curia 1903. február 11. 939/1902. sz. Azonos 2685/1887. és 289/1885. sz.)

⁸⁸ Hasonlóan: Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra, Az Atheneum R. Társulat kiadása, Budapest, 1884., 156. „Az ilyen alkalmi egyesülések konzorciumoknak vagy syndikátusoknak nevezetnek.”, Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi jog és váltójog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1938. Budapest, 121.

⁸⁹ Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1904., 229.

⁹⁰ Semmitőszék 1879. évi 12675. számú határozata (Döntvénytár, XXIII. k., 62. l.); Ha az üzlettársak megállapodtak az üzleti haszonban való részesedés arányában anélkül, hogy az üzleti veszteség viselésének az arányát is megállapították volna, úgy az vélelmezendő, hogy a veszteség is ugyanabban az arányban viselendő a tagok által. (C. 442/1909.)

összegű nyereséggel zárni.⁹¹ Ez a szabályozási környezet megfelelő alapot teremtett arra, hogy a felek magánjogi szerződéssel rövid időre „kereskedelmi szövetségre”⁹² lépjenek egymással és az akkor még jogszabály által nem védett szabad verseny kárára kartellezzenek. Az első versenyjogi jogszabály Magyarországon az 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről, majd az 1931. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról, ezt megelőzően jogszabály szintjén csak a Kt. rendelkezései voltak alkalmazhatóak a kartellre, speciális szabályokat csak a fent nevezett jogszabályok adtak. Amíg a jogalkotás ezen fázisa nem érkezett el, igen ellentmondásos volt a kartellezés megítélése, hol pozitív, hol negatív színben került feltüntetésre.⁹³ Egy bizonyos volt, hogy ez a fajta megállapodás olyan jogi helyzetet teremtett, amely sürgető megoldást igényelt. Ennek eredménye a tisztességtelen versenyről és a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvények megalkotása volt. A fentebb kifejtettek relevanciája az, hogy a szindikátus és kartell szavakat egymással rokonnak tartották, valamint a szindikátust magával a kartellel azonosították.⁹⁴ Ha a kartellt, mint fogalmat vizsgáljuk, azt a következőképp tudjuk körül írni és a következőkben ezt a fogalmi meghatározást tartjuk kiindulási alapnak: „szerződésen alapuló egyesülés, mely a benne részes önálló gazdasági alanyoknak magán iniciatívájából, szabad önelhatározásukból keletkezik, (...) ahol érvényesül a szerződési szabadság az egyesülési szabadság alakjában.”⁹⁵ A kartellek Mandelló szerint csak a vállalkozások közötti együttes eljárásokat jelentik, tehát tagjai csak vállalkozások lehetnek, azaz a többes szám használatából arra következtethetünk, hogy kartell létesüljön, legalább kettő működő vállalkozás kooperációja volt szükséges. Ez a kooperáció határozott alakban kellett, hogy testet öltjön, ami azt jelenti, hogy valamilyen jogszabály által elismert jogi formában működhetett. Ezek például a Kt. által kereskedelmi társaságnak el nem ismert alkalmi egyesülés⁹⁶ vagy szövetkezett lehetett.⁹⁷ Kohn ezt azzal egészíti ki, hogy amennyiben alkalmi

⁹¹ Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1904., 229.; Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi jog és váltójog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1938. Budapest, 121.

⁹² Kohn (Pap) Dávid: Kartellek és ringek, Közgazdasági Szemle, 1895., XIX. évfolyam, IX. kötet, 624.

⁹³ Például a Kt. 179.§-a közgyűlési hatáskörbe utalta az olyan kartellszerződések megkötéséről való döntést, amely szerződések a társaság hasznára válhatnak.

⁹⁴ Mandelló Gyula: Az ipari kartellekről I., Budapesti Szemle, 1890/164., 221.; Kohn (Pap) Dávid: Kartellek és ringek, Közgazdasági Szemle, 1895., XIX. évfolyam, 621., Ráth Zoltán: Kézirat a kartellekről, Pátria, Budapest, 1900., 21.

⁹⁵ Rácz Lajos: A kartellek és szabályozásuk, Politzer Zs. és Fia Bizománya, Budapest, 1905., 27.

⁹⁶ Az alkalmi egyesülés és a kartell azonosítása kapcsán meg kell említeni azt az álláspontot, amelyet Ráth Zoltán már idézett művének 8. oldalán képvisel, miszerint a két kategória egymással nem azonosítható, mert az alkalmi egyesülés csak a Kt. szerinti kereskedelmi ügyletre szervezhető, még a kartell teljesen más célokat szolgál. A magam részéről ezt az álláspontot nem osztom és a vizsgálódásaim során alaptételként nem kezelem, ugyanis ha a felek a gabona alacsony árát kihasználva abból nagy mennyiséget felvásárolnak, abból a célból,

egyesülésként kívánnak a felek együttműködni, szerződést kell kötniük, amely szerződés fogja létrehozni azt a keretet, ami a részes feleket hozzásegíti céljuk eléréséhez. A szerződés határozott és határozatlan időre szóló együttműködést is létrehozhat, sőt mi több, ennek hatása a jogutódokra is kiterjedhet.⁹⁸ És mondhatnánk, hogy itt körbe is értünk, ugyanis a Kt. szerinti alkalmi egyesülést ugyancsak a szindikátus elnevezéssel illetve a korabeli szakirodalom, csakúgy, mint az alkalmi jelleggel és meghatározott céllal létrejött kartelleket. Ez alapján igazolható az az állítás, miszerint a kartell és szindikátus szavak rokon értelműek és egymással azonosíthatók. A szerződéses kapcsolat okán fontos kihangsúlyozni, hogy a kartell tagjai jogilag továbbra is önállóak maradnak.⁹⁹ A kartell további ismérése Mandelló szerint, hogy meghatározott cél elérése érdekében jön létre, mely cél a befolyás gyakorlása, a monopólium megteremtése. Ez az elgondolás a kor szabad versenyhez fűzött elképzeléseivel nyilvánvaló ellentétben áll, ami azt indukálja, hogy a kartelleket - vagy ha úgy tetszik - szindikátusokat létrehozó megállapodások és maga a szerződés által létrehozott kooperáció is titkosak voltak, az abban résztvevők a kooperálás tényét mindinkább elrejtteni törekedtek a nyilvánosság elől.¹⁰⁰ Kohn tovább vizsgálja az eddigieket és a kötelmi jellegű kapcsolat szervezetét igyekszik munkájában bemutatni. Rögzíti, hogy a kartellbe bárki beléphet ingyenesen vagy ellentételezés fejében és a csatlakozás szabadon történik vagy a közgyűlés jóváhagyásához kötött. Merthogy a kartell szervezettel is rendelkezik, ami a közgyűlésből és bizottságból áll. A bizottság a kartell tagjai által választott kartelltagokból áll, feladatai közé pedig a megállapodás betartásának ellenőrzése tartozik, valamint gondoskodnia kell az abban foglaltak végrehajtásáról, ezen túlmenően pedig a bizottság gondoskodik a kartell vezetéséről. A közgyűlés évenként összeül és a bizottsággal együttesen a kartell tagjai közötti jogvitákban határoz. Amennyiben az egymással jogvitában álló felek valamelyike a meghozott döntést

hogy azt drágábban, maguknak nyereséget szerezve eladják, az alkalmi egyesülés és a szabad verseny esetkört is érintő tevékenységgel állunk szemben.

⁹⁷ A szövetkezeti formához annyi megjegyzést tennék, hogy nem a legszerencsésebb típus egy olyan együttműködéshez, melynek jogszerűsége megkérdőjelezhető. Ez az érvelés azzal támasztható alá, hogy a szövetkezet a Kt. által ismert kereskedelmi társasági forma, ami azt a kötelezettséget vonja maga után, hogy a szövetkezetet létrehozó felek kötelesek társasági szerződést kötni és azt a cégjegyzékben való közzététel véget az illetékes bíróság felé bejelenteni. Ha nyilvánvalóan jogellenes célra irányul a szövetkezet, akkor a bejegyzés megtagadásra kerül. Éppen ezért a szövetkezeti formával szemben mindinkább az alkalmi egyesülés mutatkozik előnyösebb típusnak, ugyanis az alkalmi egyesülést pusztán kötelmi együttműködésnek tekinti a Kt. és ennek okán a nyilvánosság teljes egészében kizárható és a felek szabadon alakíthatják együttműködésüket.

Hogy a szövetkezet és a kartell a jogirodalomban kapcsolatba kerülnek egymással, arra jól rámutat Rác Lajos a már idézett művében: mind a kartell, mind a szövetkezet az azonos érdekállású felek kooperációját jelenti, azonban a szövetkezetek lehetséges versenykorlátozó hatása oly elhanyagolható, hogy azt monopolhelyzetbe nem hozhatja a szövetkezetet.

⁹⁸ Kohn (Pap) Dávid: Kartellek és ringek, *Közgazdasági Szemle*, 1895., XIX. évfolyam, 624.

⁹⁹ Rác Lajos: A kartellek és szabályozásuk, *Politzer Zs. és Fia Bizománya*, Budapest, 1905., 28.

¹⁰⁰ Mandelló Gyula: Az ipari kartellekről I., *Budapesti Szemle*, 1890/164., 244.; Mandelló Gyula: Az ipari kartellekről II., *Budapesti Szemle*, 1890/165., 443.

sérelmesnek találja, Választottbírósághoz fordul és a rendes bíróságok alkalmazását mellőzi, tekintettel a kooperáció esetleges jogszabálysértő volta miatt. Ennél fogva a kötelmi együttműködések ezen formája rejtve marad és kevés információval rendelkezik róla a kor embere.¹⁰¹ A versenyjogi kitekintést Nizsalovszky időtálló megállapításával záránk: „(...) a kartell általában egyik tipikus kötelmi jogviszony képét sem mutatja, illetőleg, hogy azoknak a sorából nem csak egynek képében jelentkezhetik, és ennek következtében minden kartellszerződésre vonatkozólag nem lehetséges a kötelmi jog valamelyik szerződési típusára vonatkozó szabályt uno ictu kiterjeszteni, hanem a törvényhozási szabály csak a kötelmi jognak az általános, minden szerződésre irányadó szabályait fogadhatja el alapul (...)”¹⁰² A fenti megállapítás megszületésének idején a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokra vonatkozó jogszabály hatályba lépett, ami elindította azt a gondolatmenetet, mely szerint a vizsgált kartell-megállapodások a köz- és a magánjog határterületeit képezik, a nevezett jogszabály pedig csak a közjogi aspektusokra koncentrál, a magánjogi jelleget annyiban érinti, hogy a megállapodás tárgyát határozza meg. Erre mutat rá Nizsalovszky fentebb idézett megállapítása, ugyanis az jól szemlélteti, hogy a kartelleket létrehozó megállapodások megítélése a magánjogban nem egyszerű és komoly vizsgálat tárgyát képezi. Tehát a kartell kérdés továbbra sem tisztázott, de már csak a magánjogban, azonban az idézett megállapítás - jogszabály hiányában is – megoldásként funkcionálhat ezen speciális kooperációt létrehozó megállapodások kapcsán.

2.2.1. Az 1931. évi XX. törvénycikk

Az 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyt érintően állapított meg rendelkezéseket, amelyek értelmében üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe vagy általában a jó erkölcsbe ütköző módon folytatni. Amennyiben erre mégis sor kerülne, a jogszabály vegyesen rendeli alkalmazni a magánjogi és közjogi szankciókat egyaránt. Nevezetesen a magánjogi szankciók körében a sérelmet szenvedett fél a tisztességtelen versenyt folytatótól a kára megtérítését, valamint a jogsértő magatartás abbahagyását követelheti, a közjogi szankciók tekintetében pedig a jogalkotó tételesen rögzíti, mely magatartások képeznek bűncselekményi kategóriát és azok elkövetése esetére különböző büntetések alkalmazását rendeli. A kartellekről az 1931. évi XX. törvénycikk rendelkezik, amely törvénycikk 1.§-a kimondja, hogy az olyan megállapodás vagy határozat, amely árura vonatkozóan a termelés, a forgalom vagy az áralakulás tekintetében, vagy egyébként a

¹⁰¹ Kohn (Pap) Dávid: Kartellek és ringek, Közgazdasági Szemle, 1895., XIX. évfolyam, 627-629.

¹⁰² Nizsalovszky Endre: Kartellmagánjog, Közgazdasági Szemle, 1942/85., 645.

gazdasági versenyt korlátozó vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget alapít meg (kartell és más hasonló célú jogviszony), csak úgy érvényes, ha írásba foglalták. Ugyanez áll az eredeti megállapodást vagy határozatot kiegészítő vagy módosító ilyen megállapodásra és határozatra is. A jogalkotó a kartell-megállapodások létesítése tekintetében két alternatívával él, a szerződés és a határozat lehetőségével. Ez alapján és a hivatkozott szakaszhely rendelkezéseit alapul véve a következő megállapításokat tehetjük:

Szerződés esetén a következő ismérveket szükséges kiemelni:

- a kartell-megállapodás alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás,
- a kartell-megállapodás alatt klasszikus szerződéses jogviszonyt értünk,
- a kartell-megállapodás szerződés,
- a kartell-megállapodáshoz ezért legalább két fél kölcsönös és egybehangzó akaratnyilatkozata kívántatik meg,
- a kartell-megállapodás csak írásban érvényes, szóban vagy ráutaló magatartással nem jöhet létre,
- a megállapodás az árura vonatkozik,
- tartalmát tekintve a felek az áru forgalmazása, termelése vagy az ára tekintetében állapodhatnak meg,
- a tartalom tekintetében továbbá a versenyt korlátozó vagy azt más módon befolyásoló kötelezettséget is megállapíthat a felek megállapodása,
- önálló szerződésben állapodhatnak meg a felek, vagy
- más szerződés részeként:
 - már meglévő szerződés módosításával, vagy
 - eredetileg más jellegű, illetve tartalmú szerződés megkötésekor ilyen kitéttel, kikötéssel élnek.

Határozat esetén a következő ismérveket szükséges kiemelni:

- a kartell-megállapodás alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás,
- további érvényességi kelléke, hogy a határozathozatal szabályainak megtartásával az arra jogosultak hozták meg,
- a kartell-megállapodás határozat,
- a kartell-megállapodás csak írásban érvényes, szóban vagy ráutaló magatartással nem jöhet létre,

- a megállapodás az árura vonatkozik,
- tartalmát tekintve a felek az áru forgalmazása, termelése vagy az ára tekintetében állapodhatnak meg,
- a tartalom tekintetében továbbá a versenyt korlátozó vagy azt más módon befolyásoló kötelezettséget is megállapíthat a felek megállapodása,
- a határozatban vagy csak a kérdések valamelyikében állapodnak meg, vagy
 - más tartalmú határozatot kartell-tartalommal is kitöltik

Határozat alatt a kereskedelmi társaság legfőbb szerve által hozott határozatot kell érteni. A kereskedelmi társaság legfőbb szerve határoz kartell létesítéséről úgy, hogy több kereskedelmi társaság ennek érdekében alkalmi egyesülést hoz létre. A döntés a kereskedelmi társaságok tekintetében határozat, a kartellezés céljára létrehozott alkalmi egyesülés tekintetében a kartellezésre és egyidejűleg a létesítésre irányuló szerződés is. Itt kell megemlíteni Ráth Zoltán álláspontját, amely a következőképp szól: „Kartell alatt egy-egy termelési szakvállalkozóinak oly szerződéseit értem, a melyek a verseny mérséklésére vagy teljes kizárására irányulnak. Szántsándékkal nem használtam az „egyesülés” kifejezést, mely tán a francia coalition visszhangjakép, hivatalos nyelvünkben is szerepel. Nem használtam azért, mert az egyesülés tételes jogunk – nevezetesen az 1875. évi XXXVII. t.cz.-be foglalt kereskedelmi törvényünk terminológiája szerint valami egészen mást jelent. A 62.§-ban említett alkalmi egyesülések csak meghatározott kereskedelmi ügyletek lebonyolítására irányulhatnak, míg a kartell a résztvevők egész üzletmenete fölött uralkodik. A 179.§-ban említett, a részvénytársaságokra vonatkozó, de a 240.§-ban a szövetkezetekre is kiterjesztett rendelkezéssel a közgyűlés elidegeníthetetlen jogkörébe utalt egyesülés más társasággal nem egyéb, mint fusio, mely a vállalatot, mint önálló alanyt, megszünteti és felolvasztja egy új alanyban.”¹⁰³ Vagyis olvasatában azzal, hogy a kereskedelmi társaságok legfőbb szervei határozatuk keretében kartellezési célzattal egyesülésről határoznak, az fúzióként, azaz ma használatos terminusszal élve összefonódásként értékelhető. Álláspontunk szerint a fusio és az alkalmi egyesülés lehetősége, illetve intézménye nem mosható össze. Már csak azon egyszerű oknál fogva sem, hogy az alkalmi egyesülés létesítésében nem csak a kereskedelmi társaságok állapodhatnak meg, hanem magánszemélyek is, a fusio tekintetében pedig csak a kereskedelmi társaságok által végrehajtható tevékenységről, illetve döntésről van szó. Abban azonban osztjuk Ráth álláspontját, miszerint a fusio, vagy másként összefonódás potenciálisan

¹⁰³ Ráth Zoltán: Kézirat a kartellekről, Pátria, Budapest, 1900., 6.

magában hordozza a versenykorlátozás lehetőségét (ahogyan ez a ma hatályos jogunkban is elfogadott).

A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvény 2. §-a előírja, hogy olyan megállapodás vagy határozat esetében, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság vagy legalább egy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat vesz részt, amely húsznál több alkalmazottat foglalkoztat, a nyilvántartásba vétel érdekében a magyar királyi közgazdasági miniszterhez be kell nyújtani; erre pedig a megállapodás megkötésétől vagy a határozat meghozatalától számított tizenöt napos határidőt szab a jogalkotó; továbbá előírja, hogy az írásba foglaláson túl további érvényességi kellék a megállapodás vagy a határozat bemutatása. A 7. §-ban pedig akként rendelkezik, hogy ha a megállapodás vagy a határozat a törvénybe, a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütközik, különösen a közgazdaság vagy a közjó érdekét sérti, a magyar királyi közgazdasági miniszter utasítása alapján a magyar királyi kincstári jogügyi igazgatóság a Kartellbírósnál¹⁰⁴ indított keresettel (közérdekű kereset) kérheti eljárás lefolytatását, amely pénzbírság kiszabásával vagy a létrejött alakulat felosztatásával és a tovább működéstől való eltiltással szankcionálhatja a felek magatartását.

3. Szindikátus a magánjogban

Amilyen nagy érdeklődésre tartott számot a kereskedelmi jogban a szindikátus és az azzal azonosított kartell, olyannyira alacsony ez a magánjogban. A szindikátusról és a kartellről is legfeljebb néhány mondat erejéig tesznek említést a kor szerzői. Azonban a magánjogi szabályok vizsgálata így is indokolt, hiszen a szindikátus/kartell, mint kötelmi együttműködés alapját a szerződés adja, így nélkülözhetetlen a kötelmi jogi szabályok vizsgálata.

A vizsgált időszakban hatályos magánjogi kódex, ami vezérfonalként szolgálna, főként a szerződéses jogviszonyok tekintetében, nincs. Erre az 1928-as magánjogi törvényjavaslat, a szokásjog és a bírói döntések hivatottak, ezeken túl pedig még a magánjogi tankönyvek adnak útmutatást. Ez utóbbiak szolgálnak az alpont forrásául. Hasonlatosan a ma hatályos magánjogunkhoz, szűkebből szemlélve a szerződési jogunkhoz, a magánautonómia folytán a felek szabadon határozhattak arról, hogy kívánnak-e szerződést kötni, hogy valóban

¹⁰⁴ **8. §** A Kartellbírósnak a királyi Kúria körében szervezett külön bíróság, amely elnökön felül két ítélembíróból és két ülnökből álló tanácsban jár el. A Kartellbírósnak elnöke a királyi Kúria elnöke vagy a királyi Kúria elnökének kijelölése alapján a királyi Kúria másodelnöke vagy egyik tanácselnöke. A Kartellbírósnak két tagját a királyi Kúriának a királyi Kúria elnöke által előre kijelölt tanácselnökei és ítélembírói közül az eljáró tanács elnöke hívja be. A Kartellbírósnak ülnöke-tagjait az eljáró tanács elnöke a közöl a tíz szakember közül hívja be, akiket a magyar királyi igazságügyminiszter a magyar királyi közgazdasági miniszter által összeállított, legalább 30 szakember nevét tartalmazó jegyzékből háromévenként előre kijelöl.

egymással kívánnak-e szerződni és milyen szerződést, illetve azt milyen tartalommal kívánják megkötni. Tehát a szerződéskötési szabadság, a partnerválasztási szabadság, valamint a tartalomalakítás szabadsága illette meg a leendő szerződő feleket,¹⁰⁵ azaz „a felek önmaguknak szabtak törvényt.”¹⁰⁶ Ezen szabadság korlátját képezte – csakúgy mint ma is – az az intelm, hogy a szerződés tartalma kogens jogszabályi előírásba nem ütközhet, vagyis a törvény korlátokat állított a szerződési szabadsággal szemben és a tiltott, jó erkölcsbe és közrendbe ütköző kötelmek alapítását kizárta. Vagyis a magánjogi környezet tekintettel a kereskedelmi jogi szabályokra is, megfelelő alapot teremtett arra, hogy a személyek szabadon hozhassanak létre egymás közötti különböző célra irányuló kötelmi együttműködések.¹⁰⁷ Külön a szindikátus vonatkozásában érdemi megállapítások nem találhatóak, nem úgy, mint a kartellek kapcsán. Szladits a kartellt létrehozó szerződéseket közrendbe ütközőnek és a közjót veszélyeztetőnek tartotta, vagyis a törvénybe ütközése folytán semmis szerződésként tekintett rá. Egyébként a törvénybe ütköző szerződéseknek három típusát különböztette meg: a jogellenes eredményre irányuló, jóerkölcsbe és közrendbe ütköző szerződések. Szladits szerint a kartell „magában véve nem erkölcstelen, nincs is kifejezetten tiltva, de beleütközik olyan jogi alapelvekbe, amelyek általában a jogrend, avagy bizonyos közjogi intézmények alapjául szolgálnak.”¹⁰⁸ Ezzel ellentétben van olyan szerző is, aki csak arról foglal állást, hogy a versenytilalmak nemleges kötelmek,¹⁰⁹ amelyek szerződésen vagy törvényen alapulnak, és a nemleges kötelmek csoportjába sorolja még a kartell- és szindikátusi szerződéseket, ugyanis a kartellben részes feleknek megtiltják a kartellfelekkel ellenkező szerződések megkötését vagy a szerződésellenes magatartás tanúsítását és a tiltást megfogalmazó magatartás okán lesz nemleges a kötelem, míg a szindikátusi szerződést csak kereskedelmi jogi vonatkozásában értékeli és állapítja meg róla, hogy a nemleges magatartás a részvénytársaság részvényesei közötti relációban értelmezhető.¹¹⁰ Míg más a társasági szerződéssel azonosítja a kartellszerződést és hasonlóan az előzőekben megfogalmazottakhoz, nemleges kötelemként

¹⁰⁵ Szladits Károly: A magyar magánjog vázlatosa I., Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1937., 169-170.; Fürst László: A magánjog szerkezete, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1934., 145-155.

¹⁰⁶ Fürst László: A magánjog szerkezete, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1934., 146.

¹⁰⁷ A feleknek közös cég nélkül folytatott társasüzlete tehát csak magánjogi egyesülésnek, amennyiben pedig a társulás előre meghatározott egy vagy több kereskedelmi ügyletre jött létre, úgy az a KT. 62. §-ában meghatározott alkalmi egyesülésnek tekintendő. Az ily társaságok tagjait a KT 100. §-ában foglalt jogok meg nem illetik. (C. 35/913.); Valamely társasági viszony kereskedelmi természetét az állapítja meg, hogy annak főcélja-e a kereskedelmi ügyletek kötése, vagy pedig az csak mellékesen történik; mert ha a társaság a társasági cél megvalósítása végett nem foglalkozik kereskedelmi ügyletek kötésével, hanem azokat csak mellékesen esetenként köti, maga a társaság nem válik a KT.-ben említett alkalmi egyesüléssé vagy az ott szabályozott társas alakulatok valamelyikévé, hanem magánjogi társaság marad. (C. 547/914.)

¹⁰⁸ Szladits Károly: A magyar magánjog vázlatosa I., Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1937., 170.

¹⁰⁹ Valamilyen magatartástól való tartózkodásra irányulnak.

¹¹⁰ Bodnár József: Magánjog II., Vörösváry Soksorozótóipar, Budapest, 1937., 8-9.

tekint rá.¹¹¹ A felvázolt jogirodalmi álláspontok alapvetően két nagy csoportra bonthatók: az egyik szerint a kartellszerződés egyértelműen semmis szerződés, mert törvénybe ütköző; a másik szerint pedig a jog által elismert megállapodásról van szó és a nemleges kötelmek csoportjába sorolja. Ennek az oka az 1931-es törvényalkotásban keresendő, ugyanis ebben az évben születik meg a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvény, ami folytán a kartellszerződés megszűnik jogszabályba ütközőnek lenni és a „turpis causa” jelleg, vagyis a kartellszerződés törvénybe ütköző, semmis mivolta megszűnik.¹¹²

4. Párhuzamban a hatályos magánjogunkban ismert szindikátusi szerződés és a szindikátus

Kiseb hanyatlást követően – tekintettel a második világháború időszakára és az azt követő gazdasági változásokra – a szindikátusi szerződés újabb fénykorát a 60-as évektől éli, amikor a vegyes vállalatok alapításában állapodnak meg a hazai és külföldi természetes vagy jogi személyek. A szindikátusi szerződés azonban a jogtudományi érdeklődés¹¹³ homlokterébe a rendszerváltozás időszakában került, tekintettel a spontán privatizáció jelenségére, amely a tudatos privatizáció alapját képezte, majd ezt követően a rendszerváltozás mozgatórugójává vált. Ebben az időszakban a szindikátusi együttműködések szélesebb körben terjedtek el és számos jogi probléma felvetését eredményezték, ami okot szolgál azon jogalkotói

¹¹¹ Kolosváry Bálint: Magánjog, A Studium Kiadása, Budapest, 1944., 257.

¹¹² Villányi László: A magyar magánjog rövid tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1941., Budapest, 34-35.

¹¹³ Például: Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás?, Magyar Jog, 1991/12.; Balásházy Mária: A szindikátusi szerződés a társasági és polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5.; Kolben György: A szindikátusi szerződés, KJK, Budapest, 1996.; Újlaki László: A társasági és szindikátusi szerződés összefüggései, Gazdaság és Jog, 1997/2.; Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8.; Kiss Daisy: A szindikátusi szerződés, Cégvezetés, 2000/3.; Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVGORac, Budapest, 2002.; Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVGORac, Budapest, 2003.; Haitsch Gyula: Szerződés létrehozásának mellőzése előszerződés alapján annak következtében, hogy a szerződés tartalma nem határozható meg, Gazdaság és Jog 2003/3.; Juhász József: Cégek körében gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4.; Kisfaludi András: Társasági jogviták választottbíróóság előtt, Acta Conventus de Iure Civili, Tomus X., Lectum Kiadó, Szeged, 2009.; Menyhárd Attila: A szindikátusi szerződés kikényszeríthetősége, Acta Conventus de Iure Civili, Tomus X., Lectum Kiadó, Szeged, 2009.; Szabó Gergely: Gazdasági társaság a szindikátusi kötelemben, Céghírnök, 2012/5.; Szabó Gergely: Texas Shoot-out, avagy biztosítéki konstrukciók a szindikátusi kötelemben, Debreceni Jogi Műhely, 2012/3., http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2012/texas_shootout_avagy_biztositeki_konstrukciok_a_szindikatusi_kotelemben/ (Letöltve: 2016. május 13.); Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in.: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: Megújulás a jogi személyek szabályozásában, KRE ÁJK, Budapest, 2014.; Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés a magyar és a nemzetközi szerződési gyakorlatban, in.: Értekezések a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére, Szoboszlai-Kiss Katalin, Deli Gergely, Universitas- Győr Nonprofit Kft., Győr, 2013.; Nagy Barna Krisztina: A szindikátusi szerződés, Debreceni Jogi Műhely, 2015/3-4., http://www.debrecenijogimuhely.hu/aktualis_szam/3_4_2015/a_szindikatusi_szerzodes/ (Letöltve: 2015. május 13.)

erőfeszítésekre is, amelyek a szindikátusi szerződés gyakorlatból való kiszorítását célozzák. Mielőtt ennyire előre szaladnánk és a szindikátusi szerződés körül ma zajló jogdogmatikai vitáról foglalnánk állást, fontosnak tartjuk párhuzamba állítani egymással a „régisindikátust és az új szindikátusi szerződést.” A Jogi Lexikon által adott értelmezés szerint a szindikátusnak a gyakorlatban három értelme alakult ki: a konzorciummal szinonim értelemben, értékpapír – kibocsátási (emissziós ügyletek) lebonyolítására alakult alkalmi egyesülés (polgári jogi társaság); értékesítési kartell; részvénytársaság részvényeseinek – vagy egy részüknek – a szavazati jog (szavazás) gyakorlására vonatkozó egymás közötti megállapodása. Újabban olyan értelemben is beszélnek a szindikátusi szerződésről, mint általában gazdasági társaság alapítására irányuló szándéklevélről, amelyet a társasági szerződés konkretizál. Alapelv, hogy a szindikátusi szerződés nem lehet ellentétes a társasági szerződéssel.¹¹⁴ Meglátásunk szerint a fentiek híven tükrözik a szindikátusi szerződés mai jogunkban ismert valamennyi jellemzőjét, méghozzá azt, hogy egy alapvetően polgári jogi megállapodásról van szó, amely kapcsolódik a társasági joghoz, amit a gazdasági társaság tagjai kötnek egymás között, együttműködésük és egymással szembeni kölcsönös elvárásaik szabályozására. Azonban ez az elgondolás mára már meghaladott és valamennyien tisztában vagyunk azzal, hogy a szindikátusi szerződés nem csak a társasági jog sajátja. A társasági jogi tartalommal (például szavazási megállapodás, társaság alapítási szándék kinyilvánítása, stb.) megtöltött szindikátusi szerződés csak egy típus.

4.1. Szindikátusból szindikátusi szerződés

Szindikátusi szerződés a magyar jogban a rendszerváltozás időszakát megelőzően nem létezett csak a szindikátus kifejezést használták. Ami azzal magyarázható, hogy a szindikátus szóra csak szinonimaként tekintettek, a kartell és konzorcium szinonimájaként. Ennek oka például az lehetett, hogy a kartellek közvélemény általi megítélése igen vegyes, főként negatív volt, ezért ennek ellensúlyozásaként került sor a szindikátus szó gyakori használatára.¹¹⁵ Hogy a szindikátusi szerződés elnevezés mégis gyakran forog a jogban, azzal magyarázható, hogy a vegyes vállalatok alapítása idején a külföldi befektetőkkel való együttműködést létrehozó szerződést valamilyen névvel kellett illetni. Mi sem tűnt egyszerűbbnek, mint a magyar nyelvben ismert és gyakran használt kifejezést újra felhívni. Így a társaság alapítási szándékot megtestesítő – társasági jogi tartalmú – megállapodást a felek szindikátusi szerződésnek nevezték. Ez a szerződési tartalom és annak szindikátusiként

¹¹⁴ Lamm Vanda: Jogi Lexikon, Complex Kiadó, Budapest, 2009., 628.

¹¹⁵ Rácz Lajos: A kartellek és szabályozásuk, Politzer Zs. és Fia Bizománya, Budapest, 1905., 27.

való elnevezése nem alaptalan, ugyanis a szindikátus kifejezést nem csak a kartellek, hanem a társaságok alapítása körében is alkalmazták már korábban.¹¹⁶ Ezzel magyarázható a szindikátusi szerződés magánjogi, azon belül is társasági jogi vonatkozása. A köz- és magánjog határát feszegető aspektus pedig a szindikátus szó szinonima jellegére vezethető vissza. Vagyis arra, hogy a kartellek szindikátusok, a kartellt létrehozó szerződés magánjogi kódexben kodifikálásra nem került megállapodás volt, de a szerződési szabadság és a Kt. által ismert alkalmi egyesülés okán a felek köthettek olyan szerződést, ami az alkalmi egyesülésüket kötelmi keretek közé fogta. Azt nem állítjuk, hogy már ebben az időben szindikátusi szerződésnek nevezték volna a kartellt létesítő megállapodást, erre vonatkozó írásos forrásanyagot sem lelhetünk fel, de hatályos jogunk a szindikátus szó jelentéséből kiindulva ezt már megteszi. Ennek jogszabályi alapja pedig az 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról. Csak a vállalkozások közötti relációban érvényesül a versenykorlátozó megállapodás. Ez nem azt jelenti, hogy a vállalkozások közötti szerződéses vagy bármilyen együttműködés tilalmazott lenne, ez csak azon megállapodások esetében igaz, amelyek a verseny megakadályozására, korlátozására, kizárására vagy torzítására irányulnak, avagy ilyen hatást fejtenek vagy fejthetnek ki. Eltérés azonban, hogy hatályos jogunk a megállapodás alatt nem pusztán az írásban kötött szerződést érti.¹¹⁷ A tiltott megállapodáshoz nem szükséges feltétel az, hogy az polgári jogi vagy társasági jogi értelemben érvényes legyen, illetve az sem, hogy az bármilyen írásbeli formát öltön. Szükséges és egyben elegendő feltétel, ha az érintett felek akarategysége megállapítható vagy a felek megállapodásra utaló magatartást tanúsítanak. Ez azt hozza magával, hogy a szindikátus és kartell fogalmak továbbra is egymás szinonimái. A századfordulón ismert kartell írásbeli szerződéssel létesült jogszabály erejénél fogva, a ma hatályos kartell esetében pedig az írásbeli szerződés csak egy lehetséges formája a kartell létrehozásának, de nem feltétele. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy a szindikátusi szerződés alakiséghez nincs kötve, szóban, írásban és ráutaló magatartással is létrejöhet, azt kell mondani, hogy a kartellt létrehozó szindikátusi megállapodás tágabb kategória, mint a századfordulón ismert írásba foglalt megállapodás. Összegezve: a századfordulón ismert kartellt és a jelenleg ismert kartellt is a felek megállapodása hozza létre, annyi eltéréssel, hogy a „régikartellek” létrehozását célzó megállapodás alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás volt, a „maikartellek” esetében azonban ilyen kikötés nem létezik, az szóban,

¹¹⁶ Alkalmi egyesülés a részvénytársaság alapítása végett alakult szindikátus. (C. 4863/1922.); Alkalmi egyesülés jön létre a részvénytársaság alapítása végett az alapítók közt kötött megállapodással. (C. 4449/1934.)

¹¹⁷ VJ 028/2013., VJ 145/2001., VJ 27/2013/16.

írásban vagy ráutaló magatartással egyaránt megvalósulhat. Azonban nem szabad megfeledkeznünk a szindikátusi szerződés társasági jogi jellegéről, ugyanis ennek okán a kartell és a szindikátus ma hatályos jogunkban olyan egyértelműen nem azonosítható egymással. A kartellt valóban szindikátusi szerződés hozza létre, de ez csak egy típusa a szindikátusi szerződésnek, de a társasági jogi jelleg miatt a teljes azonosítás véleményem szerint kizárt. Tovább cizellálható a felállás, ha a szindikátus és a kartell különös viszonyába a konzorciumot is, mint a kartell szinonimáját beemeljük. A konzorcium annak a kartellnek a szinonimája, amely a Kt. 62.§-ában szabályozott alkalmi egyesülés formájában jött létre. Vagyis mindaz, ami a szindikátus és kartell viszonyára vonatkozóan rögzítésre került, az igaz a konzorciumra is, mint a kartellel rokon értelmű szóra. A konzorcium ma is létező és a jogi szaknyelvben használatos kifejezés, ám a szindikátushoz hasonlóan jogszabály nem határozza meg tételesen, mit értünk konzorcium alatt. Ezt a hiányosságot azonban a bírói gyakorlat igyekszik kiküszöbölni. Ha a felek a szerződési szabadság értelmében egymással szerződésben társulnak annak érdekében, hogy közös érdekeiket előmozdítsák, akkor az a kötetmi együttműködés – vagyoni hozzájárulás teljesítése nélkül - a (koordinatív) polgári jogi társaságnak feleltethető meg¹¹⁸ és a polgári jogi társaság valamennyi ismérével rendelkezik: nem tekinthető jogi személynek, csonka/relatív jogképességgel rendelkezik, etc. Ez a tisztán polgári jogi, „konzorciális szerződéssel” létrehozott konzorcium, azonban a szindikátusi szerződéshez hasonlóan, közjogi aspektusokkal is bír. Ugyanis semmi sem zárja ki annak lehetőségét, hogy a közbeszerzési eljárás során az ajánlattevők ajánlatukat együttesen tegyék meg, ami azért lehet szükséges, hogy az ajánlattételi felhívásra sikeresen tudják megtenni ajánlatukat. A kartell, a konzorcium és a szindikátus együttesen akkor érhető tetten, ha a közbeszerzési eljárásban a felek konzorciumként teszik meg ajánlatukat, és az együttműködést létrehozó szindikátusi szerződésbe olyan megállapodást foglalnak, ami versenykorlátozó hatással bír,¹¹⁹ vagyis a szindikátusi szerződés magában foglalja a konzorciumot létrehozó konzorciális szerződést, valamint a kartellt létesítő megállapodást.

¹¹⁸ BH2004.474., BH2012.80., EBH2011.2373.,

¹¹⁹ FÍT 2.Kf.27.232/2007/14., VJ 28/2003/47, Vj – 27/2003/16.

II. Fejezet

A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés

A fejezet célja, hogy a társasági jogi típusú szindikátusi szerződést vegye górcső alá és alapvető fogalmi ismérveiről egy összegző képet adjon. Tekintettel arra, hogy a szindikátusi szerződés vonatkozásában a tudomány adós egy pontos és egzakt fogalom megalkotásával, pusztán arra vállalkozhattunk, hogy a kooperáció ismérveit vonultassuk fel és ezek szempontjából határozzuk meg, mit értünk szindikátusi szerződés alatt. Ennek keretében ismertetésre kerül, hogy mit értünk kooperációs kontraktus alatt a szindikátusi megállapodás vonatkozásában és miért tekinthető atipikus megállapodásnak. Kiemelten fontosnak tartjuk, hogy a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés, mint társasági alapidokumentumok viszonya tisztázásra kerüljön és a társasági szerződés szempontjából vizsgálva érthetővé váljon, hogy milyen célokat is szolgál valójában egy szindikátusi kooperáció. Ennek megértését tovább segíti az is, ha a rendszerváltozás korszakától folyó társasági jogi jogalkotást, a szabályozás módszerét (diszpozitív és kógens) és a társasági jogalkotásban a szindikátusi szerződés elfoglalt helyét vizsgáljuk. Ez az a pont, ami rámutat arra (hozzátéve a korábbi, jogtörténeti fejezet adalékait is), hogy a szindikátusi szerződés funkcióját és tartalmát tekintve is változásokon ment keresztül. Bár a kooperációs jelleget a kezdetektől fogva magán hordozza, az a jogi környezet, amelyben alkalmazásra kerül, változik, ami a szerződés jellegzetességeit is befolyásolja. Ennek ténye és a nemzetközi tendenciák szükséges mértékű vizsgálata nyújthat olyan adalékot, amely rendet teremt a kodifikálás hiánya által okozott zűrzavarban és támpontként szolgál arra nézve, hogy megfogalmazzuk álláspontunk a szindikátusi szerződés szabályozásának szükségességét és mikéntjét illetően. E körben főként a kontinentális jogrendszerek, európai megoldások alkalmazását vizsgáltuk, ugyanis a hazai szerződési jogi szabályozást tekintve ezek a megoldások lehetnek azok, amelyek a leginkább hasznosíthatók hazánk magánjogi jogalkotásában.

A szindikátusi szerződés sajátossága továbbá a szerződés tárgyában, tartalmában és a szerződésszegés esetében ragadható meg, ezért a fejezetben ezen témakörök vonatkozásában is kifejtjük álláspontunkat.

1. A szindikátusi szerződés ismérvei

A szindikátusi szerződés olyan kooperációs kontraktus, amely a Polgári Törvénykönyv és más hatályos jogszabály által nem nevesített, atipikus megállapodás. A kodifikálás hiányára tekintettel egzakt fogalmi meghatározással nem rendelkezik, pusztán a bírói gyakorlat által kidolgozott és a szakirodalom segítségével árnyalt ismérvei révén ragadható meg; a gyakorlatban elfoglalt helye alapján, valamint a szabályozási környezethez és a társasági szerződéshez való viszonya szerint írható körül. A fenti sarokpontokat alapul véve a következőkben a szindikátusi megállapodás ismertetőjegyeinek felvázolását végzzük el.

1.1. Kooperációs kontraktus

A szindikátusi szerződés kooperációs megállapodás, ami a Ptk-ban nem nevesített típus, csak a jogelméletben és a joggyakorlatban létezik.¹²⁰ A szindikátusi szerződés tipikusan olyan fogalom, amelyet kevesen ismernek, ám annál többen használnak, sokszor olyan esetekben is, amikor valójában két magánszemély valamiféle együttműködési megállapodásáról van szó.¹²¹ A kooperáció együttműködést jelent valamilyen közös cél elérése érdekében. Ilyen szerződésnek tekinthető – a teljesség igénye nélkül – például a polgári jogi társaság; az egyesülés, mint kooperációs társaság; a társasági, a PPP vagy a támogatási szerződés. A polgári jogi társasági szerződés révén a tagok közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást teljesítik és a tevékenységük kockázatát közösen viselik.¹²² Az egyesülés koordinatív – kooperatív, atipikus jogi személyiségű társasági forma, mert fogalmi elemeiből hiányzik az üzletszerűség kritériuma.¹²³ Egyesülés alapítására azért kerül sor, hogy a kooperációban részes tagok a gazdálkodásuk eredményességét előmozdítsák, a gazdasági tevékenységüket összehangolják és szakmai érdekeiket képviseljék,¹²⁴ a tevékenységük tehát nem a nyereség elérésére való törekvést, hanem a fent meghatározott célok érdekében történő együttműködést tételez fel. A társasági szerződés többoldalú, többszemélyes jognyilatkozat, amelyben az alapítók kölcsönösen és egybehangzóan gazdasági társaság létrehozására és működtetésére irányuló akaratukat juttatják kifejezésre,¹²⁵ olyan jogalanyra vonatkozóan rögzítenek jogokat és kötelezettségeket,

¹²⁰ Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 179.

¹²¹ Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

¹²² Ptk. 6:498.§

¹²³ Papp Tekla: A kooperációs társaság: az egyesülés, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági Jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 362.; Lásd még: Pázmándi Kinga: A kooperációs társulási forma múltja és jelene, az egyesülés szabályozásának sarokpontjai a Polgári Törvénykönyvben, Gazdaság és Jog, 2017/4., 9-14.

¹²⁴ Ptk. 3:368.§ (1) bekezdés

¹²⁵ Papp Tekla: Az eredeti alapítás: a társasági szerződés, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági Jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 54.; Lásd még: Kisfaludi András: Szerződés-e a társasági szerződés?, in: Bodzási Balázs: Ünnepi

amely még nem létezik, hanem a szerződés által keletkezik. A PPP-szerződés hosszú távú, 15, 20 vagy 30 évre kötött kooperációs megállapodás, amely alapján a magánpartner megvalósítja az állam, illetve az önkormányzat által ellátandó közfeladatokat, illetve a közszolgáltatásokat, valamint az elvégzendő infrastrukturális fejlesztéseket, továbbá viseli a szerződés teljesítéséből eredő kockázatok és feladatok többségét, amelyért az állami, illetve önkormányzati partner díj fizetésére köteles,¹²⁶ míg a támogatási szerződés olyan pályázattal elérhető forrás felhasználására vonatkozó megállapodás amelynek keretében a támogatott a saját nevében és a saját javára valósítja meg a beruházást, részben vagy egészben a nyújtott támogatásból.¹²⁷

Polgári jogi társasági szerződés	Egyesülés	Társasági szerződés	PPP-szerződés	Támogatási szerződés
személyi és vagyoni jellegű együttműködés				
közös cél érdekében:				
közös céljuk elérése érdekében együttműködnek	gazdálkodás eredményességének előmozdítására, a gazdasági tevékenység összehangolására és szakmai érdekek képviselőit	gazdasági társaság alapítása, szervezetének és működésének szabályait tisztázza	közfeladat ellátása, közszolgáltatás nyújtása, infrastrukturális fejlesztések elvégzése a magánpartner által	beruházás megvalósítása
jogalany keletkezik a megállapodás révén (pjt. esetén a jogképeség csonka/korlátozott/relatív)			nem keletkezik jogalany, de további megállapodással a feladat ellátására, szolgáltatás nyújtására, a fejlesztés és beruházás elvégzésére létesíthető	
tipikusan a magánszféra alanyai közötti kooperáció			tipikusan a köz- és a magánszféra	

értekezések Balásházy Mária tiszteletére, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdasági Jogi Intézet, Budapest, 2010, 198-208.; Kovács László: A társasági szerződés, Közjegyzők Közlönye, 1998/7-8., 13-20., 1998/5., 2-10.

¹²⁶ Jenovai Petra: A PPP-szerződés, in: Papp Tekla (szerk.): Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 246-247.; Lásd még: Felsen Gábor – Szabó Gabriella: PPP – public private partnership, Cég és Jog; 2003/3., 15-16.

¹²⁷ Papp Tekla: A támogatási szerződés, in: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 552., 560-561.

				együtműködését jelenti
a felek egy érdekállásúak				
Ptk-ban egyes szerződések rész alatt nevesített	Ptk-ban a Jogi Személy könyvben nevesített	Ptk-ban a Jogi személy könyvben nevesített		Alkalmazása sokrétű, a szerződésre vonatkozó szabályok alacsonyabb szintű jogforrásban nyernek elhelyezést, többnyire kormányrendelet ekben

1. táblázat: A kooperációs kontraktusok összehasonlítása, Forrás: a szerző saját szerkesztése

Tehát a kooperációs kontraktusok sajátja, hogy személyi és vagyoni jellegű együttműködést takar a szerződő felek között, aminek mindig meghatározott célja van, és a cél elérésével a szerződés teljesedésbe megy, de egyben a létrejövő jogviszony kereteit is megadja. Nem csak a magánjog alanyainak szerződéses kapcsolatára korlátozódik, hanem a köz- és a magánszféra szereplőinek megállapodásaként is testet ölthet. Sajátja, hogy a szerződés eredményeként akár jogképes jogalany – mint szerződéses cél – is keletkezhet, valamint a hagyományosan eltérő érdekállást (jogosult és kötelezett) megvalósító árucsereszerződésekhez képest az azonos érdekállás dominál: a felek nem egymással szemben állnak és szolgáltatás teljesítésére kötelesek, valamint a teljesítés követelésére, hanem a szerződésben kitűzött vállalás elérésére közös munkával törekednek. Erre tekintettel a szinallagma kérdésköre a kooperációs kontraktusok esetében nem értelmezhető. Szabályozásuk nem egységes: a Polgári Törvénykönyv nevesített szerződéseinek között, vagy más könyvben nyernek szabályozást, más jogszabály kodifikálja, avagy létezése „jogon kívüli,” csak a gyakorlatban alkalmazott.

1.2. Atipikus megállapodás

A szindikátusi szerződés, mint atipikus megállapodás meghatározásakor Papp Tekla - a témakörben felmerülő valamennyi szakirodalmi forrást és bírói gyakorlatot – elemző és szintetizáló monográfiáját veszem alapul és tekintem ezen ismerv kiindulópontjának.¹²⁸ A szerző álláspontja szerint a szindikátusi szerződés atipikus megállapodás, mert az azokra jellemző valamennyi ismertetőjeggyel rendelkezik. Ezek szerint az atipikus szerződések idegen eredetű névvel bírnak, amely ismerv a szindikátusi szerződés esetében igaz, hiszen római és görög eredettel, francia közvetítéssel érkezett a magyar nyelvbe, ahogyan az a korábbi fejezetben bemutatásra került; a szerződés jellemzőinek kialakulása során a külföldi gyakorlatnak és jogalkotási mintának érezhető hatása volt; a Polgári Törvénykönyv Egyes szerződések része nem rendelkezik a szerződésről, erre tekintettel a jogszabályba ütközés tilalmának betartásával tetszőleges tartalommal köthetők és a szerződések általános szabályai szerint kezelhetők; bizonyos fokú jogegységesítési és jogközelítési törekvések figyelhetők meg a szerződés kapcsán, amelyre a modelltörvények ismertetése során térünk ki bővebben; ezen szerződés esetében is érzékelhető közjogi behatás, amelyet az értekezés későbbi fejezetében kívánunk hosszabban szemléltetni; a gyakorlat a szerződés írásba foglalása mellett tör lándzsát a könnyebb bizonyíthatóság érdekében és többnyire hosszabb távú, tartós jogviszonyt keletkeztet, szabályoz.

1.3. A bírói gyakorlat és a szakirodalom álláspontja

A szindikátusi szerződést elemző és értelmező bírói döntések és szakirodalmi munkák száma igen kevés, mindezek azonban elegendőnek bizonyulnak ahhoz, hogy az intézmény célját és jellegét meghatározzák. A következőkben ezen források szintézise révén kívánjuk a kontraktus további jellemzőit bemutatni.

1.3.1. A szerződési szabadság intézményének közjogi aspektusai

A szindikátusi szerződés alapját a szerződési szabadság intézménye képezi. A szerződési szabadság intézményének megértéséhez és tartalmának megismeréséhez a polgári jogi szabályokat megelőzve az alkotmányjogi aspektusok felvillantása mutatkozik szükségesnek. Ennek érdekében az 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány), valamint az Alaptörvény szerződési szabadságot érintő rendelkezéseit vesszük górcső alá. Az Alkotmány 9. §-a a gazdasági alkotmányosságához kapcsolódó tételket fekteti le.¹²⁹ Az első bekezdés

¹²⁸ Papp Tekla: Az atipikus szerződések áttekintése, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 37-39.; A kérdésben lásd még a szerző nagydoktori értekezésének kéziratát: A) részében „A szerződések tipizálása” cím alatt.

¹²⁹ Complex Jogtár Kommentár

deklarálja a piacgazdaságot, valamint a különböző tulajdoni formák, nevezetesen a köz- és magántulajdon egyenlőségét és egyenlő védelemben való részesítését. Az Alkotmánybíróság gyakorlatából olvasható ki az az értelmezés, miszerint a piacgazdaság nem alkotmányos alapjog, hanem egy államcél, amelynek érvényesülését az Alkotmányban lefektetett szabályok garantálják,¹³⁰ valamint az, hogy a piacgazdaság egy plurálisan tagolt tulajdoni szerkezetű gazdaságot jelent,¹³¹ ahol a köz- és a magántulajdon egyenlőségét és egyenlő védelmét nem csak a 9.§ garantálja, hanem a 70/A.§ (1) bekezdése is, amikor deklarálja a diszkrimináció tilalmát.¹³² A második bekezdés elismeri a vállalkozás jogát, mint alkotmányos alapjogot¹³³ és a verseny szabadságát, mint államcél, vagyis a 9.§-ban foglalt államcél, azaz a piacgazdaság kiépítéséhez és fenntartásához az Alkotmányban nevesített három, és az Alkotmánybíróság gyakorlatából levezett egy tényezőnek kell együttesen érvényesülni, ezek pedig együttesen a piacgazdaság ismérveit képezik: a tulajdonhoz való jog és a vállalkozás joga, mint alkotmányos alapjog, a szabad verseny biztosítása, mint államcél, amely a piacgazdasághoz szervesen kapcsolódó olyan alkotmányos elv, amely többek között arra hivatott, hogy elősegítse a vállalkozás alapjogának sokszínű és hatékony érvényesülését,¹³⁴ valamint az Alkotmánybíróság által alkotmányos jogként levezetett szerződési szabadság. A szerződési szabadság intézményét az Alkotmány nem nevesíti, hanem az Alkotmánybíróság jogértelmező tevékenysége folytán annak tartalmába integrálódik,¹³⁵ a vállalkozáshoz való jogból, a vállalkozás szabadságából levezethető Alkotmány által védett jog.¹³⁶ Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a szerződési szabadság a piacgazdaság lényegi elemét képezi, nem tekinthető alkotmányos alapjognak, az egyén gazdasági életben való részvételét biztosító jogként részesül védelemben, ugyanis a szerződési szabadság a piac működésének és a gazdasági versenynek az egyik fontos feltétele,¹³⁷ tehát egy önálló alkotmányos jog, ezért a szerződési szabadságra az alkotmányos alapjogi értékrendben helyet foglaló jogosultságokra vonatkozó sérthetlenségi, érinthetlenségi alkotmányos tétel sem irányadó, alkotmányosan még lényegi tartalmat illetően is korlátozható, amennyiben a korlátozás végső eszközének fennállnak az alkotmányos indokai.¹³⁸ Alkotmánysértés megállapításához az kell, hogy

¹³⁰ 21/1994. (IV.16.) AB határozat

¹³¹ 59/1991. (XI.19.) AB határozat

¹³² 21/1990 (X.10.) AB határozat, 39/1992 (VII.16.) AB határozat és 33/1993 (V.28.) AB határozat

¹³³ 54/1993 (X.13.) AB határozat

¹³⁴ 1105/B/1993 AB határozat

¹³⁵ 32/1991. (VI.6.) AB határozat

¹³⁶ 324/B/1991. AB határozat, 432/B/1992. AB határozat, 454/B/1993. AB határozat

¹³⁷ 7/2006. (II.22.) AB határozat

¹³⁸ 13/1990. (VI.18.) AB határozat, 4/1991. (II.16.) AB határozat, 32/1991. (VI.6.) AB határozat, 1178/B/1991. AB határozat, 27/1992. (IV.30) AB határozat, 327/B/1992. AB határozat, 64/1993. (XII.22.) AB határozat, 984/B/1993. AB határozat, 1097/B/1993. AB határozat, 1282/B/1993. AB határozat, 39/1994. (VI.30.) AB

a szerződési szabadsággal (mint absztrakt joggal) szoros kapcsolatban álló, a szerződési szabadságot megvalósító, magában foglaló alapvető jog vagy alkotmányos intézmény sérelme is megvalósuljon. A szerződési szabadságnak ennél enyhébb korlátozása közvetlen alkotmányértést általában nem alapoz meg. A szerződési szabadság korlátozása akkor alkotmányellenes, ha a korlátozásnak tárgyilagos mérlegelés alapján nincs ésszerű indoka. A szerződési szabadság egy generális alkotmányjogi szabály, ami a mindenkor hatályos Polgári Törvénykönyvben nyer konkretizálást, garanciáit a magánjogi kódex tartalmazza és annak rendelkezései alapján korlátozható, ezek a korlátok azonban alkotmányértők nem lehetnek. Nem korlátozhatják tehát a szerződő feleket diszkriminatív módon, attól függően, hogy magánszemélyek vagy gazdasági tevékenység folytatására jogosult személyek, illetve szervezetek. Ugyanilyen módon nem zárhatják ki egyes jogszabályi lehetőségekből a magánszemélyek körét, ha azt a szerződésekben szereplő más csoportok igénybe vehetik.¹³⁹ Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a szerződési szabadság visszavezethető az emberi méltóság egyik lényeges aspektusát alkotó általános cselekvési szabadságra, mely szabadság a jogügyletek létrehozásának szabadságában nyilvánul meg, és abban, hogy e szabadság önálló, minden hatalmi befolyástól mentes döntési jogot biztosít e jogügyletekben,¹⁴⁰ nevezetesen a szerződés megkötése vagy meg nem kötése közötti választásban, a szerződő fél kiválasztásának, a szerződési típus megválasztásának és a szerződés tartalma meghatározásának kapcsán. Olyan intézmény, mely meghatározott közgazdasági teória terméke, konkrét megjelenési formája az állami beavatkozás terjedelmétől és intenzitásától függ.¹⁴¹

Az Alaptörvény a piacgazdaság, valamint a köz- és magántulajdon egyenjogúságára és egyenlő védelmére vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz, aminek hiánya álláspontunk

határozat, 35/1994. (VI.24.) AB határozat, 25/1994. (V.10.) AB határozat, 15/1994. (III.10.) AB határozat, 499/B/1994. AB határozat, 16/1995. (III.13.) AB határozat, 66/1995. (XI.24.) AB határozat, 74/1995. (XII.15.) AB határozat, 852/B/1995. AB határozat, 897/B/1994. AB határozat, 724/B/1994. AB határozat, 42/1996. (X.9.) AB határozat, 54/1996. (XI.30.) AB határozat, 95/B/1996. AB határozat, 423/B/1996. AB határozat, 1060/B/1996. AB határozat, 644/B/1997. AB határozat, 831/B/1997. AB határozat, 1333/B/1997. AB határozat, 22/1998. (VI.9.) AB határozat, 229/B/1998. AB határozat, 381/B/1998. AB határozat, 6/1999. (IV.21.) AB határozat, 13/1999. (VI.3.) AB határozat, 33/B/1999. AB határozat, 128/B/1999. AB határozat, 410/B/1999. AB határozat, 1042/B/1999. AB határozat, 564/B/2000. AB határozat, 923/B/2000. AB határozat, 10/2001. (IV.12.) AB határozat, 254/B/2001. AB határozat, 333/B/2001. AB határozat, 63/D/2002. AB határozat, 57/2003. (XI.21.) AB határozat, 376/B/2003. AB határozat, 219/B/2004. AB határozat, 568/B/2005. AB határozat, 224/B/2006. AB határozat, 644/B/2006. AB határozat, 819/B/2006. AB határozat, 132/B/2008. AB határozat, 813/B/2009. AB határozat, 983/B/2009. AB határozat, 108/B/2010. AB határozat, 397/B/2010. AB határozat, 419/B/2010. AB határozat, 577/D/2001. AB határozat,

¹³⁹ 324/B/1991. AB határozat, 432/B/1992. AB határozat, 61/1993. (XI.29.) AB határozat, 1169/B/1993. AB határozat, 419/B/2010. AB határozat

¹⁴⁰ 7/2006. (II.22.) AB határozat

¹⁴¹ 327/B/1992. AB határozat, 145/B/2000. AB határozat, 105/B/2001. AB határozat, 438/B/2003. AB határozat, 108/B/2010. AB határozat

szerint azzal magyarázható, hogy az Alkotmány módosításakor, a rendszerváltozás idején olyan jogi környezet uralkodott, amelynek megváltoztatásához, a békés politikai átmenet elősegítéséhez elengedhetetlen volt a piacgazdasági államcél és a tulajdoni kérdések alkotmányi szintű deklarálása. Mára ez mondhatni – ha nem is feleslegessé, de – elhanyagolhatóvá vált, ugyanis az Alkotmánybíróság Alkotmányt értelmező gyakorlata az Alaptörvény hatályba lépését követően is hatályában fennmarad. Ezt támasztja alá a 3192/2012. (VII.26) AB határozat is,¹⁴² mely szerint a piacgazdaságra való utalás mellőzése ugyanis annak következményeként értékelhető, hogy - ellentétben a szocialista tervgazdálkodásból a piacgazdaságra történő áttérés időszakával - e körülmény külön hangsúlyozása napjainkra szükségtelenné vált. „Függetlenül attól, hogy az Alaptörvény nem nevesíti kifejezetten a piacgazdaság követelményét, az Alaptörvény rendje a piacgazdaság talaján áll,”¹⁴³ „lényegében a piacgazdasági rendet és annak elemeit hasonlóképpen rögzíti, ezért felvethető a korábbi alkotmánybírósági értelmezési gyakorlat fenntartása azzal, hogy a konkrét megfogalmazások és az értelmezési szabályok azt konkrét esetben befolyásolhatják.”¹⁴⁴ Annak ténye, hogy a piacgazdaság alaptörvényi deklarálása elmaradt, nem jelenti azt, hogy a vállalkozás szabadságával szoros kapcsolatban álló szerződési szabadság ne élvezne a továbbiakban is alkotmányos védelmet. Az Alaptörvény továbbra is fenntartja az Alkotmány azon kitételét, miszerint Magyarország gazdasága piacgazdaság, amelynek két legfontosabb alkotóeleme a verseny és a vállalkozás szabadsága, ezek működésének pedig elengedhetetlen feltétele a szerződés szabadsága, ennél fogva ezen szabadság alkotmányos védelme továbbra is érvényesül.¹⁴⁵ Ez az értelmezési gyakorlat a későbbiekben is megerősítésre került.¹⁴⁶

1.3.2. A szerződési szabadság intézménye a Polgári Törvénykönyvben

¹⁴² Lásd még: 3175/2013. (X.9.) AB határozat, 8/2014. (III.20.) AB határozat, 3298/2014. (XI.11.) AB határozat, 33/2015. (XII.3.) AB határozat megerősíti.

¹⁴³ Csery Ákos - Téglási András: A gazdasági alkotmányosság új fejezete Magyarországon? Az Alkotmánybíróság a korábbi alkotmányos alapelvek fogságában., Jog-Állam-Politika, 2015/1., 9.p.

¹⁴⁴ Drinóczi Tímea: Gazdasági Alkotmány az Alaptörvényben, Jogtudományi Közlöny, 2012/10., 376-377.; „Az Alkotmánybíróság Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) hatálybalépését követően, az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pontjára tekintettel úgy foglalt állást, hogy „az újabb ügyekben vizsgálendő alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése.” Lásd: 13/2013. (VI. 17.) AB határozat és 3050/2016. (III.22.) AB határozat

¹⁴⁵ 3192/2012. (VII.26.) AB határozat

¹⁴⁶ 3048/2013. (II.28.) AB határozat, 3175/2013. (X.9.) AB határozat, 8/2014. (III.20.) AB határozat, 3248/2014. (X.14.) AB határozat, 3298/2014. (XI.11.) AB határozat, 16/2015. (VI.5.) AB határozat, 33/2015. (XII.3.) AB határozat

A szerződési szabadság intézménye a Polgári Törvénykönyv Hatodik Könyvében, a Szerződések Általános szabályai részben került elhelyezésre és a szerződési jog alapelvei közül az első helyen került említésre. „A szabad társadalomban az autonóm emberi lét rendelkezik a racionális választás képességével, így az emberek szabadon köthetnek olyan megállapodást, mely kölcsönösen kötelező erővel bír. A cselekvési autonómia tehát megkívánja a szerződési szabadság létezését.”¹⁴⁷ Ennek értelmében a magánjog alanyai szabadon dönthetnek arról, hogy szeretnének-e szerződést kötni, szabadon dönthetnek a szerződő partnerek személyéről, továbbá szabadon dönthetnek arról, hogy milyen szerződést és milyen tartalommal kívánnak kötni. A szerződési szabadság körében a diszpozitív szabályozás érvényesül, tehát a szerződési tartalom kialakítása során a felek a Ptk. pusztán kógens előírásaihoz vannak kötve, attól nem térhetnek el. A tartalom alakítására vonatkozó szabadság körébe tartozik a típuszabadság esete is, ami azt jelenti, hogy felek nincsenek kötve a Ptk. egyes szerződések körében nevesített szerződéstípusaihoz, hanem azokat egymással vegyítve, vegyes szerződéseket, vagy a Ptk. által nem nevesített innominát és atipikus szerződéseket is köthetnek. Ezért a jogszabályok által nem rendezett szindikátusi szerződéssel a polgári jogi - és a társasági jogi - jogalanyok a szerződéskötési autonómia elve alapján a létrehozandó, vagy a már létrehozott gazdasági társasággal kapcsolatos társasági jogviszonyaikat és egyéb (polgári jogi, versenyjogi, munkajogi stb.) jogviszonyaikat - a gazdasági társaság létesítő okiratától elkülönülten - kötelmi jogi alapon és jogkövetkezményekkel szabályozzák.¹⁴⁸ A szindikátusi szerződésben a szerződést kötő felek kifejezésre juttatják, hogy milyen módon kívánnak együttműködni, milyen kötelezettségeket vállalnak az eredményes gazdálkodás és saját gazdasági céljaik, társaságon belüli dominanciájuk biztosítása érdekében,¹⁴⁹ a társaságban résztvevő felek céljait, a társasággal szemben vállalt kötelezettségeit, elvárásait, a tagok egymáshoz való viszonyát szabályozza.¹⁵⁰ A társasági és kötelmi jogban nem nevesített, alapvetően polgári jogi (kötelmi jogi) szerződés,¹⁵¹ olyan atipikus kontraktus, amely a szerződő felekre érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalást keletkeztet.¹⁵² A jog a szindikátusi szerződés fogalmára, létrejöttének,

¹⁴⁷ Török Éva: A szerződési szabadság értelmezésének lehetséges aspektusai, Jogtudományi Közlöny, 2012/1., 40.

¹⁴⁸ Kisfaludi András: Szindikátusi szerződés, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2007, 124.; BDT2007. 1671.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4.

¹⁴⁹ BH1998.89.; Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997.BDT2007. 1671.

¹⁵⁰ Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági jog és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 16.

¹⁵¹ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

¹⁵² BDT2007. 1671.

megszűnésének, megszegésének jogkövetkezményeire nem ad eligazítást, azonban a bírói gyakorlat egységes abban, hogy bár alapvetően polgári jogi szerződésről van szó, de - ha azt gazdasági társaság létesítésére tekintettel kötik meg a cég alapításban részt vevő felek - éppen ezen okból, olyan szorosan kapcsolódik a társasági joghoz, hogy a szindikátusi szerződés értelmezése, a polgári jogi szabályok érvényesülése csak a társasági joggal szoros összefüggésben, ez utóbbinak prioritást adva képzelhető el.¹⁵³ A szindikátusi szerződés tehát informális egyezség is a jogok és kötelezettségek rendezésére, az alapítók és tagok közötti belső viszony szabályozására,¹⁵⁴ mondhatni a bizalom szerződése, rendelkezései addig befolyásolják a társaság működését, tagjainak belső jogviszonyát, amíg az aláíró felek önként követik előírásait.¹⁵⁵

1.4. Viszonya a társasági szerződéshez

A bírói gyakorlat és a szakirodalom álláspontja is egyöntetű abban, hogy a szindikátusi szerződés alapvetően egy önálló polgári jogi megállapodás, amely kötelmi jogi kötelezettségvállalást keletkeztet, valamint tartalmánál fogva szorosan kapcsolódik a társasági joghoz,¹⁵⁶ ugyanis alapvetően az alapítók és a tagok kapcsolatrendszerére vonatkozóan állapít meg rendelkezéseket. Mindemellett a szindikátusi szerződést járulékos szerződésként tartják számon, hiszen megkötésére a társasági szerződésre tekintettel kerül sor abból a célból, hogy az abban foglaltakon túl a felek viszonyára nézve további szabályokat állapítson meg.¹⁵⁷ Ezért a szindikátusi szerződést szokás Janus-arcú szerződésnek nevezni, mert önálló és járulékos jellege is megállapítható.¹⁵⁸ Mindez felveti annak kérdését, hogy a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés viszonya hogyan alakul egy társaság életében, majd a kérdés megválaszolása közelebb enged bennünket a szindikátusi megállapodások karakterisztikájának jobb megértéséhez.

1.4.1. A társasági szerződés célja és jellemzői a szindikátusi szerződés szempontjából

¹⁵³ BH1998.89.

¹⁵⁴ Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

¹⁵⁵ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

¹⁵⁶ ÍH 2014. 156.; BDT 2007. 160.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20.241/2011./6.; Győri Ítéltábla Gf. II. 20.118/2009/4.;

¹⁵⁷ Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás?, Magyar Jog, 1991/12., 731.

¹⁵⁸ Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003., 23., 47.

A társasági szerződés a Polgári Törvénykönyv Harmadik, Jogi személyek könyvében került nevesítésre létesítő okirat néven.¹⁵⁹ A létesítő okirat valamennyi jogi személy típus esetében azt a szerződést jelöli, amelyben a felek jogi személy alapításáról határoznak, ugyanis a jogi személy létesítésére irányuló szándék kifejezésére csak írásban, a létesítő okirat keretében kerülhet sor. A létesítő okirat elnevezése a létesítés módja, az alapításban résztvevők száma, illetve a jogi személy típusa szerint különböző lehet, tehát a létesítő okirat elnevezés gyűjtőfogalomként szolgál. Egyesület¹⁶⁰ esetében alapszabály, közkereseti társaság,¹⁶¹ betéti társaság,¹⁶² korlátolt felelősségű társaság¹⁶³ és egyesülés¹⁶⁴ esetében társasági szerződés, részvénytársaság¹⁶⁵ és szövetkezet¹⁶⁶ esetében alapszabály, egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság és alapítvány¹⁶⁷ esetén alapító okirat elnevezéssel illeti a jogalkotó. Tartalmára nézve valamennyi jogi személy kapcsán megállapíthatók általánosan alkalmazható normák,¹⁶⁸ amelyeket a törvény felsorolj és részletes szabályait is itt adja meg. Eszerint a létesítő okiratban az alapítók a jogi személy szervezetét és működési szabályait határozzák meg. Ezen szabályok meghatározása körében a tagok az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a Ptk. diszpozitív szabályaitól eltérhetnek. Az „eltérés mércéjét” maga a Ptk. határozza meg.¹⁶⁹ A létesítésre irányuló akarat kifejezésén túl azonban kötelezően meg kell határozniuk a jogi személy nevét, székhelyét, célját vagy fő tevékenységét, meg kell jelölniük a létesítésben résztvevők személyét, azok lakóhelyét vagy székhelyét, a vagyoni hozzájárulás értékét és a rendelkezésre bocsájtásra vonatkozó szabályait, valamint az első vezető tisztségviselő nevét.¹⁷⁰ A továbbiakban a létesítő okiratra vonatkozó speciális szabályok az egyes jogi személy típusoknál lelhetők fel. A szindikátusi szerződés viszonylatában a társasági szerződés elnevezés alkalmazása azzal magyarázható, hogy a jelenleg alkalmazott Ptk. hatályba lépését megelőzően a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény a

¹⁵⁹ Ptk. 3:4.§ (1) és (2) bekezdés, 3:5.§

¹⁶⁰ Ptk. 3:63.§ (1) bekezdés,

¹⁶¹ Ptk. 3:138.§

¹⁶² Ptk. 3:154.§

¹⁶³ Ptk. 3:159.§

¹⁶⁴ Ptk. 3:369.§ (1) bekezdés

¹⁶⁵ Ptk. 3:250.§ (1) bekezdés

¹⁶⁶ Ptk. 3:325.§ (1) bekezdés

¹⁶⁷ Ptk. 3:378.§

¹⁶⁸ A 2013. évi V. törvény Jogi személy könyvének első rész, II. cím, II. fejezetéhez fűzött indokolás szerint.

¹⁶⁹ Ptk. 3:4.§ (2) bekezdés

¹⁷⁰ Ptk. 3:5.§ a)-f) pontok

gazdasági társaságok létesítésre irányuló dokumentumokat összefoglalóan társasági szerződésnek nevezte.¹⁷¹

A társasági szerződés sajátos abból a szempontból, hogy – bár kötelmi jogi karakterrel rendelkezik¹⁷² – nem mutatja a Ptk-ban nevesített áruszerződések sajátosságait,¹⁷³ ami egyben indokolja, hogy nem a Kötelmi jogi könyvben nyert elhelyezést. Ugyanis a társasági szerződés organizációs és kooperációs, gazdaságszervező kontraktus, egy személyi és vagyoni együttműködés, amelynek eredményeként önálló, elkülönült gazdasági struktúra, új jogalany jön létre.¹⁷⁴ A társasági szerződés által létrehozott jogviszony társasági jogviszony, amelyet a többrétegűség jellemez: jelenti egyrészt a tagok és a társaság, a tagok egy csoportja és a társaság, valamint a tagok közötti viszonyt.¹⁷⁵ A tagok közötti viszonyt tekintjük alapjogviszonynak, amely a jogi személy létesítése során alakul; a tagok és a társaság közötti viszonyt tulajdonosinak, amely a vagyoni hozzájárulások teljesítése révén jön létre; a tagok csoportja és a társaság között pedig szervezeti jogviszony alakul, ami a társaság szerveiben való jelenlétet biztosítja és az egyes szervek egymáshoz való viszonyát állapítja meg.¹⁷⁶ A szindikátusi szerződés a társasági szerződés által kialakított többrétegű jogviszonyban a tagok közötti viszonyhoz, az alapjogviszonyhoz kapcsolódik, azt alakítja. Külön tisztázandó, hogy a szindikátusi szerződés – bár a társasági jogviszony alakítója – nem tekinthető társasági szerződésnek vagy jogszabálynak,¹⁷⁷ pusztán kiegészíti a társasági szerződést, a felek háttér-megállapodásaként vehető figyelembe.¹⁷⁸ Tehát nem csak a társasági szerződés, hanem a szindikátusi szerződés is alakíthatja a társasági jogviszonyt, ami az alapvető probléma forrásaként szolgál a két szerződés viszonya tekintetében, ezért a szakirodalom és a bírói gyakorlat is égetőnek látta a kérdés tisztázását.

1.4.2. A társasági szerződés és a szindikátusi szerződés viszonya

¹⁷¹ Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2011., 119.; 2006. évi IV. törvény 11.§ (1) bekezdés: A gazdasági társaság alapításához társasági szerződés megkötése, részvénytársaság esetében alapszabály, egyszemélyes gazdasági társaságnál alapító okirat elfogadása szükséges. Ahol e törvény I. része és IV. részének XII. fejezete társasági szerződésről tesz említést, azon - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - az alapszabály és az alapító okirat is értendő.

¹⁷² Nochta Tibor: Társasági jog, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2011., 117.

¹⁷³ Miskolczi Bodnár Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-ban szabályozott szerződésekhez képest, *Gazdaság és Jog*, 2001/7-8., 28.

¹⁷⁴ Fazekas Judit - Harsányi Gyöngyi - Miskolczi Bodnár Péter - Ujváriné Antal Edit: Társasági jog és konszernjog, Unió, Miskolc, 2002., 55.; Papp Tekla: Az eredeti alapítás: a társasági szerződés, in: Papp Tekla: *Társasági Jog*, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 54.

¹⁷⁵ Fazekas Judit - Harsányi Gyöngyi - Miskolczi Bodnár Péter - Ujváriné Antal Edit: Társasági jog és konszernjog, Unió, Miskolc, 2002., 56.

¹⁷⁶ Papp Tekla: *Jogdogmatikai alapok: a társasági jog alapelvei*, in: Papp Tekla (szerk.): *Társasági Jog*, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 42.

¹⁷⁷ BDT2018. 3800.,

¹⁷⁸ BH1998.89., Szegedi Törvényszék 6.G.40.149/2012/3.

A következőkben a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés egymáshoz való viszonyának áttekintésére vállalkozunk az egyes szerződések célja, titkossága, időbelisége és önállósága szempontjából.

1.4.2.1. Eltérő célok

A társasági szerződés a társaság alkotmánya, annak létezését, működését, struktúráját, szervezetét, harmadik személyekkel szembeni kapcsolatfelvételének módját, a tagoknak a társasággal szembeni jogait és kötelezettségeit, valamint a tagok közötti kapcsolatot szabályozza, elsődlegesen a társaság irányítására vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket és minden tagra kihat, kötelező erővel bír. Emellett a társaság tagjai gyakran speciális szerződési megállapodásokat kötnek annak érdekében, hogy kölcsönös kapcsolataikat szabályozzák.¹⁷⁹ Ennek előnye abban állapítható meg, hogy a szindikátusi szerződés a társasági jog bevett intézményévé vált még akkor is, ha jogszabály nem rendelkezik róla, aminek okán nincs szigorú alakszerű és tartalmi követelménye, a módosítása körében a szerződések módosítására irányadó általános szabályok alkalmazandók, ellenben a társasági szerződéssel; továbbá a szerződési jog széles eszköztára biztosítja a szindikátusi szerződés kikényszeríthetőségét. Bár a társasági szerződés nem zárja ki annak lehetőségét és nem eredményez érvénytelenséget, hogy a jogszabály által előírt kötelező tartalmi elemeken túl egyéb megállapodást is felvegyenek a társasági szerződésbe, azonban ennek elmaradása és a szindikátusi szerződés széleskörű elterjedése főként a publicitási szabályok, az üzleti titok, valamint a technológiai fejlődés okán a cégalapítások gyorsításának, egyszerűbbé és olcsóbbá tételének kívánalmával magyarázható. Ez pedig előre is vetíti a két társasági dokumentum viszonyának további jellemzőjét.

1.4.2.2. Titkosság

Annak ténye, hogy a tagok a társaságon belüli viszonyukat szindikátusi szerződésben kívánják rendezni annak ellenére, hogy arra a társasági szerződésben is lehetőségük lenne azzal magyarázható, hogy a társasági szerződésre a cégnyilvánosság elve kiterjed, azaz a társaság létesítése során a társaság bejegyzésére irányuló eljárásban kötelezően benyújtandó dokumentumként szerepel,¹⁸⁰ majd a társaság bejegyzését követően a cégiratok között bárki számára elérhetővé és megismerhetővé válik. A társaság tagjainak érdeke fűződik ahhoz,

¹⁷⁹ Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: Shareholder’s Agreements between Corporate and Contract Law, in: Sebastian Mock – Kristian Csach – Bohumil Havel: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018., 4., 5.; BH1998.89.

¹⁸⁰ 2006. évi V. törvény I. számú melléklete, I.2. pont

hogy a társaságon belüli kérdések elrendezésére ne egy cégnyilvános, bárki számára megismerhető, hanem egy titkos megállapodásban kerüljön sor, hiszen bizalmas, üzleti titoknak is minősülő szférát szabályoznak, amit nem kívánnak nyilvánosságra hozni, éppen ezért nem foglalják a társasági szerződésbe.¹⁸¹ Tehát annak háttérében, hogy a felek jogviszonyukat nem, vagy nem csupán a társasági szerződés keretei között rendezik, gyakorta az üzleti titokkal kapcsolatos biztonsági megfontolások állnak.¹⁸² Másrészt egy társaság alapítása igen költséges, a cégbejegyzési eljárás pedig hosszadalmas folyamat. Ennek ellensúlyozására a gazdasági társaságok - különösen a hazai kis- és középvállalkozások - piacra lépésének gyorsítása, egyszerűbbé és olcsóbbá tétele érdekében 2007. szeptember 1-től kkt., bt., kft., egyszemélyes kft., zrt., egyszemélyes zrt. esetében lehetőség nyílik egyszerűsített cégeljárás lefolytatására is, ami csak a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V. 18.) IM rendelet mellékletében foglalt szerződésminta alapján vehető igénybe. A szerződésminta módosításával azonban az egyszerűsített eljárás lehetősége elvész, ami a szindikátusi szerződés alkalmazásának lehetőségét erősíti.

1.4.2.3. Időbeliség

Társasági szerződés megkötésére a társaság alapításakor kerül sor, hiszen a létesítésre vonatkozó szándék elhatározását követően az alapítás folyamata a társasági szerződés megalkotásával veszi kezdetét. Ehhez képest a szindikátusi szerződés beékelődhet a létesítésre vonatkozó szándék megfogalmazása és az alapítási folyamat közé. Ez abban az esetben történik, ha a szindikátusi szerződés célja az alapítás során felmerülő kérdések tisztázása. Tehát a szindikátusi kooperáció a tagsági jogviszonyra és a társaság, valamint a társasági szerződés létrejöttére tekintet nélkül is létrejöhet az alapítandó társaság leendő tagjai között, vagy az alapítási folyamat során a társasági szerződés megkötésével egyidejűleg külön dönthetnek szindikátusi szerződés megkötéséről is. Általában a szindikátusi szerződés fennáll a gazdasági társaság teljes működésének időtartama alatt, és mintegy keretszerződésként a szindikátusi szerződést megkötő tagokra kötelező rendelkezéseket tartalmaz a társaság szervezetével és működésével kapcsolatos tagi magatartásokkal összefüggésben.¹⁸³ Az alapítási folyamatot követően, a társaság működése során a társaság tagjai bármikor dönthetnek úgy, hogy a

¹⁸¹ Ujlaki László: A társasági és a szindikátusi szerződés összefüggései, *Gazdaság és Jog*, 1997/2., 24.

¹⁸² Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

¹⁸³ Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 185., BDT2007.1671

társaságon belüli kapcsolataikat szindikátusi szerződésben kívánják rendezni, tehát a szindikátusi szerződést többnyire a gazdasági társaság alapításával és működtetésével összefüggésben kötik.¹⁸⁴ Mindezen túl a társaság megszűnése esetére is tartalmazhat rendelkezéseket a szerződés, azonban a szindikátusi szerződésnek csak addig van értelme és létjogosultsága, amíg a szervezet létezik, mert megszűnése esetében nem marad olyan keret, ahol a vállalt magatartást gyakorolni lehet.¹⁸⁵

1.4.2.4. Járulékoság, önállóság kérdés

A szindikátusi szerződés Janus-arcúsága a szakirodalmat és a bírói gyakorlatot is foglalkoztatta. Kialakult egy olyan felfogás, amely szerint a szindikátusi megállapodás járulékos kontraktusként értékelendő, mivel a szindikátusi szerződés valamely társaság alapítására figyelemmel jön létre, és annak célja a szindikátusi szerződést megkötő társasági tagok - a társasági szerződésben nem szabályozott - egymás közötti jogviszonyának rendezése, ezért a szindikátusi szerződés a társasági szerződéshez kapcsolódik.¹⁸⁶ Más szempontból vizsgálva a szindikátusi szerződés megkötésének legfőbb indoka az, hogy a szerződést kötő felek a cégnyilvánosság szabályainak ki nem téve kívánják szabályozni társasági jogi jogviszonyaikat, ami egy tartalmi és célbeli elkülönülést eredményez a két szerződés között, ez pedig a szindikátusi szerződés önálló jellegét erősíti.¹⁸⁷ Ebből az önálló és független jellegéből fakad, hogy a szindikátusi szerződésben szabályozott tárgykörök társasági szerződéstől eltéréséből fakadóan a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés rendelkezései egymástól eltérését, esetleges összeütközéseit feloldani, és az összeütközés során a társasági szerződés rendelkezéseinek primátust biztosítani nem kell, hanem mindkét szerződés tartalmát önállóan kell elbírálni, ami a szindikátusi szerződés önállósága mellett történő állásfoglalást jelent.¹⁸⁸ Ezzel ellentétes álláspontot foglal el a bírói gyakorlat azáltal, hogy kimondja, a polgári jogviszonyok között nem nevesített szindikátusi szerződés, ha ezt gazdasági társaság létesítésével és a tagok egymás közötti jogviszonyának rendezésével

¹⁸⁴ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.

¹⁸⁵ BH1998.89., Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997.

¹⁸⁶ Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003., 47.; Önmagában nem, csak a társasági szerződéssel összefüggésben jelenik meg: Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.; Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 16.

¹⁸⁷ BDT2007.1671

¹⁸⁸ Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 188. Ellentétben a BH1998.89. és Legf. Bír. Gfv. IX. 30.279/2005. számú döntéssel, amely szerint a társasági szerződés primátusa állapítható meg, a szerződés járulékos jellegét erősíti tekintettel arra, hogy a szindikátusi szerződés önmagában nem létezhet, létjogosultsága csak a létrehozni kívánt vagy létrejött társasági szerződéssel, illetve gazdasági társasággal összefüggésben van, mert annak működésével kapcsolatban kötik meg a társaság tagjai.

összefüggésben kötik a cég alapításában részt vevő felek, akkor a társasági szerződés primátusa állapítható meg; majd önellentmondásba keveredik akkor, amikor kimondja, hogy a szindikátusi szerződésnek közös megegyezéssel való megszüntetése nem érinti sem a társasági szerződést (alapszabályt, alapító okiratot), sem pedig magát a gazdasági társaságot, még abban az esetben sem, ha a szindikátusi szerződésnek voltak társasági jogi elemei, vagy pedig magukban foglaltak olyan rendelkezéseket is, amelyek a társasági szerződésben (alapszabályban, alapító okiratban) is szerepeltek. A szindikátusi szerződés ugyanis többféle jogviszonyt tartalmazhat, ez pedig a szindikátusi szerződés önállóságát hivatott magyarázni.¹⁸⁹

Összefoglalva a fentieket megállapítható, hogy a szindikátusi szerződés járulékos, mert a társasági szerződést kiegészíti, azonban önálló is, mert a két szerződés esetében a szerződési tartalom és a szerződés megkötésének célja, valamint a szerződések megkötésének időpontja is eltérnek és eltérhetnek egymástól. Továbbá a szerződések összeütközése esetén azokat önállóan kell elbírálni, de tekintettel kell lenni a társasági szerződés primátusára: amennyiben a szindikátusi szerződés a társasági szerződés rendelkezéseibe ütközik,¹⁹⁰ megkerüli a társasági szerződés előírásait, vagy azt függelékeként, mellékleteként kezeli, a szindikátusi szerződés tilos szerződésnek minősül és semmis lesz, mindez pedig a szindikátusi szerződés járulékos jellegére utal, hiszen léte és érvényessége a társasági szerződéstől függ. Azonban a szindikátusi megállapodás módosítása, megszűnése vagy megszüntetése nem érinti sem a társaság létét és működését, sem a társasági szerződés alkalmazhatóságát, érvényességét. Tehát a szindikátusi szerződés egy olyan polgári jogi megállapodás, ami a társasági szerződéshez járul és önálló kötelmi jogi kötelezettségvállalásokat keletkeztet.

1.5. Viszonya a jogszabályi környezethez

A szindikátusi szerződés létét nagyban meghatározza a társasági jog és a polgári jogszabályozási technikája, nevezetesen a kógens és diszpozitív szabályozási megoldás egymással való konkurálása és ezáltal a mindenkor hatályos jogszabályi környezet. A szindikátusi szerződést alapvetően a társasági jog kógens és a polgári jog diszpozitív megoldásai élesztették újra a magyar jogban és tartják életben annak ellenére, hogy az új Ptk. hatályba lépésével egyértelműen megfogalmazásra került az a jogalkotói szándék, miszerint a

¹⁸⁹ BH1998.89.

¹⁹⁰ Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás?, Magyar Jog, 1991/12., 732.; Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003., 49.; Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.; Juhász József: Cégekörökben gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírműk, 2009/4., 12.;

szindikátusi szerződés nem kívánatos megoldása a magyar jognak, mert árnyék-megállapodásként nem válik átláthatóvá a társasági működés, ez pedig komoly érdeksérelem kialakulásához és a forgalom biztonságának veszélyeztetéséhez vezet. A következőkben ezen gondolatok bővebb kifejtését végezzük el.

1.5.1. A szindikátusi szerződés újjáéledése: a gazdasági társaságokról szóló törvények hatása

Az első Gt. alapvetően diszpozitív¹⁹¹ szabályozásra helyezkedett, ami a társulási szabadság elvének teljesebb megvalósulását célozta.¹⁹² Erre tekintettel az alapítók a társasági szerződésben a törvénynek a társasági szerződésre vonatkozó rendelkezéseitől egyező akarattal eltérhettek, ha az eltérést a Gt. nem tiltotta. Vagyis a felek a társasági szerződést a Gt. által meghatározott kötelező tartalmi elemeken túl olyan tartalommal tölthették ki, ami szándékuknak és akaratuknak tetsző volt, nyilván ügyelve arra, hogy kógens jogszabályi előírásba ne ütközzön a szerződés.¹⁹³ A részvénytársaság esetében azonban a kógencia érvényesült főszabályként, ugyanis eltérni csak akkor lehetett, ha azt a Gt. megengedte. Az 1991. évi LXV. törvény már pontosított a gt-k alapítására vonatkozó diszpozitív szabályozáson, azaz azt mondta ki, hogy az első Gt. szabályozása alapvetően továbbra is diszpozitív, azonban ez már csak a felek egymás közötti viszonyára korlátozódik, vagyis a szerződési szabadság elve továbbra is megmarad, és az eltérés lehetősége csak a felek egymás közötti relációjában, harmadik személyeket érintően – véleményem szerint helyesen – nem érvényesül. Ha ezt a szabályozási koncepciót vizsgáljuk a szindikátusi szerződés szempontjából, kétség kívül elmondható, hogy a diszpozitív szabályozási környezet olyan rugalmas keretet ad a felek számára, ami folytán az atipikus együttműködési kontraktus alkalmazása ha nem is teljesen, de bizonyos mértékig indokolatlan és ugyanez az álláspont tartható a módosítást követő szabályozásra is, hiszen a felek egymás közötti kapcsolatukat továbbra is szabályozhatják társasági szerződésben.¹⁹⁴

Az 1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról (a továbbiakban: második Gt.) változtatott a korábbi szemléletmódon és a kógens szabályozás mellett tette le a voksát, ugyanis a felek a Gt. rendelkezéseitől csak akkor térhettek el, ha ezt maga a Gt. megengedte,

¹⁹¹ A diszpozitivitás – kógencia kérdésében kiindulópontnak Metzinger Péter : Diszpozitivitás és/vagy kógencia a magyar társasági jogban, *Fontes Iuris*, 2015/3-4. című tanulmányát tekintem.

¹⁹² Kun Tibor: A társasági törvény, Láng Kiadó, Budapest, 1988., 58.; Sárközy Tamás: Bevezetés a gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázatához, in: Sárközy Tamás – Pázmándi Kinga (szerk.): A társasági törvény magyarázata, KJK, Budapest, 1993. 48.

¹⁹³ Vö.: KGD1997.136 A szerződési szabadság elve a társaság alapítás esetén is érvényesül

¹⁹⁴ KGD1995.124.

ezen túlmenően pedig a társasági szerződés tartalmát szabadon állapíthatták meg, de figyelemmel kellett lenniük más jogszabályok rendelkezéseire.¹⁹⁵ Azonban ezzel ellentétben áll az a bírói gyakorlat, amely úgy foglal állást, hogy ha a társasági szerződést megkötő felek olyan kérdést kívánnak szabályozni, amit a Gt. kifejezetten nem szabályoz, de nem is tilt meg, a kógens szabályozást kiterjesztően értelmezi és a felek ezirányú megállapodásának megálljt parancsol.¹⁹⁶ Ez azt jelenti, hogy bár a második Gt. diszpozitivitással vegyes, alapvetően kógens jogszabály volt, amelyet a bírói gyakorlat igen megszorítóan értelmezett és ez a fajta szigorúan vett kógencia a 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: harmadik Gt.) szabályozásán is tükröződik. Ez a szigorúan vett kógencia és a második Gt. esetében felmerült ellentmondás a gazdasági társaságok háttér-megállapodásainak kedvez, ezért a feleknek érdekükben állt, hogy társaságon belüli együttműködésüket a (kógens) Gt. rendelkezéseit kifizítve a (diszpozitív) polgári jog keretében szabályozzák.”¹⁹⁷ Annak ellenére, hogy a Gt-k a társasági szerződés kötelező tartalmi elemeiről rendelkeztek, a tagok egymás közötti, belső viszonya tekintetében pedig eltérést engedtek, a szindikátusi szerződés a gazdasági társaság tagjainak kooperációja kapcsán egyre nagyobb teret nyert. Ennek oka pedig nem csak az alapvetően és szigorúan kógenssé vált szabályozásban keresendő, hanem a cégnyilvánosság elvében is. A cégtörvény preambuluma akként fogalmaz, hogy a vállalkozók alkotmányos jogai érdekében, a gazdasági forgalom biztonsága, valamint a hitelezői érdekek vagy más közérdek védelme céljából biztosítani szükséges a közhiteles cégnyilvántartás adatainak teljes körű nyilvánosságát. Ezen jogalkotói célkitűzés azonban ellentétben áll a szindikátus tagjainak érdekével, vagyis a titkosság igényével. Ugyanis a szindikátusban részes felek célja éppen az, hogy megállapodásuk ne váljon mindenki számára megismerhetővé, hiszen az csak a szerződésben részes felek viszonyát szabályozza, habár a szindikátusi megállapodás nagymértékben kihatással lehet a társaság működésére is. Tehát a szindikátusi szerződés, mint mögöttes megállapodás indoka abban keresendő, hogy a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozás alapvetően kógens alapokra helyezkedett. Az 1988-as Gt. a diszpozitív szabályozási technikát követte a társulási szabadságra hivatkozással, a részvénytársaságok esetében pedig a közérdek védelmére hivatkozással kógens szabályokat rendelt alkalmazni, ám ezen az 1991. évi LXV. törvény változtatott és a diszpozitivitást szűkítő rendelkezést

¹⁹⁵ BDT2007. 1629. I. A társaság tagjai a társasági törvény rendelkezéseitől - amennyiben a törvény az adott kérdést szabályozza - csak akkor térhetnek el, ha ezt a törvény megengedi. Ha azonban valamilyen kérdést a társasági törvény nem szabályoz, a tagok a társasági szerződés (alapító okirat) tartalmát e vonatkozásban szabadon állapíthatják meg.

¹⁹⁶ Sárközy Tamás: Kógencia és társasági szabályozás, in: Sárközy Tamás: A társasági és cégtörvény kommentárja, HVG-Orac, Budapest, 2004., 137-138.

¹⁹⁷ Metzinger Péter: Diszpozitivitás és/vagy kógencia a magyar társasági jogban, *Fontes Iuris*, 2015/3-4., 43.

vezetett be, amely értelmében a diszpozitivitás csak a tagok belső, egymás közötti viszonyában érvényesülhet, tehát korlátozottan; a külső jogviszonyok vonatkozásában alapvetően a kógencia dominált. Az 1997-es Gt. koncepcióját az alapvetően kógens szabályozás határozta meg és ehhez képest érvényesült csak a diszpozitivitás, amely szabályozási technikát a 2006-os Gt. is alkalmazta.

1.5.2. Kísérletek a szindikátusi szerződés visszaszorítására

Az új Polgári Törvénykönyv szakítva az eddigi dualista felfogással, a gazdasági társaságokra vonatkozó joganyagot a Ptk. Jogi személyek könyvébe integrálta, a monista felfogás mellett foglalt állást és a diszpozitív szabályozást a jogi személyekre is kiterjesztette, ugyanis – a törvényi indokolás szerint – a kógens szabályozás feleslegesen és indokolatlanul támaszt korlátokat a gazdasági társaság tagjai elé akkor, amikor együttműködésük szabályait kívánják kialakítani, és ezt sem a hitelezői, sem a kisebbségi érdekek védelme, de még a törvényes működés biztosítása iránti igény sem indokolja. Tehát a kógens szabályozás a magánautonómia indokolatlan korlátozását eredményezi és ez sarkallja a gazdasági társaság tagjait arra, hogy a társasági jogi kereteket elhagyva, a polgári jog keretei között, a szerződési szabadság elvéből fakadóan együttműködésüket szindikátusi és egyéb háttér-megállapodásokban szabályozzák. Ez a jogalkotói szándék igen nagy visszhangot váltott ki, a szakirodalom dúskál az ezen jogalkotói megoldást bíráló értekezésektől. Jelen pont célja nem ezen álláspontok összegzése vagy az ezekre való reflektálás, hanem pusztán a szindikátusi szerződés szempontjából annak megvizsgálása, hogy milyen hatásokkal jár a társasági jog diszpozitív szabályozása. Ez a szabályozási módszer nem teljesen idegen a magyar társasági jogban, hiszen ahogyan az egyes Gt-k szabályozási koncepciójának bemutatásánál kiderült, egy szerződés által létrehozott jogviszonyról és jogalanyról van szó. A szerződési jog kapcsán pedig tudjuk, hogy a szerződési szabadság elve és a magánautonómia az, ami feltétlen érvényesülést kíván. Erre alapozva az első Gt. olyan mértékben rugalmas szabályozást követett, hogy az alapítóknak azt is lehetővé tette, hogy a társaság alapításán túl egyéb, az egymáshoz vagy az alapítandó gazdasági társasághoz fűződő viszonyukra vonatkozó – jogszabályban nem rögzített – kérdésekben is megállapodjanak. Ám a gyakorlat kimutatta a szabályozás gyengeségeit, nem véletlen, hogy a későbbi módosítás a kógencia irányába tolt el a társasági jogi szabályozást Magyarországon, majd a későbbi, második és harmadik Gt-kben ez a tendencia megszilárdulni látszott. Tehát mondhatjuk, hogy egy ősi dilemma előtt állunk: kógens vagy diszpozitív legyen a társasági jogi szabályozás? Alapvetően szerződéses jogviszonyról van szó, amely szerződés egy jogalanyt hoz létre, mely jogalany inkább

személyegyesítő vagy inkább tőkeegyesítő jegyekkel bír, vagy mindkettővel vegyesen. Ami azt jelenti, hogy a személyegyesítő társaságok esetében inkább a felek személyes együttműködésére helyeződik a hangsúly, míg a tőkeegyesítő társaságok esetében a profit a meghatározó. Éppen ezért a személyegyesítő jegyeket magán hordozó kkt. és bt. esetén a magánautonómia dominanciája érvényesül, így alapvetően a diszpozitív szabályozás indokoltabb, míg a tőkeegyesítő (kft. és) rt. esetében igen erős közjogi behatás folytán, valamint a különböző érdekek védelme okán inkább a kógens szabályozás az indokolt. Véleményem szerint olyan megoldás, amely szerint csak kógens vagy csak diszpozitív alapállást nyerjen a társasági jogi szabályozás, nem lehetséges. Ennek indokaként csak ismételni tudom magam: a társulási és szerződési szabadság, a magánautonómia mind olyan tényezők, amelyek a diszpozitív szabályozás után kiáltanak, míg a társasági jogra jellemző erős közjogi behatás megálljt parancsol ennek és a kógens irányba tereli a jogalkotót. A járható út a kettő között található, ez pedig úgy található meg, ha válaszolunk arra a kérdésre, hogy mi a szabályozás alapvető célja: a különböző hitelezői, munkavállalói, kisebbségi, stb. érdekek védelme vagy a magánautonómia tiszteletben tartása. Álláspontom szerint az előbbi nagyobb védelmet igényel, míg utóbbi a jogszabályban történő deklarálással és elismeréssel, de a védendő célok érdekében történő korlátozással nem csorbulna.

Világítsuk meg a kérdést a szindikátusi szerződés szempontjából. A jelenleg hatályos szabályozás elsődlegesen a magánautonómia tiszteletben tartásán alapszik: a felek egymás közötti, jogi személlyel szembeni kapcsolatukat, valamint a jogi személy szervezetét és működését maguk határozzák meg, e tekintetben az eltérés lehetősége biztosított; és csak másodsorban kerül rögzítésre, hogy az eltérés mikor tilalmazott. Ez a szabályozási koncepció egyértelműen arra helyezi a hangsúlyt és azt célozza, hogy a társaság működését befolyásoló, ám de a nyilvánosságra számára ismeretlen háttér-megállapodások, azaz a szindikátusi szerződés alkalmazását kizorítsa. Azonban a jogalkotó a következőkkel nem számolt:

- A diszpozitivitás – kógenca vita okán a gyakorlat bizonytalan tekintetben, hogy mely rendelkezések azok, amelyekről egyértelműen el lehet térni és melyek azok, amelyekről nem. Ennek a kérdésnek a megválaszolását a jogalkotó a bírói gyakorlattól várja, ez azonban hosszú éveket is jelenthet. Ez a jogbizonytalanság szempontjából meglátásom szerint megengedhetetlen állapot, ez pedig a szindikátusi szerződésre vonatkozó gyakorlat fennmaradását indukálja.
- A 3:4.§ a létesítés szabadsága körében akként rendelkezik, hogy a felek nem csak a létesítés kérdéséről állapodhatnak meg szabadon, hanem a tagok egymás közötti

kapcsolatrendszerét és jogi személyhez fűződő viszonyukat is szabadon, maguk alakíthatják ki, amit a magánautonómia intézmények a tiszteletben tartása indokol. A vonatkozó szakasz hely rögzíti azokat az eseteket, amikor a jogszabálytól való eltérés lehetősége kizárt. Ezek a hitelezői és kisebbségi érdekek, valamint a törvényes működés védelme. Ha a felek megállapodás ezek valamelyikét sértené vagy veszélyeztetné, az a szerződési rendelkezés semmis lenne, hiszen kógens előírásba ütközik. A 3:4.§ szabályozása alapján - ha a társaság tagjai úgy döntenek, hogy megállapodásukat, amit szindikátusi szerződésbe is foglalhatnának, a társasági szerződésbe foglalják – felmerül a kérdés, hogy mi az a szerződési tartalom, ami a cégbíróság számára még elfogadható és mi az, ami már nem. Véleményem szerint az eltérés lehetőségét kizáró hármas kategória meghatározása igen tág, gumiklauzulaként funkcionál, ami a még ki nem alakult bírói gyakorlat szerepét erősíti, fokozva ezáltal a jogbizonytalanság esetét, tovább erősítve a szindikátusi szerződés gyakorlatát.

- A Ptk. a létesítés szabadsága körében úgy rendelkezik, hogy alapítói a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során is eltérhetnek a Ptk-tól, azonban, visszautalva a szabályozás jellegének bizonytalanságára, kérdéses, hogy cégbíróság bejegyez-e olyan gazdasági társaságot, amely a formakényszer követelményének ugyan megfelel, de a szindikátusi szerződési tartalomba illő és a szervezetet, valamint a működést érintő szabályozás több társaság ismérveit hordozza magán vagy egy társasági típus esetében sem szabályozza a jogalkotó.
- Ha a felek az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályait belefoglalják a társasági szerződésbe a szindikátusi szerződés helyett, elesnének az egyszerűsített cégeljárás lehetőségétől, ami a kis- és középvállalkozások számára a gyors és olcsó piacrajutás lehetőségét hiúsítaná meg.
- A szindikátusi szerződés alapvetően titkos megállapodás, azonban ha a megállapodás tartalma a társasági szerződésben megismerhetővé válik, azaz a cégnyilvánosság elve kiterjedne rá, a szerződés értelmét veszítené.

A létesítés szabadsága körében megfogalmazott törvényi indokolás kiemeli, hogy a diszpozitív szabályozási módszer biztosítja a kellően rugalmas, az adott jogi személy (gazdasági társaság stb.) igényeinek leginkább megfelelő működési kereteket a tagok számára, ugyanis a kógens kiindulópontot választó normatív rendszer óhatatlanul tömegesen elzárja a tagok autonóm döntési és cselekvési lehetőségét olyan esetekben is, amikor arra

semmi szükség sincs, és azt semmilyen érdek nem indokolja. A jogalkotó szerint az ekként feleslegesen felállított törvényi tiltások elől menekülnek ki a felek az alapító ügyletből (tipikus esetben: a gazdasági társaságot alapító szerződésből), és „rejtik el” valóságos akaratukat - adott esetben teljesen indokolatlanul - mögöttes megállapodásokban, szindikátusi szerződésekben. Ez pedig azt fejezi ki számunkra, hogy a jogalkotó alapvető célja a diszpozitív szabályozással a szindikátusi szerződést érintően az volt, hogy annak alkalmazását kizorítsa. Ám erre a fentebb meghatározott okokból igen kis esély mutatkozik. Ezt a szindikátusi szerződés egy alapvető jellemzőjével, a megállapodás titkos jellegével tartjuk magyarázhatónak. Ugyanis a diszpozitivitás révén a jogalkotói álláspont szerint indokolatlanná válik a szindikátusi szerződés alkalmazása, hiszen az abban szabályozandó kérdések a társasági szerződésbe is foglalhatók, de ezzel meglátásunk szerint a szindikátusi szerződés elveszítené a titkos jellegét, amiben gyakorlatilag a lényege áll, hiszen a társasági szerződés kötelező jelleggel a cégiratok részét képezi, annak tartalma mindenki számára megismerhető.

1.5.3. A szindikátusi szerződés, mint szokáson alapuló kontraktus

A szindikátusi szerződést a szakirodalomban – a kodifikálás hiányára tekintettel – szokáson alapuló szerződésnek is tekintik.¹⁹⁸ A magunk részéről ezzel az állásponttal maradéktalanul nem értünk egyet. Szokáson alapuló szerződésnek tekintjük például a gentleman's agreementeket, melyek informális, jogi kötőerővel nem rendelkező megállapodások. Két vagy több fél közötti, többnyire szóban jön létre és a jogi kötőerő hiánya okán a megállapodás teljesítése a felek becsületén és jóhiszeműségén múlik, a kikényszeríthetőség lehetősége nem adott. Ez az a jellemző, ami a jogi értelemben vett megállapodástól vagy szerződéstől megkülönbözteti. Pusztán erkölcsi kötelezettségvállalásról van szó, amely megszegésének vagy be nem tartásának jogi értelemben vett következménye nincs. A szindikátusi szerződést a felek a Ptk.-ban rögzített szerződési szabadság elvére hivatkozással kötik, ami mögött jogi kényszer is áll, feltéve ha a felek szerződési biztosítékokat alkalmaztak a szerződésszegés esetére, és jogkövetkezményei lehetnek annak, ha a szerződési tartalom például jogszabályba ütközik. Ahogyan a gentleman's agreement elnevezéséből is fakad, az egy lazább, feltétel nélküli, pusztán egyezség, míg a szerződés mögött a jogi kötőerő és kikényszeríthetőség lehetősége fennforog.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Bárdos Péter – Menyhárd Attila: Kereskedelmi jog, HVG – Orac, Budapest, 2008., 443.

¹⁹⁹ Lásd bővebben: Encyclopedia of Public International Law, Volume Two, North-Holland, 1995., 546-548.

2. A szindikátusi szerződés alanya

A szindikátusi szerződés a szerződésben részes felek, a társaság tagjai közötti együttműködést rendezi, a társaságra azonban kötelezettséget nem ró,²⁰⁰ hiszen az alapítótól való függetlenedés elve alapján a tagok és az általuk alkotott társaság eltérő személyi kategóriát képez, tehát a társaság alapvetően nem részese a szindikátusi kötelelemnek, az alapvetően csak a társaság tagjai közötti kooperációt jelenti a gazdasági társaság keretei között. Azonban semmi sem zárja ki annak lehetőségét, hogy abban a társaság is részessé váljon (például tagi kölcsönről szóló megállapodás esetén, amelynek kedvezményezettje a társaság, és a kölcsön megfizetésének elmaradása esetén nem csak a társaság tagjai léphetnek fel a kölcsön megfizetésének elmaradásában megvalósuló szerződésszegés miatt, hanem maga a társaság is). A szakirodalomban ismeretes olyan álláspont is, amely szerint gazdasági társaság nem lehet a szindikátusi kötelelem alanya, nem kényszerítheti ki a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségeket és nem is érvényesítheti az abból eredő jogokat, mert a kontraktus pusztán a társaság tagjai közötti együttműködést szabályozza, a társaságot pedig e körben érintetlenül hagyja.²⁰¹ Álláspontunk szerint a szerződéskötési szabadság elvéből következően a szindikátusi szerződést nemcsak a gazdasági társaság tagjai köthetik meg egymással, szerződést kötő fél lehet a társaság tagjain kívüli személy is,²⁰² valamint a gazdasági társaság is. Tehát főszabály szerint a létrehozandó vagy a működő társaság tagjai a megállapodás alanyai,²⁰³ az alanyi kör kiterjedhet a gazdasági társaságra, a társaságon kívüli harmadik személyekre is, továbbá a tagok összességére, azok többségére vagy a kisebbségre,²⁰⁴ azonban nem szükséges, hogy minden tag alanya legyen a megállapodásnak.²⁰⁵ A szerződés fogalmi eleméből kiindulva legalább kettő tagsági jogviszonnal rendelkező tag között jöhet létre a szindikátusi kontraktus. Többnyire azok a tagok válnak a szindikátusi együttműködés részeseivé, akik számára szükségesnek mutatkozik a már meglévő vagy a távlati érdekeik

²⁰⁰ BH1998. 89.

²⁰¹ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.; Szabó Gergely: Gazdasági társaságok a szindikátusi kötelemben, Cég hírnök, 2012/5., 7-11.; ÍH 2014. 156.; Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.280/2012/4.; BH 1997. 10.; VB 95. 1134.; hivatkozik rá: Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015, 225.

²⁰² BH1998. 89.

²⁰³ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.

²⁰⁴ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.); Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 17.

²⁰⁵ Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 17.; BH1998. 89

összehangolása.²⁰⁶ Tekintettel arra, hogy a szindikátusi szerződés szolgáltatása személyhez kötött, a szerződés nem a részesedéshez, hanem a taghoz kapcsolódik,²⁰⁷ ezért a társasági szerződésben bekövetkező alanyváltozás automatikusan nem hat ki a szindikátusi szerződésre,²⁰⁸ így a jogutódlás intézménye a szindikátusi szerződés esetében nem alkalmazható, mert a kontraktus személyhez tapadó kötelemet hoz létre.²⁰⁹ Ezért, ha a társaság tagja például eladja az üzletrészét vagy részvényét, a társaságtól megváló tag jogviszonya és ezzel a szindikátusi tagsága is megszűnik, az új tag pedig akkor válik a szindikátus részesévé, ha ez neki vagy a többi tagnak érdekében áll.²¹⁰ Ezt jól szemlélteti a következő eset is: szindikátusi szerződés tárgya tagi kölcsön nyújtása is lehet, erre vonatkozik a következő példa. Természetes személy tagi kölcsön nyújtása révén taggá vált egy olyan társaságban, amelynek nagy szüksége volt azonnali tőkére. Vagyoni hozzájárulása révén kisebbségi tag lett, így nem volt elegendő kontrolja a társasági döntéshozatal felett, ezért belépett egy szindikátusi megállapodásba, amelyet a társaság három vezető tisztségviselőjével kötött, akik szintén a társaság tagjai voltak. Megállapodtak az együtt szavazásban és a kölcsön nyújtójának támogatásában (ezzel elegendő befolyást szerzett a társaság működése felett annak érdekében, hogy számára kedvező döntések szülessenek a legfőbb szervi ülésen és blokkolja azokat, amelyek nem szolgálják az érdekét), a kölcsön nyújtója cserébe a szavazatával a három vezető tisztségviselő újraválasztását támogatta. Ám a szindikátusi megállapodás három másik tagja társasági részesedésük értékesítették, így a társaság feletti kontroll lehetősége a tagi kölcsön nyújtója által elveszett, aki ezért keresettel élt mind a volt, mind az új tagok ellen azzal az indokkal, hogy a szavazati jog követi a részesedést, ezért a szindikátusi megállapodás az új tagokat is köti. A kölcsön adója a kontrolljának szindikátusi szerződés általi megtartása érdekében azzal érvelt, hogy az eladott részesedések megszerzői, az új tagok automatikusan a szindikátusi megállapodás tagjai lesznek, ám az eljáró bíróság értelmezésében a szindikátusi együttműködés csak addig tart, amíg a részesedést el nem adják vagy át nem ruházzák.²¹¹

3. A szindikátusi szerződés tárgya és tartalma

²⁰⁶ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 7.; Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: *Eörsi Gyula Emlékkönyv*, HVG-Orac, Budapest, 177.

²⁰⁷ Tomasic, Roman - Bottomley, Stephen – McQueen, Rob: *Corporations Law in Australia*, The Federation Press, Australia, 2002., 206.

²⁰⁸ Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, *Gazdaság és Jog*, 1993/5., 17.; Szakál Róbert: Társasági szerződés és szindikátusi szerződés ütközése, *Gazdaság és Jog*, 2014/10., 25.;

²⁰⁹ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 7.

²¹⁰ Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: *Atipikus szerződések*, Opten, Budapest, 2015, 226.

²¹¹ Tomasic, Roman - Bottomley, Stephen – McQueen, Rob: *Corporations Law in Australia*, The Federation Press, Australia, 2002., 206., 289.

A Polgári Törvénykönyv Jogi Személyek Könyve a gazdasági társaságok működéséhez szükséges minimum szabályokat tartalmazza, amelytől a diszpozitív szabályozásra tekintettel a tagok eltérhetnek, továbbá a nem szabályozott személyi és vagyoni kérdésekben önálló szerződést hozhatnak létre, a nyilvánosság kizárásával szabályozhatják a fontosnak tartott kérdéseket.²¹² A szindikátusi szerződésben sem lehet eltérni a magyar társasági jog általános imperatív szabályaitól, illetve a kógens társasági szerződési előírásaitól. Ha ezen a területen a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés előírásai ütköznek, a társasági szerződés az erősebb, a szindikátusi szerződés magyar jog kötelező szabályaitól való eltérései társasági jogi szempontból semmiek.²¹³ Ennek oka abban keresendő, hogy a társasági szerződés a szindikátusi szerződéssel szemben a domináns, mint a társaság alkotmánya,²¹⁴ továbbá társasági szerződés nélkül nem is jönne létre szindikátusi szerződés.²¹⁵ A szindikátusi szerződésben a tagok olyan kérdést is szabályozhatnak, ami a társasági szerződésre vonatkozik, de ennek társasági jogi joghatása nem lesz, csak akkor, ha a társasági szerződésben rögzítik.²¹⁶ A szindikátusi szerződés tehát minden olyan kérdést szabályozhat, amelynek rendezését a felek szükségesnek látják, és amely nem ellentétes a hatályos jogszabályokkal, illetve a társasági szerződés rendelkezéseivel.²¹⁷ Előfordulhat, hogy a felek olyan rendelkezést visznek be a szindikátusi szerződésbe, amely nincs összhangban a társaság alapokmányával. Amennyiben a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés között eltérés van, annak megítélésére eltérő álláspontok alakultak ki a szakirodalomban. Egyrészt, ha a szindikátusi szerződés tartalma nem áll összhangban a társasági szerződés tartalmával, abban az esetben a társasági szerződés színlelt,²¹⁸ másrészt a társasági szerződés színlelt volta nem állapítható meg,²¹⁹ ilyen esetben a szindikátusi szerződés semmissége állapítható meg, tilos szerződésnek minősül.²²⁰ A színlelt szerződés más szerződést leplez, jelen esetben a társasági szerződés leplezi a felek eredeti szándékát, amit a szindikátusi szerződés testesít meg, míg a

²¹² Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.

²¹³ Cgf. II. 30929/1991. szám

²¹⁴ Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás, Magyar Jog, 1991/12., 731.;

²¹⁵ Juhász József: Cégek körében gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4., 12.

²¹⁶ Menyhárd Attila: A Szindikátusi szerződés kikényszeríthetősége, in: Papp Tekla: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., SZTE ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., 248.

²¹⁷ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²¹⁸ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.); A Tanácsadó Testület egységes álláspontja szerint a jogi személy létesítő okiratára, amely a Ptk. 6:4. § (1) bekezdése alapján jognyilatkozatnak minősül, a Ptk. szerződésekre előírt érvénytelenségi szabályait alkalmazni kell (Ptk. 6:9. §). Ptk. 6:92.§ (2) bekezdéshez fűzött PTT Vélemény.

²¹⁹ Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 18.

²²⁰ Györi Ítéletábrla Pf. II. 20 010/2007/4.; Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015, 231.

tilos szerződés jogszabályba ütközik, vagy jogszabály megkerülésével kötött.²²¹ Álláspontunk szerint mindkét semmisségi ok megállapítható lehet a szindikátusi szerződés esetében, ugyanis ha a felek szándéka a leplezésre irányult, akkor a társasági szerződés színlelt, ha a szindikátusi szerződés – amely egyébként megfelel a jogszabályoknak és a felek akaratú szabadságát tükrözi – és a társasági szerződés között eltérés mutatkozik, akkor arra a konklúzióra is eljuthatunk, hogy a szindikátusi, mint leplezett szerződés lesz az, amely a felek közötti jogviszonyokat meghatározza;²²² továbbá ha a szindikátusi szerződés tartalma jogszabályba is ütközik vagy annak megkerülésére irányul, akkor tilos szerződésként semmis lesz. A tilos és színlelt jelleg minden szerződés esetében egyedileg vizsgálendő, általánosságban nem lehet állást foglalni az egyik vagy másik semmisségi ok alkalmazása vagy alkalmazásának kizárása mellett.

A szindikátusi szerződést a gazdasági társaság alapításával és működtetésével összefüggésben kötik,²²³ e körben a szerződési szabadság alapján a szerződés tárgya és tartalma szabadon állapítható meg.²²⁴ Tartalma lehet a szindikátusi szerződésnek minden olyan többletkötelem is, amelyet a felek nem kívánnak a társasági szerződésben rögzíteni,²²⁵ például az iratmintás cégeljárás okán, vagy azért, mert a szindikátusi szerződésben a felek olyan, a társaság belső működését érintő kérdéseket szabályoznak, amelyeket nem kívánnak a nyilvánosság elé tárni.²²⁶ A szindikátusi szerződés a szerződéskötési szabadság elvéből következően fel nem leltározható szabályozási tárgyköröket tartalmazhat, így: a szindikátus és a társaság céljainak meghatározását; versenytilalmi megállapodásokat; a társasági tulajdoni részesedés megszerzésével, elidegenítésével kapcsolatos megállapodást; a szindikátusi tag által a társaság részére végzett munkavégzést; a társaság szervezetének kialakítására vonatkozó többlet-megállapodást, illetve szindikátusi szervezet (pl. ülés) kialakítását; valamint - nagy gyakorisággal - szavazással kapcsolatos megállapodást is.²²⁷

3.2. A lehetséges tárgykörök csoportosítása

²²¹ Ptk. 6:92.§ (2) bekezdés és 6:95.§

²²² Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értekezések az új Ptk. köréből, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 68.

²²³ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.

²²⁴ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.

²²⁵ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²²⁶ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²²⁷ Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003., 26-47. oldal

A szerződési szabadság körébe tartozó szindikátusi szerződés esetében a lehetséges szabályozási tárgykörök, tartalmi elemek tételes felsorolása még hozzávetőlegesen sem lehetséges, pusztán példázó jelleggel, iránymutatásként szolgálhatnak²²⁸ az alponban rendszerezett szerződési tartalmak. A szerződés tipikus alkalmazási körét²²⁹ az alapítás alatt álló vagy már működő társaságra vonatkoztatva²³⁰ tudjuk meghatározni, de a társaság megszűnése esetére is rendelkezhet bizonyos kérdésekről. Az alapítás körében tipikusan a társaság tevékenységi helyének meghatározása képezi a szerződés tartalmát, ha a létesítendő gazdasági társaság több országban folytatja vagy fogja folytatni tevékenységét,²³¹ a székhely céljára szolgáló ingatlan megszerzésére vagy használatának biztosítására vonatkozó feltételek rögzítése is megtörténhet, az alapítás körében a társasági tőke mértéke,²³² valamint a vagyoni hozzájárulás egyes tagokra eső mértéke, teljesítésének módja, ideje, avagy a nem vagyoni hozzájárulás meghatározása, az apport értékelésének egységes szempontjai is meghatározásra kerülhetnek.²³³ A felek abban is megállapodhatnak előzetesen, hogy kinek kívánnak elsőbbségi részvényt²³⁴ vagy különjogos üzletrészt biztosítani, rendezhetik a társaság alapításakor felmerülő költségek megosztását,²³⁵ de meghatározhatják azon jogkövetkezmények körét is, amely alkalmazására akkor kerül sor, ha valamelyik félnek felróhatóan hiúsulna meg a társaság alapítása.²³⁶ A társaság működése körében az alapvető szervezeti kérdésekben a társasági szerződés tartalmazhat rendelkezéseket, azonban a diszpozitív szabályozás folytán a tagok a belső szervezeti kérdésekben szabadon dönthetnek, így szindikátusi szerződésben határozhatnak egyéb, konzultatív testület létrehozásáról is.²³⁷ A felügyelőbizottság tagjainak, a vezető tisztségviselőnek, vagy az egyéb konzultatív testületek tagjainak jelölési mechanizmusát is meghatározhatják,²³⁸ de akár a szavazással történő döntéshozatal szabályait is tovább finomíthatják a szindikátusi megállapodásban. A kisebbség

²²⁸ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.

²²⁹ Juhász József: Cégekörökben gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4., 12.

²³⁰ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.

²³¹ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.

²³² Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 7.

²³³ A szindikátusi szerződés az apportlistát nem helyettesítheti., KGD1997. 173., Legfelsőbb Bíróság Cgf. VII. 33.572/1995.

²³⁴ Kolben György: A szindikátusi szerződés, KJK, Budapest, 1996., 38.

²³⁵ Juhász József: Cégekörökben gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4., 12., Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás, Magyar Jog, 1991/12., 731.

²³⁶ Juhász József: Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás, Magyar Jog, 1991/12., 731.; Juhász József: Cégekörökben gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4., 12.

²³⁷ Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értékező az új Ptk. köréből, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 64.

²³⁸ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 8.

jogainak gyakorlására további részletszabályok állapíthatók meg arra vonatkozóan, hogy milyen esetekben, hogyan kívánják a társaság legfőbb szervének ülésén érdekeiket érvényesíteni a kisebbséghez tartozó tagok, amivel a szindikátusi szerződés kisebbségvédelmi funkciót is képes megvalósítani.²³⁹ A szavazási megállapodás az egyik legtipikusabb szerződési tartalom, amivel a felek arra törekednek, hogy egységes álláspontot kialakítva, azonosan szavazzanak a legfőbb szervi ülésen.²⁴⁰ A részesedéstől eltérő mértékű szavazati jog biztosítása nem tartozik ebbe a körbe, mert arról érvényesen csak a társasági szerződésben lehet rendelkezni.²⁴¹ A társaság eredményes működése esetére az esetleges „bővítés” lehetőségét fenntartva határozhatnak a törzstőke emelésére vonatkozó szabályokról,²⁴² ennek körében az új tagok bevonásának feltételeiről,²⁴³ amelyek olyan kritériumrendszer meghatározását jelentik, amelyeknek egyidejűleg teljesülniük kell azzal szemben, hogy harmadik személy taggá válhasson a társaságban. Ezek a szempontok úgy kerülnek kialakításra, hogy azok a gazdasági társaság eredményes működéséhez hozzájáruljanak és a meglévő tagok közötti kooperációt hosszú távon biztosítani tudja. A szerződés tárgyát képezheti a társasági nyereség felhasználásáról való rendelkezés is,²⁴⁴ hogy azt milyen célra és hogyan kívánják felhasználni, továbbá a törvényi feltételeknél szigorúbb, további kritériumok fennforgásához köthetik az osztalékfizetést. Az üzletrészek értékesítése esetén az elővásárlási jogok gyakorlásáról,²⁴⁵ a társaságtól történő megváltás körében a tag along vagy drag along jogokról is szólhat a szerződés,²⁴⁶ továbbá a tagsági jogviszony megszűnése esetére

²³⁹ Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, *Gazdaság és Jog*, 1993/5., 17., Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: *Atipikus szerződések*, Opten, Budapest, 2015., 228.

²⁴⁰ Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: *Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac*, Budapest, 177., Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értekezések az új Ptk. köréből*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 64.

²⁴¹ Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értekezések az új Ptk. köréből*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 64., Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 7.

²⁴² Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 7.

²⁴³ Juhász József: *Cégek körében gyakoribb atipikus szerződések I.*, *Céghírnök*, 2009/4., 12., Juhász József: *Szerződések ütközése Kft-ken belül avagy felesleges duplicitás*, *Magyar Jog*, 1991/12., 731.

²⁴⁴ Juhász József: *Cégek körében gyakoribb atipikus szerződések I.*, *Céghírnök*, 2009/4., 12.; Jasztrabszki Tamás: *A szindikátusi szerződés*, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 8.

²⁴⁵ *Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések* <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²⁴⁶ Szabó Gergely: *Texas Shoot-out, avagy biztosítéki konstrukciók a szindikátusi kötelemben*, *Debreceni Jogi Műhely*, 2012/3., http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2012/; Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értekezések az új Ptk. köréből*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 65.

versenytilalmi megállapodások is a szerződés részét képezhetik,²⁴⁷ amelyben például a hasonló tevékenység folytatásától való elzárás, a bizonyos piaci szereplőkkel való üzleti kapcsolat létesítésének tilalma kerül meghatározásra.²⁴⁸ A szindikátusi szerződésből esetlegesen felmerülő jogviták kapcsán választottbírói eljárás köthető ki, továbbá a jogvitákra alkalmazandó jog is meghatározható.²⁴⁹ Ez főként abban az esetben bír relevanciával, ha külföldi tag szerepel a társaságban vagy vesz részt a szindikátusi megállapodásban. A választottbírói kikötés kapcsán kell felhívni a figyelmet a bírói gyakorlatban kialakult azon álláspontra, miszerint a szindikátusi szerződésben tett választottbírói kikötés nem hat ki a társasági szerződésből fakadó jogvitákra, és fordítva: a társasági szerződésben tett választottbírói kikötés nem terjed ki a szindikátusi szerződésből eredő jogvitára, ugyanis a társasági szerződésben (és a szindikátusi szerződésben) foglalt választottbírói kikötést nem lehet kiterjesztően értelmezni.²⁵⁰ A bírói álláspont abból a megfontolásból indul ki, hogy a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés egymástól független, önálló szerződés, bár az egyes szerződések tartalma kapcsolódhat, hiszen az egyik a másik kiegészítése, de ez nem eredményezi a kiterjesztő értelmezés lehetőségét a választottbírói kikötés tekintetében. A gazdasági társaság megszűnése körében a tagokkal való elszámolásra vagy a hitelezőkkel kötött megállapodás esetén a velük való elszámolásra vonatkozóan tartalmazhat rendelkezéseket.

3.2. A tipikus szerződési tartalom

3.2.1. A szavazási megállapodás célja

A szindikátusi szerződési rendelkezések között különös figyelmet igényelnek a szavazási megállapodásra vonatkozó rendelkezések. A jogirodalmi álláspont szerint a szavazási megállapodás ugyan kiüresíti a Ptk és a társasági szerződés szavazásra vonatkozó rendelkezéseit, de a szavazási megállapodást a választottbírói gyakorlat mégsem tekinti semmisnek, mivel a szavazás formai (társasági jogi) szabályai megtartásra kerülnek ilyen

²⁴⁷ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, *Cég és Jog*, 2000/7-8., 8.

²⁴⁸ Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában: értekezések az új Ptk. köréből*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 65.

²⁴⁹ Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*, HVG-Orac, Budapest, 2003., 47., 68.

²⁵⁰ KGD1994. 222., BH1994. 424., BH1992. 772., Legf. Bír. Pf. VI. 22.026/1993., Legf. Bír. Pf. VI. 22.026/1993., Legf. Bír. Pf. III. 20 328/1992.

esetekben is, a szavazásra vonatkozó mögöttes, előzetes szindikátusi döntéstől függetlenül.²⁵¹ A szindikátusi kooperációk tipikusan a szavazati jog gyakorlására vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek főként kis létszámú társaságok esetében lehetnek effektívek, mert ilyen esetben a szavazatok többségének szindikátusi megállapodásba való integrálása egyszerűbb, mint egy nagy létszámú társaság esetében. A szavazati megállapodás célja, hogy szindikátusban kössön össze valamennyi tagot, akiknek az együttes szavazata döntő többséget fog alkotni a legfőbb szervi ülésen,²⁵² azaz a megállapodásban részes felek valamilyen előnyt szerezzenek a szavazati jog összehangolt gyakorlásából. Ilyen előny például a befektetők számára az, hogy lehetőséget biztosít arra, hogy a társaságban fokozott mértékű kontrollt gyakoroljon a menedzsment felett, vagy hogy korlátozza azt a „tradicionális” hatalmat, ami vezető tisztségviselőt megilleti a társaság irányítása, vezetése kapcsán,²⁵³ továbbá akár a befolyás megszerzésének eszközéül is szolgálhat. Továbbra is irányadó az a megállapítás, miszerint csak a megállapodásban részes felek viszonylatában kényszeríthető ki, a szindikátusi együttműködésnek társasági jogi konzekvenciái nincsenek,²⁵⁴ ami azt jelenti, hogy ha valamely tag a szindikátusi megállapodással ellentétesen szavaz, erre hivatkozással az egyébként érvényesen meghozott társasági határozat nem támadható meg.²⁵⁵ A szavazási megállapodás előnye a titkosságában rejlik, ellentétben a társasági szerződéssel; ugyanis főszabály szerint a társaság tagjait egyenlően, egyformán, azonosan kell kezelni, azonban ha ezt a szabályt nem kívánják fenntartani, többletjogok biztosíthatók szindikátusi szerződésben is, például akkor ha az alapításban részt vett tag számára biztosítani szeretnék, hogy élete végéig a társaság vezető tisztségviselője legyen, amit a létesítő okiratban igen nehezen lehetne megtenni, azonban szindikátusi szerződésben az ezt eredményező szavazásban megállapodhatnak.²⁵⁶

3.2.2. A szavazati szindikátus működése

A szavazati szindikátus eseti jellegű vagy huzamosabb ideig, a felek által meghatározott vagy határozatlan ideig létezik. Működéséről elmondható, hogy a legfőbb szervi ülés előtt a

²⁵¹ Kisfaludi András: Szindikátusi szerződés, in: Kisfaludi András – Szabó Mariann: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2007., 129.

²⁵² Roos, Carl Martin: Comparative Notes on Shareholders' Voting Agreements, in: Folke Schmidt: Scandinavian Studies in Law, 1971/15., 169.

²⁵³ James Hay, Richard and Smith, Lucinda Ann: The Unanimous Shareholder Agreement: A New Device for Shareholder Control, Canadian Business Law Journal 1985/1., 440-441.

²⁵⁴ J. Scott Slorach, Jason G. Ellis: Business Law 2014-2015, Oxford University Press 2014, 308.

²⁵⁵ Veress Emőd: Megjegyzések a szavazati szindikátusról, különös tekintettel a szerződésszegés jogkövetkezményeire, Polgári Jog, 2018/5.

²⁵⁶ J. Scott Slorach, Jason G. Ellis: Business Law 2014-2015, Oxford University Press 2014, 308.

szindikátusi tagok találkoznak abból a célból, hogy megvitassák és állást foglaljanak a napirenden szereplő kérdésekről, majd ennek értelmében személyesen vagy képviselője útján szavazni kötelesek úgy, ahogy azt a szindikátus meghatározta.²⁵⁷ Ezek a találkozók az eseti megállapodásnál egy alkalmat jelentenek, huzamosabb időre létesített szindikátus esetén ismétlődő jellegűek, amelyek időpontját és gyakoriságát főként a legfőbb szervi ülések időpontjai határozzák meg. Akár eseti jellegű, akár huzamosabb időre szól a szavazati szindikátus, az bizonyos értelemben a polgári jogi társaság intézményével mutat hasonlóságot, azonban fontos kihangsúlyozni, hogy a szavazati szindikátushoz nem kapcsolódik szervezet, mert az a jogi személyiségű jogalanyok ismerve és a szindikátusi szerződés nem hoz létre önálló jogalanyt, ahogyan a polgári jogi társaság sem. Tehát véleményünk szerint a szavazati szindikátusok szervezet nélküli, informális találkozók, akiknek tagjai megbeszélések útján egyeztetik érdekeiket, a legfőbb szervi ülésen képviselendő álláspontjukat. A szavazási megállapodás alapján létrejött „kontrollt” befolyásolhatja az, ha valamelyik fél a társasági részesedését átruházza, ezért igen gyakran határoznak meg a társasági részesedés átruházására vonatkozó korlátokat a szindikátusi szerződésben. Ennek a szerződési kikötésnek sem lehet társasági jogi konzekvenciája, hacsak nem a társasági szerződésbe foglalják vagy az azt kiegészítő szindikátusi megállapodásba, amit a cégiratok között helyeznek el, így biztosítva a társasági jogi hatást. Az viszont az érem másik oldala, hogy ilyen esetben a nyilvánosság bizonyos mértékben tudomást szerezhet a társaság belső, tagok közötti viszonyát illetően. Amennyiben titkos szindikátusi szerződésben kötnek ki a részesedés átruházására vonatkozó korlátozó rendelkezéseket, úgy olyan biztosítéki konstrukciót kell kidolgozni, ami eltántorítja a megállapodásban részes feleket attól, hogy a részesedés átruházása körében a szindikátusi szerződés megszegésével járjanak el. Ezért a szindikátusi szerződésben elemi jelentősége van annak, hogy milyen megoldással biztosítják a szerződésszerű teljesítést és milyen elrettentő szankciókat állapítanak meg szerződésszegés esetére.

3.2.3. A szavazati megállapodás alternatívái

A társaság tagjai közötti összehangolt szavazás nem kizárólag a klasszikus és fentebb bemutatott szavazási megállapodásban valósulhat meg. A szavazási megállapodás alternatívájaként fogható fel a meghatalmazott útján történő szavazás lehetősége és a Ptk-ba

²⁵⁷ Roos, Carl Martin: Comparative Notes on Shareholders' Voting Agreements, in: Folke Schmidt: Scandinavian Studies in Law, 1971/15., 169.

újonnan bevezetett bizalmi vagyonkezelés intézménye is. A következő alpontokban ezeket az alternatívákat kívánom bemutatni.

3.2.3.3. A meghatalmazott útján történő szavazás

A gazdasági társaság tagjainak alapvető joga, hogy a legfőbb szerv valamennyi ülésén részt vegyenek és az őket megillető jogaikat gyakorolják, így felvilágosítást kérjenek, észrevételt vagy indítványt tegyenek, amennyiben szavazati joggal rendelkeznek, szavazzanak, akár személyesen, akár meghatalmazott útján.²⁵⁸ A társasági tagok azon csoportja, akik egyébként az érdekeik érvényre juttatása érdekében szavazási megállapodásba tömörülnek, szindikátusi szerződésben abban állapodhatnak meg, hogy mindannyian egy személyt²⁵⁹ hatalmaznak meg arra a célra, hogy őket a legfőbb szervi ülésen képviselje és valamennyi meghatalmazó nevében azonosan szavazzon. Ilyen esetben a szindikátusi szerződés annyiban tér el a klasszikus szavazati megállapodástól, hogy annak a meghatalmazott is tagja lesz, a megállapodás alapján valamennyi tagnak ugyanazt a személyt kell meghatalmaznia, és nem minden tag, hanem csak egy személy, a meghatalmazott magatartására nézve tartalmaz előírást a szavazás kapcsán. Részvénytársaság esetében speciális szabály, hogy a meghatalmazott a részvénykönyvbe való bejegyzést követően a saját nevében, a részvényes javára gyakorolhatja a részvényesi jogokat.²⁶⁰ Előnye a szavazási megállapodáshoz képest abban áll, hogy nem a tagok összessége szavaz külön-külön, hanem egy személy, a meghatalmazott, így biztosítható, hogy valóban a szindikátusi érdek jut kifejeződésre és kisebb az esélye a szerződés megszegésének azáltal, hogy valamely tag nem a megállapodás szerint szavazna.

3.2.3.4. A voting trust agreement

Az angolszász jogrendszerben bevett voting trust agreement intézménye eszköz arra, hogy a tagok egy vagy több trustee (vagyonkezelő) személyében koncentrálják a tagi kontrollt, ugyanis a trustee a tagsági jogok gyakorlására jogosult, mindezt az átruházó érdekében.²⁶¹ A voting trustot több tag hozza létre, amelyben a szavazati és más jogukat a trusteeera ruházzák, aki az ő érdekükben jár el. A megállapodásban, amelyet írásba foglalnak, minden lényeges

²⁵⁸ Farkas Csaba: A gazdasági társaság szervezeti felépítése; a legfőbb szerv, in: Papp Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 150.

²⁵⁹ Proxy: meghatalmazott, aki a szavazásra került kijelölésre, nem kell feltétlenül a társaság tagjának lennie, határozott vagy határozatlan időre jelölhetőek, visszahívhatóak, lásd még: Minars, David: Corporations: step by step, Barron's, 2003., 60.

²⁶⁰ Ptk. 3:256. §

²⁶¹ Minars, David: Corporations: step by step, Barron's, 2003., 60.

kérdést és a részesedés átruházását is rögzítik. Amikor a megállapodás létrejön, a trustee készít egy listát, amelyen szerepel minden tag neve és címe, akik a trust részesei, megjelölve az átruházott részesedést, valamint ennek a listának és a megállapodásnak a másolatát megküldi a társaságnak. A megállapodás 10 évre szól, de meg is hosszabbítható.²⁶² A jogszabályhoz fűzött kommentár szerint a voting trust olyan konstrukció, amely során a részvényesek a részesedésük után járó szavazati jogukat elválasztják a részesedéstől és a trustban részes valamennyi tag egy trustee-nál tömöríti szavazati jogát (pooling). Ellenérzéssel kezelt megoldás, azonban a jogi szabályozás tiszta képet fest a voting trust létesítéséről és azzal, hogy pontos listának kell tartalmaznia a trust résztvevőit, megakadályozza, hogy olyan konstrukciót hozzon létre, amely szerint titkos megállapodás révén a társaság tagjai átvegyék a társaság feletti irányítás lehetőségét.²⁶³

A Ptk-ba újonnan bevezetett bizalmi vagyonkezelés²⁶⁴ intézménye felveti a kérdést, hogy a voting trust agreementek hazánkban is alkalmazható megoldások-e, mint a szavazási megállapodás alternatívája. A szakirodalomban olyan álláspont is kialakult, amely abból indul ki, hogy a bizalmi vagyonkezelés tárgya jog is lehet,²⁶⁵ ami lehetővé teszi, hogy a tagsági jogviszonyból fakadó egyes jogok, így a szavazati jog bizalmi vagyonkezelésbe adható legyen,²⁶⁶ ami a voting trust agreement hazai megvalósulását eredményezné. A jogalapú elmélet szerint²⁶⁷ a szavazati jog a részesedés nélkül nem ruházható át, nem választható el a részesedéstől, ugyanis az logikusan következő karakterisztikája a tagsági jogviszonynak, a társasági részesedés alkotóeleme. A tagsági jogviszony jogosultságot keletkeztet a szavazáshoz, mert a tagsági jogviszony nélkülözhetetlen összetevője, az a társasági döntéshozatal szavazati jog alapján történő befolyásolására nyújt lehetőséget, a szavazati jog feljogosítja a tagot a társasági ügyekben való befolyásoló részvételre. Úgy gondoljuk, hogy jelen állapotban egyértelműen nem határozható meg, hogy a voting trust intézménye valós alternatívát jelent-e a szavazási megállapodás kapcsán, vagy hogy a jövőben miként alakul a bizalmi vagyonkezelés alkalmazása a szavazati jog gyakorlását illetően, hiszen igen fiatal és a magyar jogi hagyományoktól idegen jogi megoldást jelent.

3.3. Újabb aspektus a szabályozási tárgykörökben

²⁶² Model Business Corporation Act, Subchapter C., Voting trusts and agreements, 7.30.§ a, b, c, elérhető: http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/business_law/corplaws/model-bus-corp-laws-w-o-comments-2010.doc? (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 23.)

²⁶³ Model Business Corporation Act 7.30.§ a, b, c pontokhoz fűzött hivatalos kommentár, American Bar Association. Committee on Corporate Laws, American Bar Association, 2008.

²⁶⁴ Ptk. 6:310.§ - 6:330.§

²⁶⁵ Ptk. 6:310.§ (1) bekezdés

²⁶⁶ Illés István: Mire jó a bizalmi vagyonkezelés?, Jogtudományi Közlöny, 2011/11., 554.

²⁶⁷ Cahn, Andreas – C. Donald, David: Comparative Company Law, University Press, Cambridge, 2010, 469.

A vagyontervezés nem csak a halál esetére a vagyonnal való rendelkezést jelenti, hanem arra az estre is szól, amikor valaki cselekvőképtelen állapotba kerül és nem képes a vagyonát érintő döntések meghozatalára.²⁶⁸ Vagyongazdálkodási célokat szolgálhat a bizalmi vagyongazdálkodás intézménye, a végrendelet, vagy különböző szerződések is. A szindikátusi szerződés újabban a családi vállalkozások továbbörökítésének eszközéül is szolgáló, hagyatéki vagyontervezési aspektussal²⁶⁹ is bíró kontraktusként tűnik fel, ezzel pedig öröklési jogi funkciót is betölt. A hagyatéki vagyontervezés, a családi vállalkozások és a szindikátusi szerződés öröklési jogi vetületeit együttesen tárgyaló munkák hiányára tekintettel fontosnak tartom, hogy a szindikátusi szerződés ezen újabb aspektusáról is szóljak. A következőkben a családi vállalkozások rövid bemutatását és a szindikátusi szerződés, valamint a hagyatéki vagyontervezés kapcsolatának rövid és lényegre törő bemutatását kívánom elvégezni.

3.3.1. A családi vállalkozások

A családi vállalkozások olyan gazdasági társaságok, amelyek egységes fogalmi meghatározással nem rendelkeznek, azonban vannak olyan ismertető jegyeik, amelyek révén meg tudjuk különböztetni őket a nem családi gazdasági társaságoktól.²⁷⁰ Nincs egyező álláspont abban a kérdésben sem, hogy ha valamely ismertetőjegyet magán viseli egy gazdasági társaság, akkor az már családi vállalkozásnak tekinthető-e. Egy bizonyos, a nemzetközi jogirodalom már felismerte, a hazai pedig kezdi felismerni annak tényét, hogy vannak olyan gazdasági társaságok, amelyek belső szervezete, működése és döntéshozatala eltér a klasszikus értelemben vett gazdasági társaságokétól, és ezek a formációk sajátos gondolkodást igényelnek.²⁷¹ A családi vállalkozások sajátos jegyei a következők szerint ragadhatóak meg:

3.3.2.11. Szervezeti szempontból

²⁶⁸ Gau, Michael: A Practical Guide to Estate Planning and Administration, Cengage Learning, 2004, 7.

²⁶⁹ Tajti Tibor: A hagyatéki vagyontervezés - Estate Planning, in: Mándoki István: Studia Notarialia Hungarica Tomus XVII., Közjegyzői Akadémia Kiadó, 2015, 79-91.

²⁷⁰ A családi vállalkozások Magyarországon nem szabályozott gazdasági társasági típusok, azonban némely európai országban kodifikált intézmény. Ehhez lásd: Dúl János: A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal., PhD értekezés; Dúl János – Nagy Barna Krisztina: Az öröklési szerződés szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatósága a társasági jogban, mint népeségmegtartó tényező, Államtudományi Műhelytanulmányok, 2017/19., https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/WP_2017_19_A%20magyar%20tudom%C3%A1ny%20napja%20a%20D%C3%A9vid%C3%A9ken.pdf (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 22.); Szeibert Orsolya: Közszerzeményi rendszer Németországban és Lengyelországban, a családi vállalkozás Olaszországban és Spanyolországban, Családi Jog, 2010/3.

²⁷¹ A családi vállalkozásokat érintő történeti áttekintéshez lásd: Colli, Andrea: The History of Family Business, 1850-2000, Cambridge University Press, 2003.

A társaság működése egy család vagy családi kapcsolat által befolyásolt úgy, hogy a szavazatok több, mint ötven százalékát bírják, avagy mert a menedzsment pozíciók jelentős részét ők töltik be. Tehát a társasági részesedés többsége a családnál összpontosul, amivel kontrollt tudnak gyakorolni a társasági döntéshozatal felett, avagy többségi részesedés hiányában a kisebbségi is elegendő a stratégiai döntéshozatal alakítására, ha például azzal a joggal párosul, amely szerint a vezető tisztségviselő megválasztására vagy visszahívására jogosultak a családtagok.²⁷² A családi vállalkozások nem alkalmaznak azonos irányítási struktúrát: egyes családok az alapítás ténye és az igazgatósági tagság által gyakorolnak kontrollt, míg más családok aktívak a menedzsment terén is. Vannak olyan családok, amelyek csak egy társaságot és vannak olyanok, amelyek egy egész konglomerátumot irányítanak.²⁷³

3.3.2.12. Az érzelmi többlet szempontjából

További sajátossága, hogy „jár hozzá” egy „emotional baggage,” olyan érzelmi töltet, amely igen komoly belső konfliktusokat okozhat a társaságon belül, a családtagok viszonylatában.²⁷⁴ Ez egy olyan sajátos probléma, amellyel egy klasszikus értelemben vett gazdasági társaságnak nem kell szembenéznie, azonban a családi vállalkozások esetében a társaság sikeres működésének a gátja is lehet, ugyanis a konfliktusok döntő szerepet játszanak a családi vállalkozások és a családok viszonylatában.²⁷⁵

3.3.2.13. A tartós jólét biztosításának (továbbörökítés) célja alapján

A családi vállalkozások alapvető célja, hogy a jólét és vagyoni biztonság hosszútávon garantált legyen a családban, ezért kardinális kérdést képez, hogy az egyik generációtól a másik felé történő átörökítés sikeresen végbemenjen.²⁷⁶ Tehát a családi vállalkozások esetében a generációk közötti túlélés a legjelentősebb kérdés.²⁷⁷ Egyes álláspontok szerint, ami igazán családívá tesz egy vállalkozást, az a generációkon átívelő fókusz: a későbbi

²⁷² Zellweger, Thomas: *Managing the Family Business: Theory and Practice*, Edward Elgar Publishing, 2017., 4.; Leach, Peter – Bogod, Tony: *Guide to the Family Business*, Kogan Page Publishers, 1999, 4.

²⁷³ Zellweger, Thomas: *Managing the Family Business: Theory and Practice*, Edward Elgar Publishing, 2017., 7.

²⁷⁴ Alderson, Keanon: *Understanding the Family Business*, Business Expert Press, 2011, Chapter 1., 3.; Leach, Peter – Bogod, Tony: *Guide to the Family Business*, Kogan Page Publishers, 1999, 19.

²⁷⁵ Kaye, Kenneth: *The Dynamics of Family Business: Building Trust and Resolving Conflict*, iUniverse, 2005, 1.

²⁷⁶ Leach, Peter – Bogod, Tony: *Guide to the Family Business*, Kogan Page Publishers, 1999, 18.

²⁷⁷ Leach, Peter – Bogod, Tony: *Guide to the Family Business*, Kogan Page Publishers, 1999, 19.; Alderson, Keanon: *Understanding the Family Business*, Business Expert Press, 2011, Chapter 1., 3.;

generációkra történő továbbörökítés szándéka; valamint az, ha az alapító generáción túl is a család kezében marad az irányítás.²⁷⁸

Amennyiben a családi vállalkozás jellemzői csak a részesedés és a döntéshozatalban való befolyás alapján állnak fenn, akkor tág értelemben véve beszélhetünk családi vállalkozásról, azonban a tartós jólét biztosításának szándéka és a továbbörökítés célja a szűken értelmezett családi vállalkozás kategóriáját testesíti meg,²⁷⁹ ami alapján az a következtetés vonható le, hogy egy gazdasági társaság a szervezeti értelemben vett családi érintettségén túl akkor minősül igazán családi vállalkozásnak, ha a családtagok számára a tartós jólét megteremtését és a későbbi generációk számára az e célból való továbbörökítést kívánja biztosítani. Ennek eszköze lehet a szindikátusi szerződés.

3.3.3. Az öröklési szerződés és a társasági jogi típusú szindikátusi szerződés összehasonlítása

Az értekezés ezen pontjában a szindikátusi szerződés és az öröklési szerződés²⁸⁰ közös szempontok szerinti bemutatására vállalkozunk. Ez azt a célt szolgálja, hogy a szerződések egyedi és közös vonásainak bemutatása révén állást foglalhassunk abban a kérdésben, hogy a két szerződés milyen viszonyban áll egymással és amennyiben öröklési tartalmat magán hordozó szerződés megkötésére kerül sor egy gazdasági társaság (családi vállalkozás) tagjai között, akkor melyik szerződés fog dominálni, azaz a gazdasági társaság (családi vállalkozás) tagjai között megkötött és öröklési tartalommal bíró szerződés szindikátusi szerződésként értékelhető-e, avagy megőrzi öröklési szerződési jellegét. Az alpontok címében az összehasonlítás szempontjai olvashatóak.

3.3.3.1. A szerződés fogalma

A szerződések dogmatikus elemzésétől eltekintve sokkal inkább arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy mindkét szerződés egy speciális együttműködést valósít meg a szerződő felek között különböző célok elérése érdekében, különböző környezetben: míg a szindikátusi szerződés a társasági tagok együttműködésének szabályait igyekszik lefektetni a társasági jog dimenziójában, addig az öröklési szerződés ugyanezt teszi, csak az örökhagyó és az örökös viszonyában az öröklési jog dimenziójában. A szindikátusi szerződés a szerződő felek egymáshoz való viszonyát, elvárásait szabályozza, amely ismerv az öröklési szerződés esetén

²⁷⁸ Zellweger, Thomas: *Managing the Family Business: Theory and Practice*, Edward Elgar Publishing, 2017., 5.

²⁷⁹ Zellweger, Thomas: *Managing the Family Business: Theory and Practice*, Edward Elgar Publishing, 2017., 6., 2.1-es táblázat

²⁸⁰ Ptk. 7:48.§ - 7:52.§

is fennáll, hiszen a tartás, az életjáradék vagy a gondozás teljesítésének a mikéntjét, vagyis az öröklési szerződésben az örökös és az örökhagyó egymással szembeni elvárásait, kapcsolatát és együttműködését szabályozzák a felek. (Az öröklési szerződés egy speciális együttműködés a társaság tagjai között, ami a szindikátusi szerződésre, annak jogi szabályozottsága hiánya folytán ráhúzható, a szindikátusi szerződés alakiságát és tartalmát befolyásolja, de speciális együttműködésként a társaságon belül az öröklési szerződés szindikátusi szerződés lesz.)

3.3.3.2. Az alkalmazandó szabályok köre

Öröklési szerződés esetében a Polgári Törvénykönyv öröklési szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell elsődlegesen alkalmazni, majd utaló szabály folytán a Polgári Törvénykönyv egyes szerződésekre vonatkozó szabályai köréből a tartási és életjáradéki szerződés szabályait megfelelően kell alkalmazni az öröklési szerződésre is. Ezen túl szerződéses jogviszonyról lévén szó a szerződések általános és a kötelmek közös szabályai is alkalmazandók. Mivel az örökhagyó vonatkozásában az öröklési szerződés végintézkedés, a Polgári Törvénykönyv végintézkedésekre vonatkozó szabályait is figyelembe kell venni. A szindikátusi szerződés esetében a Polgári Törvénykönyv kötelmek közös és szerződések általános szabályai kerülnek alkalmazásra, valamint a társasági jogviszonyra tekintettel a jogi személyek általános, valamint az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

3.3.3.3. A szerződés megkötése és alakisága

A szerződési szabadság értelmében a felek szabadon dönthetnek a szerződéskötési szándék kérdésében, valamint arról, hogy kivel, milyen típusú szerződést szeretnének kötni és azt milyen tartalommal kívánják megtölteni. Az öröklési szerződés és a szindikátusi szerződés esetében is a szerződéskötési szándékról való döntési szabadság minden korlátozástól mentesen érvényesül, ellentétben a partnerválasztás szabadságával, ugyanis ahogyan az a korábbiakban kifejtésre került, házastársak között öröklési szerződés megkötésére nem kerülhet sor, valamint szindikátusi szerződést csak a gazdasági társaság tagjai köthetnek egymással, tehát csak tagsági jogviszonnyal rendelkező választható szerződő félként. A szerződés alakisága tekintetében öröklési szerződés csak írásban köthető az írásbeli végrendeletre vonatkozó szabályok betartásával. Az írásbeli végrendeletnek két típusa van: a közvégrendelet és az írásbeli magánvégrendelet. A közvégrendeletet közjegyző készíti a

közokiratra előírt alakban.²⁸¹ Amennyiben korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében vagyoni jognyilatkozatai tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint vak, írástudatlan, olvasásra vagy nevének aláírására képtelen állapotban lévő személy szeretne öröklési szerződést kötni, ezt csak közvégrendeleti formában teheti meg. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében vagyoni jognyilatkozatai tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú esetében a végrendelet érvényességéhez a törvényes képviselő hozzájárulása és a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges. Az írásbeli magánvégrendeletet a végrendelező akár maga is írhatja olyan nyelven, amelyen ő maga ért. Ebben az esetben az elejétől a végéig a végrendelezőnek kell írnia és végül aláírnia, és ha több különálló lapból áll, akkor minden lapját folyamatos sorszámozással kell ellátni. A végrendelező végrendeletét akár mással is írathatja olyan nyelven, amelyen olvasni tud, majd két tanú együttes jelenlétében alá kell írnia, vagy ha azt már megtette, akkor két tanú együttes jelenlétében az aláírását magáénak ismeri el, majd mindkét esetben a tanúk aláírása is szükségeltetik a végrendelet érvényességéhez. Ha a végrendelet több lapból áll, azt folyamatos sorszámozással kell ellátni és minden lapját a végrendelezőnek, valamint a tanúknak alá kell írniuk. Akár a végrendelező maga írja végrendeletét, akár mással íratja, a végrendelet készítésének ideje ki kell, hogy derüljön az okiratból. Ezek a szabályok az öröklési szerződés esetében is irányadóak a szerződés alakisága tekintetében. A szindikátusi szerződés alakisága tekintetében jogszabályi előírás nem létezik, így ez a szerződés szóban, írásban vagy akár ráutaló magatartással is köthető.

3.3.3.4. A szerződés alanya

Öröklési szerződést bármely természetes személy köthet egymással. Nem kizárt annak lehetősége, hogy akár a családjogi tartásra is jogosító kapcsolatban lévő személyek is kössenek egymással öröklési szerződést.²⁸² Házastársak esetében azonban öröklési szerződés megkötésére akkor van lehetőség, ha a vagyon elkülönítésére vonatkozó házassági szerződést kötöttek és a vállalt tartás vagy életjáradék fizetése a házastárs különvagyona terhére történik,²⁸³ ugyanis házastársak esetében a tartási kötelezettség elsődlegesen jogszabályon

²⁸¹ A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 117-132.§

²⁸² PK 89. állásfoglalás, Anka Tibor: Öröklési szerződés, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV., Opten, Budapest, 2014, 590.

²⁸³ Orosz Árpád: Öröklési szerződés, in: Wellmann György (szerk.): Polgári jog – Bevezető és Záró Rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog, 2. átdolgozott, bővített kiadás, HVGOrac., Budapest, 2014. 268.

alapul.²⁸⁴ Ugyanis a felek házasságkötése esetén házastársi vagyonközösség keletkezik, egymással szembeni vagyoni viszonyaikra nem az öröklési szerződés, hanem a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvének rendelkezései lesznek az irányadóak, amely szerint életvitelük fedezésére elsősorban keresményük, illetőleg közös vagyonuk szolgál. A házastársak szempontjából az öröklési szerződés annyiban lehet releváns, hogy ők közösen, mint örökhagyók köthetnek ilyen szerződést a saját maguk vagy harmadik személy, avagy saját maguk és harmadik személy javára (például súlyosan beteg gyermek gondozására és tartására az örökhagyó szülők halálát követően). Az örökhagyó esetében speciális szabályként érvényesül, hogy a szerződés megkötése érdekében végintézkedési képességgel kell rendelkeznie, ami azzal magyarázható, hogy az öröklési szerződés az örökhagyó szempontjából az írásbeli végrendelet (és nem a magánvégrendelet) formáját ölti. A másik szerződő féllel, mint örökösnek nevezettel szemben pusztán a jogügyleti képesség megléte forog fenn szerződéskötési feltételként. Öröklési szerződés nem csak az örökhagyó, hanem az örökhagyó és harmadik személy vagy csak a harmadik személy javára nyújtandó tartásra, életjáradékra vagy gondozásra köthető. Ebben az esetben a jogviszony hárompólusúvá bővül: a szerződő fél az örökhagyó és a szerződésben örökösnek nevezett lesz, de a tartást, az életjáradékot vagy a gondozást, avagy ezek kombinációját nem az örökhagyó, hanem a szerződésben nevezett harmadik személy javára kell nyújtania a szerződő félnek. A szindikátusi szerződés esetében a szerződő felek kapcsán annyi megkötés olvasható ki a szakirodalomból és a bírói gyakorlatból, hogy - a gazdasági társaság tagjai közötti kooperációt megtestesítő kontraktusról lévén szó - abban csak a gazdasági társaságban tagsági jogviszonnyal rendelkezők vehetnek részt. Vagy a gazdasági társaság összes tagja, vagy egy meghatározott részük, de a szerződés fogalmából kiindulva legalább két tagsági jogviszonnyal rendelkező fél szükségeltetik a szerződés megkötéséhez. A gazdasági társaság nem lehet a szindikátusi szerződés alanya, de a harmadik személy javára kötendő szerződés szabályai értelmében bevonható a kötelembé. Összegzésként a szerződési alanyok körében elmondható, hogy mind az öröklési, mind a szindikátusi szerződés többalanyú jogviszonyt hozhat létre, de a szindikátusi szerződés annyiban speciális, hogy abban csak tagsági jogviszonnyal rendelkezők vehetnek részt, míg öröklési szerződésnél a szerződő féli minőségre nézve további megkötés nincs.

3.3.3.5. A szerződés tárgya és tartalma

²⁸⁴ BDT 561.2002., Anka Tibor: Öröklési szerződés, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV., Opten, Budapest, 2014, 591-592.

Az öröklési szerződés tárgya a tartás, életjáradék, gondozás vagy ezek kombinációjának nyújtása. Tartás alatt a lakhatás biztosítása, a jogosult ruházattal és élelemmel történő ellátása, betegsége esetén ápolása és gyógyíttatása, halála esetén illő eltemettetése értendő. Az életjáradék egy meghatározott pénzösszeg vagy más helyettesíthető dolog időszakonként visszatérő szolgáltatását jelenti. Közvetett tárgya pedig az a vagyon, vagy annak egy része, amely vonatkozásában az örökhagyó a szerződő felet örökösévé nevezi, ha pedig harmadik személy javára szól az öröklési szerződés, abban az esetben a szerződő fél által örökölt azon ingatlan, amelyet a harmadik személy javára nyújtandó tartás biztosítása fejében tartási joggal terhelnek. A szindikátusi szerződés esetében a szerződés tárgyának meghatározása a szabályozottságának hiánya okán szinte lehetetlen vállalkozás, példálózó jelleggel azonban említhető a szavazási megállapodás, amely esetében a szerződés közvetlen tárgya az a vállalat lesz, miszerint a megállapodásban részes felek a megállapodásban foglaltaknak megfelelően szavaznak, avagy ettől a magatartástól tartózkodnak; vagy gazdasági társaság létesítésére irányuló szindikátusi szerződés esetén a közvetlen tárgya az a magatartás lesz, amelynek kifejtése ahhoz szükséges, hogy a szerződésben vállaltaknak megfelelően a társaság megalapítására, cégbíróság általi bejegyzésére sor kerüljön (például vagyoni hozzájárulás teljesítése). Az öröklési szerződés tartalma tekintetében pusztán az örökhagyó vagy örökhagyó házastársak halála esetére a vagyonnal vagy annak egy részével való rendelkezést tartalmazhat a tartás, az életjáradék vagy a gondozás fejében, ezen túl bármilyen végrendeleti intézkedést tehet az örökhagyó vagy örökhagyó házastársak a szerződésben. Ezzel szemben a szindikátusi szerződés tartalma nem ennyire behatárolt, azt a felek bármilyen tartalommal megtölthetik, de ügyelniük kell arra, hogy az kógens jogszabályi előírásba vagy a társasági szerződés rendelkezéseibe ne ütközzön, azok megkerülésére ne irányuljon, mert ebben az esetben az a szindikátusi szerződés érvénytelenségét fogja maga után vonni. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a szindikátusi szerződés bármilyen társasági jogi vonatkozású tartalommal kitölthető a tagok egymás közötti viszonyát illetően, az öröklési szerződés ezzel szemben ezt a szabadságot csak az örökhagyónak biztosítja akkor, amikor a további végrendeleti intézkedés lehetőségét szabályozza a Ptk., a felek egymás között csak a tartás, életjáradék és gondozás körülményeiről, valamint a megörökölhető vagyonról vagy annak egy részéről állapodhatnak meg.

3.3.3.6. A szerződés módosítása

A szerződés módosításának két lehetséges útja van: a felek általi szerződésmódosítás, amikor közös megegyezéssel a szerződés tartalmát módosíthatják a felek, a szerződés megkötésére

vonatkozó alakiság megtartásával, avagy a bíróság általi módosítás esete a felek közötti tartós jogviszony esetén, amennyiben a Polgári Törvénykönyvben meghatározott konjunktív feltételek fennforognak. A szindikátusi szerződés esetében, tekintve, hogy a felek kölcsönös együttműködésére és sajátos viszonyrendszerére vonatkozó titkos szerződésről van, a bíróság általi módosítás lehetősége inkább csak elméleti, mint gyakorlati kategória. Ugyanis, a felek a titkos megállapodásukat nem kívánják bíróság elé vinni, hiszen az ebben esetben nyilvánossá válhat. Ezért szindikátusi szerződés estében a felek közös megegyezéssel való szerződésmódosítását tekintjük irányadónak. Az öröklési szerződés esetén mindkét módozatnak relevanciája lehet. Alapvetően abban az alakban kell módosítani a szerződést, amilyen alakban azt megkötötték, de „a módosításra vonatkozó okirat alakiságait a módosítás időpontja szerinti örökhagyói végrendelkezési képesség szerint kell megítélni.”²⁸⁵ Mivel az öröklési szerződés tartalmát tekintve a tartási vagy életjáradéki szerződéssel rokon, a módosítás tekintetében ezen szerződésekre vonatkozó rendelkezések is irányadóak.

3.3.3.7. A szerződés megszűnése és megszüntetése

A szerződés megszűnése és megszüntetése közötti legalapvetőbb különbség, hogy a megszüntetés a felek akaratából következik be, míg a megszűnés a feleken kívülálló körülmény folytán következik be. Az öröklési szerződés megszűnik az örökhagyó halálával, azonban a harmadik személy javára kötött öröklési szerződés esetén ez csak viszonylagosan igaz, mert bár az örökhagyó vagyontát vagy annak egy részét a tartás, gondozás vagy életjáradék fejében megszerzi, de a szerződéses kötelezettségét a harmadik személy javára továbbra is teljesítenie kell, ezért a megörökölt vagyontárgyra, ha az ingatlan, tartási jog jegyezhető be az ingatlan-nyilvántartásba, hogy a harmadik személy javára történő további teljesítés biztosított legyen. Ebben az esetben a szerződés csak akkor fog megszűnni és fogja az örökös a tartási jogtól mentesen megszerezni az örökölt ingatlant, ha a harmadik személy is elhalálozik. A szindikátusi szerződés esetében megszűnés akkor áll elő, ha két szerződő fél esetén az egyik fél tagsági viszonya megszűnik vagy meghal, vagy az a szervezeti keret - tehát maga a gazdasági társaság szűnik meg - amelynek keretében a szerződéses vállalásra sor került. A felek bármikor megállapodhatnak abban, hogy a közöttük létrejövő szerződést - akár öröklési, akár szindikátusi szerződést - megszüntetik. Ebben az esetben a szerződés megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatuk alakiságára a szerződés megkötésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Továbbá öröklési szerződés esetében a tartási és életjáradéki

²⁸⁵ Anka Tibor: Öröklési szerződés, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV., Opten, Budapest, 2014, 606.

szerződés szabályainak alkalmazhatósága folytán az ott megállapított rendelkezések is irányadóak, tehát bármelyik fél kérheti a bíróságtól is a szerződés megszüntetését.

3.3.3.8. A szerződések nyilvántartása

A 4/2009. (III.6.) IRM rendelet értelmében a közjegyző az általa készített öröklési szerződést, valamint a nála nyílt vagy zárt letétbe helyezett öröklési szerződést a Végrendeletek Országos Nyilvántartásában rögzíti. Ennek keretében az öröklési szerződésben örökhagyó neve, az eljáró közjegyző neve és annak ténye kerül nyilvántartásra, hogy az öröklési szerződést a közjegyző készítette vagy azt nála letétbe helyezték. Majd a hagyatéki eljárás lefolytatása során a hagyatéki eljárás lefolytatására illetékes közjegyző a nyilvántartásba betekint annak megállapítása érdekében, hogy az elhunyt élt-e bármilyen végintézkedési lehetőségével, nevezetesen öröklési szerződés megkötésére sor kerül-e. A szindikátusi szerződés esetében egyetlen jogszabály sem ír elő nyilvántartásba vételi kötelezettséget. Amennyiben a felek a társasági szerződésben utalnak arra, hogy bizonyos kérdéseket szindikátusi szerződésben rögzítettek, akkor a szindikátusi szerződés is a cégiratok részét fogja képezni, és be kell nyújtani a cégbíróság felé, így a szindikátusi szerződés mindenki számára megismerhető és nyilvános lesz. Ám a kötelező nyilvántartásra vonatkozó előírás hiányában a felek ezzel a lehetőséggel nem élnek, így titkos megállapodásként kezelik az együttműködésüket rendező szerződést.

3.3.3.9. Viszonyuk más szerződésekhez

Öröklési szerződés esetében a végrendelettel való viszonyrendszer vizsgálatát tartjuk indokoltnak. Az örökhagyó döntésén múlik, hogy halála esetére vagyonával miként rendelkezik, egyáltalán azzal rendelkezni szeretne-e. Amennyiben a tartás, a gondozás vagy az életjáradék fejében a vagyona csak meghatározott részében nevezi örökösévé a szerződő felet, a fennmaradó vagyon tekintetében a törvényes öröklés szabályai érvényesülnek, vagy egyéb végintézkedési formával élhet az örökhagyó. Amennyiben egyéb végrendelezési formával él az örökhagyó és az ellentétben áll az öröklési szerződés tartalmával, mert olyan vagyonról rendelkezik, amelyről korábban már az öröklési szerződésben rendelkezett, akkor az öröklési szerződés lesz az elsődleges és az azzal későbbi végintézkedésbeli rendelkezés érvénytelen. A meghatározó tényező az időbeliség és a favor testamenti elve, ellentétben a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés viszonyában. Ha a szindikátusi szerződés a társasági szerződés valamely rendelkezésével ellentétben áll vagy negligálja azt, az a szindikátusi szerződés érvénytelenségét eredményezi. Ugyanis általánosan elfogadott

álláspont, hogy a társasági szerződés primátusa érvényesül, ugyanis a szindikátusi szerződés célja, hogy a társasági szerződést kiegészítse, olyan kérdést szabályozzon, amelyet a felek nem kívántak transzparenssé tenni a társasági szerződésben.

3.3.3.10. Szindikátusi szerződés vs. öröklési szerződés a társasági jogban

Az előző pontban tett összehasonlítás alapján megállapítható, hogy jogilag nincs annak akadálya, hogy a felek öröklési szerződési tartalommal megtöltött szindikátusi szerződést kössenek a gazdasági társasági jogviszonyt érintően, ugyanis a szindikátusi szerződés szabályozottságának hiánya okán az olyan rugalmas és a felek igényeihez igazítható szerződés, ami folytán öröklési tartalommal a szindikátusi szerződés kitölthető.

Az öröklési jellegű szindikátusi szerződés a társaság tagjai közötti együttműködést szabályozza, a gazdasági társaságban tagsági jogviszonnyal rendelkező fél halála esetére. A szerződés csak írásban köthető, az írásbeli végrendeletre vonatkozó alakiság megtartásával. A szerződés tárgya az a gondozás, tartás vagy életjáradék, amelyet a szerződésben örökösnek nevezett tag köteles teljesíteni az örökhagyó tag javára. A szerződés tartalmának kialakítása során az öröklési, tartási és életjáradéki szerződés kógens előírásaira kell figyelemmel lenniük a tagoknak. A szerződés módosítása, megszűnése és megszüntetése esete a szindikátusi szerződésnél tett megállapításokhoz képest annyiban bővül, hogy a bíróság általi módosítás vagy megszüntetés lehetősége is biztosított, ami ebben az esetben a szindikátusi szerződés titkos jellegét nem érinti. Az öröklési jellegű szindikátusi szerződés ebben az esetben egyidejűleg két nyilvántartásban is szerepelhet, öröklési szerződési jellege folytán a Végrendeletek Országos Nyilvántartásában, szindikátusi szerződési jellege folytán pedig a cégnyilvántartásban, feltéve, ha a társasági szerződést utalást tartalmaz a speciális kooperációs kontraktusra, vagy a felek így döntenek.

Tehát elmondható, hogy mindkét szerződés együttműködést szabályoz, a szindikátusi szerződésbeli együttműködés azonban egy tágabb kategória, amibe az öröklési tartalom, az ilyen jellegű tagi együttműködés beleolvasható.

4. A szindikátusi szerződés megszegése

Pacta sunt servanda, azaz a megállapodásokat teljesíteni kell. A felek abból a célból kötnek szerződést, hogy az teljesedésbe menjen, vagyis a szerződést kötő felek akarata abban áll, hogy az általuk célzott joghatást elérjék. Szerződésszegés esetén valamely fél felróható magatartása folytán vagy rajtuk kívülálló körülmény okán a szerződés nem megy teljesedésbe, éppen ellenkezőleg, a szerződésszegés kategóriája valósul meg. A

szerezésszegés minden olyan magatartás, körülmény vagy állapot, amely a szerződés céljába ütközik, vagy egyébként bármely okból sérti valamelyik félnek a szerződéssel kapcsolatos jogait. A szerződésszegés objektív és szubjektív kategóriákba sorolható. Az objektív szerződésszegés esetében a feleken kívülálló ok folytán következik be a szerződésszegés, ilyenkor szankcióként a teljesítés kikényszerítése, a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás egyensúlyának biztosítása vagy a jogviszony megszüntetése alkalmazható. A szubjektív szerződésszegés valamely fél felróható magatartása folytán áll elő, azaz az érintett nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A szubjektív kategória esetében szankcióként a kártérítés alkalmazható.

A szindikátusi szerződés megszegése kapcsán a legfontosabb kérdéskört az alkalmazandó jogkövetkezmények képezik. A szindikátusi együttműködés alapvetően egy polgári jogi megállapodás létét feltételezi, azonban az a szerződő felek és a szerződési tartalom révén szorosán kapcsolódik a társasági joghoz. Mindez pedig annak kérdését veti fel, hogy a szerződés megszűnése esetén abból kell kiindulnunk, hogy polgári jogi megállapodás megszegéséről van szó és a társasági jogi vonásokat figyelmen kívül hagyva csak a szerződési jogban ismert jogkövetkezmények alkalmazhatóak, avagy a társasági joghoz való szoros kötődés miatt a társasági jogban ismert jogkövetkezmény, a tag kizárásának kezdeményezése is párosulhat. Bár a szindikátusi szerződés a törvény által szentesített jogi formák, ezért a kötelmi jogi igények érvényesítésének alapját képezhetik; azonban háttér-megállapodásként a szerződésszegéshez fűződő jogkövetkezmények kérdésesek lehetnek.²⁸⁶ Az alkalmazható jogkövetkezmények tekintetében a következő álláspontok alakultak ki: tekintettel arra, hogy a szindikátusi szerződés érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalást jelent, azt olyan tartalommal kell teljesíteni, ahogy azt a felek szabályozták; a kötelezettségvállalás megszegésének pedig ugyanaz a következménye, mint más polgári jogi szerződés megszegésének: eltérő kötelmi kikötés hiányában a kártérítés a szankció,²⁸⁷ a szerződés megszegésének pedig társasági jogi konzekvenciái nincsenek, így ha pl. a legfőbb szerv által meghozott társasági határozat a szindikátusi szerződés szabályába ütközik, amiatt a társasági határozat felülvizsgálata a bíróságtól nem kérhető.²⁸⁸ Tehát a szindikátusi szerződést megszegő fél csak polgári jogi, kártérítési felelősséggel tartozik, ha a szindikátusi szerződést

²⁸⁶ Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²⁸⁷ BDT2007. 1671.>; Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4.

²⁸⁸ BH 2007. 1671.>; BDT 2007. 160.

megszegi,²⁸⁹ avagy attól függően, hogy a felek hogyan rendelkeznek, kötbér, jogvesztés, bánatpénz, kezesség, bankgarancia, vagy óvadék is kiköthető. Sajátos megoldás a kölcsönösségi retorzió, amely szerint mindaddig, amíg a partner a szindikátusi szerződésben meghatározott kötelezettségét nem teljesíti, a többiek visszatartják az általuk elvállalt valamely kötelezettség teljesítését; avagy a szindikátusból való kizárás.²⁹⁰

Más álláspontok szerint polgári jogi és társasági jogi szankciók egyaránt alkalmazhatóak, hiszen a szindikátusi szerződés olyan polgári jogi szerződés, amely szorosan kapcsolódik a társasági szerződéshez, így a szerződésszegés szankciói lehetnek polgári és társasági jogiak is.²⁹¹ Álláspontunk szerint a szolgáltatás jellege, a szerződés tárgya fogja meghatározni az alkalmazandó szankciót,²⁹² tehát minden esetben egyedileg kell megvizsgálni, hogy a polgári jogi szankciókon túl társasági jogi alkalmazható-e. Például amikor egy közkereseti társaságban a tag személyes közreműködés teljesítésére vállal kötelezettséget, ám azt nem vagy nem megfelelően látja el (szerződésszegés). A személyes közreműködés végzésére vonatkozó megállapodás a társasági szerződés részét képezi vagy más, önálló szerződésben is megállapodhatnak a feltételekről. Ha kizárólag a társasági szerződés tartalmazza a személyes közreműködésre vonatkozó szabályokat, abban az esetben – ha szerződésszegés valósul meg – szankcióként a tagkizárás jogintézménye lesz alkalmazható, vagy amit még a társasági szerződés kiköt. Ez társasági jogi szankció. Milyen szankció alkalmazandó akkor, ha a személyes közreműködésre vonatkozó megállapodást szindikátusi szerződés tartalmazza? Erre az esetre a következő megoldást alkalmaznám: a szindikátusi szerződés tárgyát tekintve a társasági szerződéshez járul. Ennél fogva a társasági jog speciális szankciói mellett (tagkizárás) a polgári jog által alkalmazott objektív (jogvesztés, elállási jogot biztosító bánatpénz) és szubjektív (kártérítés) szankciók is alkalmazhatók, amennyiben a cégnyilvánosság elve a szindikátusi szerződésre is kiterjed, azaz a cégbírósághoz benyújtásra került. A bírói gyakorlat álláspontja szerint a szindikátusi szerződés megszegése esetén csak olyan jogkövetkezmények alkalmazhatóak, amelyeket a felek a szerződésben kikötöttek és ennek kizárólag a szindikátusi tagok között lehet hatálya, így a megszegésnek társasági

²⁸⁹ EBH2008. 1885.; Legf. Bír. Gfv. IX. 30.039/2008.; BH2009. 21.

²⁹⁰ A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)

²⁹¹ Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 8.; Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági jog és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 18., Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015, 232.

²⁹² Balásházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági jog és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5., 17.

jogkövetkezményei nem lehetnek,²⁹³ kivéve akkor, ha a szindikátusi megállapodás a cégiratok részét képezi. Véleményünk szerint ez a megállapítás akkor helytálló, ha a szindikátusi szerződést nem a társasági szerződésre tekintettel kötik meg. Ugyanis a járulékos jellegű szindikátusi szerződés a társasági szerződést kiegészíti, ennél fogva a társasági jogviszonyra egyértelmű kihatással van és a társasági jogi jogkövetkezmény elkerülhetetlen (ha a társasági szerződéssel együtt a cégbírósághoz benyújtásra kerül). Míg az önálló szindikátusi szerződés függetlenedik az alapjogviszonytól és a szindikátusi tagok között egy újabb jogviszonyt hoz létre, amelynek valóban nincs kihatása az alapjogviszonyra, mert attól elkülönül. Ezt a következő példák alapján szemléltetnénk:

5.3. Szavazás

Amennyiben szavazási megállapodás (szindikátusi szerződés) megkötésére kerül sor a kft-ben, a kontraktus a felek jövőbeni magatartását határozza meg egyszeri alkalomra vagy huzamosabb időszakra, arról rendelkezik, hogy a szerződő felek hogyan gyakorolják szavazati jogukat. A megállapodás célja, hogy a társaság azon tagjai, akik külön-külön nem, de együtt szavazattöbbséggel rendelkeznek azáltal, hogy a társasági döntéshozatal során azonosan szavaznak, képesek legyenek befolyásolni a döntéshozatali folyamat kimenetelét, ezúton biztosítva a társaság felett az ellenőrzésüket vagy akár a társaság irányíthatóságát vagy irányítását. Amennyiben nem a szavazati megállapodásnak megfelelő legfőbb szervei határozat születik, az a szindikátusi megállapodás megszegését jelenti, társasági jogi konzekvenciái pedig nincsenek.²⁹⁴ A meghozott határozat érvényes lesz.

5.4. Üzletrész átruházása

Kft. esetében az üzletrész átruházása – a személyegyesítő jegyeket erősítendő – korlátozható (lásd: üzletrész átruházása tagok között, üzletrész átruházása harmadik személyre) és ki is zárható akár jogcím vagy jogalap szempontjából, vagy az alapján, hogy a megszerző már tagja-e a korlátolt felelősségű társaságnak vagy kívülálló. Ilyen esetben a társasági szerződés rendelkezése folytán az üzletrész forgalomképtelenné válik, annak tulajdonosa nem változhat, tagsági jogviszony üzletrész átruházásával nem szűnhet meg és nem keletkezhet. Azonban nincs akadálya annak, hogy a társasági szerződés módosításához szükséges tagi egyetértés keretében az átruházásra vonatkozó kizáró rendelkezést módosítsák és az átruházást korlátozó

²⁹³ GYÍT Gf. II. 20.341/2010/6.

²⁹⁴ Barta Judit: A gazdasági társaság határozatainak bírósági felülvizsgálata és annak elhatárolási kérdései a Ptk., a Ctv. és a bírói gyakorlat alapján, Opuscula Civilia, 2018/5., 4-5.

vagy azt lehetővé tevő rendelkezést iktassanak be. Amennyiben az üzletrész átruházására vonatkozó korlátozó, avagy kizáró rendelkezések szindikátusi szerződésben kapnak helyet – például a társaság néhány tagja között annak érdekében, hogy a társaságra gyakorolt befolyásukat fenntartsák –, úgy ezen megállapodás megszegése esetén (üzletrész átruházása a tiltó rendelkezés ellenére vagy olyan személyre, akire egyébként a megállapodás szerint tilos lenne) az üzletrész átruházása érvényessé válik, társasági jogi szempontból nem támadható, ám a szindikátusi megállapodásban részes felek között a szerződésszegés jogkövetkezményei alkalmazhatók.

5.5. Különjogos üzletrész

Kft. esetében a régi Gt. főszabályként úgy rendelkezett, hogy azonos mértékű törzsbetéthez kapcsolódó üzletrészek azonos tagsági jogokat testesítenek meg, azonban lehetővé tette azt is, hogy egyes üzletrészeket a többiekétől eltérő tagsági joggal ruházzanak fel. Ezek a különjogos üzletrészek, amelyek jelentősége abban ragadható meg, hogy a törvény által biztosított alapvető tagsági, szervezeti és vagyoni jogokon túl további többletjogok biztosíthatók a társaság valamely tagjának vagy tagjainak. Ezen többletjog révén annak jogosultja a többi tagot megelőzően juthat osztalékhoz, a társaság jogutód nélküli megszűnése esetén likvidációs elsőbbséget élvez, többletszavazati vagy vétójoggal bír a döntéshozatal kapcsán, a dolgozók számára kedvezményesen juttatható részesedés etc. Az új Ptk. a különjogos üzletrészekről nem rendelkezik, azonban a diszpozitív szabályozás szempontjából, valamint jogszabály kifejezett tiltó rendelkezésének hiányából az következik, hogy a társaság tagjai – amennyiben az a társaság hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan nem sérti, vagy a társaság törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését nem akadályozza – a társasági szerződésben bármikor rendelkezhetnek arról, hogy valamely tagot különjogos üzletrésze révén többletjog illesse meg. Ezt erősíti a kialakulóban lévő bírói gyakorlat is. A különjogok tisztázására nem csak társasági szerződésben van lehetőség, hanem szindikátusi szerződésben is. Amennyiben valamely tag szindikátusi szerződésben foglalt különjogát megsértik, mert – pl. többletszavazati jogát a határozathozatal során nem veszik figyelembe, vagy a társaság jogutód nélküli megszűnése során a fennmaradó vagyomból nem másokat megelőzve részesül – nem eredményezi annak lehetőségét, hogy a társasági határozat érvényességét vagy a vagyonfelosztás mikéntjét jogi eljárás keretében vizsgálják. Pusztán a szindikátusi szerződés megszegéséből eredő polgári jogi jogkövetkezmények válnak alkalmazhatóvá.

A felvázolt néhány példa is jól mutatja, hogy nem lehet egyértelműen állást foglalni annak kérdésében, hogy a szindikátusi szerződés megszegése milyen jogkövetkezményekkel jár: a mellékszolgáltatás esetében lehet társasági jogi jogkövetkezménye a szerződés megszegésének, míg a szavazás, az üzletrész átruházása, vagy a különjogos üzletrészek esetében nem. Ez azzal magyarázható, hogy a mellékszolgáltatás teljesítésének nem szerződésszerű teljesítése a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetheti, ami alapot adhat a tag kizárásának kezdeményezésére. Azonban néhány tag érdekét szolgáló megállapodás megszegése esetére ilyen jogkövetkezmény alkalmazása a társaság és a többi tag érdekével is ellentétes lenne, hiszen a társaság és annak tagjai alapvetően közös cél elérésére és nem egyéni érdek érvényesítésére törekednek. Egy szerződési kikötésnek tehát főszabály szerint csak akkor lesz társasági jogi joghatása, ha a társasági szerződés tartalmazza, vagy a szindikátusi szerződésben szerepel és az a társasági szerződés kiegészítéseként a nyilvános cégiratok részét képezi. Egyebekben a szindikátusi szerződés egy olyan polgári jogi megállapodás marad, ami csak szorosan kapcsolódik a társasági joghoz pusztán a tartalmát tekintve.

6. A szindikátusi szerződést érintő kodifikációs kísérletek

A szindikátusi szerződés valamennyi európai ország társasági jogában bevett és ismert szerződés, azonban a jogi megközelítése igen sokszínű képet mutat. Alapvetően két csoport határozható meg a szindikátusi kontraktusok kodifikáltságát illetően: vannak olyan országok, ahol mind a társasági jog, mind a polgári jog hallgat róla és a szerződési szabadság intézményét alapul véve kooperálnak egymás között a társasági tagok (semleges megközelítés), az egyes jogszabályok legfeljebb csak speciális követelményeket támasztanak a szindikátusi megállapodásokkal szemben, valamint léteznek olyan államok, amelyek kísérletet tesznek, ha nem is átfogó, de a gyakrabban előforduló típusok kodifikálására (pozitív, támogató megközelítés). Eddigi kutatásaink során olyan szabályozással nem találkoztunk, amely kifejezetten tiltó alapállást vett volna fel a szindikátusi szerződéssel szemben. Jelen pont elkészítése és a szabályozási technikák, megoldások vizsgálata azért mutatkozik szükségesnek, mert a fentebb bemutatottak szerint a magyar jogalkotó nemkívánatos kooperációként tekint a szindikátusi együttműködésekre, azonban kifejezett tiltó rendelkezés hiányában, a Ptk. hatályos rendelkezései lehetőséget teremtenek a kooperáció alkalmazására. A bemutatásra kerülő kodifikációs megoldások utat mutathat a magyar szabályozás számára abban, hogyan viszonyuljon eredményesen a jog, a jogalkotó a

szindikátusi együttműködésekhez. Olyan országok megoldásainak bemutatására törekszem, amelyek a fentebb felvázolt kategóriák egyikébe beleilleszkednek.

6.3. A semleges megközelítés

A semleges megközelítés azt jelenti, hogy az adott állam joga kifejezett tiltó rendelkezést nem alkalmaz a szindikátusi szerződést illetően, alkalmazásának alapját az adja, hogy a polgári jog a szerződési szabadság intézményét elismeri, ami alapján a főként szervezeti kérdéseket szabályozó társasági szerződés a tagok közötti együttműködés részletszabályait tartalmazó szindikátusi együttműködéssel kiegészíthető. A kiegészíthetőség nem jelent egyben nyilvánosságot is, ugyanis akár a társasági szerződésen kívül, külön dokumentumba foglalva állapíthatják meg a tagok a társaságon belüli együttműködésük mikéntjét. Ilyen szabályozási elvet követ például Csehország, Anglia és Wales, Románia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Ausztria és Németország is. Ausztria esetében azonban a kereskedelmi törvény utal a szindikátusi jellegű megállapodásokra úgy, hogy a tőzsdén jegyzett részvénytársaságok számára a kereskedelmi törvény kötelezően előírja, hogy a szindikátusi megállapodás létezésének tényét és lényeges tartalmi elemeit nyilvánosságra kell hozni. Ezzel biztosított, hogy a piac informálva legyen a stratégiai vagy más jellegű szövetségek társaságon belüli létéről, és hogy bizonyos tagi csoportok a társaságon belül meghatározóak tudnak lenni.²⁹⁵ Hasonló megoldást követ Németország is, két speciális szabályt fogalmaz meg a részvénytársaságok esetében, kifejezetten a szavazási megállapodásokra (Konsortial-, Pool-, Stimmbindungs-, Syndikatsverträge) vonatkozóan:²⁹⁶ egyrészt az olyan szerződés, amely kötelezettséget hoz létre a tag terhére arra nézve, hogy szavazati jogát a társaság, az igazgatóság vagy a felügyelőbizottság utasításaival összhangban gyakorolja, semmisnek minősül,²⁹⁷ továbbá rögzíti a szavazat-vásárlás büncselekményi minőségét. A szavazatvásárlás olyan szerződést jelent a tag és harmadik személy között, ami alapján a tag ígéretet tesz adott vagy ígért ellenszolgáltatás/előny fejében arra, hogy a legfőbb szervi ülésen a harmadik személy által meghatározott módon szavaz.²⁹⁸ Belgium, hasonlóan a korábban felsorolt országokhoz képest, kifejezett szabályozást nem alkalmaz a szindikátusi szerződéssel

²⁹⁵ Marie-Agnes, Arit: Austria, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 148.; Unternehmensgesetzbuch 243a.§ (1) bekezdés 1. és 2. pontja, <https://www.jusline.at/gesetz/ugb> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

²⁹⁶ Mock, Sebastian: Germany, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 285.

²⁹⁷ Aktiengesetz 136.§ (2) bekezdés, <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/BJNR010890965.html> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

²⁹⁸ Aktiengesetz 405.§ (3) bekezdés 2. pont, <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/BJNR010890965.html> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

szemben, csak annak speciális követelményeit határozza meg, amiben a német és az osztrák szabályozási mintát követi. Annyiban azonban mégis eltér, hogy a szindikátusi szerződéssel szemben támasztott követelmények a corporate governance szabályok körében kerülnek megfogalmazásra.²⁹⁹ Tehát a belga jogszabályok az előzőekben ismertetettekhez hasonlatosan a szindikátusi szerződést nem kodifikálják, a szerződési szabadság intézménye által ismerik el annak alkalmazási lehetőségét. Elkerülve azonban a szindikátusi szerződés által okozott különböző érdeksérelmeket, az átláthatatlan és nem feltétlenül jogszerű társasági működést, a transzparencia elvét elsődlegesen szem előtt tartó corporate governance szabályok felől kívánták megközelíteni a szindikátusi kooperációt. A Belgian Code of Corporate Governance elismeri a szindikátusi szerződés intézményét, a transzparencia és jó kormányzás megtartása érdekében ajánlásokat tartalmaz a tőzsdén jegyzett társaságok vonatkozásában. Ezek szerint, amennyiben egy társaság tagjai szindikátusi megállapodást kívánnak kötni egymással, különösen az alábbi corporate governance előírásokra kell figyelemmel lenniük: a társaságnak közzé kell tennie főbb részvényeseinek személyazonosságát, valamint a szavazati jogait és ha van, akkor különleges ellenőrzési jogait, továbbá ha együttesen lépnek fel, a meglévő részvényesi megállapodások (szindikátusi szerződés) kulcselemeinek leírását, mindezen túl a társaság és a főbb részvényesek közötti közvetlen és közvetett kapcsolatokra utaló információkat is.³⁰⁰ Szigorú és átlátható eljárásra van szükség az igazgatók kinevezéséhez és újbóli kinevezéséhez, ehhez nominálási eljárásokat és kiválasztási kritériumokat kell kidolgozni.³⁰¹ Ezek a szabályok tehát azt a célt szolgálják, hogy a nyilvánosan működő részvénytársaságok „belső ügyei” transzparenssek legyenek és az egyes érdekek védelme biztosítottá váljon. A tőzsdén nem jegyzett társaságok esetében a Code Buysse III. tartalmaz rendelkezéseket a szindikátusi megállapodás szerepéről, amelynek körében kihangsúlyozza a szindikátusi megállapodás fontosságát és a következő lehetséges tartalmi elemeket, szabályokat állapít meg az exitre, a részesedés-átruházás korlátozására, valamint az igazgatóság összetételére.³⁰²

6.4. A pozitív megközelítés

²⁹⁹Matthijs, Tom: Belgium, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018., 168., 171.

³⁰⁰ Belga corporate governance kódex 8.4. pontja <https://www.corporategovernancecommittee.be/sites/default/files/generated/files/page/corporategovukcode2009.pdf> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

³⁰¹ Belga corporate governance kódex 4.1. pontja <https://www.corporategovernancecommittee.be/sites/default/files/generated/files/page/corporategovukcode2009.pdf> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

³⁰² Matthijs, Tom: Belgium, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018., 168., 170.

A pozitív megközelítést alkalmazó országok között említendő Dánia, Olaszország, Lengyelország, Szlovákia és Ukrajna. A pozitív megközelítés elismeri a szindikátusi szerződés intézményét főként a kereskedelmi/társasági törvényben való kodifikáció által. Vannak olyan országok, amelyek általában véve nevesítik a szindikátusi szerződést és van olyan is, amely csak egy típusát nevesíti. Ha csoportosítani kívánjuk a pozitív megközelítést alkalmazó országokat, akkor megkülönböztethetjük azokat, akik

- a. általánosságban, a kereskedelmi törvényben, valamennyi társasági formára nézve nevesítik a szindikátusi kooperációt,
- b. a szindikátusi tárgykörök közül egyet kiemelve, valamennyi társasági formára nézve a kereskedelmi törvényben kodifikálják, valamint
- c. a szindikátusi tárgykörök közül egyet kiemelve, valamennyi társasági formára nézve a polgári törvénykönyvben szabályozzák.

Dániában a szindikátusi szerződés 2010-ig nem került kodifikálásra, a megállapodás a szerződési jog általános szabályai alá tartozott, majd 2010-től az új társasági törvény nevesítette a szerződést, amivel a jogalkotó célja egyfajta tisztánlátás és pontosítás volt a kontraktust illetően.³⁰³ A dán társasági törvény szindikátusi szerződés alatt olyan megállapodást ért, amely a társaság tagjai között létrejött, a társasági tulajdon és annak irányítására vonatkozó megállapodás.³⁰⁴ A szabályozás érdekessége, hogy a szindikátusi megállapodás nem köti a társaságot vagy például a legfőbb szervet, ami azt jelenti, hogy a legfőbb szervi ülésen a többség megtagadhatja a szindikátusi megállapodásnak való megfelelést a szavazás tekintetében minden társasági jogi jogkövetkezmény nélkül.³⁰⁵ A dán szabályozás tehát a társasági törvényben kodifikált, kötelmi megállapodásként tekint a szindikátusi szerződésre, amely megszegésének társasági jogi jogkövetkezmenyei nem lehetnek, célja pedig abban áll, hogy a társaság tagjai a társasági részesedéshez, a tagi minőséghez tartozó jogaik gyakorlása során érdekeiket szem előtt tartva, együttesen járjanak el, a megállapodás alkalmazhatósága kapcsán nem differenciál az egyes társasági formák között. Álláspontunk szerint a szerződés azért került a társasági törvényben nevesítésre, mert a szerződés sokrétű szabályozási tárgyköre nem teszi lehetővé, hogy a bevett polgári jogi

³⁰³ Neville, Mette: Denmark, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 223.

³⁰⁴ Neville, Mette: Denmark, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 224.

³⁰⁵ Neville, Mette: Denmark, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 224.

megállapodások rendszerébe illeszthető legyen; továbbá a gyakorlatban való elterjedése indokoltta tette, hogy a jogalkotó tisztázza, mit is ért szindikátusi kooperáció alatt.

Szlovákia kereskedelmi törvénye speciális rendelkezéseket tartalmaz a szindikátusi megállapodásra, amit az indukált, hogy a kifejezett szabályozás hiánya kérdéseket vetett fel a szerződés érvényességével kapcsolatban, továbbá pedig a szindikátusi megállapodások menekülő útvonalként szolgáltak a túlzottan szigorú társasági jogi szabályozás elől, csakúgy, mint ahogyan azt a magyar szabályozás esetében is megtapasztalhattuk. Ellentétben a magyar jogalkotással és az új Polgári Törvénykönyvvel, a szlovák jogalkotó azt a megoldást tartotta követendőnek, ami szerint egzakt definícióval és szabályozással rendezi a szerződés jogi sorsát. A kereskedelmi törvény szerint a szindikátusi szerződésben a társaság tagjai írásban megállapodhatnak a társasági részesedésekkel kapcsolatos kölcsönös jogaikról és kötelezettségeikről, különösen: a társasági részesedéshez kapcsolódó jogaik gyakorlásának módját és feltételeit; a vállalatirányításhoz kapcsolódó jogaik gyakorlásának módját határozhatják meg, valamint a részesedés mértékét a jegyzett tőke változása esetén; továbbá a társasági részesedés átruházásával kapcsolatos kiegészítő egyezségeket tartalmazhat a szerződés. A szabályozás külön kiemeli, hogy a legfőbb szerv döntése és a szindikátus döntése közötti konfliktus nem eredményezi a legfőbb szervi döntés semmisségét.³⁰⁶ A megállapodást írásba kell foglalni, annak csak a társaság tagjai lehetnek részesei, harmadik személyek nem, valamint a kógens jogszabályi előírásokkal összhangban kell állnia.³⁰⁷ Szlovákia a dán megoldást követve általánosan lehetővé teszi szindikátusi szerződés kötését a társaság tagjai belső viszonyainak rendezésére, kötelmi jogi megállapodásként kezeli, általában elismeri a szindikátusi szerződés intézményét, amit a kereskedelmi törvény nevesít, felsorolja példálózó jelleggel a lehetséges szabályozási tárgyakat, a szerződés megszegéséhez társasági jogi konzekvenciát nem fűz.

Olaszországban a szindikátusi szerződést a közzétételi kötelezettség és a határozott, limitált időtartam jellemzi. Valamennyi társasági forma esetében fontos és elismert kontraktusról van szó, amely a polgári törvénykönyvben került nevesítésre. Szindikátusi szerződés a létrejöveteli formájától eltekintve olyan megállapodás, amely egy társaság irányításának és struktúrájának meghatározását célozza például a szavazati jogok gyakorlásának

³⁰⁶ Mrázová, Zofia: Slovakia, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 542.

³⁰⁷ Mrázová, Zofia: Slovakia, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 544-545.

meghatározása által vagy a részesedések átruházására vonatkozó megállapodás révén,³⁰⁸ vagyis a szabályozásban a konszernjogi jellemzők kerülnek kiemelésre.

Lengyelországban a kereskedelmi társaságokról szóló törvény és a közjogi rendelkezések szólnak a szerződésről, azonban a lengyel szabályok nem adnak részletes és kimerítő szabályozást. A kereskedelmi társaságokról szóló törvény a szindikátusi szerződés egy típusát határozza meg, tipikusan a konszernjogi hatással bírót. Ennek körében leírja, hogy egy társaság hogyan tud kontrollt szerezni egy másik felett például azáltal, hogy szavazási megállapodást kötnek. Tehát a lengyel szabályok a szavazási megállapodást tartalmazó szindikátusi szerződést nevesítik, amely valamennyi társasági típus esetén alkalmazható. A szindikátusi szerződés ezirányú alkalmazása változást eredményezhet a társaság feletti kontrollt gyakorlók körében, ezért elengedhetetlen, hogy közjogi szabályok is érvényesüljenek a szerződéssel szemben.³⁰⁹

Ukrajnában 2016 óta komoly társasági jogi reform zajlik, aminek eredményeként olyan jogszabálytervezet született, amely a részvénytársaságok és a korlátolt felelősségű társaságok esetében elismeri és szabályozza a szindikátusi szerződés intézményét. Speciálisan a szavazásra, társasági részesedés átruházása és az alapítás körében tesz megállapításokat, a tervezet szerint a szindikátusi szerződést írásban kell megkötni, határozott vagy határozatlan időre is szólhat. A szerződés megszegése társasági jogi konzekvenciákkal nem jár, csak akkor, ha a másik fél tudott vagy tudnia kellett a szindikátusi szerződésről és annak tartalmáról. A nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében pedig közzétételi kötelezettséget ír elő a tervezet, egyebekben a szindikátusi megállapodás egy bizalmas dokumentum. Rendelkezik a szerződés megszegésének esetleges szankcióiról is.³¹⁰

6.5. Nemzetközi aspektusok: modelltörvények

A szindikátusi szerződés kodifikálása szempontjából szükséges megvizsgálni az egyes nemzetállamok szabályozási koncepcióin túl azokat a „nemzetközi intelmeket,” amelyeket az egyes modelltörvények a szindikátusi kontraktusok kapcsán felállítanak. A globalizáció és a határon átnyúló szerződéses kapcsolatok megkívánják, hogy viszonylag egységes szemléletmód révén ne álljanak – többek között – jogi akadályok a kereskedelmi ügyletek

³⁰⁸ Malberti, Corrado: Italy, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 436-437.

³⁰⁹ Gasinski, Lukas: Poland, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 473-474.

³¹⁰ Babych, Anna: Ukraine, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018., 628-630., 633-643.

lebonyolítása és megkötése útjában. Az egyes szabályozások egységesítése, uniformizálása, a hasonlóságra és közelítésre való törekvés mind nemzetközi, mind uniós szinten megfigyelhető, ezért az ez irányú törekvések a szindikátusi szerződés szempontjából sem hagyhatók figyelmen kívül, különösen azért nem, mert meghatározóak lehetnek egy-egy nemzeti szabályozás alakítása során a szindikátusi szerződéssel szemben elfoglalt álláspont kialakítása esetén. A nemzetközi és uniós egységesítésre törekvés fontosságát a szindikátusi megállapodások vonatkozásában mi sem bizonyítja jobban, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságának (UNCITRAL) szindikátusi szerződésre vonatkozó szabályai, ezen túl pedig az Európai Unió tagállamaként és a jogharmonizációs törekvések érintett államaként érdemes vizsgálat alá vonni továbbá az Európai Társasági Modelltörvényt (EMCA) is. Fontos kihangsúlyozni, hogy a következőkben bemutatni kívánt modelltörvények soft law-ként funkcionálnak, azonban bizonyos értelemben valamilyen irányt mutatnak az esetleges kodifikálási törekvések kapcsán.

6.5.1. Az UNCITRAL³¹¹ modelltörvénye

Az UNCITRAL az Egyesült Nemzetek Szervezetének legfontosabb jogi szerveként több mint ötven éve foglalkozik világszerte a kereskedelmi jogot érintő szabályozás reformálásával. A Bizottság szerint a kereskedelem gyorsabb növekedést, magasabb életszínvonalat és új lehetőségeket jelent, ezen hatások fokozása és világszerte történő növeléséhez modern, tisztességes és összehangolt szabályokat kialakítására van szükség a kereskedelmi ügyletekre vonatkozóan.³¹² Ennek apropójából született meg az a modelltörvény is, amely a kis- és középvállalkozások kapcsán tartalmaz rendelkezéseket, valamint egy-egy szabály erejéig utal a szindikátusi szerződésnek megfeleltethető kooperációkra.³¹³ A modelltörvény kilences fejezetében, a vegyes rendelkezések között a szindikátusi megállapodásokról úgy rendelkezik, hogy az a tagok között kötött megállapodás, amelynek tárgya lehet a részvények megszerzése vagy eladása körébe tartozó tartalom, a szavazati jogok gyakorlására vonatkozó szabályok, a meghatalmazás útján történő szavazás rendezése, valamint mindezen túl olyan rendelkezések, amelyet a tagok meghatároznak. A modelltörvény a társasági szerződéstől független, önálló

³¹¹ Az gazdaságilag egymástól egyre inkább kölcsönösen függő világban széles körben elismerik a nemzetközi kereskedelem és befektetések megkönnyítésére tett erőfeszítéseket. Az UNCITRAL fontos szerepet játszik a fokozatos harmonizáció és korszerűsítése tekintetében a kereskedelmi jog számos kulcsfontosságú területén.

³¹² http://www.uncitral.org/uncitral/en/about_us.html (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

³¹³ United Nations Commission on International Trade Law Working Group I (MSMEs), Twenty-fourth session, New York, 13-17 April 2015, Micro, small and medium-sized enterprises, Draft model law on a simplified business entity, Chapter IX., 36.§. A dokumentum elérhető az alábbi linken: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V15/005/91/PDF/V1500591.pdf?OpenElement> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

szerepét kezeli a szindikátusi megállapodást, nem ad kimerítő felsorolást a szerződés tárgya tekintetében, pusztán példázó jelleggel határozza meg azt, és tipikusan a gyakorlatban sűrűn előforduló szabályozási tárgyköröket sorolja fel. Ez álláspontom szerint azt jelenti, hogy a modelltvény a szindikátusi szerződésre érvényes kötelmi jogi megállapodásként tekint, ami a társaság tagjai között jön létre és a társaságon belüli kérdések szabályozását célozza, a szerződési szabadság elismerése és érvényesülése érdekében pedig nem határozza meg taxatív, mire köthető a szerződés. Annyi kitélt szab, hogy a társaság tagjai között, a társaságon belüli viszonyok rendezésére alkalmazzák. A modelltvény szerint a szerződés köti az abban részes feleket a szerződésben meghatározott időtartamra. Ebből a kitételből az következik, hogy szindikátusi szerződés határozott és határozatlan időtartamra egyaránt köthető, erről a szerződésben rendelkezniük kell a feleknek. Továbbá kérdésként merül fel, hogy a szerződés megszegése társasági jogi jogkövetkezményekkel járhat-e. Erre nem ad egyértelmű magyarázatot a modelltvény, véleményem szerint, kiindulva abból, hogy tagok közötti megállapodásként határozza meg a szindikátusi szerződést, annak csak a tagok viszonylatában lehet relevanciája, ezért például a legfőbb szervi határozat megtámadására a szindikátusi szerződés megszegésére hivatkozással nem ad alapot.

6.5.2. Európai Társasági Modelltvény (EMCA)³¹⁴

Az Európai Társasági Modelltvény Paul Krüger Andersen professzor és Theodor Baums professzor 2007-es kezdeményezésére készült el, amelynek célja a társasági jogi szabályozást illetően egy modell felállítása az uniós tagállamok számára, ami alapján maguk döntenek el, hogy a harmonizáció nyújtotta előnyökkel hogyan élnek. A modelltvény előnyét annak megalkotói egyrésztől abban látják, hogy segítségével azonos feltételeket támaszt a társaság tagjai és harmadik felek számára az Európai Unióban megkönnyítve ezáltal a határokon átnyúló befektetéseket és kereskedelmet. Másrésztől a modelltvény a jobb szabályozás eszköze lehet az Unióban, mivel különböző szabályozási megoldásokkal való kísérletezést tesz lehetővé, egy modern versenyképes társasági jog kialakításához járul hozzá. Mindezen túl alacsony költségű, könnyen használható alternatívaként szolgál a nemzeti társasági jogszabályok kidolgozásához és nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy saját társasági jogát alkotassa meg úgy, hogy a modelltvény egyes rendelkezéseit részlegesen vagy teljesen elfogadja és szabályozásába beépíti. Harmadrésztől rugalmasabb szabályozási keretet

³¹⁴ Baums, Theodor - Krüger Andersen, Paul: The European Model Company Law Act Project, Institute for Law and Finance, https://www.ilf-frankfurt.de/fileadmin/_migrated/content_uploads/ILF_WP_078.pdf (Letöltés dátuma: 2018. december 14.)

kínál a modelltörvény, így azonnal reagálni tud a társasági jogot érintő változó körülményekre és piaci feltételekre, ezzel pedig hatékony katalizátor lehet az európai társasági jog javítására és az európai üzleti vállalkozások versenyképességének javítására.³¹⁵

A modelltörvény – ellentétben az UNCITRAL megoldásával – nem nevezi meg a szindikátusi megállapodást, de a hozzá fűzött kommentárból kiolvashatók a következők: a hetedik szakaszban, a társasági részesedések átruházása kapcsán arról rendelkezik, hogy az szabadon átruházható eltérő rendelkezés hiányában. Az eltérő rendelkezés helyet kaphat a társaság létesítésére irányuló vagy külön dokumentumban. A létesítésre irányuló dokumentumtól eltérő, külön megállapodás a szindikátusi szerződésre utalást jelent, ami értelmében a modelltörvény elismeri a szindikátusi szerződés létét, jelen esetben pedig azt a típusát, ami a társasági részesedések átruházásának korlátozására irányul.³¹⁶ Továbbá a modelltörvényhez fűzött kommentár kifejezetten rögzíti, hogy nem tiltja a szindikátusi megállapodás alkalmazását tekintettel arra, hogy az valamennyi tagállam jogában elismerésre talált az az általános megközelítés, miszerint a szindikátusi megállapodás az abban részes felekre nézve kötelező érvényű, de az abban nem részes feleket és a társaságot nem köti.³¹⁷ A továbbiakban a konszernjogi szabályok körében tesz említést a szindikátusi szerződés lehetőségéről, mint a de facto kontroll kialakításának eszköze.³¹⁸

6.6. Konzekvenciák a szindikátusi szerződés hazai szabályozását illetően

A fentiekben bemutatott szabályozási megoldások és modelltörvények értelmében leszögezhető, hogy a szindikátusi szerződés a társasági jog és a szerződési jog szerves részét képezi, egész Európában ismert és bevett szerződéstípust jelent. Erre a jelenségre a magyar magánjognak is reagálnia kell vagy kodifikálással, vagy a semleges szabályozási alapállás felvételével. A jelenleg hatályos szabályozás szerint a létesítés szabadsága körében

³¹⁵ Baums, Theodor - Krüger Andersen, Paul: The European Model Company Law Act Project, Institute for Law and Finance, 2008; Müller, Jochen: Harmonization of company law in Europe, Grin Verlag, 2002.; <http://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.); <http://commerciallaw.com.ua/attachments/article/96/Final%20Draft%20EMCA%20Code.pdf>, 4-21. (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.) alapján.

³¹⁶ EMCA 1. fejezet 7.§-ához fűzött kommentár, elérhető: http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/CHAPTER_1_GENERAL_PROVISIONS_AND_PRINCIPLES.pdf, 15. (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.); <http://commerciallaw.com.ua/attachments/article/96/Final%20Draft%20EMCA%20Code.pdf>, 36-37. (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

³¹⁷ EMCA 5. fejezet 13.§-ához fűzött kommentár, elérhető: <http://commerciallaw.com.ua/attachments/article/96/Final%20Draft%20EMCA%20Code.pdf>, 130., (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

³¹⁸ EMCA 15. fejezet 6.§, elérhető: <http://commerciallaw.com.ua/attachments/article/96/Final%20Draft%20EMCA%20Code.pdf>, 400., (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

megfogalmazott törvényi indokolás kiemeli, hogy a diszpozitív szabályozási módszer biztosítja a kellően rugalmas, az adott gazdasági társaság igényeinek leginkább megfelelő működési kereteket a tagok számára, ezért a kógens szabályozással felállított törvényi tiltások elől nem szükséges a valós akarat szindikátusi szerződésben való elrejtése, vagyis a Ptk-hoz fűzött törvényi indokolás szerint a magyar jogalkotó inkább kizorítani, mintsem „jogbiztos” mederbe szeretné terelni a szindikátusi kooperációkat, ami a fentiek tudomásulvételével véleményem szerint nem mutatkozik szerencsésnek. A szindikátusi szerződés a tagok társaságon belüli belső viszonyát szabályozza, ami nem feltétlenül igényli a nyilvánosságot, továbbá a dolgozat 1.5.2. pontjában megfogalmazott okok miatt sem érhet célt a jogalkotói szándék. A szindikátusi szerződés elismerésének és esetleges szabályozásának lehetőségét a következők szerint látom megvalósíthatónak:

- a. a Ptk. Hatodik Könyvének egyes szerződéseinek közé történő beemelésével, példálózó szabályozási tárgykör megalkotásával, a polgári jogi társaság speciális eseteként;³¹⁹
- b. a Ptk. 3.4.§ rendelkezéseinek megtartásával és a szerződési szabadság intézményének alkalmazásával, valamint a szindikátusi szerződést érintően kialakult bírói gyakorlat fenntartásával;
- c. a Ptk. 3:4.§-ának újabb bekezdéssel történő bővítésével deklarálná a jogalkotó a külön megállapodások lehetőségét rögzítve, hogy az csak a társaság tagjai között, a tagok belső viszonyának rendezésére irányuló megállapodás, amely csak a szerződésben részes feleket köti, nincs társasági jogi konzekvenciája, eltekintve annak esetétől, ha azt a tagok önként a cégiratok részévé teszik; a corporate governance szabályok pedig garanciát jelentenek a transzparenciára nyrt. és zrt. esetében, amihez az szükséges, hogy a corporate governance szabályok törvényi szintre emelkedjenek. A korlátolt felelősségű társaság, a betéti társaság és a közkereseti társaság esetén a magánautonómia érvényesülésének kell teret engedni és hagyni kell a belső viszonyok belső szerződéssel történő szabályozását, azért is, mert ezek főként személyegyesítő jegyeket hordozó társasági formák.

A felvázolt lehetőségek közül úgy véljük, hogy a szindikátusi szerződés kodifikálása nem lehetséges, hiszen számos típusa létezik, végtelen számú tárgykört szabályozhat és sokféle tartalommal tölthető ki, így nem látjuk azt a közös és valamennyi típusra kiterjedő

³¹⁹ Közel áll a polgári jogi társasági szerződéshez, mert formátlan, írásban és szóban is létrejöhet. Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 180.

jellemvonást, ami mentén a vonatkozó szabályozás kidolgozható lenne. Mindezekre tekintettel azt az álláspontot fogadjuk el, amely a szerződési szabadság intézménye mentén a már kialakult bírói gyakorlat alapján mintegy hallgatólagosan elfogadja a szindikátusi szerződés alkalmazásának lehetőségét és tényét. Ennek megerősítését szolgálná a c) esetkörben felvázolt megoldás, ami pusztán a tagok közötti belső kooperáció szindikátusi szerződésben való szabályozásának esetét külön deklarálná.

III. Fejezet

Befolyásszerzés szindikátusi szerződéssel, kitekintéssel az aranyrészvényre

A gazdasági társaságok üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások, ahol érvényesül a *societas leonina* tilalma. Jelen fejezet szempontjából a hangsúly a gazdasági tevékenység tagok általi közös végzésén van, ugyanis a közös jelző egy érdekközösség fennállását tételezi fel a jogi személyt alkotó tagok között, vagyis a társaság érdekeit, céljait szem előtt tartó kooperációt. A gazdasági társaságok ezen sajátos vonását felülírhatja a befolyásszerzés intézménye, amely során valamely tag képes lesz olyan meghatározó befolyással bírni a társaság döntéshozatali mechanizmusa felett, ami révén az érdekközösség felbomlik, a társasági érdekek helyett az egyéni, a befolyással rendelkező tag érdekei jutnak érvényre. Ezt a visszás helyzetet igyekszik kiküszöbölni a Polgári Törvénykönyv befolyásszerzésre vonatkozó szabályanyaga, a kisebbség és a hitelezők érdekeinek védelmére alkotott közzétételi, vételi kötelezettséget megfogalmazó és speciális felelősségi szabályai. A társasági döntéshozatal feletti kontroll megvalósulhat egyrésztől társasági jogi alapon például társasági részesedés megszerzésével, vagy polgári jogi, kötelmi jogi alapon szerződés kötésével. Ez utóbbi esetben a szakirodalomban fellelhető álláspontok szerint a befolyás szerződés útján való megszerzése potenciális lehetőségét biztosítja szindikátusi szerződés alkalmazásának, ami okot ad arra, hogy a következőkben a befolyásszerzés Ptk-beli szabályainak áttekintésére vállalkozzunk azzal a céllal, hogy megvizsgáljuk, mi a szindikátusi szerződés relevanciája a befolyásszerzés során.

1. A befolyásszerzés alanyai

A befolyásszerzés lehetőséget jelent arra, hogy „a társaságok egymásban részesedést szerezve vagy egy jogalany több társaságban befolyásra szert téve a jogi értelemben önállónak tűnő szervezeteket gazdasági értelemben egységes egészként”³²⁰ kezeljük, hogy az érintett jogalanyok jogi önállóságuk megőrzése mellett gazdasági egységet képezzenek.³²¹ Tehát a befolyásszerzés az „egymással tartós gazdasági együttműködést kialakító, jogilag is összekapcsolódó társaságok viszonyát rendezi.”³²² Ezeket a jogi értelemben vett önállósággal bíró, de gazdasági értelemben véve egymással összekapcsolódó jogalanyokat konszerneknek

³²⁰ Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007., 685.

³²¹ Fézer Tamás: Befolyásszerzés más társaságban. Vállalatcsoportok, in: Fézer Tamás - Károlyi Géza - Petkó Mihály - Törő Emese: Gazdasági szféra alanyai, Debrecen, 2006, 155.

³²² Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 162.

nevezzük, amelynek a sajátossága abban áll, hogy a „csoportosulás tagjai jogi értelemben különálló szervezeti jogalanyok, de tagjainak tevékenységét egységes üzletpolitika határozza meg, egységes piaci fellépésüket a fejlesztési források racionalizálása, optimális tőkeallokáció és mindezek biztosítására az irányítási struktúra összekapcsolása jellemzi.”³²³ A konszern nem rendelkezik jogi személyiséggel, a részesedés megszerzése révén nem jön létre új jogalany, az érintett társaságok pusztán gazdasági és nem jogi értelemben alkotnak egységet, amely egység keretében közgazdasági értelemben vett egységes irányítás valósul meg az üzletpolitika meghatározására való képesség révén.³²⁴ A befolyásszerzési jogviszony alanyai az uralkodó tag és az ellenőrzött társaság. Az uralkodó tag az, aki a befolyása révén képes hatást gyakorolni a döntéshozatalra. Lehet természetes vagy jogi személy, akinek tagsági jogviszonya van³²⁵ a befolyással érintett gazdasági társaságban. Az ellenőrzött társaság az lehet, amelyben az uralkodó tag tagsági jogviszonnyal rendelkezik és társasági jogi vagy kötelmi jogi alapon befolyást szerez. A bírói gyakorlat szerint befolyásszerzés fogalmilag csak két- vagy többszemélyes társaságban alakulhat ki, egyszemélyes társaság esetén ez kizárt, ugyanis a befolyásszerzés konszernjogi tényállást jelent, a konszernjog feladata pedig a hitelezővédelem mellett a társaság kisebbségbe szorult tagjainak érdekvédelme az uralkodó taggal szemben. A kisebbségvédelmi szabályok érvényesülése pedig csak úgy képzelhető el, ha van legalább egy olyan tag, aki kisebbsége kerül az uralkodó taggal szemben és ennek révén jogvédelemre szorul. Az egyszemélyes társaság esetében – ahogyan ez az elnevezéséből is fakad – ez fogalmilag kizárt.³²⁶ A szakirodalomban előfordul olyan álláspont is, amely szerint a fent ismertetett és a bírói gyakorlat által kialakított álláspont téves, ugyanis ezen értelmezés folytán az elsősorban hitelezővédelmi és másodsorban kisebbségvédelmi célokat szolgáló befolyásszerzési szabályok negligálásra kerülnek és egydimenzióssá válik a szabályozás, amely az egyébként a társaság belügyeibe beavatkozást engedő kisebbségvédelmet részesíti előnyben a gazdasági és piaci folyamatok feletti közrendi őrködéssel szemben.³²⁷ A bírói gyakorlat által kialakított és követett gyakorlat tehát a hitelezőkkel szembeni diszkriminatív felfogás mellett tör lándzsát, valamint a 100%-os

³²³ Pázmándi Kinga (Sárközy Tamás szerk.): Az új Ptk. magyarázata: A jogi személy II/VI. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2014., 85.

³²⁴ Darázs Lénárd: Az elismert vállalatcsoport uralmi szerződése, Jogtudományi Közlöny, 2009/3., 119.

³²⁵ Tagsági jogviszonya a befolyás megszerzésekor jön létre vagy eleve adott volt.

³²⁶ BDT2008. 1932., BDT2009. 2072.,

³²⁷ Szegedi András: A befolyásszerzés szabályozásának funkciója - egy bírósági döntés margójára, in: Bihari Mihály – Patyi András: Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2010, 519-520.

befolyás megszerzésének esetét kizárja a befolyásszerzési szabályok köréből.³²⁸ Úgy gondoljuk, hogy a befolyásszerzés szabályai az egyszemélyes társasági formák esetében is alkalmazandók. A Ptk. rendelkezése szerint egyszemélyes kft. és egyszemélyes rt. jön létre akkor, ha a többszemélyes kft. és rt. valamennyi üzletrészét és részvényét ugyanaz a tag, egy személy szerzi meg.³²⁹ Ilyen esetben a befolyásszerzés szabályai az egyszemélyes társaság fogalmi ismervéből adódóan csak a hitelezővédelmi rendelkezések kapcsán alkalmazandó, a kisebbség szempontjából nem. Ugyanis – és ebben egyetértünk a hivatkozott, bírói gyakorlattal ellentétes állásponttal – az elkülönült jogalanyiség révén a társaság és a tag érdeke továbbra sem feltétlenül azonos, a hátrányos üzletpolitika folytatásának lehetősége továbbra is fennforog, ami a hitelezői érdekek védelme szempontjából szükségessé teszi a befolyásszerzés hitelezők érdekeit védő szabályainak alkalmazását. Ezt támasztja alá a Ptk. azon rendelkezése is, amely szerint az egyszemélyes kft. tagjának és egyszemélyes rt. részvényesének felelősségére a minősített többséget biztosító befolyásra vonatkozó szabályokat alkalmazni kell.³³⁰

A Polgári Törvénykönyv – tekintettel arra, hogy a közkereseti társaság és betéti társaság többnyire csekély tőkével működő személyegyesítő társaságok, ahol a befolyásszerzés ténye nem okoz olyan mértékű sérelmet, mint a többi társasági típusnál – csak a korlátolt felelősségű társaságban, valamint zártkörűen működő részvénytársaságban történő befolyásszerzéshez kíván jogkövetkezményeket fűzni.³³¹ A nyilvánosan működő részvénytársaságban történő befolyásszerzés szabályait a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény tartalmazza.³³²

2. A befolyásszerzés tárgya

2.1.A befolyásszerzés közvetett tárgya (a befolyás; tagsági jogviszony nélkül nincs befolyás, csak befolyásolás)

Gazdasági társaságok esetében az a tag, aki társasági részesedéssel rendelkezik, befolyással is bír, fontos leszögezni azonban, hogy a befolyás és a részesedés fogalmak nem feltétlenül rendelkeznek azonos jelentéstartalommal. A társasági részesedés társasági jogi kategória, olyan vagyontömeget jelöl, amely az azt szolgáltató tagot a gazdasági társaság vagyonából

³²⁸ Szegedi András: A befolyásszerzés szabályozásának funkciója - egy bírósági döntés margójára, in: Bihari Mihály – Patyi András: Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2010, 521-522.

³²⁹ Ptk. 3:208.§ (2) bekezdés, 3:323.§ (2) bekezdés

³³⁰ Ptk. 3:208.§ (3) bekezdés, 3:323.§ (5) bekezdés

³³¹ A 2013. évi V. törvény XV. címéhez fűzött törvényi indokolás.

³³² Tpt. 65.§ - 80/A.§

megillető hányadot jelenti, vagyis amekkora összeggel az alapítás vagy a működés során – tekintet nélkül arra, hogy az készpénz vagy apport – a társaság létesítéséhez hozzájárult. A társasági részesedés a tagok által alkotott társaságban elfoglalt pozíciót is szimbolizálja, ugyanis a társasági részesedéshez szavazati és más tagsági (pl. döntéshozatalban való részvétel lehetősége, indítványtétel joga, etc.), szervezeti (pl. képviselőre vonatkozó jogosultság) és vagyoni jogok (pl. osztalékhoz való jog) is, valamint kötelezettségek (helytállás a társaság tartozásaiért) is párosulnak. A társasági jogi szabályozás egészét átható társult jogalanyok egyenlőségének és egyenjogúságának alapelve szerint a társaságon belül a tagok mellérendeltek, azonos jogok illetik és kötelezettségek terhelik őket, azonban ezek mértéke eltérő lehet, erre tekintettel pedig a tagokat megillető egyes jogosultságok terjedelme és kötelezettségek mértéke is eltér egymástól. Ennek ellensúlyozását jelenti a gazdasági társaságok közös fogalmában ismertetett közös kockázatviselés (societas leonina tilalma) szabálya, valamint a kisebbségvédelmi előírások, amelyek azon tagok vagyoni érdekeinek törvényi szintű védelmét hivatottak biztosítani, akik csekély részesedésük révén kedvezőtlenebb gazdasági pozíciót foglalnak el a társaságon belül. Ez alapján látható, hogy a társasági részesedés mértéke a társaságra gyakorolható befolyás mértékével összefügg, de nem azonos azzal: minél nagyobb egy tag társasági részesedése (és így szavazati joga), annál meghatározóbb az a befolyás, ami révén hatást tud gyakorolni a társaság működését érintően. Amennyiben a részesedés és a hozzá tartozó szavazati jog mértéke elenyésző és csekély mértékű, úgy a jogalkotó a magánautonómia elvének részbeni félretételével a társaságon belüli egyensúly megőrzése céljából beavatkozni kénytelen, hogy az elhanyagolható befolyással bíró tagi érdekek is bizonyos szinten (amennyiben ezt a védendő vagyoni érdek megkívánja) törvényi oltalomban részesüljenek. A részesedés és a befolyás tehát annyiban azonosíthatók, hogy az egyik a másik feltétele, társasági részesedés és így tagsági jogviszony hiányában társasági jogi befolyásról nem beszélhetünk, továbbá a társasági részesedés mértéke nem feltétlenül azonos a befolyás mértékével (pl. különjogos üzletrész vagy részvény esetén), vagyis a befolyás nem a társasági részesedéshez, hanem a szavazati joghoz, a tagot megillető további különjoghoz kapcsolódik.

A hatályos Ptk. rendelkezése szerint a gazdasági társaság tagjának a döntéshozatalra nézve kétféle befolyása lehet:

- egyszerű befolyás: az a befolyás, amikor a gazdasági társaság tagjának szavazata nem éri el a gazdasági társaságban a szavazatok több mint felét;

- többségi befolyás: az a befolyás, amikor a gazdasági társaság tagja egy gazdasági társaságban a szavazatok több mint felével vagy meghatározó befolyással közvetlenül vagy közvetetten rendelkezik;³³³
- meghatározó befolyás akkor áll fenn, ha a befolyással rendelkező tagja az adott gazdasági társaságnak és jogosult a vezető tisztségviselői vagy felügyelőbizottsága tagjai többségének megválasztására, illetve visszahívására; vagy a társaság tagjai által kötött megállapodás révén a társaság tagjai vele azonos tartalommal szavaznak vagy rajta keresztül gyakorolják szavazati jogukat, ha együtt a szavazatok több mint felével rendelkeznek;³³⁴
- a közvetett befolyás pedig azt jelenti, hogy a gazdasági társaságnak van olyan jogi személy tagja, amelyben a gazdasági társaság tagja befolyással bír. A többségi befolyás meghatározásánál a közvetett befolyás mértéke is beszámítandó.³³⁵

A Ptk. csak ahhoz az esetkörhöz rendeli a Ptk-beli befolyásszerzési szabályok alkalmazását, amikor a korlátolt felelősségű társaság tagja vagy a zártkörűen működő részvénytársaság részvényesének befolyása eléri vagy meghaladja a minősített többséget (75% feletti mértéket közvetlenül vagy közvetve).³³⁶

2.2. A befolyásszerzés közvetlen tárgya (a befolyás megszerzése)

A befolyás megszerzése feltételezi a társasági részesedés fennállást, ennek hiányában a társasági részesedés megszerzését.³³⁷ A társasági részesedéshez kapcsolódó befolyás lehet egyszerű, amikor a tag szavazata nem éri el a gazdasági társaságban a szavazatok több mint felét és többségi, amikor 1) a tag szavazata a szavazatok több mint felét eléri és meghaladja vagy 2) jogosult a társaság vezető tisztségviselői vagy felügyelőbizottsága tagjai többségének megválasztására és visszahívására, avagy 3) szavazási megállapodás révén a többi taggal együtt a szavazatok több, mint felével rendelkezik. A következőkben a befolyás megszerzésének ezen három esetét kívánjuk részletesebben megvizsgálni.

2.2.1. A befolyás kialakítása társasági jogi eszközökkel

³³³ Ptk. 8:2.§ (1) és (3) bekezdés

³³⁴ Ptk. 8:2.§ (2) bekezdés a) és b) pontok

³³⁵ Ptk. 8:2.§ (4) bekezdés

³³⁶ Miskolczi Bodnár Péter: Befolyásszerzés gazdasági társaságban, in: Miskolczi Bodnár Péter: A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata, KJK Kerszöv, Budapest, 2002., 713-714.; Gál Judit: Befolyásszerzés, in: Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata: A jogi személy II/VI. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2014., 396.

³³⁷ Varga János Tamás: Részesedésszerzés és befolyásszerzés gazdasági társaságban, Gazdaság és Jog, 1998/10., 8.

A tag az általa teljesített vagyoni hozzájárulásért „viszonzásul” szavazati joggal rendelkezik a gazdasági társaságban. Főszabály szerint a szavazati jog mértéke azonos a tag által teljesített vagyoni hozzájárulás mértékével, ez a társult jogalanyok egyenlőségének és egyenjogúságának elvével magyarázható. Ha ez az 50%-ot meghaladja, akkor többségi, ha a 75%-ot meghaladja, akkor minősített többségi befolyással bír a társaságban, utóbbi esetben a Ptk-ban meghatározott konszernszabályok alkalmazására kerül sor. Az is előfordulhat, hogy a tag társasági részesedése elhanyagolható mértékű, de az ahhoz párosuló szavazati jog már nem. Kft. esetében a régi Gt.³³⁸ főszabályként úgy rendelkezett, hogy azonos mértékű törzsbetéthez kapcsolódó üzletrészek azonos tagsági jogokat testesítenek meg, azonban lehetővé tette azt is, hogy egyes üzletrészeket a többiekétől eltérő tagsági joggal ruházzanak fel.³³⁹ Ezek a különjogos üzletrészek, amelyek jelentősége abban ragadható meg, hogy a törvény által biztosított alapvető tagsági, szervezeti és vagyoni jogokon túl további többletjogok biztosíthatóak a társaság valamely tagjának vagy tagjainak.³⁴⁰ Ezen többletjog révén annak jogosultja a többi tagot megelőzően juthat osztalékhoz, a társaság jogutód nélküli megszűnése esetén likvidációs elsőbbséget élvez, többletszavazati vagy vétőjoggal bír a döntéshozatal kapcsán, a dolgozók számára kedvezményesen juttatható részesedés etc.³⁴¹ „E tulajdonságai folytán az elsőbbségi üzletrész lényegében megegyezik a részvénytársaságnál alkalmazott elsőbbségi részvényekre vonatkozó szabályozás tartalmával.”³⁴² Az új Ptk. a különjogos üzletrészekről nem rendelkezik, azonban a diszpozitív szabályozás³⁴³ szempontjából, valamint jogszabály kifejezett tiltó rendelkezésének hiányából az következik, hogy a társaság tagjai – amennyiben az a társaság hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan nem sérti, vagy a társaság törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését nem akadályozza – a társasági szerződésben bármikor rendelkezhetnek arról, hogy valamely tagot különjogos üzletrésze révén többletjog illesse meg. Ezt erősíti a kialakulóban lévő bírói gyakorlat is.³⁴⁴ Ez a befolyás megszerzése

³³⁸ 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról, 121.§ (1) bekezdés, Kolben György: A szindikátusi szerződés, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1996., 104-105.

³³⁹ Complex Jogtár Kommentár a régi Gt. 121.§ (1) bekezdéshez; Kisfaludi András – Pethőné Kovács Ágnes – Simon István: Az üzletrész, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, 2008, Budapest, 879.

³⁴⁰ Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 285.; Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007., 364.

³⁴¹ Farkas Csaba. A korlátolt felelősségű társaság, in: Papp Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 406.; Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 286.

³⁴² Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 286.; Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007., 365.

³⁴³ Ptk. 3:4.§ (2) és (3) bekezdés

³⁴⁴ PJD2017. 8. I.: A Ptk. nem nevesíti a külön jogos üzletrész létrehozásának lehetőségét, ugyanakkor tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában erre lehetőség van; Komáromi Gábor – Pázmándi Kinga: Az üzletrész, in:

szempontjából azt jelenti, hogy bár a tag üzletrészéhez kapcsolódó szavazati joga nem biztosít érzékelhető befolyást a társasági döntéshozatalra, azonban valamely különjoga ezt lehetővé teszi: ha jogosult a vezető tisztségviselő vagy működése esetén a felügyelőbizottsága tagjai többségének megválasztására, illetve visszahívására, avagy a döntéshozatal tekintetében vétőjoggal bír, vagy többlétszavazati joga van.

Részvénytársaság esetében a tagot megillető szavazati jog mértéke a részvény névértékétől függ és az azonos névértékű részvények azonos szavazati jogot biztosítanak, ezen a szabályon azonban árnyal, hogy a Ptk. lehetővé teszi különböző részvényfajta³⁴⁵ kibocsátását. Ezen részvényfajták közül a számottevő befolyás az elsőbbségi részvény alkalmazásával érhető el. Az elsőbbségi részvény lényege abban ragadható meg, hogy jogosultjának különböző előnyöket biztosíthat³⁴⁶ – például – a befolyás megszerzése szempontjából: a szavazati joggal összefüggő elsőbbséget; vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag kijelölésére és/vagy visszahívására vonatkozó elsőbbséget; elővásárlási jogot vagy ezen jogosultságok közül egyidejűleg többet is meghatározhat.³⁴⁷

A társaság az alapszabályában más eltérő jogokat biztosító részvények kibocsátását is lehetővé teheti, ehhez az szükséges, hogy az alapszabály meghatározza ezen eltérő jogok tartalmát. A különjogos üzletrészhez képest eltérés, hogy elsőbbségi részvény kizárólag alapszabályban határozható meg a Ptk. rendelkezése alapján, érvényesen az alapszabálytól eltérő szerződésben vagy más dokumentumban nem hozható létre. Ez a befolyásszerzés szempontjából azt jelenti, hogy a részvényes akár egy elsőbbségi részvény megszerzésével olyan jelentős befolyással lehet a társaság működésére, ami akár az egyedüli vagy a számára kedvező döntéshozatal lehetőségét biztosítja.

2.2.2. Befolyás kialakítása kötelmi jogi alapon

„A befolyásszerzésnek (...) több technikája is létezik, így az irányítási jogok megszerzésére társasági jogi eszközön kívül kötelmi jogi lehetőség is van (konszern kialakulásának

Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata II/VI., HVG-Orac, 2014., Budapest, 207.; Pázmándi Kinga: Az üzletrész mértéke és a törzsbetét – „külön jogos” üzletrész, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, Opten, Budapest, 2014, 606.

³⁴⁵ Ptk. 3:228.§ (1) bekezdés a)-e) pontok

³⁴⁶ Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007., 515.; Kisfaludi András – Pethőné Kovács Ágnes – Simon István: A zártkörűen működő részvénytársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, 2008, Budapest, 1198.; Kisfaludi András: Elsőbbségi részvény, in: Vékás Lajos – Gárdos Péter: Kommentár a polgári Törvénykönyvhöz, Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 440.

³⁴⁷ Ptk. 3:230.§ (2) bekezdés a)-f) pontok

szindikátusi szerződés is lehet az alapja).³⁴⁸ Ennek lehetősége olyan szindikátusi szerződésben rejlik, ami egyrésztől különjogokat biztosít, ugyanis a fentebb említett különjogok tisztázására nem csak társasági szerződésben van lehetőség, hanem szindikátusi szerződésben is. Ebben az esetben a befolyás kialakítására szindikátusi szerződésben kerül sor. Másrésztől a szavazás esetére tartalmaz rendelkezéseket, ugyanis a társaság többi tagjával kötött megállapodás alapján is rendelkezhet a szavazatok többségével egy tag.³⁴⁹ Ebben az esetben a tag szavazati jogának csekély mértéke miatt, különjog és elsőbbségi jog hiányában nem képes érdemben befolyásolni a társasági döntéshozatalt, ezért a befolyásolásban érdekelt a többi taggal köt olyan megállapodást, amiben a szavazás részleteiről állapodnak meg egyszeri alkalomra vagy huzamosabb időtartamra. A társasági döntések meghozatalának elsődleges platformja a legfőbb szerv, amely a tagok összességéből álló döntéshozó szerv, a szavazati jog gyakorlásának színtere, funkciója a társasági döntések meghozatala. A szavazati jogról és annak tartalmáról, gyakorlásának módjáról jogszabály nem tartalmaz rendelkezéseket. A tag vagy a részvényes szavazati joga alapján részt vehet a legfőbb szervi ülésen, a határozat meghozatalához szavazatával járul hozzá. A szavazati jog alapján a tag maga dönthet arról, hogy a legfőbb szervi ülés napirendjén szereplő napirendi pontok vonatkozásában él-e szavazati jogával, igennel vagy nemmel szavaz, avagy tartózkodik a határozathozatal során. Döntésének meghozatalakor elsődlegesen a társasági (profit maximalizálása), másodlagosan az egyéni érdekek (a profit maximalizálása révén elért eredményből való részesedés) szem előtt tartásával mérlegel. Amennyiben szavazási megállapodás (szindikátusi szerződés) megkötésére kerül sor, a kontraktus „a felek majdani magatartására tartalmaz szabályokat,” arról rendelkezik, hogy a szerződő felek „miképpen fogják (...) szavazati jogukat gyakorolni.”³⁵⁰ „Így például a társaság bizonyos, külön-külön nem, de együttesen szavazattöbbséggel rendelkező tagjai a többség kialakítása és stabilizálása érdekében létrehozhatják a szavazati szindikátust. A taggyűlés vagy a közgyűlés döntéseit ebben az esetben ők fogják befolyásolni, ezúton biztosítva a társaság felett az ellenőrzésüket vagy akár a társaság irányíthatóságát vagy irányítását.”³⁵¹ Ezen szindikátusi megállapodással kapcsolatban azonban számos kérdés felmerül, amelyek áttekintésére a következőkben kerül sor a szerződéselemzési szempontok alapulvételével.

³⁴⁸ Pázmándi Kinga (Sárközy Tamás szerk.): Az új Ptk. magyarázata: A jogi személy II/VI. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2014., 85.

³⁴⁹ Bodor Mária Zsuzsanna: Befolyásszerzés, in: Kifaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, 2008, Budapest, 1603.

³⁵⁰ Kolben György: A szindikátusi szerződés, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1996., 107.

³⁵¹ Veress Emőd: Megjegyzések a szavazati szindikátusról, különös tekintettel a szerződésszegés jogkövetkezményeire, Polgári Jog, 2018/5., Absztrakt

- a) A szerződő felek pusztán a gazdasági társaságban tagsági jogviszonnal rendelkezők lehetnek, és csak azok a tagok, akik szavazati joggal bírnak. Tagsági jogviszony és szavazati jog hiányában a megállapodás megkötése indokolatlan és értelmetlen lenne. A szerződő felek számát tekintve a befolyás megszerzésére irányuló szavazási megállapodásnál azt kell szem előtt tartani, hogy olyan tagokkal kooperáljon a befolyást megszerezni kívánó tag, akik bevonásával eléri vagy meghaladja azt a szavazati arányt, ami révén egymaga is képes a társasági döntéshozatal érdekeinek megfelelő befolyásolására. A szindikátusi szerződés alapvető problémája annak titkosságában rejlik és ezáltal abban, hogy a társasághoz később (a szavazási megállapodás megkötéséhez képest) csatlakozó tag ennek létezéséről nem tud, ami a szavazati jogának gyakorlását kiüresítheti.
- b) A szerződés közvetlen tárgya a szavazási magatartás behatárolása, az, hogy szavaznak-e, valamint miként szavaznak a szindikátusi tagok, közvetett tárgya pedig a megállapodásban részes felek érdekeinek megfelelő határozat meghozatala. Ez pedig felveti annak kérdését, hogy törvényes-e az olyan megállapodás, ami a tagot a szavazati jogának gyakorlásában, szabad akaratának kialakításában korlátozza. A tagot illető szavazati jog korlátozásának körében úgy gondoljuk, hogy minden tag saját maga dönti el, hogy miként él ezzel a jogával, esetleg szavazási megállapodás részeseként vállalja, hogy a szerződésben meghatározott célok elérésére használja azt fel, amiért cserébe gyakran – nem társasági jogi értelemben vett – ellentételezésre számíthat. Úgy gondoljuk, hogy mindezek alapján értelmetlen annak a kérdéskörnek a vizsgálata, hogy egy szavazási megállapodás mennyiben korlátozza a társasági tagot jogainak gyakorlásában.³⁵²
- c) A szerződés megszegése azt a kérdéskört vonja maga után, hogy társasági jogi jogkövetkezmények, azaz a határozat bírósági felülvizsgálatának intézménye alkalmazható-e, amennyiben a szindikátusi megállapodásban részes tag nem a szerződésben foglaltak szerinti magatartást tanúsítja, továbbá a szerződést megszegő taggal szemben milyen szankció alkalmazható. Annak érdekében, hogy a feltett kérdések teljes bizonyossággal megválaszolhatóak legyenek, a szindikátusi szerződés természetéből kell kiindulnunk. Ez a kontraktus olyan sajátos, kooperációs

³⁵² Vö.: Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003., 45. Jelenleg a szerződéses szabadság elve alapján a jogtudomány és a joggyakorlat, továbbá a választottbírósági gyakorlat is elismeri a szavazásra kötött szindikátusi szerződés érvényességét.; Kolben György: A szindikátusi szerződés, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1996., 116-121.; Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015, 228.

megállapodás, amely szorosan kapcsolódik a társasági joghoz, de az alkotmányjogi töről fakadó és a polgári jog talaján álló szerződési szabadság intézményéből vezethető le. Ez annyit tesz, hogy a felek polgári jogi szerződésükben érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalást tesznek, amelynek kizárólag a közöttük fennálló jogviszonyban van relevanciája, hiszen a társasági tagok közötti együttműködést szabályozza. Erre tekintettel úgy foglalnunk állást, hogy a szavazási megállapodás megszegése esetére társasági jogi jogkövetkezmény alkalmazására nincs lehetőség, továbbá a Polgári Törvénykönyv a határozatok bírósági felülvizsgálata körében deklarálja, hogy ezen jogosultság a társaság tagját, vezető tisztségviselőjét vagy felügyelőbizottságának tagját akkor illeti meg, ha a határozat jogszabályba vagy a létesítő okirat rendelkezésébe ütközik, az egyéb megállapodások azonban nem tartoznak ebbe a kategóriába.³⁵³ A szerződés megszegése tekintetében az általános szabályok szerint kártérítés követelhető, amennyiben a többi szerződő félnek a nem szerződésszerű szavazásból bizonyíthatóan kára keletkezett, avagy kötbér kikötésével a szerződésszegés esete elkerülhető, orvosolható. A szerződés természetben való kikényszeríthetőségét nem találjuk megalapozottnak, hiszen egy meghatározott szavazási mechanizmus csak egy legfőbb szervi ülésen gyakorolható.

- d) A szakirodalomban³⁵⁴ és a bírói gyakorlatban is egyaránt felmerül annak lehetősége és kérdése, hogy a szavazási szindikátus mögött állhat-e szervezet, „a közgyűlést vagy a taggyűlést megelőző kötelező szindikátusi gyűlés (a szindikátusban résztvevő felek kötelező ülésezése), amelynek keretében a szindikátusi szerződésben résztvevő felek egyeztetik, hogy a közgyűlésen vagy a taggyűlésen milyen álláspontot fognak képviselni.³⁵⁵ Álláspontunk szerint a szavazási szindikátusnak nincs szervezete, mert az önálló szervek és jogalanyiség meglétét tételezi fel, erre tekintettel a szindikátusi tagokat tömörítő ülés legfeljebb szerv lehet.

2.3. A befolyásolás

A Ptk. 8:2.§-ban adott fogalmi meghatározása alapján befolyásról tagsági jogviszony fennállása esetén beszélhetünk, ennek hiányában a fogalom nem értelmezhető és ebben az esetben befolyásolás valósul meg. Ennek esete, amikor részesedés nélkül pusztán szerződéssel

³⁵³ Ptk. 3:35.§

³⁵⁴ Veress Emőd: Megjegyzések a szavazati szindikátusról, különös tekintettel a szerződésszegés jogkövetkezményeire, Polgári Jog, 2018/5., 4.18., 4.19. és 4.21. pontok

³⁵⁵ Veress Emőd: Megjegyzések a szavazati szindikátusról, különös tekintettel a szerződésszegés jogkövetkezményeire, Polgári Jog, 2018/5., 4.19. pont

– vagy anélkül – tud egy (külső, harmadik) személy a társaság működésére hatást gyakorolni. Ezzel a saját érdekének megfelelően és kedvező piaci helyzetének kihasználásával, vagy ezen kedvező helyzet fenntartásának igényével tesz tisztességtelen ajánlatot, ami már a jogszerűtlen magatartás kategóriáját érinti. Szerződéssel történő befolyásolás esete a szavazatvásárlás intézménye, amely olyan megállapodást jelent a tag és harmadik személy között, ami alapján a tag ígéretet tesz adott vagy ígért ellenszolgáltatás/előny fejében arra, hogy a legfőbb szervi ülésen a harmadik személy által meghatározott módon szavaz.³⁵⁶ Ez a német társasági jogban szankcióval járó cselekmény, hazánkban külön erre vonatkozóan nem létezik társasági jogi vagy szerződési jogi rendelkezés. A cselekmény jogsértő volta a Büntető Törvénykönyv³⁵⁷ rendelkezéseiből vezethető le és mint a gazdasági szféra tisztaságát sértő cselekményként minősül mind az előny ígérete (aktív vesztegetés), mind annak elfogadása (passzív vesztegetés).³⁵⁸

3. A befolyásszerzés tartalma: jogok és kötelezettségek

A gazdasági társaságok esetében a legfőbb szerv döntéseit egyszerű többséggel,³⁵⁹ minősített többséggel³⁶⁰ vagy egyhangú döntéssel³⁶¹ hozhatja meg. Főszabály szerint a társaság legfőbb szerve határozatait a határozatképesség megállapításánál figyelembe vett szavazatok többségével hozza, de ettől mind a Ptk., mind a társasági szerződés eltérően rendelkezhet.³⁶² Ennek fényében a jelentős (azaz 25%-ot meghaladó), valamint a többségi (azaz 50%-ot meghaladó) befolyás alkalmas lehet a stratégiai döntések ellensúlyozására, 50%-ot meghaladó befolyás pedig önálló döntéshozatalra is. Amennyiben valamely tag befolyása a 75%-ot meghaladja, az minden esetben – kivéve az egyhangúságot megkövetelő döntések esetét – lehetővé teszi, hogy önállóan alakítsa a társaság döntéseit, hogy ő maga hozza meg azokat. Ilyen esetben a társaság kisebbségben maradt tagjai a társasági döntéshozatalra ráhatással nem bírnak,³⁶³ a társasági határozatok az uralkodó tag akaratát fogják tükrözni, ez pedig garanciális szabályok beépítését kívánja a kisebbségi érdekek védelme miatt a

³⁵⁶ Aktiengesetz 405.§ (3) bekezdés 2. pont, <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/BJNR010890965.html> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)

³⁵⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

³⁵⁸ Btk. 290.§ - 291.§

³⁵⁹ Például: Ptk. 3:102.§ (2) bekezdés, 3:232.§ (2) bekezdés,

³⁶⁰ Például: Ptk. 3:43.§ (1) bekezdés, 3:51.§ (2) bekezdés, 3:102.§ (1) bekezdés, 3:108.§ (1) bekezdés, 3:142.§ (2) bekezdés, 3:143.§ (4) bekezdés, 3:198.§ (1) bekezdés, 3:201.§ (1) bekezdés, 3:211.§ (3) bekezdés, 3:227.§ (1) bekezdés, 3:276.§ (1) bekezdés

³⁶¹ Például: Ptk. 3:17.§ (5) bekezdés, 3:17.§ (6) bekezdés, 3:102.§ (3) bekezdés, 3:143.§ (4) bekezdés,

³⁶² Ptk. 3:19.§ (3) bekezdés

³⁶³ Gál Judit: Befolyásszerzés, in: Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata II/VI., HVG-Orac, 2014., Budapest, 397.

befolyásszerzésre vonatkozó szabályok közé.³⁶⁴ A minősített befolyásszerzés alapján a gazdasági társaság üzleti kapcsolatainak alakítására is jóformán csak az uralkodó tag jogosult,³⁶⁵ ami a hitelezők tájékoztatását és a fennálló követeléseinek kielégítését biztosító szabályok érvényesülését kívánja meg. Ezen érdekek védelmére a Ptk. jogkövetkezményt csak akkor fűz, ha a korlátozott felelősségű társaság tagjának vagy a részvénytársaság részvényesének befolyásszerzése a minősített többséget eléri vagy meghaladja. Mind a kisebbség, mind a hitelezők érdekeinek védelmére tekintettel a befolyásszerző köteles a minősített többség megszerzésétől számított tizenöt napon belül az illetékes Cégbíróság felé bejelentéssel élni a Céglözlönyben történő közzététel és a cégjegyzékbe történő bejegyzés érdekében.³⁶⁶ A Céglözlönyben történő közzététel kettős célt szolgál: egyrészt a társaságon kívüli nyilvánosság, első sorban a hitelezők tájékoztatását, másrészt a kisebbségben maradt tagok érdekeinek a védelmében a Céglözlönyben történő közzétételtől számított hatvan napos jogvesztő határidőn belül a társaság bármely tagja jogosult annak követelésére, hogy a minősített befolyással rendelkező tag társasági részesedését vegye meg, az uralkodó tag a vételi kötelezettség teljesítése alól nem mentesülhet.³⁶⁷ Ez utóbbi szabály oka abban keresendő, hogy a minősített befolyás megszerzése folytán a társasági részesedés esetleges értékcsökkenése állhat be,³⁶⁸ hiszen egy olyan társaság, ahol a tag egyedül képes a döntéshozatalra, elriaszthatja a lehetséges befektetőket és kevésbé teszi vonzóvá a társasági részesedés megszerzését, előidézve annak értékcsökkenését. Az értékvesztés kiküszöbölésére szolgál a Ptk. azon szabálya, amely szerint a vételi kérelem benyújtásakor fennálló piaci értéken vagy a társaság saját tőkéjéből az értékesítésre felajánlott részesedésre jutó értéken köteles a befolyásszerző a kisebbségben maradt tag részesedését megvásárolni.³⁶⁹ A kisebbségi érdekek védelmén túl a jogalkotó a hitelezői követelések kielégítésének biztosítása érdekében alkotta azt a szabályt, amely szerint a jogutód nélküli megszűnés esetére a ki nem elégített hitelezői követelésekért az uralkodó tag tartozik helytállni, ha a megszűnésre a hátrányos üzletpolitika folytatása miatt került sor.³⁷⁰ Ugyanis a minősített többséget biztosító

³⁶⁴ Miskolczi Bodnár Péter: Befolyásszerzés gazdasági társaságban, in: Miskolczi Bodnár Péter: A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata, KJK Kerszöv, Budapest, 2002, 710.; Bodor Mária: Befolyásszerzés, Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, Opten, Budapest, 2014, 958.

³⁶⁵ Gál Judit: Befolyásszerzés, in: Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata II/VI., HVG-Orac, 2014., Budapest, 397.

³⁶⁶ Ptk. 3:324.§ (1) bekezdés

³⁶⁷ Ptk. 3:324.§ (2) bekezdés

³⁶⁸ Vékás Lajos – Gárdos Péter: Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 530.

³⁶⁹ Ptk. 3:324.§ (2) bekezdés

³⁷⁰ Ptk. 3:324.§ (3) bekezdés

befolyás révén az uralkodó tag jogosulttá válik az üzletpolitika meghatározására is, amely jogosultsága a gazdasági társaság létét és eredményes működését nagyban befolyásoló tényező, egy cselekvési program, illetve a stratégiai, piaci műveletek hosszabb távú meghatározása, tervezése, a cégre jellemző gazdálkodási koncepciók kialakítása, üzleti célok, irányelvek megfogalmazása.³⁷¹ Ez az üzletpolitika akkor tekinthető hátrányosnak, ha az az ellenőrzött gazdasági társaság szempontjából³⁷² annak érdekeivel, a működés gazdaságos és ésszerű folytatásának és fenntartásának elvével ellentétben áll, és ezáltal negatív hatással jár, valamint az uralkodó tag szándékos, illetve súlyosan gondatlan tevékenységének illetve magatartásának eredményeként áll elő.³⁷³ Amennyiben az ellenőrzött társaság esetében bekövetkező negatív hatások objektív gazdasági folyamatokra, az uralkodó tag elhibázott üzleti döntésére vezethetők vissza, a konszernjogi felelősség alkalmazásának lehetősége nem áll fenn. Tekintettel arra, hogy a Ptk. a tartósan hátrányos üzletpolitika „folytatása” esetére rendeli a jogkövetkezmény alkalmazását, az többszöri, huzamosabb ideig tartó magatartás megvalósulását kívánja meg és nem egyszeri, az ellenőrzött társaság érdekei szempontjából megkérdőjelezhető, hibás döntést.³⁷⁴ A hátrányos üzletpolitika az uralkodó tag „uralkodásának” bármely időszaka alatt bekövetkezhet.³⁷⁵ Minősített többséget biztosító befolyás esetén a hátrányos üzletpolitika folytatásáért a Ptk. szankciós jelleggel a kft. tag és rt. részvényes mögöttes helytállási kötelezettségének korlátozott mértékét korlátlan mértékre emeli.³⁷⁶ Ez azt jelenti, hogy amennyiben az uralkodó tag által folytatott hátrányos üzletpolitika eredményeként, azzal okozati összefüggésben a társaság jogutód nélküli megszűnését eredményező eljárás lefolytatására kerül sor és annak befejeztével maradnak olyan hitelezői követelések, amelyek nem kerültek kielégítésre, az uralkodó tag a kielégítetlen tartozásokért korlátlanul tartozik helytállni.

3.1. A konszernfelelősség viszonyulása a felelősségátörés és felelősségátvitel intézményéhez

A gazdasági társaság – mint jogi személy – fikció, fizikai valójában nem létezik, ennek ellenére az alapítójuktól elkülönült jogalanyisággal bírnak, a forgalomban természetes személy képviselő útján vesz részt, akinek eljárása a jogi személy gazdasági társaságnak tudható be. A gazdasági társaság saját vagyonnal rendelkezik, amely erejéig kötelezettséget

³⁷¹ BH2012. 295., Kúria Gfv. X. 30.082/2012.

³⁷² BH2008. 91., EBH2004. 1038., Legf. Bír. Gfv. X. 30.104/2007., Legf. Bír. Pfv. X. 22.341/2003.

³⁷³ BH2012. 295., Kúria Gfv. X. 30.082/2012.

³⁷⁴ EBH2005. 1228., Legf. Bír. Gfv. X. 30.249/2004.

³⁷⁵ FÍT Gf. 40.377/2016/9.

³⁷⁶ Ptk. 3:324.§ (3) bekezdés

vállalhat, és a vállalt kötelezettségeiért saját vagyonával tartozik helytállni, a társaság tagjának helytállási kötelezettsége ezért nincs. Amennyiben a társaság vagyona erre a célra nem bizonyul elegendőnek, tőkepótlásról, reorganizációjáról, egyesüléséről vagy jogutód nélküli megszűnéséről határozhat. Azonban ha a társaság vagyona tagi magatartás következtében csökken, mert a tag a jogi személy elkülönült felelősségéből származó előnyökkel, az ebből eredő jogosultságaival szándékos magatartással visszaél és ennek eredményeként a jogi személlyel szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszonyban álló harmadik személyeknek kárt okoz,³⁷⁷ a betudás elvének áttörése, valamint a joggal való visszaélés tilalmának, mint polgári jogi alapelv megsértés révén a tag szankciós jelleggel helytállási kötelezettséggel tartozik, amely helytállás szabályai aszerint differenciálódnak, hogy a gazdasági társaság működéséhez vagy annak megszűnéséhez kapcsolódik a harmadik személyek érdekeit sértő tagi magatartás. Jelen pontban a három korrekciós tényállás³⁷⁸ kiemelését és egyidejű vizsgálatát azért tartjuk indokoltnak, mert mindegyik esetben a csalárd tagi magatartás a hitelezői érdekek sérelmét eredményezi, mindezt eltérő társasági létszakaszban, eltérő tagi minőségben, eltérő magatartás megvalósításával. A következőkben a konszernjogi felelősség szabályai alapján vizsgáljuk a felelősségáttörés és felelősségátvitel szabályait.

Felelősségáttörés³⁷⁹ intézmények alkalmazására akkor nyílik lehetőség, ha a társaság tagja az elkülönült jogalanyisággal visszaélve, a társaság fennállása alatt, a hitelezők rovására szándékos, csalárd és célzatos magatartásával kárt okoz. Ezen felelősségi alakzat alkalmazására konszernjogi felelősség esetén nincs lehetőség, ugyanis a felelősség áttörése a gazdasági társaság működése során, a tag által történő szándékos károkozást jelent harmadik személyek irányába, ehhez képest a konszernfelelősség speciális abban, hogy nem bármely tag, hanem csak minősített többséget biztosító befolyással rendelkező tag általi károkozást jelent, ami során a kár a hátrányos üzletpolitika folytatásával okozati összefüggésben áll be,

³⁷⁷ Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleménye a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”; BDT2010. 2192.; PÍT Pf. I. 20 370/2009/4.

³⁷⁸ A jelenleg hatályos szabályozás abból indul ki, hogy a jogi személyek – köztük a gazdasági társaságok – elkülönült vagyonnal és ezáltal önálló vagyoni felelősséggel bírnak, így a jogi személy a tartozásaiért a saját vagyonával köteles helytállni, a tagok és az alapítók ezért nem felelnek. Ezek az ismérvek – a gazdasági társaságokra fókuszálva – viszonylagosak, ugyanis a Ptk. a kkt. tag és bt. beltág esetén a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért mögöttes, korlátlan és a többi taggal egyetemleges helytállást ír elő, valamint a bt. kültag, kft. tag és rt. részvényes esetén meghatározza azokat az eseteket, amikor a tag/részvényes szankciós jelleggel helytállni tartozik: 3:2.§ (2) bekezdés; 6:540.§ (3) bekezdés; 3:48.§ (3) bekezdés; 3:101.§ (4) bekezdés; 3:324.§ (3) bekezdés; 3:59.§

³⁷⁹ Ptk. 6:540.§ (3) bekezdés: A jogi személy tagja egyetemesen felel a jogi személlyel, ha a kárt szándékosan okozta. EBH 1999.118.; BH2012. 124.; BDT2008. 1802.; BDT2002.83.; BDT2003.93.; BDT2008.99.; BDT2006.180.; ÍH2006.178.II.; ÍH2005.82.; Legf. Bír. Gfv. II. 31. 962/1998.; Legf. Bír. Gfv. IX.30.393/2010.; Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20 104/2007.

valamint a helyállási kötelezettség konszernjogi felelősség során nem a társaság működéséhez, hanem annak megszűnéséhez köthető.

Felelősségátvitel³⁸⁰ esetén a tagi helyállási kötelezettség a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnéséhez köthető, amennyiben annak tagja korlátolt felelősségével visszaélt és ennek eredményeként kielégítetlen hitelezői követelés maradt fenn. Amennyiben azonos a konszernjogi felelősséggel, hogy a jogutód nélküli megszűnéshez köthető, azonban a megszűnés oka nem a hátrányos üzletpolitikával okozatosan következik be – ellenben a konszernjogi szabályokkal – , hanem a korlátolt felelősséggel való visszaélés révén áll be és a felelősségátviteli szabályok alkalmazására bármely tag ezirányú magatartása esetén sor kerülhet, míg konszernjog esetében csak az uralkodó tag általi hátrányos üzletpolitika folytatásával. Erre tekintettel a felelősségátvitel szabályaihoz képest a konszernjogi felelősség esete speciális, így a konszernfelelősség és a társaság megszűnése utáni tagi felelősség jogintézménye egyidejűleg ugyanazzal a személlyel szemben nem alkalmazható, ugyanis a konszernjogi felelősség átvitel alapja egy sui generis delictuális kárfelelősség, ahol az ellenőrzött társaság hitelezője és az uralkodó tag között a károkozás ténye keletkeztet kötelmi jogviszonyt.³⁸¹

4. Az állam, mint befolyásszerző

Láthattuk, hogy a társaság működésére vonatkozó befolyás megszerzése alapvetően attól függ, hogy a szerző tagsági jogviszonnyal rendelkezik-e a társaságban vagy sem. Amennyiben igen, úgy társasági jogi (különjogos üzletrész, elsőbbségi részvény) és kötelmi jogi eszközök (szindikátusi megállapodás) egyaránt a rendelkezésére állnak annak érdekében, hogy saját akarata szerint alakítsa a társasági döntéshozatalt. Amennyiben tagsági jogviszonnyal nem rendelkezik az adott társaságban, azonban hatást kíván gyakorolni a társaság működésére, az befolyással nem lehetséges, pusztán befolyásolás révén – és akár jogszerűtlenül – hathat az érintett társaságra megállapodás kötésével vagy anélkül. A következőkben a befolyásszerzés azon esetét kívánjuk áttekinteni, amikor az állam, a részvételével működő gazdasági társaságban társasági jogi eszközzel – aranyrészvénnyel – igyekszik az akaratát a társaságra oktrojálni, ugyanis „a szavazatelsőbbbségi részvényosztályon belül ún. szavazattöbbszöröző részvény mellett kibocsátható ún. aranyrészvény.”³⁸² A szavazatelsőbbbségi részvény súlya állhat abban, hogy a legfőbb szervi döntés kizárólag a

³⁸⁰ Ptk. 3:2.§ (2) bekezdés; EBH 1228.2005.; BH1999. 465.; BH2011. 72.; BH2008.94.; BDT2005.1142.; ÍH2006.124.; Legf. Bír. Gfv. X. 30.249/2004.; Legf. Bír. Gfv. II. 31.962/1998.; Legf. Bír. Gfv. X. 30.234/2009.

³⁸¹ EBH2005. 1228., EBH2013. P.4., BH2007.418.; BH2005.187.; Legf. Bír. Gfv. X. 30.249/2004., Kúria Pfv. VII. 20.499/2012.

³⁸² Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 316.

szavazatszám többséget biztosító részvényesek egyszerű többségének igenlő szavazata mellett lehet meghozni, de amennyiben csak egy ilyen részvény kerül kibocsátásra, csak ezen részvényes igenlő szavazatával hozható döntés (aranyrészvény).³⁸³

4.1. Az aranyrészvény problematikája

Az aranyrészvény eredete a nyolcvanas évek Nagy-Britanniájába vezethető vissza, ahol a privatizáció folytán magánkézbe került társaságokban az állam továbbra is meg kívánta őrizni meghatározó befolyását. Ezen elképzelés megvalósítására „kétféle aranyrészvény-kon koncepció került kidolgozásra: az egyik a nemzetgazdasági szempontból különösen fontos társaságok ügyeibe engedett beleszólást és eredetileg határozatlan időre hozták létre, a másik pedig az alapító-okiratban meghatározott ideig állt fenn főleg azért, hogy a köztulajdonból magántulajdonba való átmenetet megkönnyítse.”³⁸⁴ A brit privatizáció során az aranyrészvények különböző formát öltöttek. A közös séma szerint a privatizált társaságban kibocsátásra került egy darab 1 GBP névértékű visszaváltható elsőbbségi részvény, amellyel az állam valamely képviselője rendelkezett. A privatizált társaság létesítő okirata bizonyos döntések meghozatalához az érintett elsőbbségi részvényosztály, azaz az aranyrészvényes állam hozzájárulását követelte meg.³⁸⁵ Ezek a tartalmi jegyek a ma ismeretes aranyrészvény-meghatározásokban is tetten érhetőek.

Az aranyrészvény az állam számára a meghosszabbított kontroll lehetőségét biztosítja egy, már privatizált gazdasági társaság felett³⁸⁶ vétőjog, kijelölési vagy a nemkívánatos személyek általi felvásárlás megakadályozásának joga biztosítása révén még akkor is, ha az államnak minimális a részesedése az adott társaságban vagy nincs is.³⁸⁷ Az aranyrészvény, mint a privatizáció egyik eszköze, arra szolgál, hogy az állam általa igazolja a közszolgáltatás nyújtására vonatkozó tradicionális kötelezettségének teljesítését, másrészt, hogy beavatkozhasson a gazdasági folyamatokba ott, ahol a köz érdekében ez szükségesnek

³⁸³ Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007., 520.; Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 319.

³⁸⁴ Guislain, Pierre: The Privatization Challenge: A Strategic, Legal, and Institutional Analysis of International Experience, The World Bank, Washington DC, 1997., 129., 256-257.; <http://www.jogiforum.hu/hirek/16366> (Letöltés ideje: 2017. február 17.)

³⁸⁵ Molnár Gábor Lajos: Az aranykor vége? Avagy aranyrészvények az Európai Unióban., Hitelítéleti Szemle, 2004/2., 50.

³⁸⁶ Guislain, Pierre: The Privatization Challenge: A Strategic, Legal, and Institutional Analysis of International Experience, The World Bank, Washington DC, 1997., 129.

³⁸⁷ Geens, Koen and J. Hopt, Klaus: The European Company Law Action Plan Revisited, Leuven University Press, Leuven, 2010., 180.; Van den Berghe, Lutgart: Corporate Governance in a Globalising World: Convergence or Divergence? A European Perspective, Kluwer Academic Publisher, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, 2002., 40.

mutatkozik.³⁸⁸ Az Európai Unió működéséről szóló szerződéshez fűzött Kommentár szerint „aranyrészvény alatt olyan részvényt értünk, amely az államnak egy magánjogi formában működő társaságban a részvényei által megtestesített tulajdonosi jogaihoz képest olyan különleges többletjogosítványokat nyújt, melyen keresztül beavatkozhat e társaságok működésébe.”³⁸⁹ Az Európai Unió Bíróságának olvasatában az aranyrészvény az, amit az egyes tagállamok a privatizált vállalkozásokban a maguk számára tartanak fenn,³⁹⁰ negatív hatással élve a közös piac kialakítására és fenntartására.³⁹¹ Más megközelítésben, a hazai szakirodalom álláspontja szerint „az aranyrészvény a nemzeti gazdaság védelmének eszköze,”³⁹² birtokában a „nemzeti kormányok megakadályozhatják, hogy a kulcsiparágaik feletti ellenőrzés külföldi, illetve az Unión kívüli befektetők kezébe kerüljön,”³⁹³ „röviden úgy határozható meg, hogy ez az államot megillető szavazatsóbségi részvény.”³⁹⁴ Más olvasatban az aranyrészvény „privatizációs eszköz, amely tulajdonosának a részvénytársaság alapszabályában meghatározott többletjogosítványokat (pl. közgyűlési határozatokkal szembeni vétőjogot) biztosít.”³⁹⁵ Létezik olyan meghatározás is az aranyrészvényre nézve, amely szerint az aranyrészvény jelleg megállapításához nem szükséges annak megállapítása, hogy annak tulajdonosa az állam, pusztán elegendő az a kitétel, miszerint különleges hatalmat biztosít a jogosultjának, ami alkalmas lehet például egy felvásárlás megakadályozására;³⁹⁶ a társaságban előforduló egyetlen részvény, amely jogosultjának speciális szavazati jogot biztosít, amely által bizonyos körülmények között valamennyi részvényessel szemben a saját akaratát tudja érvényre juttatni (leszavaz).³⁹⁷

Az aranyrészvénynek különböző típusai lehetnek attól függően, hogy milyen célt kívánnak elérni vele. Ezek bemutatására Az Európai Unió Bírósága előtt tömegével előforduló

³⁸⁸ Graham, Cosmo – Smith, Fiona: *Competition, Regulation, and the New Economy*, Hart Publishing, Portland Oregon, 2004., 191.

³⁸⁹ Vincze Attila: Tőke- és fizetési műveletek, in: Osztovits András: *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződés magyarázata II.*, Complex Kiadó, Budapest, 2011, 1475.

³⁹⁰ pl. C-42/01. számú ügy

³⁹¹ Geens, Koen and J. Hopt, Klaus: *The European Company Law Action Plan Revisited*, Leuven University Press, Leuven, 2010., 180.

³⁹² Gyulai Schmidt Andrea: Aranyrészvények Európában, *Európai Tükör*, 2008/11., 44-62.

³⁹³ Gyulai Schmidt Andrea: Aranyrészvények Európában, *Európai Tükör*, 2008/11., 46.

³⁹⁴ Gyulai Schmidt Andrea: Aranyrészvények Európában, *Európai Tükör*, 2008/11., 45.

³⁹⁵ Trombitás Mónika: *A távközlési liberalizáció kezdetei Magyarországon*, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2014, 17.

³⁹⁶ Arnold, Glen: *Corporate Financial Management*, Financial Times Pitman Publishing, 2008., 366.

³⁹⁷ Clark, John: *International Dictionary of Insurance and Finance*, Routledge, New York and London, 2013., 162.

„aranyrészvény ügyek” átértekezésozásával vállalkozunk. Az aranyrészvények által megtestesített többletjogok a következők szerint csoportosíthatóak:³⁹⁸

Külső viszonyok – a részesedésszerzést illetően:

- a) részesedésszerzés maximalizálása³⁹⁹
- b) részesedésszerzés miniszteri engedélyhez kötése⁴⁰⁰

Belső viszonyok – a részvényesi joggyakorlást illetően:

- c) szavazati jog kizárása⁴⁰¹
- d) szavazati jog korlátozása⁴⁰²
- e) döntés engedélyhez/egyetértéshez kötése⁴⁰³
- f) igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tag kinevezése, visszahívása⁴⁰⁴

A hivatkozott valamennyi „aranyrészvényes ügyben” közös, hogy az állami vállalatok privatizációját követően az állam továbbra is jelen kívánt maradni a magánosítással érintett társaságok életében, a működésükre és döntéshozatalukra nézve meghatározó befolyást kívántak gyakorolni, ennek biztosítására alkalmazták az aranyrészvény intézményét. Az oka annak, hogy az aranyrészvényt érintően több ügy is az Európai Unió Bírósága elé került, rendkívül logikus: az aranyrészvény alkalmas arra, hogy a tőke szabad áramlását korlátozza az Unió területén, valamint a harmadik országból érkező befektetők esetén, ugyanis azzal, hogy az állam számára többletjogokat biztosít a már privatizált társaságokban, elriasztja a külföldi befektetőket attól, hogy a többletjoggal érintett társaságokba befektessenek.

³⁹⁸ Az aranyrészvényt érintő ügyek csoportosításra és feldolgozására lásd: Nagy Barna Krisztina: Társasági jogi jogesetek az Európai Bíróság gyakorlatából, különös tekintettel a székhelyáthelyezésre és az aranyrészvényre, in.: Papp Tekla: Európai Köz- és Magánjogi Jogesetgyűjtemény, NKE, Budapest, 2016, 151-179.; Kátai Anikó: A tőke szabad áramlása, Európai Tükör, 2014/2., 161.168.; Orosz Nóra Natália: A Volkswagen-ügy lezárása az Európai Bíróság előtt, Jogesetek Magyarázata, 2014/3., 67-73.; Orosz Nóra Natália: A Portugál Köztársaság aranyrészvény ügye. Az EUMSZ 49. és 63. cikkéből eredő tagállami kötelezettségszegés, Jogesetek Magyarázata, 2011/3., 80-85.; Orosz Nóra Natália: A Volkswagen-törvény a tőke szabad áramlása és az aranyrészvények tükrében, Európai Jog, 2009/6., 17-23., Vincze Attila: Tőke- és fizetési műveletek, in: Osztoivits András: Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződés magyarázata II., 2011., Complex Kiadó, Budapest, 1475-1477.

³⁹⁹ C-174/04., C-367/98.

⁴⁰⁰ C-244/11., C-367/98.

⁴⁰¹ C-174/04., C-112/05.

⁴⁰² C-112/05.

⁴⁰³ C-244/11., C-282/04. és C-283/04. számú egyesített ügyek, C-463/00., C-98/01., C-244/11.

⁴⁰⁴ C-463/04. és C-464/04. számú egyesített ügyek, C-112/05.

Márpedig az EUMSZ vonatkozó rendelkezése értelmében⁴⁰⁵ tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőke mozgásra vonatkozó minden korlátozás. A Bíróság esetjoga alapján „korlátozásoknak” kell minősíteni azon nemzeti intézkedéseket, amelyek megakadályozhatják vagy korlátozhatják az érintett vállalkozások részvényeinek megszerzését, vagy más tagállamok befektetőit visszatartathatják attól, hogy azok tőkéjébe befektessenek. Az aranyrészvényt illetően a Bizottság több tagállammal szemben is kötelezettségszegési eljárást indított, mivel azok a már privatizált és magánkézbe került társaságok vonatkozásában aranyrészvény fenntartásával olyan meghatározó befolyást gyakoroltak, hogy az alkalmas volt arra, hogy a tőke szabad mozgásának akadályát képezze. Az aranyrészvény tőke szabad mozgására gyakorolt hatása, valamint az eljáró bíróság döntése szerint a kötelezettségszegési eljárásokat a következő hármas szempont szerint csoportosíthatjuk:

- a) érinti a tőke szabad mozgását;⁴⁰⁶
- b) érinti a tőke szabad mozgását, valamint a letelepedés szabadságát;⁴⁰⁷
- c) nem érinti sem a tőke szabad mozgását, sem a letelepedés szabadságát, mert a vizsgált tagállami intézkedés igazolható.⁴⁰⁸

Az integráció célját, a szupranacionális együttműködés központi elemét, lényegét és bázisát a belső piac képezi. A belső piac egy olyan, belső határok nélküli térség, amelyben biztosított az áruk, a személyek, a szolgáltatás és a tőke szabad mozgása. A következőkben csak a tőke szabad mozgása és a letelepedés szabadsága tekintetében tennék egy rövid áttekintést, ugyanis az aranyrészvény intézménye a négy alapszabadság közül csak az iméntieket érinti. A tőke szabad mozgása körében az EUMSZ tételesen kizárja a tagállamok és a tagállamok, valamint a harmadik országok közötti tőke mozgások korlátozását, azonban abban a kérdésben, hogy mi minősül tőke mozgásnak, nem ad eligazítást, erre vonatkozóan a 88/361/EGK irányelv I. számú melléklete tartalmaz rendelkezést. A mellékletben kerülnek felsorolásra azok a tőke mozgások, amelyek az EUMSZ vonatkozó szakaszában értendőek. Természetesen a felsorolás nem taxatív, pusztán példálózó jellegű, ezért a listában nem szereplő műveletek esetében a bíróság döntése az irányadó a tekintetben, hogy a művelet a tőke szabad mozgása

⁴⁰⁵ EUMSZ IV. Fejezet, 63-66. cikkek

⁴⁰⁶ C-174/04, C-282/04 és C-283/04 egyesített ügyek, C-483/99, C-463/04 és C-464/04, C-112/05, C-463/00, C-98/01, C-244/11

⁴⁰⁷ C-367/98

⁴⁰⁸ C-503/99

körében értékelhető, avagy sem. A tőkemozgások nómenklatúrájából az aranyrészvény szempontjából relevanciával bíró közvetlen befektetések kategóriáját emelném ki. Közvetlen befektetés alatt fióktelep alapítása vagy új vállalkozás létrehozása értendő, ha azok kizárólag a tőkét biztosító személy tulajdonában vannak, valamint meglévő vállalkozások teljes mértékben történő megszerzése, ezen túl a tartós gazdasági kapcsolatok létrehozása vagy fenntartása céljából történő részesedésszerzés és hosszú távú kölcsönök felvétele, továbbá a jövedelmek újrabefektetése tartós gazdasági kapcsolatok fenntartása céljából. A jogforráshoz fűzött értelmező rendelkezések szerint a közvetlen befektetések végrehajtói természetes személyek, kereskedelmi, ipari, illetve pénzügyi vállalkozások és az általuk végrehajtott befektetések akkor is a tőkemozgás körében kerülnek értékelésre, ha a céljuk a befektető és a „befektetett” közötti tartós és közvetlen kapcsolat létrehozása és fenntartása. „A letelepedés szabadsága az európai jog által a magánszemélyeknek (vállalkozásoknak és természetes személyeknek egyaránt) biztosított azon alanyi jog, amely alapján a magánszemélyek eldönthetik, hogy valamely gazdasági tevékenységük folytatása céljából az Európai Unió területén belül hol rendezkednek be e tevékenység irányítására.”⁴⁰⁹ A 49. cikk a letelepedés fogalmát tételesen nem határozza meg, hanem egy felsorolást ad arra vonatkozóan, hogy mi vonható a letelepedési jog körébe (gazdasági tevékenység önálló vállalkozóként történő megkezdése és folytatása, vállalkozások, valamint társaságok alapítása és irányítása), majd az Európai Unió Bírósága ezt, a 49. cikkben tett felsorolást a C-221/89. számú Factortame II. ügyben kifejti és konkretizálja. A Bíróság döntése szerint letelepedésnek minősül a gazdasági tevékenység tényleges folytatása állandó telephely révén egy másik tagállam területén, határozatlan ideig.⁴¹⁰ Ezen túlmenően a szakirodalom által kimunkált szempont szerint a letelepedés lehet elsődleges (vállalkozói tevékenység megkezdése vagy folytatása) vagy másodlagos (leánytársaság: olyan önálló, jogi személyiséggel rendelkező társaság, amelyet egy működő és jogi személyiséggel bíró társaság hoz létre; képviselő: külföldi vállalkozás szervezeti egysége, amely saját nevében önálló tevékenységet nem folytat; fióktelep: külföldi vállalkozás szervezeti egysége, jogi személyiséggel nem rendelkezik, de gazdálkodási önállósággal felruházott; alapítása), attól függően, hogy a letelepedéssel érintett tagállamban a gazdasági tevékenységének a súlypontja található, avagy egy meglévő egység áthelyezésére vagy új részegység alapítására kerül sor úgy, hogy a gazdasági tevékenység súlypontja továbbra is az eredeti tagállamban marad. Ez utóbbi esetben a vállalkozás legalább két tagállamra nézve terjeszti ki tevékenységét újabb gazdasági egység létesítésével, míg az

⁴⁰⁹ Osztovits András: Eu-jog, HVG-ORAC, Budapest, 2012, 461.

⁴¹⁰ C-221/89 számú ügy, 20. pont

elsődleges letelepedés esetében eredeti jogi személyiségének megtartása mellett a már meglévő székhelyét kívánja másik tagállamba áthelyezni anélkül, hogy többszörözné a jelenlétét a tagállamok valamelyikében. „Lényegében ez jelentené a gazdasági társaságok korlátozásmentes mozgását a Közösségek egységesnek tételezett piacán (...).”⁴¹¹

Ha a bemutatott két alapszabadságot tartalmában összehasonlítjuk, akkor elmondhatjuk, hogy a letelepedés szabadsága tőke mozgással járó tevékenység, azaz a tőke szabad mozgása ebből a szempontból tágabb, mert egyik megnyilvánulási formája a letelepedés szabadságának gyakorlását tételezi fel, míg a letelepedés szabadsága szűkebb, mert tőke mozgás nélkül ezen szabadság gyakorlása elképzelhetetlen. Az „aranyrészvényes ügyeket” érintően a bíróság a Bizottság v. Portugália ügyben vizsgálta a két szabadság egyidejű sérelmét és arra a megállapításra jutott, hogy a tőke szabad mozgása korlátozásának közvetlen következménye az, hogy a letelepedés szabadsága is korlátozás alá esik, tehát a két szabadság és annak megsértése következményei ebből a szempontból nem elválaszthatóak egymástól, így a letelepedés szabadsága sérelmének vizsgálatára nincs szükség, ha már az a tőke szabad mozgása körében megtörtént.⁴¹² Vagyis abban az esetben, ha a letelepedés szabadsága feltételezi a tőke szabad mozgását, akkor a tágabb szabadság, vagyis a tőke szabad mozgására vonatkozó EUMSZ rendelkezések és bírói gyakorlat kerül alkalmazásra. Amennyiben a tőke szabad mozgására vonatkozó tagállami intézkedés a bíróság döntése értelmében a cél által igazolható, akkor értelemszerűen a tőke szabad mozgásának és a letelepedés szabadságának korlátozása sem állapítható meg, mert ez utóbbi esetben igazolható a korlátozás a tőke szabad mozgása körében tett indokolás alapján.⁴¹³

4.2. A magyar szabályozás és az Alkotmánybíróság álláspontja

Magyarországon aranyrészvényre vonatkozó szabályozást első ízben az 1988. évi VI. törvény⁴¹⁴ tartalmazott. Ez három rendelkezésben nyilvánult meg, egyrészt a 255.§ (2) bekezdése által, amely a túljegyzés esetére tartalmazott speciális szabályt az állam javára, a 269.§ (3) bekezdése az államot megillető szavazati jogot, valamint a 303.§ (2) bekezdése az államot megillető elővásárlási jogot szabályozta. Ezen többletjogok tartalma a következők voltak:

⁴¹¹ Gombos Katalin: Tudósítás az Európai Bíróság előtti Cartesio-ügyről, Jogtudományi Közlöny, 2009/5., 238.

⁴¹² C-367/98 számú ügy 56. pontja

⁴¹³ C-503/99 számú ügy 59. pontja

⁴¹⁴ A továbbiakban: első Gt.

- a) a 255.§ (2) bekezdése úgy rendelkezett, hogy az állami költségvetési szerv vagy pénzügyintézet által eszközölt részvényjegyzés nem utasítható vissza. Ez azt jelenti, hogy a részvényjegyzés során, amikor a befektető írásban megjelöli milyen és hány darab részvényt szeretne jegyezni és a folyamat során több részvényt jegyeztek le, mint amennyit a részvénytársaság az alapítási terv szerint kibocsátani tervez, túljegyzés történik és ennek elfogadásában vagy elutasításában az alapítók maguk jogosultak dönteni.⁴¹⁵ A magánautonómiába való súlyos beavatkozásként értékelhető az államot megillető azon jogosultság, miszerint, ha a részvényjegyzés és esetlegesen a túljegyzés állami költségvetési szerv vagy pénzügyintézet által történik, ennek kérdésében az alapító részvényesek a szabad mérlegelés lehetőségével nem rendelkeznek, az állam részt fog venni a részvénytársaságban. Ez a részesedésszerzést érintő és azt más piaci szereplőkkel szemben negatívan befolyásoló előjog az állam javára.
- b) a 269.§ (3) bekezdése értelmében alapszabály az állami költségvetési szerv vagy pénzügyintézet javára lehetővé teheti azt, hogy az alaptőke legalább egyharmadát kitevő részvények birtokában a szavazati jogok ötvenegy százalékát gyakorolja, ami azt jelenti, hogy az állami költségvetési szerv vagy pénzügyintézet kisebb részesedéssel több szavazattal bír, mint a nagyobb részesedéssel rendelkező más részvényes, így nagyobb hatással van a társaság döntéseinek meghozatal tekintetében, ami a magánautonómia további korlátozásához vezet a részvénytársaság tagjai szempontjából. Önmagában az elsőbbségi részvény kibocsátását, ami a szavazati jog gyakorlására vonatkozik, az első Gt. lehetővé teszi, mivel úgy rendelkezik, hogy az osztalékelsőbbségi részvényen túl - mint törvényben nevesített különjogos részvény - az alapszabályban további elsőbbségi részvény állapítható meg.⁴¹⁶
- c) 303.§ (2) bekezdése szerint a részvényjegyzéssel történő alaptőke-emelés során a közgyűlés a részvényesek számára elővásárlási jogot biztosíthat, akik ezen jogukat más részvényeseket megelőzően gyakorolhatják, ám az állami költségvetési szervet vagy pénzügyintézetet megillető részvényjegyzési jogosultság őket (részvényest és elővásárlási joggal rendelkező kötvényest) is megelőzi.⁴¹⁷ Az a) pontban említettekkel

⁴¹⁵ Első Gt. 255.§-ához fűzött Complex Jogtár-kommentár.

⁴¹⁶ A törvényhez fűzött indoklás szerint a részvény névértékéhez igazodik a részvényhez fűződő szavazati jog, ez tekinthető főszabálynak, kivételként kerülhet sor a szavazati jog kizárására vagy korlátozására, az állam javára többlétszavazati jog pedig fakultatíve határozható meg. A bírói gyakorlat szerint jogszabály nem zárja ki szavazatelsőbbségi részvény kibocsátását, de ilyen esetben a többlétszavazati jogokat az alapszabályban meg kell határozni (BH1998.494.), tehát nem törvénysértő a szavazatelsőbbségi jogokat biztosító részvény kibocsátása (KGD1997.231.).

⁴¹⁷ A törvényi indoklás szerint ez egy lehetőség az állam számára arra, hogy az alaptőke emelésekor is belépessen a társaságba, illetve abban a részesedését növelje, így biztosítható, hogy a nagy részvénytársaságok

azonosan a részesedésszerzést érintő és azt más piaci szereplőkkel szemben negatívan befolyásoló előjog az állam javára.

Az első Gt-ben az állami költségvetési szerv vagy pénzügyintézet javára biztosított elsőbbségi jogok tipikusan a részesedésszerzést és a szavazati jogok gyakorlását érintik, két olyan esetkör, amelyek révén az állam a lehető legnagyobb mértékben jelen tud maradni a privatizált társaságok életében és a működésre nézve, a stratégiai döntések meghozatalában meghatározó befolyást gyakorolhat. Továbbá érdemes leszögezni, hogy az a) pontban, valamint a c) pontban nevesített jogosultságok állami autoritáson alapuló aranyrészvényekként értékelhetők, ugyanis nem a részvény maga, hanem jogszabályi rendelkezés biztosítja az állam számára az őt megillető jogosultságot, míg a b) pontban nevesített aranyrészvény típus már nem állami autoritáson alapul, hanem az állam részvényei birtokában, a szavazati joga, vagy ha úgy tetszik, vétőjoga révén tud befolyást gyakorolni a döntéshozatalra, és így a társaság egészére. A hivatkozott társasági jogi rendelkezéseket az Alkotmánybíróság is vizsgálta az 59/1991. (XI.19.) AB határozatában jogszabályalkotmányellenességének utólagos vizsgálata körében. Az Alkotmánybíróság eljárását indítványozó az a) és c) pontokban szereplő rendelkezések alkotmányossági vizsgálatát kérte (ezt a vizsgálatot pedig az Alkotmánybíróság tárgyi összefüggés okán kiterjesztette a b) pontban szereplő rendelkezésre is), ugyanis álláspontja szerint a hivatkozott rendelkezések a tulajdonformák egyenlőségét és a versenysemlegesség elvét sértik. Az Alkotmánybíróság döntésében felhívta a figyelmet arra, hogy az állami költségvetési szervek és a pénzügyintézetek számára biztosított többletjogok a vizsgált időszakban azt a célt szolgálták, hogy a privatizáció elé néző nemzetgazdaságban a magánosítással járó folyamatokat az állam ellenőrzése alatt tudhassa és befolyása legyen arra. Azonban a rendszerváltozás következtében kialakult piacgazdasági körülmények ezt a célkitűzést nem igazolták, ugyanis a piacgazdaság alapját – többek között – a gazdaságilag hatékonyan működő köztulajdon mellett az egyre növekvő szerepet betöltő és a magánszférához tartozó gazdasági társaságok képezik. Amikor az állam a magánszféra részét képező gazdasági társaságok alanyává válik, nem közhatalmi funkciót gyakorló szervezetként kell értékelni, hanem mint a magánjogi jogviszonyok alanyát. Ezért az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az állami tulajdoni forma privilegizált helyzetét meg kell szüntetni, vagyis az a) és b) pontok, valamint a c) pont azon részében, amennyiben az állam számára a részvényeseket és az elővásárlásra jogosultakat is megelőzően elővásárlási

részvényeinek jelentős része társadalmi tulajdonba kerüljön, és annak szempontjai megjelenjenek a részvénytársaság vezetésében is.

jogot biztosít alkotmányellenesek, ezért az Alkotmánybíróság a megsemmisítésük felől rendelkezett.

Az 1995. évi az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló XXXIX. törvény⁴¹⁸ privatizációs kötelezettséget írt elő az állam tulajdonában álló részvények és üzletrészek, illetve az állam egyéb vagyona tekintetében. Ez a privatizációs kötelezettség alól jelentett kivételt és maradhatott tartós állami tulajdonban az a vagyon, illetve gazdasági társaság, amely országos közüzemi szolgáltató, vagy nemzetgazdasági szempontból stratégiai jelentőségűnek minősül, avagy honvédelmi vagy más különleges feladatot lát el, valósít meg, illetve ilyen célt szolgál.⁴¹⁹ A törvény rendelkezése értelmében a tartósan állami tulajdonban maradó társaságok esetében az állam társasági részesedése nem lehet kevesebb 50% + 1 szavazatot vagy 25% + 1 szavazatot biztosító hányadnál, valamint a legkisebb állami részesedés mértéke szavazatelsőbbiséget biztosító részvényhez kapcsolódóan is megállapítható.⁴²⁰ Azoknál a gazdasági társaságoknál, ahol a privatizációs törvény rendelkezése folytán az állami részesedés legkisebb mértéke egy szavazatelsőbbiségi részvényben került megállapításra, és az állam a közgyűlés döntéséhez szükséges részesedéssel rendelkezik, az állam javára szavazatelsőbbiségi részvényt kell kibocsátani.⁴²¹ Bizonyos gazdasági társaságok, mint a Magyar Távközlési Rt., az Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. és a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. esetében a privatizációs törvény értelmében az állami részesedés mértéke akkor csökkenthető 25% + 1 szavazatot biztosító hányad alá, ha a közgyűlés döntése alapján az állam javára egy szavazatelsőbbiségi részvény kibocsátásra került.⁴²² Ha az állam szavazatelsőbbiséget biztosító részvennyel rendelkezik, a legfőbb szerv határozatképességéhez az állami részvényes jelenléte szükséges,

⁴¹⁸ Lásd még: Sárközy Tamás: A korai privatizációtól a késői vagyontörvényig, HVG-Orac, Budapest, 2009, 174-183, Sárközy Tamás: A privatizáció jogi szabályozása Magyarországon (1988-2004), Budapest, Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság, 2005., 131-132., Sárközy Tamás: Rendszerváltozás és a privatizáció joga, MTA, Budapest, 1997, 267-272., Mihályi Péter: A magyar privatizáció krónikája, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998., 260.

⁴¹⁹ Priv. tv. 7.§ (1) bekezdés. A Priv. tv-t módosító és a értekezés fejezetében vizsgált szabályozást bevezető 1997. évi LXXVI. törvényhez (a továbbiakban: módosító törvény) fűzött indokolás szerint a kivétel meghatározása azért volt indokolt, hogy a nemzetgazdaság működése, illetve a lakosság alapellátása szempontjából legfontosabb stratégiai társaságok esetében - a lényeges tulajdonosi döntéseknél a piaci verseny indokolatlan korlátozása nélkül - az állam a társadalmi érdeket érvényesíthesse.

⁴²⁰ Priv. tv. 7.§ (3) bekezdés

⁴²¹ Priv. tv. 7.§ (5) bekezdés

⁴²² Priv. tv. 7.§ (6) bekezdés

valamint bizonyos döntések meghozatala csak egyetértésével történhet.⁴²³ Ezen döntések köre a következő:

- az alaptőke felemelése és leszállítása;
- az egyes részvényfajtákhoz fűződő jogok megváltoztatása;
- a gazdasági társaság más társasággal való egyesülése, beolvadása, szétválása, más gazdasági társasági formába történő átalakulása, illetőleg jogutód nélküli megszűnése;
- a gazdasági társaság meghatározott tevékenysége folytatását biztosító vagyoni értékű jognak más gazdálkodó szervezet javára történő átruházása, átengedése, lízingbeadása vagy egyéb módon tartós használatba adása, megterhelése vagy biztosítékkal való leköttetése;
- a szavazatszöbbségi jog tulajdonosát képviselő igazgatósági, illetve felügyelő bizottsági tag megválasztása, visszahívása.⁴²⁴

Az államot megillető szavazatszöbbségi részvény csak névre szóló részvény lehet, és a részvényhez kapcsolódó jogok köre bővíthető az alapszabályban.⁴²⁵ A szavazatszöbbségi részvennyel kapcsolatos jogokat a magyar állam nevében a jogszabály által meghatározott illetékes miniszter gyakorolja.⁴²⁶

A privatizációs törvény aranyrészvényre vonatkozó és fentebb hivatkozott szabályait az Alkotmánybíróság az 1336/B/1997-es határozatában vizsgálta jogszabály alkotmányellenességének utólagos megállapítása és megsemmisítése iránti indítvány okán. Az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy az állam gazdaságpolitikai céljainak, illetőleg a közérdek érvényesítése indokolta az aranyrészvény intézményének alkalmazását. Az állam a szavazatszöbbségi részvénye révén olyan társaságokban is, ahol részesedése folytán kisebbségben volt, képessé vált a szándékával ellentétes döntések meghozatalának megakadályozására korlátozva ezáltal a többi részvényes jogát. Amikor az állam a magánszféra részét képező gazdasági társaságok alanyává válik, nem közhatalmi funkciót gyakorló szervezetként kell értékelni, hanem mint a magánjogi jogviszonyok alanyát, ellenkező esetben ez diszkriminációhoz vezetne azáltal, hogy az állam közhatalmi

⁴²³ Priv. tv. 7.§ (7) bekezdés

⁴²⁴ A módosító törvény indokolása szerint megfelelő szavazati joron keresztül is (nem csak többségi részesedéssel) biztosítható a társadalmi érdekek állam által történő érvényesítésének lehetősége, ezért ennek biztosítására a szavazatszöbbséget biztosító részvény és a hozzá fűződő jogok törvényi szintű szabályozása látszik a legalkalmasabbnak.

⁴²⁵ Priv. tv. 7.§ (8) bekezdés

⁴²⁶ Priv. tv. 7.§ (9) bekezdés

eszközökkel önmaga számára előnyösebb feltételeket teremt, mint a gazdasági élet többi résztvevője számára. Azonban az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy ez alól a megállapítása alól kivételt jelenthet az a helyzet, ha a nemzetgazdaság szolgálatában az állam közhatalmát érvényesítve korlátozásokat állapíthat meg. E tekintetben az Alkotmánybíróság a privatizációs törvényt módosító 1997. évi LXXVI. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyონ értékesítéséről szóló privatizációs törvény módosításáról indokolására hivatkozik, miszerint az állam a nemzetgazdaság működése, illetve a lakosság alapellátásának biztosítása szempontjából legfontosabb társaságokat érintően⁴²⁷ tartotta fenn egyetértési (vétó) jogát a stratégiai döntések tekintetében azért, hogy váratlanul ne szűnhessen meg például az energia- vagy élelmiszer alapellátás, illetőleg ne alakulhassanak ki nemkívánatos monopóliumok, amelyek a monopolár révén a szolgáltatást igénybe vevőket kényszerhelyzetben hozzák, és anyagilag aránytalanul megterhelik. Az eljáró fórum olvasatában a szóban forgó társaságok körében a vétójog csak akkor érvényesült, ha a társadalom alapvető érdekeit érintő döntés meghozataláról volt szó, és ez az érdekvédelem a társasági jog egyéb eszközeivel nem volt biztosítható. Így az állam beavatkozási lehetősége indokolt a közérdek érvényesítése érdekében, ez pedig az aranyrészvény útján megvalósuló állami befolyás gyakorlásával lehetséges, hiszen az állam olyan gazdasági társaságokban rendelkezik szavazats többségi részvénnel, amely társaságok tevékenységi köre kötelező állami feladatokra, vagy a lakosság egészét érintő szolgáltatások nyújtására terjednek ki, vagyis közérdekből indokolt a beavatkozás lehetősége. Tehát az Alkotmánybíróság döntése értelmében a privatizációs törvényben rögzített aranyrészvény a közérdek által igazolható jogalkotói törekvést intézményesített.

A fentiekben ismertetett Alkotmánybírósági határozat értelmében az aranyrészvény intézményének alkalmazása a magyar jogban a közérdek által igazolható (hasonlatosan az uniós joggyakorlathoz), egy apró részletkérdésre azonban érdemes felhívni a figyelmet az Európai Bíróság C-503/99 számú ügyében tett megállapításokra. A Bizottság és Belgium között zajló jogvita alapját az a belga szabályozás képezte, amely szerint Belgium olyan részvényhez kapcsolódó különleges jogokat biztosított az állam számára, amely alapján az energiatermék szállítására alkalmas csővezeték bármilyen átruházása, biztosítékul adása vagy rendeltetésének megváltoztatása esetére a felügyeletet ellátó miniszter, ha az energiával kapcsolatos nemzeti érdekek sérelmét észleli, megakadályozhatja a fent nevezett műveleteket,

⁴²⁷ Ezen társaságok listája a privatizációs törvény mellékletében található.

valamint a kormány két képviselőjét delegálhatja az érintett társaság igazgatóságába, akik javaslatot tehetnek az energiapolitika fő vonalával ellentétes társasági döntések megsemmisítésére. Továbbá egy másik társaság esetében is hasonló szabályozással élt a belga állam, annyi eltéréssel, hogy ezen társaság esetében a miniszteri tiltás a társaság stratégiai eszközeire vonatkozott. Az uniós bíróság a szabályozást illetően úgy foglalt állást, hogy az az energiaellátás biztonságának válsága esetén való garantálásának célja igazolja. Indokolásában előadta, hogy a belga szabályozás a társaságok döntési autonómiájának a tiszteletben tartásából indul ki, mivel a felügyeletet ellátó miniszter által gyakorolható jogosultság a kormányzati kezdeményezéstől függ, így előzetes jóváhagyásra nincs szükség, valamint a megtiltás tekintetében a hatóságokat szoros határidő köti. Továbbá a beavatkozásra kizárólag az energiapolitikai célok veszélyeztetése esetén kerülhet sor, azt indokolással kell ellátni és bírói felülvizsgálat tárgya lehet. Ez az indokolás alapján ok nélkülinek találjuk az Alkotmánybíróság által az uniós döntésre történő hivatkozást, ugyanis a magyar aranyrészvényes szabályozás a társaság tagjainak döntési autonómiáját igen komolyan korlátozza azáltal, hogy egyetértésével lehet bizonyos döntéseket meghozni, továbbá a magyar szabályozás pusztán általánosan, a jogos közérdekre hivatkozással látja fenntarthatónak a szabályozást, míg a belga esetben ennek alkalmazása sokkal szűkebb körű, pusztán az energiapolitikai célok veszélybe kerülése esetére áll fenn.

A magyar aranyrészvény szabályozás az Európai Unió álláspontja szerint nem volt igazolható, az az uniós joggal ellentétben állt, ugyanis alkalmas volt a tőke szabad mozgásának korlátozására, ezért a csatlakozási tárgyalások keretében Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy az aranyrészvényeket illető belső szabályait összhangba hozza az uniós joggal, majd ennek eredményeként született meg a 2007. évi XXVI. törvény az államot megillető szavazatsőbbbségi részvény jogintézményének megszüntetéséről. A törvényhez fűzött indokolás kiemeli, hogy az aranyrészvénnyel érintett társaságok körét a privatizációs törvény melléklete tartalmazta, amelyek kapcsán a Bizottság a következőket fejtette ki:

- „A „nemzetgazdasági szempontból stratégiai jelentőségűnek minősülő” társaságok esetében kizárólag gazdasági megfontolások semmiképpen sem jelentik azon közérdeken alapuló okokat, amelyek igazolhatnák a szabadságjogok korlátozását. Álláspontja szerint ezért e társaságok tekintetében nincs lehetőség a szavazatsőbbbségi részvény fenntartására.

- A honvédelmi feladatot ellátó társaságok esetében a közbiztonsághoz fűződő érdek igazolhatja a különleges jogok létét, azonban csak abban az esetben, ha a társaság kizárólag vagy döntő mértékben honvédelmi feladatokat lát el.

- Az „országos közüzemi szolgáltatók” körében, a kőolaj-, és elektromos ágazatban a Bizottság elméleti szinten nem zárja ki a közérdeken alapuló kényszerítő okok létjogosultságát, melyek korlátozhatják a tőkemozgás szabadságát. Ezen korlátozások azonban kizárólag az EUMSZ-ben foglalt valamely indokkal vagy a közérdeken alapuló kényszerítő követelménnyel igazolhatók, a közrend és közbiztonság biztosítása érdekében.”

⁴²⁸ A törvény indokolásában hangsúlyozásra kerül továbbá, hogy az állam befolyásával érintett vállalkozások számára előzetesen ismertnek kell lennie a korlátozásnak, és azzal szemben lehetőséget kell biztosítani a jogorvoslatra, továbbá az állam számára biztosított korlátozási lehetőség kizárólag válsághelyzetben állhat fenn a gyors és hatékony beavatkozás érdekében, valamint ezeknek törvényben szabályozottnak kell lenniük és a lehető legkisebb mérlegelési jogot engedhetik az államnak a tagok döntéseivel szemben. A válsághelyzetnek továbbá az adott ágazati törvényből, abban foglalt kritériumok sérelméből kell fakadnia. Ezt azzal a bizottsági állásponttal magyarázza a törvényi indokolás, hogy alapvetően anyagi jogi szabályokon keresztül, hatósági jogkörben fogadható el az állam beavatkozása, és ettől eltérő, aranyrészvény típusú beavatkozás csak abban az esetben egyeztethető össze a közösségi joggal, ha az elérni kívánt cél az anyagi jogi szabályokkal semmiképpen nem biztosíthatóak, ugyanis az állam, mint a szavazatelsőbbeségi részvény jogosultja nem hatósági jogkörben jár el a döntései meghozatala során, nincs indokolási kötelezettsége sem, tehát a döntéssel szembeni jogorvoslat lehetősége kizárt. Ha felelevenítjük a Bizottság v. Belgium ügyben tett megállapításokat és összevetjük a törvényi indokolásban ismertetett bizottsági állásponttal, valamint a magyar szabályozással, akkor világossá válik, hogy azok a kritériumok (a korlátozásnak előzetesen ismertnek kell lennie, a döntéssel szembeni jogorvoslat lehetősége, a beavatkozás lehetősége kizárólag válsághelyzetben forogjon fenn, törvényi szabályozás és a lehető legkisebb mérlegelési lehetőség biztosítása az állam számára), amelyek alapján a magyar aranyrészvény szabályozása igazolható lenne, nem állnak fenn, ellentétben Belgium esetével.

4.3. Záró gondolatok az aranyrészvény kapcsán

⁴²⁸ A 2007. évi XXVI. törvényhez fűzött indokolás

Ahogy az az aranyrészvény fogalmi jegyeinek bemutatása körében is felvázolásra került, főként – de nem kizárólag – a privatizációhoz kapcsolódó jogtechnikai megoldást jelent az állami érdekek érvényesítésére, ami szoros összefüggést mutat a társasági joggal, ugyanis az annak sajátjaként számon tartott elsőbbségi részvény intézményét veszi alapul és ruházta fel speciális szabályokkal. Nochta Tibor az aranyrészvényt illetően akként foglal állást, hogy „a Gt. szerinti „aranyrészvény” a tartalmát tekintve nem azonos az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvény (privatizációs törvény) 7.§-a által szabályozott aranyrészvényel, mivel az többek között a közgyűlés határozatképességét érintő jogosítványt is ad a tulajdonosának, az államnak. A Privatizációs törvény szerinti aranyrészvényt ugyanis kizárólag az állam részére lehet kibocsátani, míg a Gt. szerinti aranyrészvény bármely részvényes részére kibocsátható.”⁴²⁹ A gazdasági társaságok nagy kézikönyve ezt az általános és speciális viszonyával magyarázza, ami szerint a Gt. generális jelleggel mondta ki az elsőbbségi részvény és így az aranyrészvény alkalmazásának lehetőségét, mely jogintézmény speciális szabályait a Privatizációs törvény rögzítette.⁴³⁰ Ez azt jelenti, hogy az aranyrészvény folytán az állam, mint közhatalmi funkciót gyakorló szervezet jelent meg gazdaságpolitikai céljainak és a közérdek érvényesítése érdekében a magánjogi jogviszonyokban. Erről az Alkotmánybíróság akként foglalt állást, hogy az a tulajdon egyenlőségének alapelvét sérti.⁴³¹

A privatizációt követően jelenleg az állam részvételével működő gazdasági társaságok a gazdasági profiljuk alapján három csoportba sorolhatók: a monopol tevékenységet végző, az állam szociális funkcióját betöltő gazdasági társaságokra, valamint azokra, amelyek a gazdasági élet szereplőiként jelennek meg.⁴³² Az állami monopoltevékenység végzésére kiírt koncessziós pályázat esetén a nyertes ajánlattevő gazdasági társaság alapítására köteles, amely állami monopoltevékenység végzése maga után vonj az állam tagsági jogviszonyát is a

⁴²⁹ Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011., 319.

⁴³⁰ Kisfaludi András – Pethőné Kovács Ágnes – Simon István: Az üzletrész, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, 2008, Budapest, 1213.

⁴³¹ Itt talán szerencsésebb lenne a diszkrimináció tilalmának (XV. cikk, 70/A.) tételére hivatkozni, ugyanis jogalany felett – jelen esetben gazdasági társaság felett – tulajdonjog nem állhat fenn, a tulajdonjog kategóriája legfeljebb a részvény, mint értékpapír relációjában lenne értelmezhető. Tehát a diszkrimináció tétele alapján a magánautonómia elve, a társult jogalanyok egyenlőségének elve azáltal szenved csorbát, hogy az állam, mint a köz érdekében eljáró és közhatalmat gyakorló szervezet ezen minőségére tekintettel élvezheti az aranyrészvény által nyújtott többletet. A kérdésben lásd még: Lehoczki Zóra Zsófia: Fogalmi tévedések vígjátéka – a tulajdonjog közvetett tárgyának szerepében: a jogi személy, Opuscula Civília, 2017/3.

⁴³² Papp Tekla – Auer Ádám: A corporate governance jelentősége a köztulajdonban lévő gazdasági társaságoknál, Jogtudományi Közlöny, 2017/5., 212-213.; hivatkozik rá: Lehoczki Zóra Zsófia: Az állami részvétellel működő gazdasági társaságok csoportosítási nehézségei, Miskolczi Bodnár Péter: XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, KRE-ÁJK, Budapest, 2018., 191., 32. lábjegyzet

társaságban és valamilyen különjog vagy elsőbbségi jog kikötésével vagy külön szerződés megkötésével közérdekből előfordulhat, hogy a társasági döntéshozatal az állam által befolyásolásra kerül.⁴³³ A harmadik csoport esetén az állam magánjogi jogalanyként, közfeladat ellátásnak kötelezettsége nélkül, piaci szereplőként jelenik meg a gazdasági társaság tagjaként. Ilyenkor elképzelhetőnek tartjuk, hogy az állam, mint a társaság tagja kötelmi vagy társasági jogi eszközök révén meghatározó befolyást tud gyakorolni a társaság működésére, azonban ha ezt szavazattöbbszöröző, vétójogot biztosító, vagy más elsőbbségi részvény útján teszi, nem vezet az aranyrészvény problematikájához, ugyanis nem közhatalmi funkciót betöltő jogalanyként jelenik meg az állam a társaságban. Tehát, ha nem is aranyrészvény formájában, az állam részvételével működő gazdasági társaságokban az állam továbbra is képes meghatározó befolyást gyakorolni a társaság működésére és annak döntéshozatalára, azonban kérdés, hogy ez mennyiben szolgálja az állam és mennyiben a társaság érdekét.

5. Összegző gondolatok a szindikátusi szerződésről és a befolyásszerzésről

A szindikátusi szerződés ezen típusa a társasági jogi kategóriába sorolható, bemutatását az tette szükségessé, hogy eddig nem született olyan átfogó munka, amely a befolyás megszerzésének szindikátusi jogi aspektusát tárgyalta volna, kivetítve ezt az állam részvételével működő gazdasági társaságokra és az aranyrészvényre. A szindikátusi szerződés befolyás megszerzése körében megkérdőjelezhetetlen relevanciával bír, ugyanis remek eszközzel szolgál a különböző mértékű befolyás kialakítására. Bár a szerződés titkossága és ezáltal a társaság belső működésének viszonylagos átláthatatlansága problémás lehet és a felelős társaságirányítási szabályok sérülését is eredményezheti, úgy gondolom, hogy a Ptk. bejelentésre vonatkozó szabályai garanciát jelentenek arra, hogy a köz érdeke ezáltal ne sérüljön, továbbá a társaság tagjainak magánautonómiáját – ami a belső társasági viszonyok rendezését illeti – tiszteletben tartja. A befolyástól eltérő befolyásolás esetén a szindikátusi megállapodások – amelyek a szavazat vásárlására vonatkoznak és akár szóban, akár írásban, akár ráutaló magatartással jönnek létre – jogszerűségi szempontból megkérdőjelezhetők, ahogyan arra a német jog a szavazatvásárlás intézményének büntetőjogi jogkövetkezményével

⁴³³ Papp Tekla – Balog Balázs: A koncessziós szerződése, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015., 277.: A koncessziós társaság alapítása esetén problematikus annak garantálása, hogy a koncessziós szerződés időtartama alatt a koncessziós tevékenységek végzésének elsődlegessége érvényesül. Ennek garantálására az állam olyan vétójogos részvényt tarthat fenn vagy szindikátusi szerződésben olyan szavazási mechanizmust építhetnek ki, amely révén ennek problematikája kiküszöbölhető.

reagál. Hazánkban ez a vesztegetés büntető törvényi tényállását merítheti ki, azonban a befolyásolás megvalósítása nem csak büntetőjogi kategóriát jelenthet, a kötelmi jogi semmisségi okok körében szabályozott jogellenes fenyegetéssel is megvalósulhat.

IV. Fejezet

Csendes társaság a szindikátusi szerződés tükrében

„A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény megalkotásával a magyar törvényhozás egy már régen esedékes adósságát törleszti, a csendes társaság törvényes szabályozása ennek kapcsán kereskedelmi jogunknak ugyancsak komoly és érezhető hiányát pótolja.”⁴³⁴

Az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével és a Harmadik Könyv diszpozitív szabályozása folytán, valamint a polgári jogi társaság üzletszerű közös gazdasági tevékenység végzésére történő alapítása lehetőségének elismerésével mind a Polgári Törvénykönyvhöz fűzött kommentárok, mind a szakirodalom olyan találgatásokba kezdett, ami annak a kérdésnek a megválaszolására irányult, miszerint a magyar magánjogban nagy múltra visszatekintő csendes társaság újjáéleszthető-e és a befektetések, a felhalmozott tőke minimális és elenyésző rizikóval történő befektetése, megtöbbszörözése érdekében alapítható-e csendes társaság úgy, hogy az a hatályos jog általi elismerésben részesüljön. A csendes társaság a befektetések igen gyakori és népszerű formája volt, valamint a jogintézmény hatályon kívül helyezését követően is igény mutatkozott e sajátos kötelmi együttműködés alternatívájára. A jogalkotó azonban egyértelműen elzárkózott alapításának lehetőségétől, és jobb híján a betéti társaság alternatíváját kínálta az érdekeltek részére. Ugyanígy a bírói gyakorlat sem engedett utat a felek azon kötelmi együttműködésének, amelyek titkolt vagy nyílt célja csendes társaság létesítése volt. Akik a polgári jogi társaságban, mint megoldásban látják a csendes társaság jövőjét, arra hivatkoznak, hogy a polgári jogi társaság üzletszerű közös gazdasági tevékenység végzése lehetőségének elismeréseként olyan jogi keretet kínál a kooperálni kívánó alanyok számára, amelyet a bírói gyakorlat is elismer. Meglátásunk szerint ez az elgondolás nem helytelen, de továbbra sem képes a csendes társaság valamennyi ismervének tömörítésére.

⁴³⁴ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 256.

A fejezet egy jelentős részében a csendes társaság bemutatására kerül sor, valamennyi ismérvre kiterjedően, majd más jogintézményektől történő elhatárolására teszünk kísérletet, mindezt jogtörténeti szempontból. A csendes társaság bemutatását követően állást kívánunk foglalni abban a kérdésben, hogy a diszpozitív szabályozás tükrében és tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában az egyes gazdasági társasági formák, különös tekintettel a betéti társaságra, miért nem alkalmasak a csendes társasági formáció által biztosított cél elérésére, valamint fel kívánjuk vázolni annak elméleti lehetőségét, hogy szindikátusi szerződés keretében miként kerülhet sor csendes társaság létesítésére.

1. A csendes társaság ismérvei, jellemzői

„A csendes társaságot annak ellenére, hogy jogtörténetileg régebbi, mint például a betéti társaság, sem a Kereskedelmi Törvény,⁴³⁵ sem más törvény nem szabályozta; ezzel szemben joggyakorlatunk recipiálta azt.”⁴³⁶ A csendes társaság intézményét Magyarországon a „szükség” hozta létre és a bírói gyakorlat munkálta ki ismérveit és jellegzetességeit, amely munka eredményeit felhasználva került sor az 1930. évi V. törvény⁴³⁷ megalkotására és a csendes társaság szabályozására. Az intézmény lényegét és indokoltságát gazdaságpolitikai szempontból abban látták, hogy a csendes társaság olyan együttműködési formát kínál a gazdasági élet szereplői számára, amely lehetővé teszi, hogy a tőkével rendelkező befektető háttérben, titokban maradjon, amit a társadalmi előítélet vagy az üzletpolitikai érdek is megkíván.⁴³⁸ „Mindig volt egyrészt oly tőkés, aki tőkéjét gyümölcsözően kívánta elhelyezni anélkül, hogy maga fáradozott volna, másrészt oly tőkeszegény kereskedő, aki arra törekedett, hogy terveit keresztülviteléhez szükséges üzemi tőkére tegyen szert.”⁴³⁹ További érvek a csendes társaság intézményének szabályozása mellett akként szóltak, hogy a nagy tőkehiánnyal küzdő ipar és kereskedelem jelentékeny összegű „lusta tőkétől” esett volna el akkor, ha a csendes társaság, mint „titkolt együttműködés” szabályozására nem került volna sor, valamint a Kereskedelmi Törvényben szabályozott társasági formák a tag személyének,

⁴³⁵ Apáthy István a csendes társaságra pusztán kölcsönként tekintett, így nem látta indokoltnak a Kereskedelmi Törvényben történő szabályozását. Apáthy István: Kereskedelmi Jog, Eggenberg-féle könyvkereskedés kiadása, Budapest, 1886., 145.

⁴³⁶ Glückstahl Andor és Huppert Leó: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és a csendes társaság, Budapest, Jogi Hírlap, 1930., 106.

⁴³⁷ 1930. évi V. törvény a korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról

⁴³⁸ Nagy Dezső: A csendes társaság létjogosultsága, Polgári Jog, 1928/9-10., 199. Erre tekintettel a szerző szerint a csendes társaság lényegét találóbban adná vissza a „titkos társaság” elnevezés.

⁴³⁹ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog, 1929/11., 252.; Szikora Veronika: A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendestársaság a német jogban, in.: Collectio iuridica Universitatis Debreceniensis. 5. kötet, Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézete, 2005/5., 224.

társaságban való közreműködése tényének titokban tartására nem voltak alkalmasak.⁴⁴⁰ A kifelé való teljes anonymitáson túl további előnye a társasági formának abban állt, hogy a felek megállapodása alapján a csendes társ csak a nyereségben részesedett, a veszteséget nem viselte és a befektetett tőkéje után állandó, fix jövedelem illette meg.⁴⁴¹

1.1. A vállalat tulajdonosa és a csendes társ közötti láthatatlan viszony

A csendes társaságot az 1930. évi V. törvény a *societas* egy alfajának tekinti,⁴⁴² a csendes társ és a vállalat tulajdonosa közötti belső, kötelmi jogviszony,⁴⁴³ belső társaság, ugyanis csak a tagok belső viszonya tekintetében áll fenn a társasági minőség;⁴⁴⁴ a csendes társaság nem jogalany, s mint ilyen, nem jogképes.⁴⁴⁵ A törvényi definíció értelmében a társaság ezen formája a csendes társ és a vállalat tulajdonosa közötti jogviszonyt tételez fel, amely jogviszony akkor keletkezik, ha a csendes társ anélkül, hogy kifelé tagul jelentkezne, másnak vállalatában vagyoni betétet úgy vesz részt, hogy azt a vállalat tulajdonosának rendelkezésére adni köteles.⁴⁴⁶ A csendes társ által teljesített vagyoni betétet a vállalkozás tulajdonosa „csak üzlete körében használhatja fel, és semmi esetre sem saját, privát céljaira, továbbá a vagyoni betét nem pusztán pénzszolgáltatás lehet, hanem egyéb vagyoni értékű jog⁴⁴⁷ és személyes szolgálat is, ha pénzben kifejezhető értéke van,⁴⁴⁸ de pusztán magatartásban vagy tevésben nem állhat.⁴⁴⁹ „Ha a csendes társaság lényegét abban látjuk, hogy itt jogosítva és kötelezve egyedül a vállalkozó lesz, akkor a csendes társ betétjét nem minősíthetjük sem a társaság vagyonának (amint a közkereseti és betéti társaságnál van), sem pedig „a társasági ügyvitel alapján közössé vált” vagyonnak (amint azt a Ptk. a magánjogi

⁴⁴⁰ Nagy Dezső: A csendes társaság létjogosultsága, *Polgári Jog*, 1928/9-10., 199.

⁴⁴¹ Szabó Miklós: Csendestársasági szerződések a gyakorlatban, *gazdasági Jog*, 1942/1., 38-39.

⁴⁴² Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, *Kereskedelmi Jog* 1929/11., 254.

⁴⁴³ Szikora Veronika: A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendestársaság a német jogban, in.: *Collectio iuridica Universitatis Debreceniensis*. 5. kötet, Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézete, 2005/5., 221.; Kovács István: Atipikus és "öszvér" társaságok a német társasági jogban, *Cég és Jog*, 2003/10., 24.; Péter Zsolt: A csendes társaságok és hatályos joguk, *Gazdaság és Jog*, 1995/4., 8.; Halla Aurél: A csendes társaságról, *Kereskedelmi Jog*, 1929/2., 70.

⁴⁴⁴ Szikora Veronika: A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendestársaság a német jogban, in.: *Collectio iuridica Universitatis Debreceniensis*. 5. kötet, Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézete, 2005/5., 221.; Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, Complex, Budapest, 2008., 42-43.; Kovács István: Atipikus és "öszvér" társaságok a német társasági jogban, *Cég és Jog*, 2003/10., 24.; Nagy Dezső: *A csendes társaság*, Minerva, Budapest, 1943., 10.;

⁴⁴⁵ Nagy Dezső: *A csendes társaság*, Minerva, Budapest, 1943., 10.

⁴⁴⁶ 1930. évi V. törvény 115.§ első bekezdés

⁴⁴⁷ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, *Kereskedelmi Jog* 1929/11., 253., Kuncz Ödön: *Csendes társaság*, *Kereskedelmi Jog*, 1917/9-10., 89.

⁴⁴⁸ Löw Tibor: *A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének magyarázata*, Tébe, Budapest, 1940., 155.

⁴⁴⁹ Glückstahl Andor és Huppert Leó: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és a csendes társaság, Budapest, *Jogi Hírlap*, 1930., 107.

társaságnál megállapítja). (...) a csendes társ betétje a vállalkozó vagyonába olvad be.”⁴⁵⁰ „Tehát lehetséges, hogy a tulajdon fenntartatik a csendes társ, vagy harmadik részére, de a kizárólagos, akadálytalan használat biztosított a vállalat tulajdonosának.”⁴⁵¹ A csendes társ harmadik személyekkel szemben jogokkal nem rendelkezik és kötelezettségek sem terhelik,⁴⁵² külső jogviszonyokban láthatatlan marad, a vállalat ügyletei egyedül a vállalat tulajdonosát jogosítják és kötelezik,⁴⁵³ továbbá a csendes társ láthatatlanságát erősítő szabály, hogy a vállalat tulajdonosa cégébe (cégnévébe) olyan toldatot, amely a társas viszonyra utal, nem vehet fel.⁴⁵⁴ Csendes társaság mindig csak két személy között létesül:⁴⁵⁵ ez a csendes társ (kereskedő, jogi személy, természetes személy, kereskedelmi társaság)⁴⁵⁶ és a vállalat tulajdonosa (kereskedelmi vállalkozás, magánjogi egyesület, természetes személy, egyéni cég, társas cég)⁴⁵⁷ közötti társasági szerződés megkötésével lehetséges, mely kontraktus alakszerűtlen:⁴⁵⁸ a csendes társaság konszenzuál kontraktus, melynek létrejöttéhez elegendő a felek közötti megállapodás,⁴⁵⁹ ami létrejöhet szóban, de akár írásban is vagy ráutaló magatartással, tehát „a törvényhozó a lehető legtágabb értelemben respektálja a felek szerződési szabadsághoz való jogát.”⁴⁶⁰ A diszpozitív szabályozás folytán a társasági szerződés lesz az, ami valamennyi kérdésre kiterjedően szabályozni fogja a felek közötti jogviszonyt. A társasági szerződés kötelező tartalmi elemeit a jogalkotó nem határozza meg, ám a jogszabálytól való eltérés lehetősége folytán a következő kérdésekre érdemes kitérni:

- a vagyoni hozzájárulás mértékét;

⁴⁵⁰ Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/11-12., 118.; Azonos állásponton: Fehérvári Jenő: A magyar kereskedelmi jog rendszere, Grill Kiadó, Budapest, 1944., 133.; Nagy Dezső: A csendes társaság, Minerva, Budapest, 1943., 10.; „A cég egyedül a komplementáré, aki kifelé szuverénül képviseli a céget, s a cég vagyona is tulajdonjogilag a komplementáré, mert a csendes társ betétje a komplementár cégének a vagyontömegébe száll át.” Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 254.; „beolvad a vállalat vagyonába” Huppert Leó: A csendes társaság jogi jellege és a csendes társ felelőssége, Kereskedelmi Jog, 1932/6., 106.

⁴⁵¹ Huppert Leó: A csendes társaság jogi jellege és a csendes társ felelőssége, Kereskedelmi Jog, 1932/6., 107.

⁴⁵² „A csendes társat a másik társnak harmadik személyekkel szemben fennálló kötelezettségeiért személyes felelősség nem terheli. E harmadik személyeknek a csendes tag ellen nincs közvetlen igényük a vagyoni betétnek a szolgáltatására sem.” Lőw Tibor: A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének magyarázata, Tébe, Budapest, 1940., 155.

⁴⁵³ 1930. évi V. tv. 115.§ második bekezdés

⁴⁵⁴ 1930. évi V. tv. 115.§ negyedik bekezdés

⁴⁵⁵ Halla Aurél: A csendes társaságról, Kereskedelmi Jog, 1929/2., 70.

⁴⁵⁶ Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 329.; Halla Aurél: A csendes társaságról, Kereskedelmi Jog, 1929/2., 69-70.; Lőw Tibor: A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének magyarázata, Tébe, Budapest, 1940., 154.

⁴⁵⁷ Huppert Leó: A csendes társaság jogi jellege és a csendes társ felelőssége, Kereskedelmi Jog, 1932/6., 107., Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 329.

⁴⁵⁸ 1930. évi V. tv. 115.§ harmadik bekezdés, Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.; Vörös Ernő: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és csendes társaságról, Magyar Jogi Szemle, 1931/1., 45.

⁴⁵⁹ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 253.

⁴⁶⁰ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.

- vagyoni értékű szolgáltatás esetén értékelésének módját;
- ezek rendelkezésre bocsátásának a módját és idejét;
- a csendes társ által teljesített vagyoni hozzájárulás kamatozik-e, amennyiben igen, ennek szabályait;⁴⁶¹
- tisztázandó, hogy a csendes társ a veszteségben részesedik-e és amennyiben igen, milyen mértékben;
- ugyanígy a nyereség vonatkozásában is;
- rögzíteni szükséges a fel nem használt nyereségjutalék sorsát;
- a mérleg felállításánál figyelembe veendő szabályokat;⁴⁶²
- a kontroll módját;⁴⁶³
- azon ügyletek köre, melyek során a vállalat tulajdonosa a csendes társ beleegyezésével járhat el;⁴⁶⁴
- a fenti beleegyezés hiányában történő eljárás jogkövetkezményei;⁴⁶⁵
- a csendestársi jogok netáni átruházásának feltételeit;⁴⁶⁶
- hogy a csendes társaság határozott időre létesül-e, ebben az esetben azt az időtartamot, aminek elteltével vagy azt a feltételt, amelynek bekövetkeztével a társaság megszűnik;
- határozatlan időre történő létesítés esetén a szerződés felmondásának szabályait;
- amennyiben a vállalat tulajdonosa meghal, a csendes társ az örökösökkel is folytatja-e tovább a társaságot, ennek feltételeit;
- a vállalat tulajdonosa cselekvőképességének elvesztése esetére követendő eljárást;
- az esetleges versenytilalomra vonatkozó kikötéseket.⁴⁶⁷

A csendes társaság létesítésére irányuló társasági szerződés megkötésével „a vállalkozó és a csendes társ között a belső viszony szempontjából társaság keletkezik, (...) a szerződő feleket áthatja az affectio societatis.”⁴⁶⁸ Csendes társaság nem csak kereskedelmi vállalatban, hanem

⁴⁶¹ Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 330.

⁴⁶² Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.

⁴⁶³ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.

⁴⁶⁴ Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 330.

⁴⁶⁵ Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 330.

⁴⁶⁶ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.

⁴⁶⁷ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11., 255.

⁴⁶⁸ Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10., 89., Affectio societatis: két vagy több személynek közös cél, kölcsönös együttműködéssel való elérésére irányuló akarata. Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10., 88.

bármely vállalatban, annak egészében vagy egy önálló ágában vagy az ügyletek bizonyos fajtájában való részvétellel valósulhat meg.⁴⁶⁹

1.2. A veszteség kizárásnak lehetősége a nyereségben való részesedés mellett

A csendes társ a nyereségben és a veszteségben olyan arányban részesedik, illetve köteles viselni, amilyen arányban vagyoni betéte a vállalat tulajdonosának a vállalatba fektetett vagyonához áll, azonban a felek megállapodásukban ettől eltérhetnek: úgy is megállapodhatnak, hogy a csendes társ egész vagyona erejéig részesedik a veszteségből,⁴⁷⁰ azonban a csendes társ a veszteség viselése alól teljesen fel is menthető,⁴⁷¹ vagy a veszteséget legfeljebb betéte erejéig köteles viselni. Ebben a kérdésben a felek megállapodása az irányadó elsődlegesen, amennyiben pedig a kérdés a csendes társaság létesítésére irányuló szerződésben nem került tisztázásra, a jogszabály rendelkezése lesz az irányadó. Kógens szabály, hogy a nyereségben való részesedésből a csendes társat kizárni nem lehet.⁴⁷² „Viszont, ha a tagok abban állapodtak meg, hogy a csendes társ a veszteségben nem részesedik, ez – habár erősen kölcsön-ízűvé teszi is a jogviszonyt – önmagában nem vetkőzteti ki a csendes társaságot társasági mivoltából.”⁴⁷³

1.3. A csendes társ „tagsági jogai”

A csendes társ követelheti, hogy a vállalat tulajdonosa a neki jutó nyereséget kiszolgáltassa, amire tekintettel a vállalat tulajdonosa köteles minden üzleti év végén a nyereséget és a veszteséget kiszámítani és az így kapott eredmény alapján a csendes társnak járó nyereségjuttalékot kifizetni.⁴⁷⁴ Amennyiben a csendes társ által teljesített vagyoni betét a vállalkozás veszteséges működése folytán csökkenne, a kiszolgáltattott nyereségjuttalékot a veszteség pótlására kell fordítani. Amennyiben a nyereség után járó jutalék már kifizetésre került és később a vállalkozás működése veszteséges lesz, azt a későbbi veszteség okán nem lehet a csendes társtól visszakövetelni és a vagyoni betét pótlására fordítani.⁴⁷⁵ A felek ezen szabályoktól megállapodásukban sem térhetnek el. Amennyiben a csendes társ a nyereségjuttalékot nem veszi fel, az így bennmaradt összeget nem lehet a vagyoni betét

⁴⁶⁹ Rittinger Imre: A csendes társaság, Gazdasági Jog, 1941/10., 593., Huppert Leó: A csendes társaság jogi jellege és a csendes társ felelőssége, Kereskedelmi Jog, 1932/6., 107.

⁴⁷⁰ Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10., 90.

⁴⁷¹ Vörös Ernő: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és csendes társaságról, Magyar Jogi Szemle, 1931/1., 45.

⁴⁷² 1930. évi V. törvény 116.§ első és második bekezdés, Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10., 89.

⁴⁷³ Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10., 89.

⁴⁷⁴ 1930. évi V. törvény 117.§ első bekezdés

⁴⁷⁵ 1930. évi V. törvény 117.§ második bekezdés

növelésére fordítani, azonban a felek ettől a szabálytól egyező akarattal eltérhetnek.⁴⁷⁶ A csendes társ a neki juttatott nyereségjutalék tekintetében helytállási kötelezettsége nincs, feltéve, ha annak felvételekor jóhiszemű volt.⁴⁷⁷

A csendes társ továbbá követelheti, hogy a vállalat tulajdonosa az éves mérleget vele közölje, ami során a csendes társ a mérleg helyességét megvizsgálhatja, ennek során szakértőt is igénybe vehet. A szerződésben az ellenőrzési jogok kiterjeszthetők, vagy korlátozhatóak.⁴⁷⁸ Amennyiben a vállalat tulajdonosa ezt megtagadja, erre vagy valamely más fontos okra hivatkozással a csendes társ kérelmére a közlést a bíróság is elrendelheti.⁴⁷⁹ A csendes társnak a társaság megszűnése esetére végkiegyenlítés jár.

1.4. A csendes társaság megszűnése

A csendes társaság feloszlik, ha a vállalat tulajdonosa meghal, azonban a felek megállapodhatnak arról, hogy a társas viszony a vállalat tulajdonosának örökösével folytatandó tovább.⁴⁸⁰ További megszűnési ok, ha a vállalat tulajdonosa elveszíti cselekvőképességét, avagy a vagyonára vagy a csendes társ vagyonára csődöt nyitnak.⁴⁸¹ Amennyiben a vállalat tulajdonosa csődbe jut, a csendes társ köteles a még nem teljesített vagyoni betétét átadni a vállalat tulajdonosának, de csak addig az összegig, amelyet a veszteségből rá jutó hányad kitesz.⁴⁸² Amennyiben a csendes társ vagyoni betétét teljesítette a vállalat tulajdonosának, de az csődbe jut, csődhitelezőként léphet fel vagyoni betétének kiszolgáltatása érdekében, feltéve ha annak összege meghaladja a veszteségből rá jutó hányad összegét.⁴⁸³ Amennyiben a csendes társ jut csődbe, a vállalat tulajdonosa a csendes társat a társaság megszűnése esetére járó végkiegyenlítését a csődtömegnek beszolgáltatni köteles.⁴⁸⁴ A hitelezői érdekek védelmét és a csalárd vagyonkimentést elkerülését szolgáló szabály szerint, amennyiben a csődnyitást megelőző egy évben a vállalat tulajdonosa a csendes társ vagyoni betététjét egészben vagy részben kiszolgáltatta vagy a csendes társ a veszteségek viselése alól részben vagy egészben felmentésre került, ezen jogügyletek bármelyikét a

⁴⁷⁶ 1930. évi V. törvény 117.§ harmadik bekezdés

⁴⁷⁷ Fehérváry Jenő: A magyar kereskedelmi jog rendszere, Grill Kiadó, Budapest, 1944., 134.; Lásd: 50. lábjegyzet

⁴⁷⁸ Löw Tibor: A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének magyarázata, Tébe, Budapest, 1940., 157.

⁴⁷⁹ 1930. évi V. törvény első és második bekezdés

⁴⁸⁰ 1930. évi V. törvény 119.§ 1. pont

⁴⁸¹ 1930. évi V. törvény 119.§ 2. és 3. pont

⁴⁸² 1930. évi V. törvény 121.§ második bekezdés, Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19., 330.; Fehérváry Jenő: A magyar kereskedelmi jog rendszere, Grill Kiadó, Budapest, 1944., 134.

⁴⁸³ 1930. évi V. törvény 121.§ első bekezdés

⁴⁸⁴ 1930. évi V. törvény 121.§ harmadik bekezdés

csódtömeggondnok megtámadhatja, feltéve hogy a csődnyitásra vezető körülmények ekkor már fennállottak.⁴⁸⁵

További megszűnési ok, ha a szerződésben kikötött határozott idő eltelt, a határozatlan időre kötött szerződés esetén az üzleti év vége előtt fél évvel valamely fél a társas viszonyt felmondja, vagy ha a felek a feloszlásban kölcsönösen megállapodnak.⁴⁸⁶ Amennyiben valamely megszűnési ok bekövetkezik, a csendes társ felszámolást vagy végelszámolást nem követelhet, azonban végkiegyenlítésre jogosulttá válik, amit a Kereskedelmi törvény⁴⁸⁷ 105.§ és 106.§ rendelkezéseinek megfelelően kell részére kiadni.⁴⁸⁸ Amennyiben harmadik személynek a vállalattal szemben követelése áll fenn és:

- ez a követelés a társas viszony megszűnésekor kielégítetlen marad, a csendes társ a hitelező felé helytállni tartozik a neki juttatott végkiegyenlítés erejéig az alaptalan gazdagodás visszatérítésének szabályai szerint, feltéve, hogy a jogviszony megszűnése esetére neki juttatott vagyonhányad felvételekor rosszhiszemű volt.⁴⁸⁹
- a csendes társ végkiegyenlítése esedékesség vált, azonban a vállalat vagyona nem elegendő ahhoz, hogy a hitelezői követelés és a csendes társ is kielégítésre kerüljön, ebben az esetben a hitelező elsőbbséget élvez, elsőrendű hitelezőnek minősül, míg a csendes társ másodrendű hitelező, az ő követelése másodlagosan kerül kielégítésre.⁴⁹⁰

2. A csendes társaság elhatárolása más jogintézményektől

A csendes társaság igen sajátos jogintézmény, ugyanis a csendes társ vagyoni betétjének szolgáltatása a kölcsön jogintézményével teszi összetéveszthetővé; a veszteségek viselése vagy annak kizárása, a nyereségben való részesedés, a közös gazdasági célok elérése, egy tag korlátozott és egy tag korlátlan felelőssége a társasággal teszi azonosíthatóvá vagy épp ellenkezőleg, a társasági minőséget zárja ki. A következőkben egy rövid áttekintést adunk arra vonatkozóan, hogy a csendes társaság miért állja meg a helyét önálló jogintézményként és nem tekinthető sem társaságnak, sem kölcsönnek, sem azok elegyének, hanem egy sui generis együttműködési típusnak. E körben az egyes jogintézmények összehasonlítása kapcsán pusztán az egyes fogalmi meghatározásokból indulunk ki.

⁴⁸⁵ 1930. évi V. törvény 122.§ első és második bekezdés

⁴⁸⁶ 1930. évi V. törvény 119.§ 4., 5., 6. pontok

⁴⁸⁷ 1875. évi XXXVII. törvénycikk (a továbbiakban: Kt.)

⁴⁸⁸ 1930. évi V. törvény 120.§ első bekezdés, Vörös Ernő: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és csendes társaságról, Magyar Jogi Szemle, 1931/1., 45.; Halla Aurél: A csendes társaságról, Kereskedelmi Jog, 1929/2., 69.

⁴⁸⁹ 1930. évi V. törvény 120.§ második bekezdés

⁴⁹⁰ Fehérváry Jenő: A magyar kereskedelmi jog rendszere, Grill Kiadó, Budapest, 1944., 134-135.

2.1. A csendes társaság elhatárolása a kereskedelmi társaságoktól

A csendes társasági törvény hatályba lépésekor a Kereskedelmi Törvény négy kereskedelmi társasági formát ismert és szabályozott: a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a részvénytársaságot és a szövetkezetet. A korlátolt felelősségű és csendes társaságról szóló törvénnyel a kereskedelmi társaságok köre ötre bővült a korlátolt felelősségű társaság szabályainak megalkotásával. Ezen kereskedelmi társaságok közül a csendes társaság a legnagyobb hasonlóságot a betéti társasággal mutatja. A Kt. értelmében betéti társaság akkor keletkezik, ha egy vagy több tag csak kikötött vagyonbetételével felelős (kültag), és egy vagy több tagot korlátlan és egyetemleges felelősség terhel (beltag), valamint ha a társak a kereskedelmi üzletet közös cég alatt folytatják.⁴⁹¹ Betéti társaság létesítéséhez társasági szerződés szükségeltetik, azonban annak alakszerűségi érvényességi kelleke nincs,⁴⁹² továbbá a társaság székhelye szerint illetékes törvényszéken a cégnyilvántartásba vétel céljából a betéti társaságot be kell jelenteni a kereskedelmi ügylet megkezdésekor.⁴⁹³ A fentiek alapján látható, hogy a csendes társaság miért nem betéti társaság:

- a betéti társaság kereskedelmi társaság, míg a csendes társaság kötelmi jogviszony;
- vagyon: a betéti társaság esetében van közös vagyon, míg a csendes társaság esetében nincs, ugyanis a csendes társ vagyoni betéte révén nem válik taggá, az a vállalat tulajdonosának magánvagyonát gyarapítja;
- tagok: a csendes társaság legfeljebb két tag között jöhet létre, míg betéti társaság esetén legalább egy kültagnak és egy beltagnak kell lennie, egyebekben a tagok létszámára megkötés nincs;
- a kültag csak kikötött vagyonbetételével felelős: ez alapesetben a csendes társaság esetében is igaz, hiszen a csendes társ – mint a kültag – csak az általa teljesített vagyonbetéte erejéig tartozik helytállni, azonban a diszpozitív szabályozás folytán a felek a csendes társaság létesítésére irányuló társasági szerződésükben ettől eltérően is rendelkezhetnek és a csendes társ a veszteség viselése alól teljesen fel is menthető;
- a *societas leonina* tilalma: amennyiben a vállalat tulajdonosa a csendes társat a veszteség viselése alól felmenti, úgy a társaságokra jellemző közös kockázatviselés, mint fogalmi elem hiányozni fog;

⁴⁹¹ Kt. 125.§ első bekezdés

⁴⁹² Kt. 125.§ harmadik bekezdés

⁴⁹³ Kt. 126.§ első bekezdés

- közös cég: csendes társaság esetén a csendes társ külső jogviszonyokban, harmadik személyekkel szemben nem jelentkezik, erre tekintettel még a cégnévben sem kerül feltüntetésre és a csendes társaságot cégjegyzékbe nyilvántartásba vétel végett bejelenteni nem kell, hiszen az egy titkos, belső viszony a vállalat tulajdonosa és annak társa között.
- társasági szerződés: mind a betétit társaság, mind a csendes társaság esetében akár szóban, akár írásban is megállapodhatnak a létesítésről és mindkét jogintézmény vonatkozásában a diszpozitív szabályozás érvényesül, azonban a betétit társaság esetében az eltérésnek a típuskényszer szab határt.

2.2. A csendes társaság elhatárolása a magánjogi társaságtól

Magánjogi társaság létesítése esetén társasági szerződéssel a szerződő felek – a társaság tagjai – egymás irányában arra kötelezik magukat, hogy a meghatározott közös cél megvalósításában szerződésszerűen, különösen a kikötött hozzájárulás szolgáltatásával közreműködnek. A hozzájárulás nemcsak vagyontárgyak átruházásában (betétben), hanem egyéb szolgáltatásokban, különösen szolgálatokban is állhat.⁴⁹⁴

- magánjogi társaság csak magáncélra létesülhet, ellentétben a csendes társasággal, ami kereskedelmi ügylet lebonyolítását is célozhatja;
- a magánjogi társaság pusztán kötelmi kapcsolatot jelent a tagok között, ahogyan a csendes társaság is, azonban a magánjogi társaság esetében az a vagyon, amit a tagok a közös cél megvalósítására rendelkezésre bocsátanak, a tagok vagyona marad, közös tulajdont alkot és azt nemcsak a társasági hitelezők, hanem a tagok magánhitelezője is felhasználhatja követelése kielégítésére;⁴⁹⁵
- csendes társaság csak két taggal létesíthető, ellenben a magánjogi társasággal, ahol a jogalkotó a taglétszám kapcsán megkötéssel nem él;
- csendes társaság esetében közös vagyonról nem beszélhetünk, mert az a rendelkezésre bocsátással beolvad, magánjogi társaságnál van, ami a tagok közös tulajdonába megy át;

⁴⁹⁴ Magyarország Magánjogi Törvénykönyve 1660.§

⁴⁹⁵ Kuncz Ödön: Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból, in: Szladits Károly (szerk): A magyar magánjog, IV. kötet: Kötelmi jog különös rész, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 715.

- a magánjogi társaság tagjai kifelé, külső jogviszonyokban megőrzik önállóságukat, ellenben a csendes társ kifelé, harmadik személyek felé meg sem jelenik, csak belső társaság.

2.3. A csendes társaság elhatárolása az alkalmi egyesülettől

A Kt. által szabályozott alkalmi egyesülés közös haszon vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezik és a törvény értelmében nem minősül kereskedelmi társaságnak.⁴⁹⁶ Ugyanis az alkalmi egyesülés csak egy vagy több, kisebb számú ügylet⁴⁹⁷ tekintetében keletkezik,⁴⁹⁸ rövidebb időre szervezett kooperáció,⁴⁹⁹ jövőben kötendő ügyletek tekintetében vagy akár feltételesen is keletkezhetnek.⁵⁰⁰ Sem székhelye, cégneve, saját vagyona nincs, állandó viszonyt (szervezet) nem létesítenek,⁵⁰¹ alapítására nézve speciális bejelentési kötelezettség nincs és írásbeli szerződés sem szükséges. Egymás közötti jogviszonyaikban az a szerződés az irányadó, amely az alkalmi egyesülést létrehozta,⁵⁰² a tagi felelősség egyetemleges, harmadik személyek irányában, mint társaság nem szerepelnek.⁵⁰³ A csendes társaság vonatkozásában ez azt jelenti, hogy:

- az alkalmi egyesülést általában egy ügylet lebonyolítására hozzák létre, „az alkalmi egyesülés egyes ügyletekre szól, a csendes társaság pedig az egész üzletre;”⁵⁰⁴
- az alkalmi egyesülésben a nyereségben és a veszteségben is osztoznak, ellenben a csendes társasággal;

⁴⁹⁶ Kt. 62.§

⁴⁹⁷ Az ügylet tárgya lehet például az, ha „többen összebeszélnek, hogy felhasználva az alacsony gabonaárakat, valakitől nagyobb mennyiségű gabonát vásároljanak, hogy azt később nyereséggel eladják.” Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1904., 228.

⁴⁹⁸ Schnierer Gyula: A kereskedelmi törvény magyarázata, Franklin társulat, Budapest, 1876., 6.; A tisztán közös gazdálkodás céljából alakult egyesület nem tekinthető a kereskedelmi törvény tekintete alá eső alkalmi egyesülésnek. (C. 421/1900.)

⁴⁹⁹ „Céljük a szándékolt vállalatot megalapítani illetve a kérdéses papírok kibocsátását biztosítani olyképen, hogy a syndikátus a kibocsátott értékpapírokat vagy azoknak egy részét meghatározott árfolyam mellett átveszi s azokat nagyobb árfolyam mellett eladni törekszik.” Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra, Az Atheneum R. Társulat kiadása, Budapest, 1884., 156-157.

⁵⁰⁰ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150

⁵⁰¹ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150.

⁵⁰² Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 151.

⁵⁰³ Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886., 150.; Alkalmi egyesülés létrejöttéhez elegendő, ha az egyesülés tárgya kellő határozottsággal eleve meg van határozva. (C. 2618/1922.)

⁵⁰⁴ Zsembery István: Csendes társaság vagy alkalmi egyesülés!, Gazdasági Jog, 1942/6., 352.

- az alkalmi egyesülés céljára átadott vagyon továbbra is a tag tulajdona marad, ami a csendes társaságnál nem igaz;
- az alkalmi egyesülés tagjai harmadik személyek felé egyetemlegesen tartoznak helytállni, ez a kitétel azonban a csendes társaság esetében nem értelmezhető;
- ha az alkalmi egyesülésből csak egyik fél jelenik meg az ügyletek kötése során, attól a formáció még nem lesz csendes társaság.⁵⁰⁵

2.4. A csendes társaság elhatárolása a kölcsöntől

A kölcsön lényege, hogy a kölcsönadó pénzt vagy más helyettesíthető dolgot ad át a kölcsönvevőnek, aki azt a másik félnek visszaszolgáltatni köteles.⁵⁰⁶ Azonban a kölcsönügylet esetén a felek gazdasági érdeke nem olvad össze⁵⁰⁷ és a kölcsönjogviszonyt nem jellemzi az *affectio societatis*.⁵⁰⁸ A csendes társ a teljesíteni vállalt vagyoni betétjét akkor is szolgáltatni köteles, ha a vállalat tulajdonosa csődbe jutott.⁵⁰⁹ Csendes társaság esetén a vagyonbetét felhasználása célhoz kötött, a kölcsönnél ez nem szükségszerű, tovább a kölcsön összege után nyereség nem feltétlenül jár, csak a pénz használatának ellenértékeként kamat, azonban a csendes társaság kógens szabályai közé tartozik az, hogy a csendes társ a nyereségre jogosult.⁵¹⁰ A kölcsön esetében a kölcsönadó a felhasználás tekintetében ellenőrzési joggal főszabály szerint nem rendelkezik.⁵¹¹ Amennyiben a felek a csendes társasági szerződésben akként állapodnak meg, hogy a csendes társ a veszteséget nem viseli, az az ügyletet kölcsön ízűvé teszi, de nem vetközteti ki csendes társasági mivoltából.⁵¹²

Összegzésként elmondható, hogy a csendes társaság a kereskedelmi és a magánjogi társaság, az alkalmi egyesülés és a kölcsön jegyei közül néhányat magán visel, mégsem feleltethető meg egyiknek sem. Vagyis a csendes társ és a vállalat tulajdonosa közötti jogviszony nem kereskedelmi társaság, nem magánjogi társaság, nem alkalmi egyesülés és nem kölcsön, hanem csendes társaság.

3. Létesíthető csendes társaság hatályos jogunkban?

⁵⁰⁵ Zsembery István: Csendes társaság vagy alkalmi egyesülés!, *Gazdasági Jog*, 1942/6., 351.

⁵⁰⁶ Magyarország Magánjogi Törvénykönyve 1314.§

⁵⁰⁷ Rittinger Imre: A csendes társaság, *Gazdasági Jog*, 1941/10., 589.

⁵⁰⁸ Kuncz Ödön: Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból, in: Szladits Károly (szerk): *A magyar magánjog*, IV. kötet: Kötelmi jog különös rész, Grill Kiadó, Budapest, 1942, 715.

⁵⁰⁹ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, *Kereskedelmi Jog* 1929/11., 253.

⁵¹⁰ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, *Kereskedelmi Jog* 1929/11., 253.

⁵¹¹ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, *Kereskedelmi Jog* 1929/11., 253.

⁵¹² Kuncz Ödön: Csendes társaság, *Kereskedelmi Jog*, 1917/9-10., 89.

A csendes társaságot szabályozó 1930. évi V. törvény csendes társaságra vonatkozó rendelkezéseit az 1960. évi 11. törvényerejű rendelet helyezte hatályon kívül, így az 1959. évi IV. törvény (Polgári Törvénykönyv) hatálybalépésével 1960. május 1. napjától csendes társaság nem alapítható. Bár kifejezett tiltó rendelkezést egyetlen jogszabály sem tartalmaz, a rendszerváltozásig uralkodó jogi és ideológia környezet nem volt alkalmas arra, hogy az alapítás vagy annak igénye kifejezésre kerüljön. A szociális piacgazdaságra történő áttérés, a magántulajdon elismerése, a vállalkozás és szerződés szabadságának kiteljesedése magával vonta annak igényét, hogy a tőkével rendelkező gazdasági szereplők az akkor hatályos Gt. és Ptk. által szabályozott társaságokon kívül csendes társaságként kooperálhassanak és ez a tendencia ma is töretlenül uralkodik. Ugyanis a tőkés az általa rendelkezésre bocsátott összeg, a befektetés minél kisebb kockázatát kívánja, sőt mi több, a tőkéje védelméen túl személyét sem szeretné felfedni. Ennek az igénynek sem a kölcsönjogviszony nem felel meg, hiszen akkor a társaság működésébe, a tőkeösszeg felhasználására sem rálátása, sem beleszólása nincs; sem pedig a gazdasági társaságban történő tagsági jogviszony létesítése, hiszen a cégjegyzékbe történő bejegyzéssel a befektető személye nyilvánossá válik. „Úgy tűnik, hogy a csendes társaság iránti igény még ma sem szűnt meg, bár a törvényalkotó tudatosan akként foglalt állást, hogy nem kívánja támogatni azt a törekvést, hogy valaki teljesen rejtve, még a társasági viszony létét is leplezve lehessen társaság (még ha csupán belső társaság) tagja.”⁵¹³ Álláspontunk szerint ezen jogalkotói szándék mögött vélhetően a forgalom biztonsága és a hitelezői érdekek védelme húzódik meg, hiszen a csendes társi jogviszony révén egy – a hitelező számára ismeretlen és láthatatlan – olyan jogviszony alakítja és befolyásolja a gazdasági társaság pénzügyi helyzetét, aminek ismerete a hitelezőtől kellő körültekintés mellett sem várható el. „Ha tehát valaki közös, üzletszerű gazdasági tevékenységre kíván tőkét befektetni, azt gazdasági társasági forma választásával teheti meg. Tekintettel arra, hogy a Gt. (jelenleg a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről) ma már egyik társasági formánál sem írja elő kötelezően a tagok személyes közreműködésének kötelezettségét, ezért bármelyik társasági forma alkalmas lehet arra, hogy a tag kizárólag tőkével vegyen részt a társaságban is.”⁵¹⁴ Azonban ez a megoldás a csendes társaságtól különbözik annyiban, hogy a

⁵¹³ Kisfaludi András: Típuskényvszer és a csendestársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008., 43.

⁵¹⁴ Kisfaludi András: Típuskényvszer és a csendestársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008., 43.; A szakirodalom kifejezetten a betéti társaság, mint gazdasági társasági formát tekinti a csendes társaság alternatívájának, ugyanis a betéti társaság esetén a kültag csak a tőkét biztosítja, ezáltal a funkciója abban áll, hogy a társaság tőkehatékonyágát biztosítsa. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a betéti társaság az 1930. évi V törvénycikk által szabályozott csendes társasággal azonos lenne. A betéti társasági forma előnyét – kiküszöbölve ezáltal a csendes társaság hiányát – abban látják, hogy betétit társaság minimális jegyzett tőke nélkül alapítható, hiszen a betéti társaságon kívül

befektető csendes társ személye nem marad titokban, a veszteséget viselnie kell és esetlegesen a hitelezők felé is közvetlenül helyt kell állnia, valamint a felek közötti jogviszony nem marad meg a pusztán kötelmi jogi kategóriában. „A gyakorlatban azonban létrejöhetnek olyan megállapodások, amelyek lényegüket tekintve csendestársasági viszonyt céloznak meg.”⁵¹⁵ A bírói gyakorlat alapján ezek a megállapodások a kölcsönszerződés⁵¹⁶ vagy a polgári jogi társaság (a továbbiakban: pjt.) létesítésére irányuló társasági szerződés lehetnek,⁵¹⁷ ugyanis ezek azok a hatályos jogunk által kodifikált szerződéstípusok, amelyek a legközelebb állnak a csendes társaság intézményéhez.

Álláspontunk szerint a csendes társaság kodifikálására, annak hiányában a bírói gyakorlat általi elismerésére vonatkozóan igény mutatkozik. A kodifikálás tekintetében említésre érdemes, hogy a csendes társaság, mint a kölcsönszerződés és a polgári jogi társasági szerződés jegyeit egyidejűleg magánhordozó intézmény megnyugtatóan egyik – a Ptk-ban nevesített – szerződéstípus körében sem nyerhet elhelyezést. A bírói gyakorlatot érintően kijelenthetjük, hogy az elzárkózik a csendes társaság intézménye alkalmazásának lehetőségétől, holott nincs olyan jogszabály, amely tételesen kimondaná, hogy csendes társaság alapítása tilalmazott. Ez a Polgári Törvénykönyvben szabályozott típuskényszer,⁵¹⁸ numerus clausus szabályából fakad: a Ptk. 3:4.§-a a jogi személyek létesítése körében a szerződési szabadság korlátjaként típuskényszert ír elő és azt mondja ki, hogy a Ptk-ban szabályozott jogi személy típusok egyes elemei nem vegyíthetők úgy, hogy az az adott jogi személy típus eredeti rendeltetésével ellentétben álljon és így nem hozhatnak létre olyan jogi személyt, amely egyik típusba sem sorolható.⁵¹⁹ Ez pedig kizárja annak lehetőségét, hogy a csendes társaságra speciális betéti társaságként tekintsünk, hiszen „a típuskényszer jegyében a bíróságok a típusba nem sorolható társaságokat egyszerű szerződéses viszonyként sem voltak

ismeretes további társasági formák, mint a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság minimális tőkeigénye igen magas a betéti társasághoz képest. (Wellmann György (Sárközy Tamás szerk.): A társasági és a cégtörvény kommentárja I., HVGORac, Budapest, 2004., 467.; Kisfaludi András: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008., 786-787.)

⁵¹⁵ Kisfaludi András: Típuskényszer és a csendestársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008., 43.

⁵¹⁶ EBH2011.2323., Legfelsőbb Bíróság Gfv.30.386/2010/9., GYÍT Gf.20.469/2009/5., BH1999.16., BDT2010.2359.

⁵¹⁷ Csongrás Megyei Bíróság P.22.367/2007/29., Gyöngyösi Városi Bíróság P.20.563/2011/25., EBH2011.2323., Legfelsőbb Bíróság Gfv.30.386/2010/9., GYÍT Gf.20.469/2009/5., BH1999.16., BDT2010.2359.

⁵¹⁸ „Semmis társasági szerződésnek minősül a csendestársi jogviszony létesítésére irányuló megállapodás.” Ujváriné Dr. Antal Edit (Miskolczi Bodnár Péter szerk.): A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata, KJK Kerszöv, Budapest, 2002, 349.

⁵¹⁹ Kisfaludi András (Vékás Lajos, Gárdos Péter szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 211.

hajlandók tudomásul venni.”⁵²⁰ Feloldva a kodifikáltság hiányát és a bírói gyakorlat elutasító álláspontját – a csendes társaság létesítésének megoldása a szindikátusi szerződés alkalmazásában keresendő. A szindikátusi szerződés egy kooperációs kontraktus, amely a gazdasági társaság tagjai közötti együttműködést hivatott szolgálni a gazdasági társaság létesítéséhez vagy annak egzisztálásához kapcsolódóan. Ebben az esetben egy olyan, a szerződési szabadság intézményéből táplálkozó atipikus kötelmi együttműködésről, polgári jogi kooperációs szerződésről van szó, amely rendkívül szorosan kapcsolódik a társasági joghoz. Jogi szabályozottságának hiánya okán tetszőleges tartalommal kitölthető szerződés, ami lehetőséget teremt arra, hogy a kölcsön- és a polgári jogi társasági szerződés elemeit is magában hordozó vegyes szerződésként csendes társasági kooperáció létesítésére teremtsen alapot. Úgy gondoljuk, hogy szindikátusi szerződéskénti együttműködés felől azért szerencsésebb megközelíteni a csendes társaság intézményét, mert a szerződés értelmezése során a szindikátusi szerződés azon jellemzőjéből kell kiindulni, amely szerint a felek között egy közös cél érdekében történő együttműködés valósul meg, amely egy – a Ptk-ban nevesített – szerződésnek sem feleltethető meg, erre tekintettel a felek szerződését önmagában, az abban megfogalmazott céloknak és eredeti szándékának a szem előtt tartásával kell értékelnie. Itt szeretnénk tiszteletteljesen megjegyezni, hogy igen aggályos hozzáállásnak tekinthető a bírói gyakorlat részéről az, hogy hosszú évtizedek óta hatályban nem lévő jogintézmény alapján ítéli meg a peres felek együttműködését szabályozó szerződést. Ugyanis a felek csendes társaság létesítésére irányuló szindikátusi kooperációjukban nem egy jogszabályba ütköző magatartást kívánnak megvalósítani, hanem az igényeiknek megfelelő, nevesített szerződések elemeit vegyítve kívánják céljukat elérni, hiszen a szerződési szabadság adta lehetőségekkel élve a szerződő partnerek eltérhetnek az egyes típusoktól, vegyíthetik azokat.⁵²¹ E tekintetben nem hagyhatjuk figyelmen kívül Vékás Lajos azon megállapítását, amely szerint „a jogi szabályozásnak (a szerző megjegyzése: és így a bírói gyakorlatnak) nem szabad az elismert kötelmi jogi szerződésfajták numerus claususával megmerevítene a vagyoni forgalmat,”⁵²² hanem „túl kell lépni a korszerűtlen sematizmuson, a vagyoni forgalmat és a helyes jogalkalmazást egyaránt bénító merevségeken (...).”⁵²³ A vegyes szerződések lényegét Villányi László abban látja, hogy azok tartalma az intézményes szerződési típusokban szereplő jellegzetes szolgáltatások közül többnek az összekapcsolódása

⁵²⁰ Papp Tekla (Osztovits András szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I. kötet, Opten, Budapest, 2014. 366., Kisfaludi András (Vékás Lajos, Gárdos Péter szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 211.

⁵²¹ Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 74.

⁵²² Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 73.

⁵²³ Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 103.

a hagyományos formáktól eltérő módon,⁵²⁴ és ezek a szerződések a hagyományosan kialakult típusok egyikébe sem illenek bele teljesen, viszont nem is azoktól merőben különböző tartalmúak, hanem a hagyományos szerződési fajták ismertetőjeleit új kapcsolatokban tüntetik fel,⁵²⁵ a nevesített szerződésekre pedig a lehetséges ügyletek példáiként tekint.⁵²⁶ Eörsi Gyula a vegyes szerződéseket érintően azt emeli ki, hogy az egyes szerződésfajtáknak nincs zárt száma és nem létezik olyan kötelező szabály, amely előírná, hogy egy szerződésnek egy adott szerződésfajtába kellene beletartoznia, hiszen a kötelmi jogban nincs típuskényszer; erre tekintettel nincs akadálya annak, hogy egyik kiépített szerződésfajta körébe sem illő szerződés megkötésére kerüljön sor (ezt tekinti az atipikus szerződések kategóriájának), valamint annak sem, hogy több szerződésfajta vonásait is magán hordozó, azaz vegyes szerződést kössenek a felek.⁵²⁷ Vékás Lajos rögzíti, hogy a szerződő felek szerződéskötéseik során eltérhetnek az egyes típusoktól, valamint azokat vegyíthetik is, ez utóbbi esetben a különböző szerződéstípusok elemeinek vegyüléséből keletkező szerződések vegyes szerződések, amelyeket a törvény nem szabályoz, de összetevő elemeik vagy legalábbis azok egy része törvényi szabályozásra került.⁵²⁸ Papp Tekla a vegyes szerződéseket (*contractus mixtus*) akként írja körül, hogy azok típusokból álló, többtípusú szerződések, amelyek több nevesített szerződés szolgáltatását többféleképpen foglalják magukba. E körben megkülönbözteti a típusegyesítő szerződéseket, amelyek esetében nem állapítható meg, hogy mely rendelkezés mely szerződésből eredeztethető; a típuskombinációs szerződéseket, ahol - a típusegyesítő szerződésekkel ellentétben - a szerződések ismerve szétválaszthatóan és azonosíthatóan keverednek a szerződésben; valamint a teljesen sajátos szolgáltatásra irányuló szerződéseket, amelyek a sajátos szolgáltatáson túl nem térnek el a Ptk-ban nevesített szerződésektől.⁵²⁹ A csendes társaság létesítésére irányuló szindikátusi szerződés a Papp Tekla által követett vegyes szerződési rendszerben a típuskombinációs szerződések csoportjába sorolható, ugyanis pontosan megállapítható, hogy a szindikátusi szerződés mely elemei utalnak a kölcsönszerződésre és mely elemei a polgári jogi társaságra. Bár a szindikátusi szerződés alapvetően az atipikus szerződések csoportjába sorolható, az atipikus szerződések valamennyi

⁵²⁴ Vilányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 2.

⁵²⁵ Vilányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 2.

⁵²⁶ Vilányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 9. (21. lábjegyzet)

⁵²⁷ Eörsi Gyula: Kötelmi jog. Különös rész. (Egyes szerződések), Világhy Miklós (szerk.): Magyar polgári jog II., Tankönyvkiadó, Budapest, 1965., 8.

⁵²⁸ Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 74., 89., 90.

⁵²⁹ Papp Tekla: Az atipikus szerződések áttekintése, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 39.

fogalmi ismérvek megfelel (idegen eredetű elnevezés, a Ptk. által nem nevesített, a szerződési szabadság és a típuszabadság elve érvényesül esetükben, a külföldi gyakorlat hatása, nincs alakszerűségi követelmény, tartós jogviszonyt szabályoz), azonban nem tartjuk kizártnak, hogy a szerződési szabadság folytán kialakult tartalom eltérítse a szerződési rendszerben tett besorolást és egy atipikus szerződés vegyes szerződésnek legyen értékelhető.

V. Fejezet

A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés

Felgyorsult világunkban az innováció a gazdasági fejlődés, a munkahelyteremtés és növekedés eszköze, ezért az innovatív ötletek kiaknázáshoz egy-egy nemzet gazdaságának elemi érdeke fűződik. Gyakori eset, hogy a gazdaság olyan szereplőkkel rendelkezik, akik valamilyen új eljárás, technológia, ötlet, stb. birtokába kerülnek, ám azok hasznosítása, gyártása, piacra dobása, értékesítése kapcsán vagy szakismeret vagy tőke vagy mindkettő hiányában szenvednek. Ehhez szükségeltetik a gazdaság azon szereplői, akik felhalmozott és mozgósítható tőkével, valamint szakértelemmel rendelkeznek. Ezen gazdasági szereplők rövid távú, de annál prosperálóbb kooperációja a kockázati tőkebefektetés. A fejezet célja, hogy bemutassa a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó kooperációt szabályozó kontraktust és azt, hogy a szindikátusi szerződés, mint az együttműködést realizáló szerződések egyike, milyen relevanciával bír a kockázati tőkebefektetések során. Ennek érdekében részben a közgazdaságtani és a jogi szakirodalom, valamint a jogszabályok alapján bemutatásra kerül, mi értendő kockázati tőkebefektetés alatt, majd a magyar bírói gyakorlat elemzésével kerül feltérképezésre, hogy a szindikátusi szerződés milyen szerepet tölt be a kockázati tőkebefektetések és más nyereségszerzésre irányuló kooperációk kapcsán.

1. A kockázati tőkebefektetés

A kockázati tőkebefektetés fogalmára nézve jogszabályi meghatározás nem ismeretes, erre tekintettel a közgazdasági és a jogi szakirodalom felhasználásával tudjuk a kockázati tőkebefektetés ismérveit körülírni a kockázati tőkebefektetési jogviszony alanyainak és céljának figyelembe vételével. A kockázati tőkebefektetés körében alkalmazott szerződésről és szerződéses kapcsolatról külön pontban teszünk említést.

1.1. A kockázati tőkebefektetés szükségessége

A kockázati tőkebefektetés különböző életszakaszban lévő vállalkozásokhoz kapcsolódhat: vagy az alapítás fázisában, a létesítéshez szükségeltetik a tőke, vagy az alapítást követően a már működő és korai (magvető, seed), induló (start-up) vagy korai növekedési fázisban (early growth) lévő vállalkozásnak van szükség tőkére a növekedési célok megvalósítása érdekében, avagy a későbbi működés során a különböző fejlesztési célok megvalósítása igényli a

kockázati tőke bevonását,⁵³⁰ mert a vállalkozás a kitűzött céljai eléréséhez nem rendelkezik elegendő forrással, így kénytelen külső tőkére hagyatkozni. A vállalkozás – bármely életszakaszában – a fejlődéséhez és növekedéséhez szükséges külső tőkét több forrásból is meg tudja szerezni, például a társaság tagja által nyújtott kölcsön révén, további kölcsönügylet révén banktól vagy egyéb magánszemélyektől is. Azonban a korai szakaszban lévő vállalkozások többnyire nem rendelkeznek olyan tőkével, ami a kölcsönügylet során felmerülő kamat és egyéb költségek viselésére megfelelő fedezetet jelentene, hiszen a fejlesztési célok csak később hozzák meg (feltételezhetően) a várt eredményt és ezzel a jövedelemteremtő képességet, továbbá a részükre nyújtandó hitelügyletek kis összegű tranzakciókat tételeznek fel, amelyek esetében igen nagy a kockázata annak, hogy a kamat, az egyéb költségek és a tőkeösszeg nem kerül maradéktalanul visszafizetésre a bank javára, ez pedig gazdaságtalanná tehetik az ügyletet, továbbá a bank a vállalkozás pénzügyi előéletét illetően semmilyen információval nem rendelkezik.⁵³¹ Ez a finanszírozás a bankok számára túl nagy kockázattal és költséggel jár, amelynek viselésére igen elenyésző hajlandóságot mutatnak. Azonban, ha a fejlődni képes kkv-k működésük korai szakaszában nem jutnak hozzá a számukra szükséges pénzügyi forráshoz, az rontja túlélési esélyüket a piacon, valamint a további fejlődésük és gyarapodásuk gátját képezheti.⁵³² Ezért van szükség olyan piaci szereplőkre, akik hajlandóak az induló és korai fázisban lévő vállalkozások növekedésében tőkebefektetés és ezzel egyidejűleg kockázatvállalás révén részt venni.

1.2. A kockázati tőkealapok

A kockázati tőkebefektetés alanyai körében megkülönböztetjük a kockázati tőkebefektetőket, akik a szükséges tőkét biztosítják és a céltársaságot, aki a kockázati tőkebefektetés „kedvezményezettje.” A kockázati tőkebefektetők két nagy csoportra bonthatók: a formális/intézményi (kockázati tőkealapok), valamint az informális (üzleti angyalok) befektetők kategóriájára. Jogszabály csak a formális befektetők csoportját szabályozza a következők szerint: a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi XVI. törvény (a továbbiakban: Kbfv.) szabályozza a befektetési alapokat. A befektetési alap kollektív befektetési forma, jogi

⁵³⁰ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 717., 1. lábjegyzet

⁵³¹ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 718.

⁵³² Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 717.

személy, a Felügyelet⁵³³ általi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre, és a nyilvántartásból való törléssel szűnik meg. A befektetési alap törvényes képviselője a befektetési alapkezelő, aki a befektetési alap nevében jár el.⁵³⁴ A befektetési alapkezelés engedélyköteles tevékenység,⁵³⁵ létrehozható kockázati tőkealapként is.⁵³⁶ A kockázati tőkealap

- zártvégű⁵³⁷ alternatív befektetési alap, amelyet
- vállalkozásfejlesztés finanszírozásának céljából hoztak létre,
- befektetési politikája szerint az összesített tőke-hozzájárulása és a le nem hívott tőkéje legalább 70%-át a vállalati fejlődés kezdeti szakaszában lévő vállalkozásokba fekteti,
- kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen kizárólag szakmai befektetők részére hozzák forgalomba, és
- nem tőkeáttétellel finanszírozott.⁵³⁸

A kockázati tőkealap tehát kizárólag szakmai befektetőknek hat teljes naptári éves határozott futamidőre, vissza nem váltható befektetési jegyek zártkörű forgalomba hozatalával hozható létre.⁵³⁹ A befektetési jegy a befektetőknek a kockázati tőkealappal szemben fennálló követelését és egyéb jogait testesíti meg,⁵⁴⁰ forgalomképes értékpapír, de a kezelési szabályzat előírhatja, hogy a befektetési jegy, illetve az ideiglenes befektetési jegy⁵⁴¹ átruházásához a kockázati tőkealap-kezelő beleegyezése, illetve a többi befektető egyhangú vagy többségi jóváhagyó nyilatkozata szükséges. A kezelési szabályzat az átruházáshoz egyéb feltételeket is meghatározhat.⁵⁴² A kockázati tőkealap legkisebb induló saját tőkéje 250 millió Ft, jegyzett tőkéje kizárólag pénzbeli hozzájárulást tartalmazhat.⁵⁴³ Nyilvántartásba történő bejegyzésének feltétele, hogy a befektetési alapkezelő a Felügyeletnek benyújtsa a befektetési alap kezelési szabályzatát, valamint az induló saját tőke lejegyzésének és az induló saját tőke befizetésének,

⁵³³ Kbtv. 4.§ 36. pont: A pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró Magyar Nemzeti Bank.

⁵³⁴ Kbtv. 65.§ (1) bekezdés

⁵³⁵ Kbtv. 66.§

⁵³⁶ Kbtv. 67.§ (1) bekezdés e) pont

⁵³⁷ Kbtv. 67.§ (5) bekezdés: A zárt végű befektetési alap befektetési jegyei az alap futamideje alatt a befektetők kezdeményezésére nem válthatók vissza, kivéve az e törvényben biztosított rendkívüli eseteket. Az alapkezelő jogosult ugyanakkor a befektetőknek az alap futamideje alatt is eseti jelleggel visszaváltási lehetőséget biztosítani, továbbá - amennyiben az alap kezelési szabályzata ezt lehetővé teszi - jogosult a kezelési szabályzatában eredetileg meghatározott feltételek szerint a befektetési jegyek bevonására.

⁵³⁸ Kbtv. 4.§ 17., 59. és 62. pont,

⁵³⁹ Kbtv. 67.§ (7) bekezdés

⁵⁴⁰ Kbtv. 101.§ (1) bekezdés

⁵⁴¹ A kockázati tőkealap által, a nyilvántartásba vételét követően a befektetési jegyre eső vagyoni hozzájárulás teljes befizetéséig terjedő időszakra, a befektető által jegyzett befektetési jegyek névértéke összegéről állítandó ki.

⁵⁴² Kbtv. 101.§ (5) bekezdés

⁵⁴³ Kbtv. 68.§ (2) bekezdés c) pont, 68.§ (7) bekezdés

illetve teljesítésének igazolását.⁵⁴⁴ A kockázati tőkealap nyilvántartásba vételét követően a kockázati tőkealap-kezelő intézkedik a nyilvántartásba vételt megelőzően lejegyzett befektetési jegyek vagy ideiglenes befektetési jegyek haladéktalan előállításáról.⁵⁴⁵ A kockázati tőkealap-kezelő a kockázati tőkealap futamidejét - amennyiben azt a kezelési szabályzat lehetővé teszi - meghosszabbíthatja, legfeljebb az eredeti futamidőt nem meghaladó időtartammal.⁵⁴⁶ A kockázati tőkealap-kezelő alternatív befektetési alapkezelő, amely a létrehozott kockázati tőkealap kezelését rendszeres gazdasági tevékenységként végzi.⁵⁴⁷

Bár a kockázati tőkealapok és az általuk megvalósított kockázati tőkebefektetések a bankok által történő finanszírozáshoz képest jobb alternatívát jelentenek kiemelve annak tényét, hogy a vállalkozást a rendelkezésére bocsátott tőkeösszeg vonatkozásában visszafizetési kötelezettség és egyéb költségek nem terhelik, mégsem mondhatjuk azt, hogy ez a finanszírozási forma széles körben működőképes megoldást kínálna. Ugyanis a korai és induló fázisban lévő vállalkozások többnyire nem igényelnek nagy tőkét, azonban a tőkeigényükhöz viszonyítottan a tőkebefektetés futamideje hosszúnak nevezhető, erre tekintettel pedig az a kockázat, amit a kockázati tőkealap vállal magas és az a lehetséges hozam, amire szert tehet, várhatóan alacsony lesz, tehát a vállalt kockázat és az elérhető nyereség nincsenek arányban egymással. További problémaforrás a korai és induló szakaszú vállalkozások esetében az, hogy nem rendelkeznek nyomon követhető előélettel, ellenőrizhető múltbéli teljesítménnyel, valamint az az üzleti terv vagy projekt-terv, amelynek megvalósítására tőkét igényel, többnyire alacsony minőségű, így a kockázati tőkealapok inkább a nagyobb és követhető múltú vállalatok finanszírozására mutatnak nagyobb hajlandóságot.⁵⁴⁸ Erre tekintettel alakult ki az üzleti angyalok és a corporate venturing alternatívája.

1.3. Az üzleti angyalok⁵⁴⁹ és a corporate venturing

⁵⁴⁴ Kbtv. 69.§ (4) bekezdés

⁵⁴⁵ Kbtv. 69.§ (5) bekezdés

⁵⁴⁶ Kbtv. 67.§ (8) és (9) bekezdés

⁵⁴⁷ Kbtv. 4.§ 60. pont

⁵⁴⁸ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 718.

⁵⁴⁹ Lásd még: Schmidt, Daniel: Entrepreneur's choice between Venture Capitalist and Business Angel for Start-up Financing, Anchor Academic Publishing, Hamburg, 2014., 6-7., 12-14.; Landstöm, Hans and Mason, Colin: Handbook of Research on Business Angels, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016.; Van Osnabrugge, Mark and J. Robinson, Robert: Angel Investing, Matching Start-up Funds with Start-up Companies, Jossey-Bass, San Francisco, 2000.; M. Mason, Colin: Business angels, in: Dana, Léo-Paul (Editor): World Encyclopedia of Entrepreneurship, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2011.

A kockázati tőkealapokon túl az informális tőkebefektetők, azaz az üzleti angyalok is képesek lehetnek a szükséges tőke rendelkezésre bocsátására, ugyanis amitől a kockázati tőkealap vonakodik, arra az üzleti angyal vállalkozik, vagyis a magvető és az induló vállalkozások részére a kockázati tőkéhez hasonló vállalatfinanszírozó és fejlesztő tevékenységet végeznek, mint a tőkepiacon megjelenő magánszemélyek, akik magánemberként, saját vagyonukból közvetlenül, közvetítő szervezet hiányában fektetnek be.⁵⁵⁰ Többnyire visszavonult üzletemberek, sikeres vállalkozók komoly üzleti múlttal, tudással, tapasztalattal, kapcsolati tőkével és magas jövedelemmel, akik hajlandóak közreműködni a vállalkozásban, annak stratégiai irányításában, aminek célja, hogy előmozdítsák annak növekedését és fejlődését.⁵⁵¹ Az üzleti angyal kockázati típusú finanszírozást biztosít, azonban a kockázati tőkealapokkal szemben egyszerre egy vagy igen csekély számú befektetéssel dolgozik.⁵⁵² Az üzleti angyalok azt a problémát igyekeznek kiküszöbölni, ami a korai és induló szakaszban lévő vállalatokat sújtja, vagyis a finanszírozási szakadékat és az információs asszimetriát: nevezetesen azt, hogy a tőkéhez való hozzáférési lehetőségeik igen korlátozottak, hiszen sem a bankok, sem a kockázati tőkealapok nem hajlandóak kis tőkeigényű és alacsony hozamot ígérő, túlságosan kockázatos vállalkozásokat finanszírozni. Másik oldalról a tőkére igényt tartók nincsenek tisztában a kockázati tőkefinanszírozás mibenlétével, így bizalmatlanság jellemzi őket, ami tetten érhető abban, hogy nem szívesen osztják meg a növekedést lehetőségét jelentő ötleteiket (pl. kow-how, találmány, stb.), valamint a vállalatuk irányításában való idegen közreműködéstől is ódzkodnak. Az üzleti angyal ehhez képest egy személyesebb viszonyt jelent a vállalkozás és a befektető között, ahol a befektető személyes tapasztalatait, kapcsolatait és tudását adja a tőkén túl.

A corporate venturing⁵⁵³ a kockázati tőkebefektetések egy megjelenési formája, vállalatok közötti kockázati tőkefinanszírozást jelent: ennek keretében kisebb, innovációs potenciállal rendelkező kisebb vállalatok kockázati típusú finanszírozást kapnak nagyobb cégektől, hogy a tőkeigényes konkrét fejlesztési program megvalósításra kerüljön. Ezzel a befektető vállalkozás az innovációs fejlesztés eredménye hasznosításának lehetőségéhez jut hozzá, amit saját innovációs erőforrásaiba integrál, és gazdasági erejét így tudja megtöbbszörözni. Tehát a

⁵⁵⁰ Osman Péter: Az üzleti angyalok gazdasági szerepéről, Pénzügyi Szemle 1999/1., 62.

⁵⁵¹ Osman Péter: Hogyan lesznek nálunk pénzügyi angyalok, Pénzügyi Szemle, 2000/11-12., 1060

⁵⁵² Osman Péter: Az üzleti angyalok gazdasági szerepéről, Pénzügyi Szemle 1999/1., 74.

⁵⁵³ Biczók Sándor: A corporate venturing definíciója, in: Makra Zsolt: A kockázati tőke világa, Aula, Budapest, 2006, 152.; Osman Péter: A kockázati tőke-típusú finanszírozásról, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005/6., 5.; Gaule, Andrew and Spinks, Nigel: Corporate Venturing, Grist, 2002.; Elfring, Tom: Corporate Entrepreneurship and Venturing, Springer, 2005; D. Hisrich, Robert and W. Kralik, David: Advanced Introduction to Corporate Venturing, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016.

corporate venturing vállalatok közötti kooperációt tételez fel kölcsönös előnyök szerzése végett, ahol a kockázat és a hozam is megosztásra kerül.

Jogszabály egyedül a corporate venturing finanszírozási formához kapcsolható, ugyanis a jogalkotó a 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet⁵⁵⁴ megalkotásával garantálja a társasági adókedvezményt olyan korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozásként, amely megfelel a hivatkozott jogszabályban meghatározott követelményeknek⁵⁵⁵ és az általa nyújtott támogatás a jogszabály szóhasználata szerint korai fázisú, azaz start-up vállalkozás részére történik. Ezzel a jogszabály definiálja azt is, mit ért korai fázisú (start-up) vállalkozás alatt: olyan vállalkozás, amely három évnél hosszabb ideje nem fejt ki gazdasági tevékenységet, az éves nettó árbevétele nem haladja meg a 100 millió Ft-ot, legalább kettő és legfeljebb 20 főt foglalkoztat, amelyben kockázati tőkealap-kezelő kockázati tőkebefektetést még nem eszközölt, nem rendelkezik részesedéssel (üzletrésszel) más gazdasági társaságban, innovatív tevékenységet⁵⁵⁶ végez, valamint nincs végrehajtható adótartozása.⁵⁵⁷

1.4. A kockázati tőkebefektetés célja

A kockázati tőkebefektetés célját két oldalról határozhatjuk meg: egyrészt a befektető, másrészt a befektetett szempontjából. A befektető célja, hogy a tőke biztosításával nyereségre tegyen szert kockázat vállalása mellett, míg a befektetett célja, hogy a vállalkozását elindítsa, vagy a már működő vállalkozás a piaci versenyben életképes maradjon, ennek érdekében növekedési és fejlesztési céljait megvalósíthassa. A befektetők többnyire a nagy növekedési potenciállal rendelkező vállalkozásokba fektetnek és nem a

⁵⁵⁴ A korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól.

⁵⁵⁵ 3.§ a) amelynek a nyilvántartásba vétel iránti kérelem benyújtásakor nincs állami vagy önkormányzati adóhatóságnál nyilvántartott, végrehajtható adótartozása,

b) amely a nyilvántartásba vétel iránti kérelemben megjelöli, hogy milyen gazdasági ágazatba szándékozik befektetni, továbbá nem szándékozik befektetni olyan korai fázisú vállalkozásba, amely a 6. § (2) bekezdésében felsorolt ágazatokban végez tevékenységet és a 6. § (3) bekezdésében felsorolt ágazatokban végez főtevékenységeként tevékenységet, illetve az ott felsorolt tevékenységeket főtevékenységeként látja el, valamint

c) amely olyan korai fázisú vállalkozásban szerzett részesedést, amelynek a szerzést megelőző három adóéven belül sem a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozás, sem a jogelődje vagy a vállalkozó (jogelődje) kapcsolt vállalkozása nem volt tagja (részvényese, üzletrész-tulajdonosa).

⁵⁵⁶ A tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény 3.§ 6. pontja értelmében az innováció a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termék, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak

⁵⁵⁷ 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet 2.§ a)-g) pontok

hitelképesség szempontjából választják ki a potenciális vállalkozást, ám az üzleti angyalok a magánvagyonuk terhére, kis tőkeigényű, főként induló vagy korai szakaszban lévő vállalkozásokat finanszíroznak, míg a kockázati tőkebefektetők a kockázati tőkealap vagyonával gazdálkodnak, szabályzatuk alapján határozzák meg azokat az irányvonalakat, amelyek mentén haladva választják ki a céltársaságot, amelyek főként – de nem kizárólag – nagyobb tőkeigényűek és bizonyos múlttal rendelkeznek. A kockázati tőkebefektető⁵⁵⁸ által rendelkezésre bocsátott tőkeösszeg nem minősül kölcsönnek, azt nem kell visszafizetni, így a bankok által nyújtott pénzügyi segítséghez képest kímélőbb az egyébként is szűkös pénzügyi forrással rendelkező vállalkozások számára. A befektetett tőke, mint vagyoni hozzájárulás ellentételezéseként a kockázati tőkebefektető részesedést szerez a céltársaságban tőkeemelés révén, és mint a társaság tagja hatást tud gyakorolni a működés és döntéshozatal tekintetében. Ez azt a célt szolgálja, hogy a befektetése megtérüljön, azaz a befektetés futamidejének végén a befektetéssel megszerzett részesedésének értékesítése során nyereségre tehessen szert. Ezzel a befektetett tőke nyereséggel növelten kivonásra kerül, ám nem terheli meg a vállalkozást úgy, mintha a kölcsön visszafizetésére kerülne sor, pusztán tagváltozás következik be a társaság életében. A befektetés révén eszközölhető nyereség azonban csak kockázat vállalásával történhet meg, „a befektetésekkel természetesen minden esetben bizonyos mértékű kockázat is együtt jár, van olyan befektetés, amellyel több, van olyan, amellyel kevesebb.”⁵⁵⁹ A kockázat abban mutatkozik meg, hogy bár a befektetett vállalkozás nagy növekedési potenciállal rendelkezik, semmi sem garantálja azt, hogy a szükséges tőke biztosításával ez a fejlődés be is következne. Az is előfordulhat, hogy a fejlődés a vártnál alacsonyabb lesz vagy elmarad, ezzel pedig arányosan csökken vagy elmarad a befektető által remélt nyereség. A további kockázat abban áll, hogy a befektető a befektetése révén társasági részesedést szerez, vagyis a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért neki is helyt kell állnia, ezért a befektető abban érdekelt, hogy olyan társasági formába fektessen be, ahol főszabály szerint (ha törvény eltérően nem rendelkezik: korrekciós kivételek) a tagoknak a társaság tartozásaiért nem kell helytállniuk. Ilyen a betéti társaság esetén annak kültagja, a korlátolt felelősségű társaság, valamint a részvénytársaság (zártkörű).

A kockázati tőkebefektetés tőzsdén nem jegyzett, a növekedés kezdeti szakaszában lévő vagy új, de nagyon növekedési potenciállal rendelkező kis- és középvállalkozás (a továbbiakban:

⁵⁵⁸ Az üzleti angyalok által folytatott kockázati tőkebefektetési tevékenység jogszabály által nem szabályozott, így nem jelenthető ki biztosan, hogy az üzleti angyal által nyújtott finanszírozás mennyiben minősül kölcsönnek, vagy testesít meg csendestársaságot, ezért a felek közötti megállapodás tartalma az irányadó az üzleti angyal által folytatott támogató tevékenység megítélése kapcsán. Ezt a kérdéskört a értekezés 3. pontjában fejtjük ki részletesebben.

⁵⁵⁹ Harsányi Gyöngyi: A befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése., Gazdaság és Jog, 1997/3., 3.

kkv).⁵⁶⁰ A tőkepiacról szóló törvény értelmében a kis- és középvállalkozás olyan vállalkozás, amely utolsó éves vagy konszolidált beszámolója szerint legalább két feltételnek megfelel az alábbiak közül:

- az összes foglalkoztatotti létszáma kettőszázötven főnél kevesebb,
- mérlegfőösszege nem haladja meg a negyvenhárommillió eurót, vagy az ennek megfelelő forintösszeget,
- éves árbevétele nem haladja meg az ötvenmillió eurót, vagy az ennek megfelelő forintösszeget.⁵⁶¹

A kis- és középvállalkozások (kkv-k) igen fontos szerepet töltenek be az Európai Unióban, ugyanis az európai gazdaság gerincét képezik. Az Európai Bizottság kulcsfontosságúnak tartja a kkv-kat a gazdasági növekedés, az innováció, a munkahelyteremtés és a társadalmi integráció biztosításában. Ezt jól tükrözi annak ténye, hogy a kkv-k szupranacionális szinten az összes vállalkozás 99% -át képviselik, valamint az elmúlt öt évben keletkezett új munkahelyeknek csaknem 85%-át kkv-k biztosították. Erre tekintettel a versenyképesség és az innováció előmozdítása az ipar és a vállalkozások, különösen a kkv-k vonatkozásában az EU politikájának kulcsfontosságú elemei.⁵⁶² Ezért az EU életre hívta az COSME programját,⁵⁶³ amely figyelembe veszi, hogy egyes vállalkozók nagy ötletekkel és ambíciókkal rendelkeznek, azonban megfelelő tőke nélkül ezeket az ötleteket nem tudják megvalósítani. Tekintettel arra, hogy a kkv-k létfontosságúak a gazdaság számára, az Európai Unió segítséget nyújt a finanszírozáshoz való hozzáférés megkönnyítéséhez, a piacra jutásban, jobb keretfeltételeket biztosít a versenyképességhez és igyekszik hangsúlyt fektetni a vállalkozói szellem ösztönzéséhez.⁵⁶⁴

2. A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szerződés

A piacgazdaság jellemzője, hogy annak alanyainál fel nem használt jövedelem, megtakarítás keletkezik, és ezt a tőkeösszeget további haszonszerzés céljából továbbforgatják, azaz befektetik nyereség szerzésének reményében. Harsányi Gyöngyi doktori értekezésében⁵⁶⁵ a

⁵⁶⁰ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 717.

⁵⁶¹ 2001. évi CXX. tv. a tőkepiacról, 5.§ 69. pont

⁵⁶² Entrepreneurship and Small and medium-sized enterprises (SMEs): Forrás: https://ec.europa.eu/growth/smes_hu (Letöltés dátuma: 2018. január 23.)

⁵⁶³ Competitiveness of SMEs, azaz a kis- és középvállalkozások versenyképessége.

⁵⁶⁴ <http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/> (Letöltés dátuma: 2018. január 23.)

⁵⁶⁵ Harsányi Gyöngyi: A befektetési szolgáltatások kötelmi jogi aspektusa, Miskolc, 2012., 252-253., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=9468> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

befektetési céllal megvalósuló tőkemozgások körében felmerülő szerződéseket két nagy csoportra bontja:⁵⁶⁶ a befektetési célú szerződés és a befektetési szerződés kategóriájára. A befektetési célú szerződések csoportja egy tág megközelítést jelent, a szerző álláspontja szerint ide tartoznak mindazok a szerződések, amelyek befektetésre irányulnak, befektetési célzattal bírnak, azaz jelenbeli megtakarítás felhasználása után jövőbeni hozamra, profitra, jövedelemre való törekvés olvasható ki belőle, továbbá ezen csoport szerződesei túlmutatnak a tőkepiac és az értékpapírpiac határain. Ezek az ügyletek többnyire létező szerződéstípusban realizálódnak.⁵⁶⁷ Ezzel ellentétben a befektetési szerződések az előbbi csoporton belüli szűkítést jelent, ide csak olyan szerződések sorolhatók, amelyek a tőke- és értékpapírpiacra jönnek létre. A szerződések a szerint is csoportosíthatók, hogy a befektetést a befektető maga végzi vagy azt mással (befektetési céggel) végezteti. Amennyiben a befektetést maga végzi, akkor létező szerződés keretében befektetési célzattal szerződik (befektetési célú szerződés kategóriája), ha mással, befektetésre specializálódott céggel végezteti a befektetést, akkor típuskombinációs, vegyes szerződés megkötésére kerül sor (befektetési szerződés), amely a megbízási, bizományosi, önálló kereskedelmi ügynöki és letéti szerződés elemeit vegyíti.⁵⁶⁸ Ezen csoportosítás mentén Glavanits Judit doktori értekezésében azt a megállapítást teszi, miszerint a kockázati tőkebefektetésre irányuló szerződés a tágan értelmezett befektetési célú szerződések körébe sorolható.⁵⁶⁹ Álláspontunk szerint a kockázati tőkebefektetés valóban tág értelemben vett befektetési célú és nem befektetési (befektetési szolgáltatási) szerződés révén valósul meg,⁵⁷⁰ ugyanis a kockázati tőkealapok, mint befektetési alapok nem befektetési (célú) szerződés, még csak nem is szerződés révén jönnek létre, hanem a befektetési alapkezelő (kockázati tőkealap-kezelő) által kibocsátott befektetési jegy forgalomba hozatalával és annak megvásárlásával, amely megvásárlás a befektetési alap (kockázati tőkealap) tőkéje lesz és a jogszabályban előírt tőkenagyság és egyéb feltételek teljesítése esetén nyilvántartásba-vétellel jön létre,⁵⁷¹ továbbá a jogalkotó a kockázati tőkebefektetések esetére nem határoz meg egyetlen jogszabályban nevesített szerződést sem. A kockázati

⁵⁶⁶ Harsányi Gyöngyi: Befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése, *Gazdaság és Jog*, 1997/3., 3.

⁵⁶⁷ Papp Tekla: Új jelenségek az atipikus szerződések körében III., *Céghírnök*, 2009/9., 4.

⁵⁶⁸ Papp Tekla: Új jelenségek az atipikus szerződések körében III., *Céghírnök*, 2009/9., 4., Papp Tekla: A disztribútori szerződés, in: Papp Tekla: *Atipikus szerződések*, Lectum Kiadó, Szeged, 2015., 63-64.

⁵⁶⁹ Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 181-182., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

⁵⁷⁰ A befektető által közvetlenül vagy a befektető által megbízott, közvetett befektetés a kockázati tőkebefektetés esetén az informális (közvetlen) és formális (közvetett) kockázati tőkebefektetéseknek feleltethető meg azzal, hogy a közvetett kockázati tőkebefektetés is befektetési célú szerződéssel megy végbe.

⁵⁷¹ A befektetési szolgáltatások és a befektetési alapok elhatárolására lásd részletesebben: Harsányi Gyöngyi: A befektetési szolgáltatások kötelmi jogi aspektusa, Miskolc, 2012., 184-212., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=9468> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

tőkebefektetői gyakorlat, a szakirodalom és a bírói gyakorlat vizsgálata során befektetési szerződés, befektetési és szindikátusi szerződés, szindikátusi szerződés, valamint megállapodás elnevezésekre bukkantunk. Erre tekintettel a következőkben indokoltnak tartjuk annak megvizsgálását, hogy a kutatásaink tárgyát képező szindikátusi szerződés miként viszonyul a kockázati tőkebefektetések során megvalósuló szerződési kapcsolatokhoz.

2.1. A kooperációt megvalósító szerződés jelentősége a kockázati tőkebefektetések során: a szindikátusi szerződés

A kockázati tőkebefektetés hosszú távú együttműködést tételez fel a kockázati tőkebefektető és a céltársaság között, ezért döntő jelentősége van annak, hogy milyen szerződési konstrukció keretében valósítják meg együttműködésüket. A kockázati tőkés számára az a fontos, hogy a befektetéssel érintett vállalkozás működésében és irányításában bizonyos kontrollt és ellenőrzési jogosultságot szerezzen annak érdekében, hogy a futamidő végén nyereséggel lépjen ki a céltársaságból, míg a céltársaság számára a tőkéhez, a növekedéshez szükséges szakértelemhez, valamint kapcsolati tőkéhez való hozzájutás lehetősége a meghatározó. A kockázati tőkebefektetés olyan szerződés létét igényli tehát, ami folytán mindkét fél érdekelt marad a befektetés futamideje alatt abban, hogy az együttműködés fennmaradjon és a kölcsönös elvárások teljesítésre kerüljenek. Erre – a kockázati tőkebefektetés esetére nevesített szerződés hiánya okán – alkalmas lehet a szindikátusi szerződés. Az előre leszögezhető, hogy a szindikátusi szerződés alkalmazása többletgaranciát jelent a befektetett tőke rendeltetésszerű felhasználására és az irányítás befolyásolására.⁵⁷² Glavanits Judit a már korábban hivatkozott értekezésében rávilágít arra, hogy a szindikátusi szerződés jól illeszkedik a kockázati tőkebefektetések körébe abból a szempontból is, hogy az ügyletnek nincs jogi háttere, jogszabályban rögzített feltételrendszere, így a sokféle tartalommal kötött megállapodások mindegyikéhez alkalmazható.⁵⁷³

2.2.A vonatkozó bírói gyakorlat bemutatása

⁵⁷² Karsai Judit: A kockázati tőkéről befektetőknek és vállalkozóknak, Magyar Befektetési és Vagyonkezelő Rt., Budapest, 1998., 63.64.

⁵⁷³ Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 185., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

A bírói gyakorlatban⁵⁷⁴ előforduló és a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződéseket a következők szerint tudjuk csoportosítani: a befektető és a befektetett személye alapján; a befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza alapján a szerint, hogy a befektetéssel új gazdasági társaság alapítására kerül sor szellemi tulajdon hasznosítása vagy valamely projekt megvalósítása érdekében, avagy működő gazdasági társaságban követelés kiegyenlítésére vagy privatizációs folyamatok lebonyolítására kerül sor; a befektetéssel érintett gazdasági társaság formája alapján; a befektetés mikéntjének és biztosítékai alapján; továbbá a szerződési kapcsolatok alapján. A következőkben az alábbi bontás alapján kívánjuk áttekinteni a bírói gyakorlat eredményeit:

1. a befektető és a befektetett személye alapján
2. a befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza alapján
 - a. új gazdasági társaság alapítása
 - projekt megvalósítására
 - szellemi tulajdon hasznosítására
 - b. működő gazdasági társaság
 - követelés kiegyenlítésére
 - privatizáció (átalakulás)⁵⁷⁵
 - üzleti terv, beruházás vagy projekt megvalósítása
3. a befektetés megvalósítása, alkalmazott biztosítékok alapján

A csoportosítás körében említést kell tennünk a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés azon esetéről, amikor a befektetői oldalon több fél szerepel annak érdekében, hogy csökkentsék a felmerülő üzleti kockázatot és az információs asszimetria hatásait küszöböljék ki.⁵⁷⁶ Ilyen típusú együttműködésre a bírói gyakorlat értekezésozása során nem bukkantam.

2.2.1. A befektető és a befektetett személye

⁵⁷⁴ A birosag.hu oldalán az anonimizált határozatok körében közzétett és tárgyszavas keresés alapján kigyűjtött döntések elemzésével végzett munka.

⁵⁷⁵ A privatizációhoz, valamint az állami részvételhez kapcsolódó kockázati tőkebefektetésről külön értekezésben kívánunk szólni.

⁵⁷⁶ Ez az angolszász gyakorlaton alapuló és kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés. Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 182-183., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

A vizsgált döntések alapján elmondható, hogy a befektetői oldalon természetes személyek, gazdasági társaságok,⁵⁷⁷ külföldi jog alá tartozó gazdasági társaságok⁵⁷⁸ és kockázati tőkebefektetők⁵⁷⁹ is szerepelhetnek. A befektetéssel érintettek többnyire gazdasági társaságok, amelyek között szerepel önkormányzati részvétellel működő⁵⁸⁰ is, valamint önkormányzat.⁵⁸¹ A befektetők azokat a gazdasági társasági formákat preferálják főként, amelyek esetében a tagnak helytállási kötelezettsége a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért főszabály szerint nincs, tehát betéti társasági, korlátolt felelősségű társasági és részvénytársasági formában működő jogi személyek a „népszerűek.”⁵⁸² A relációk, amelyek alapján a befektetések megvalósulnak jellemzően úgy alakulnak, hogy természetes személy, gazdasági társaság vagy kockázati tőkebefektető nyújt tőkét bt, kft. vagy rt. részére, amely gazdasági társaságok között önkormányzati részvétellel működő is található.

2.2.2. A befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza

A gazdasági társaság létszakasza alapján a kockázati tőkebefektetések vagy gazdasági társaság alapításához kapcsolódnak vagy már egy működő gazdasági társaságot látnak el tőkével különböző okok szerint. A gazdasági társaság alapításához kapcsolódó kockázati tőkebefektetések célja egyrésztől valamilyen projekt megvalósítása, ilyen esetben a befektető egy meghatározott pénzüsszeggel maga is részt vesz a projekt megvalósítására szolgáló gazdasági társaság létesítésében.⁵⁸³ A befektető az alapításkor szükséges vagyoni hozzájáruláson túl tagi kölcsön keretében is támogathatja a beruházás megvalósítását. Új gazdasági társaság alapítása körében kiemelendő, hogy „a szellemi vagyonnak nem pénzbeli hozzájárulásként történő bevitele mind gyakrabban jelenik meg, és egyre nagyobb szerephez jut új cégek alapításában,”⁵⁸⁴ főként szabadalmak hasznosítására, a még szükséges műszaki fejlesztések végrehajtására, a gyártásra, valamint a termék piacra juttatására van szükség kockázati tőkére,⁵⁸⁵ amelyet vagy az alapításkor juttat rendelkezésre a befektető, vagy az alapítást követően a legfőbb szervi ülésen elhatározott tőkeemeléssel teszi meg.

⁵⁷⁷ Gfv.VII.30.292/2015/5., 24.P.20.772/2011/11., 10.a.G.40.003/2011/11.

⁵⁷⁸ Pfv.VI.21.410/2015/12., Gf.II.30.193/2015/4.

⁵⁷⁹ 3.Pf.20.006/2016/4/II., 14.Gf.40.473/2009/7.

⁵⁸⁰ Gf.V.40.036/2014/3.

⁵⁸¹ 105069

⁵⁸² Pfv.I.20.20662015/5., Gfv.VII.30.106/2013/6., Gf.III.30.372/2012/7., Gf.III.30.280/2012/4., Gfv.VII.30.028/2013/8., 4.G.42.012/2009/23.

⁵⁸³ 105069

⁵⁸⁴ Osman Péter: A szellemi vagyon menedzseléséről, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2000/12., 149.

⁵⁸⁵ Gfv.IX.30.039/2008/4.

A már működő gazdasági társaságok esetében a kockázati tőkebefektetés egyrészt a nehéz helyzetben lévő, veszteségesen működő és esetleg a jogutód nélküli megszűnést célzó eljárás hatálya alá került gazdasági társaság tartozásainak kiegyenlítését és ezzel a gazdasági társaság megszűnéstől való megmentését szolgálja,⁵⁸⁶ vagy valamilyen üzleti terv, beruházás vagy projekt megvalósításához szükséges pénzügyi forrást biztosítja.

2.2.3. A befektetés megvalósítása és az alkalmazott biztosítékok

A már működő gazdasági társaságok esetében a kockázati tőkebefektető a kockázati tőkét korlátolt felelősségű társaság esetében a törzstőke felemelésével, részvénytársaság esetén alaptőke-emeléssel bocsájtja a gazdasági társaság rendelkezésére. Ezzel üzletrészt, avagy részvényt szerez a társaságban és így taggá válik, gazdasági társaság alapítása esetén mint alapító teljesít vagyoni hozzájárulást. Bármely létszakaszban kerül sor a tőke rendelkezésre bocsátására, a felek szerződésükben megállapodnak abban, hogy a kockázati tőkebefektető mikor száll ki, azaz értékesíti üzletrésztét vagy részvényét, továbbá rögzítik azokat a biztosítékokat, amelyek garantálják a befektető számára, hogy a céltársaság működésére, döntéshozatalára befolyással lehet, biztosítva ezáltal a befektetés sikerességét. Ezekről a biztosítékokról és a kiszállásról, azaz a részesedés értékesítéséről a felek a szerződésükben rendelkeznek. Ilyen biztosítékok lehetnek az eladási vagy a vételi jog kikötése, a befektető részére olyan többletjogok biztosítása, amelyek révén jogosult lesz a vezető tisztségviselő vagy a felügyelőbizottsági tag kijelölésére vagy visszahívására, bizonyos döntések meghozatalának a megvétózására, biztosítékkul záloggal terhelhet üzletrészt, társasági részesedés átruházása a befektető beleegyezéséhez köthető, stb.⁵⁸⁷ Bármilyen olyan társasági jogi megoldás választható, amely nem ütközik jogszabályba és egyik fél érdekeinek a sérelmével sem jár. Az egyes biztosítékok köre tovább bővíthető olyan – a gyakorlatban kialakult – megoldásokkal, amelyek angolszász jogi közvetítéssel épültek be a hazai gyakorlatba. Ezek bemutatására a szerző gyakorlati életből szerzett tapasztalatai és a témában megismert szakirodalmi források⁵⁸⁸ összefoglalásával kerül sor.

⁵⁸⁶ 10.a.G.40.003/2011/11., 3.Pf.20.006/2016/4/II., Gfv.VII.30.106/2013/6., Gf.III.30.372/2012/7., Gf.III.30.280/2012/4., 105069, Gfv.VII.30.028/2013/8., 4.G.42.012/2009/23., Karsai Judit: A kockázati tőkefinanszírozás rejtett csatornáit Magyarországon, Külgazdaság, 1995/10., 18.

⁵⁸⁷ Gfv.VII.30.292/2015/5., 3.Pf.20.006/2016/4/II., Pintér Attila: Az üzletrészen alapított zálogjog, mint a kockázati tőke-befektetés biztosítéka, Gazdaság és Jog, 2017/7-8., 31-41.; Czinkóczy Zoltán, Mike Károly: Befektetővédelem, Társasági jogi szabályok a kockázati tőkebefektetés tükrében, Iustum-Aequum-Salutare, 2012/3-4., 50-62.

⁵⁸⁸ Lovas Anita – Perczes János – Rába Viktória: Ösztönzők és korlátozások a kockázati tőkés szerződésekben, Hitelintézeti Szemle, 2015/3., 106–121.; Term Sheet minta <http://www.hvca.hu/wp->

2.2.3.1. Hígulás és hígulás elleni védelem

Egy céltársaság egy, de akár több befektető révén juthat olyan pénzügyi forráshoz, amely rendelkezésre állása már elegendőnek mutatkozik ahhoz, hogy megvalósítsa azt a célkitűzést, amire vállalkozását alapította. Amennyiben több befektető vesz részt a szükséges tőke céltársaságba való befektetésében, akkor az egyes befektetők között a céltársaságon belül konkuráló helyzet állhat elő, különösen akkor, ha az egyik befektető kedvezőbb feltételek mellett szállhat be a társaságba, mint a korábbi befektető(k). Ilyen helyzetben a befektetők közötti rivalizálás teljesen érthető, hiszen az egyik befektető a másik kárára előnyösebb feltételek mellett, a másik befektető társasági részesedését csökkentve, kedvezőbb feltételek teljesítésével vehet részt a céltársaságban. Ezt a jelenséget nevezzük hígulásnak (dilution), ami a korábbi befektető(k) érdekeit sértő helyzet kialakulásához vezethet. Hígulás (dilution) akkor következik be tehát a céltársaságban, ha egy befektetést követően ismételt tőkebevonás történik a társaságba, ám aki a szükséges forrást biztosítja, nem azonos a korábbi befektetővel, továbbá kedvezőbb feltételek mellett jut részesedéshez a céltársaságban és ezzel a korábbi befektető részesedése csökken. Ez az első befektető számára nem kifizetődő, hiszen nagyobb értékkel szállt be a céltársaság finanszírozásába, de a további tőkebefektetés miatt változatlan ráfordítás mellett az eredetinel kisebb részesedése lesz. A hígulás kiküszöbölésre és a befektetői érdekek védelmére szolgáló megoldás a hígulás elleni védelem (anti-dilutin) intézményének alkalmazása. A hígulás elleni védelem (anti-dilution) az első befektetőt védő szerződési rendelkezés lesz, amely arra hivatott, hogy a befektető társasági pozícióját, részesedését védje meg más tőkebefektető esetleges későbbi befektetésével szemben. A biztosíték célja, hogy megakadályozza azt, hogy egy új befektető ne szerezhessen kedvezőbb feltételekkel részesedést a céltársaságban, mint ahogyan azt a korábbi befektető szerezte. Amennyiben ez mégis megtörténne, a korábbi befektető kompenzálásra tarthat igényt, melynek teljesítésére a céltársaság alapítói kötelesek a saját társasági részesedésük terhére, vagyis a korábbi befektető jogosulttá válik arra, hogy a társaságban fennálló részesedését ingyenesen növelje úgy, hogy akkora részesedéssel rendelkezzen, mint amilyennel az új befektetés előtt rendelkezett volna, ha az új befektetőnek ajánlott áron fektetett volna be.

content/uploads/2012/03/HVCA-_Term-Sheet-explained_HU_-2017-december_final.pdf (Letöltés dátuma: 2018. december 5.); W. Bartlett, Joseph - Barrett, Ross - Butler (JD.), Michael: Advanced Private Equity Term Sheets and Series A Documents, Law Journal Press, 2003, 2-10., Pearce, Rupert - Barnes, Simon: Raising Venture Capital, John Wiley & Sons, 2006., 191-203.; L. Preston, Susan: Angel Financing for Entrepreneurs: Early-Stage Funding for Long-Term Success, John Wiley & Sons, 2011., 186.; Shelters, David: Start-Up Guide for the Technopreneur, + Website: Financial Planning, Decision Making, and Negotiating from Incubation to Exit, John Wiley & Sons, 2013, 161-166.; F. Bollefer, Stuart - Bernstein, Jack: Shareholders' Agreements: A Tax and Legal Guide, CCH Canadian Limited, 2009, 23. alapján.

A hígulás elleni védelem egy kontrolljogként funkcionál abban a tekintetben, hogy stabilan tartja és megőrzi a befektető pozícióját a társaságban, valamint megakadályozza ennek romlását. A hígulás elleni védelem, mint biztosíték a cash flow jogok közé sorolható. Ezen jogok kategóriájába olyan biztosítékok tartoznak, amelyek a befektetés sikertelen kimenetelét kezelik, elsőbbségi jogot vagy különjogot biztosít a befektető részére, hígulás ellen véd, továbbá a társaságból való kilépés esetén a kilépéskori kifizetés sorrendjét is meghatározzák. Ezek funkciója abban áll, hogy biztosítsák azt a hozamot, amelyet prognosztizálva a befektető a céltársaságba belépett.

2.2.3.2. Vesting és reverse vesting

A hazai kockázati tőkebefektető piac kisebb erőforrással rendelkezik, mint más nyugati országok, ezért elemi érdeke fűződik minden befektetőnek ahhoz, hogy befektetéseik után az elvárt hozamot tudják produkálni, eredményes legyen a befektetés. Ezért a befektető igyekszik minden kockázatot a minimális szintre csökkenteni. Az előző részben a hígulásról és a hígulás elleni védelemről írtunk, amelyben a befektető saját helyzetét igyekszik biztosítani a céltársaságban más befektetőkkel, mint külső, harmadik személyekkel szemben, azonban tisztában kell lennie azzal, hogy a céltársaság alapítói ugyanúgy potenciális kockázatot magukban hordozó elemek lehetnek. A következőkben ezen veszély kizárására alkalmas, az angolszász gyakorlatból ismert megoldást kívánunk röviden bemutatni.

A kockázati tőkebefektetők - akár erre specializált alapok vagy üzleti angyalok legyenek - felesleges tőkével rendelkeznek, amely tőkét többszörözni, hozammal növelni szeretnének. Ezen szándékuk megvalósítására keresnek olyan innovatív, növekedési potenciállal rendelkező társaságokat, amelyek eredeti, egyéni elgondolás birtokában vannak és ennek hasznosítására, fejlesztésére anyagi forrás után kutatnak. Amennyiben a „kereslet és a kínálat” találkozik, a kockázati tőkebefektető biztosítja a forrást, a társaság az ötletet, majd a kettő együttese eredményezheti a sikeresen működő startup vállalkozást. Amennyiben valamelyik fél, főként az ötlet gazdája, az alapító idő előtt (exit) elhagyná a társaságot vagy magatartásával veszélyeztetné a befektetés eredményességét, avagy nem tenne meg minden tőle telhetőt a befektetés sikerességének előmozdítására, előfordulhat, hogy a társaságba investált forrás ellenére a cél nem kerül realizálásra. A kockázati tőkebefektető érdeke, hogy az alapítók személyében rejlő efféle veszélyt kiküszöbölje. Erre szolgál a vesting és a reverse vesting intézménye.

Gyakran a kockázati tőkebefektető vagy az üzleti angyal arra kéri az alapítókat, hogy tulajdonképpen adják fel a részvényeik vagy üzletrészeik egy része feletti tulajdonosi jogait a befektető javára, majd bizonyos idő elteltével a befektető lehetőséget biztosít számukra a visszaszerzésre. Ez a megoldás a befektető részéről azt a célt szolgálja, hogy az alapító elköteleződjön a befektetéssel érintett vállalkozás irányába, mintsem megváljon a társaságtól vagy „hagyja gurulni lefelé a lejtőn,” amikor a szükséges tőke már biztosításra került, hiszen a befektető az alapítók ötletébe és elképzeléseibe fektet be, „pusztán” a megvalósításhoz szükséges forrással és tudással rendelkezik. Tehát, ha az érdekeltek megválnának a társaságtól, a tőkebefektetés is értelmét veszítené, az efféle érdeksérelmet a befektető pedig igyekszik kiküszöbölni a fokozatos részesedésjuttatás intézménye (vesting) által. Az intézmény gyakorlati megvalósulása a következőképp képzelhető el: a kockázati tőkebefektető jelzi az alapító felé, hogy csak akkor fektet be a társaságba, ha az alapító a társaságban fennálló üzletrészeinek 50%-ától megválik, majd három éven belül meghatározott ütemezéssel azt visszaszerezheti. Ez azt jelenti, hogy ha a tőkebefektetést követően az alapító azonnal kilép a társaságból, akkor az üzletrészeinek a felét elveszíti, azonban ha a hároméves időszak alatt jogviszonyát fenntartja, minden évben a befektető által megszerzett részesedés 1/3-át visszakapja. Ezt nevezzük fokozatos részesedésjuttatásnak. Megállapodhatnak róla szindikátusi szerződésben is vagy külön szerződésben, és a szerződésnek tartalmaznia kell az üzletrész vagy részvény átruházására vonatkozó nyilatkozatot, valamint a fokozatosság szabályait a visszavásárlási jog kikötése mellett. A megoldás hazai jogi környezetben történő alkalmazása nehézkes és kissé bonyolult (adó jogi szabályok, társasági szerződés vagy alapszabály rendelkezése a társasági részesedés átruházásáról, további cég jogi szabályok, etc.), továbbá - visszautalva korábbi bejegyzésünkre -, amennyiben a szindikátusi szerződés vagy a külön átruházó megállapodás nem cégnyilvános - bár érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalást keletkeztet - nem lesz alkalmas a kívánt társasági jogi joghatás kiváltására és csak a felek között válik hatályossá.

A fokozatos részesedésszerzés (vesting) fordítottja is alkalmazható az alapítók személyében rejlő kockázatok csökkentésére. Ennek alkalmazása a következőképp történhet: a befektető társaságba történő belépésekor az alapítók megtartják részesedésüket, azonban a befektető vételi jogot alapít ezekre a társasági részesedésekre. A felek megállapodásukban tisztázzák, hogy a vételi jog a teljes üzletrészre vagy részvényre vonatkozik vagy csak azok egy hányadára. Ez egy szankciós jellegű rendelkezés a szerződésben, amelynek alkalmazására akkor kerül sor, ha a felek közötti kooperáció alapelveit és célját az alapító megsértené. Ezért célszerű a megállapodásban rögzíteni azokat a körülményeket, amelyek esetére a hatalmasság

gyakorolható. Ez alapján a befektető vételi jogát akkor gyakorolhatja, ha a szerződésben meghatározott esemény bekövetkezik. Tipikus alapítói magatartások, amelyek fennforgása esetére a befektető vételi jogát gyakorolhatja a következők lehetnek: ha a tag nem a társaság célját elősegítő, feladatkörének megfelelő tevékenységet végez, ha személyes közreműködésre vonatkozó kötelezettségét megszegi, etc.

A vesting intézményének alkalmazására szindikátusi szerződésben szokott sor kerülni. Ilyen esetben a vételi jog alapítása – a Polgári Törvénykönyv vételi jogra vonatkozó szabályainak szem előtt tartásával – akkor érvényes, ha a szindikátusi szerződést a felek írásba foglalták, meghatározták a vételi jog pontos tárgyát és a vételárat. Utóbbinak nem feltétlenül kell egzakt összegnek lennie, helyette számítási módot is szerepelhet, ami alapján az egyoldalú jognyilatkozat megtételének pillanatában a vételár megállapítható. Ezen túl a fentebb meghatározott okokra hivatkozással célszerű rögzíteni, hogy mely feltételek bekövetkezése esetén élhet a befektető vételi jogával, elkerülve az esetleges visszaéléseket. A vételi jogot alapító szindikátusi szerződési rendelkezés harmadik személyekkel szemben is hatályos, nem csak a megállapodásban részes felek viszonylatában.

2.2.3.3. Drag along és tag along jogok

A drag along és tag along jogok, vagyis az együtt-értékesítési kötelezettség, valamint az együtt-értékesítési jog a befektetőt védő intézmény, ami arra biztosít lehetőséget, hogy egy jónak mutakozó vételi ajánlat esetén biztosított legyen a befektető számára az eredményes kiszállás lehetősége a céltársaságból, hiszen a szakmai befektetők csak átmeneti szereplők egy startup vállalkozás életében. Tehát a korábbiakban megvizsgált kontrolljogokhoz képest a tag along és drag along jogok a kockázati tőkebefektetés végső szakaszához kapcsolódnak, a befektető tényleges nyereségének realizálását segíti elő. Ezek a biztosítékok – ahogyan nevük is mutatja – az angolszász jogi gyakorlat termékei, azonban alkalmazhatóságuknak a magyar jogban nincs akadálya, így a következőkben ezek rövid áttekintésére teszünk kísérletet.

A kockázati tőkebefektetések határozott időre szólnak, tehát a befektető a term sheet időszakában, vagyis az igények előzetes felmérése körében hoz döntést arról, hogy milyen feltételekkel, milyen megtérülési idővel kíván a céltársaságba befektetni és onnan kiszállni. A kiszállást nevezzük exitnek, ami a befektető részéről a céltársaságban szerzett üzletrészének vagy részvényeinek értékesítését jelenti magasabb áron, mint ahogyan szerezte azt. Ha az exitre ilyen feltételekkel kerül sor, akkor a befektetés eredményes volt. Tehát a befektető arra játszik, hogy a befektetési időszak alatt a céltársaság értéke növekedjen, ez azonban

önmagában kevés, ezen túl a részesedésének értékesítésére, vagyis az általa a céltársaságba investált pénzüsszeg többszöröséhez kíván hozzájutni. Ennek érdekében a befektető általában nem tart igényt a társasági részesedése után járó osztalékra és a teljes döntési szabadságot igényli magának abban a kérdésben, hogy a befektetés során szerzett társasági részesedését az exit idején kinek, mikor és milyen feltételekkel értékesítse. Ezt megteheti az alapítók vagy kívülálló harmadik személyek javára.

Amennyiben a céltársaságra vételi ajánlat érkezik, normális esetben a társaság alapítói döntenek abban a kérdésben, hogy értékesítik-e az ajánlattevőnek vagy sem. Másként alakul az alapítók ezen jogosultsága, ha a társaságban egy befektető is részt vesz. Ebben az esetben ugyanis a befektető meghagyja magának azt a jogot, hogy a vételi ajánlat elfogadásáról határozzon. Szerencsés esetben az alapítók és a befektető egyetértenek az ajánlat elfogadásában vagy annak elutasításában, de előfordulhat az is, hogy nem. Ez utóbbi esetre a szindikátusi szerződésben kiköthető a befektetőt megillető drag along jog. Ennek lényege, hogy a befektető a saját részesedésének értékesítése mellett arra kötelezheti az alapítókat, hogy saját társasági részesedésüket a befektetővel azonos feltételek mellett értékesítsék. Ez a jogosultság a befektető társaságból történő kiszállását biztosítja a tőkebefektetéstől számított és a szindikátusi szerződésben meghatározott türelmi idő leteltét követően. A befektető az őt megillető drag along jogát csak olyan vevői ajánlat esetén gyakorolhatja, amely meghaladja a szindikátusi szerződésben előre rögzített értéket. Ezen érték megállapítása az alapítók érdekeinek védelmére hivatott.

A drag along jog „párja” a tag along jog, vagyis annak lehetősége, hogy amikor valamely alapító értékesíteni kívánja társasági részesedését harmadik személynek, akkor ezt a befektető vele együtt, azonos feltételekkel megtehesse. Az intézmény célja, hogy a befektető vagy akár a kisebbségben lévő tag ne „ragadjon bent” a társaságban, továbbá a befektető a befektetése után remélt nyereséget az alapító taggal történő együtt-értékesítéssel is realizálhassa. A tag along jog nem csak a befektető javára, hanem a többi tag számára is kiköthető a szindikátusi szerződésben. Az együtt-értékesítés csak lehetőség és nem jogosultság.

A hatályos magyar jogban a fent bemutatott intézmények a vételi és az eladási jognak feleltethetők meg: drag along jog, mint vételi opció és tag along jog, mint eladási opció. Akár vételi, akár eladási opció biztosításában állapodnak meg a felek, annak alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás, továbbá a megállapodásban rögzíteni kell a jogosultság tárgyát és annak vételárát. Tag along és drag along jog esetében a vételár meghatározása nehézkes lehet, hiszen a jogosultság tárgyát képező társasági részesedés értéke folyamatosan változik, erre tekintettel viszont egy számítási mód is elegendő lehet a vételár

meghatározására vonatkozó követelmény teljesítésére vagy minden más módszer, ami alapján a jogosultság gyakorlása esetére az ellenérték pontosan és minden kétséget kizáróan megállapítható. A jogalkotó más megkötést nem rögzít az opciós jogok gyakorlása tekintetében.

Annyi megjegyzéssel kívánunk élni a tag along és a drag along jogok alkalmazása körében, hogy ezen jogosultságok gyakorlása a céltársaság személyi összetételében jelent változást, továbbá társasági részesedés kívülálló személyekre történő átruházását eredményezi, ezért a szindikátusi szerződés tartalmának kialakítása során tekintettel kell lenni a társasági szerződés üzletrész és az alapszabály részvény átruházására vonatkozó szabályaira. Ugyanis, amennyiben a szindikátusi szerződés a társasági szerződéssel ellentétesen lehetőséget biztosít a vételi vagy eladási jogok gyakorlása révén kívülálló, harmadik személyek taggá válására, azonban a társasági szerződés vagy az alapszabály ezzel ellentétes rendelkezést tartalmaz, úgy a szindikátusi szerződés érvénytelen tagi megállapodás lesz, hiszen a társasági szerződés primátusát negligálja.

2.3. A kockázati tőkebefektetésre irányuló szerződés és a szerződési kapcsolatok

A vizsgált esetekben a befektetésre irányuló szerződések többnyire szindikátusi, vagy befektetési és szindikátusi szerződés elnevezéssel jönnek létre. A szindikátusi szerződésben rögzítésre kerül a kockázati tőkebefektetés ténye és minden további feltétel, valamint biztosíték. Ennek alapján a szindikátusi szerződésben foglaltak megerősítésére és végrehajtására további szerződések kerülnek megkötésre. Amennyiben a befektetés gazdasági társaság alapításával valósul meg, úgy szükséges a társasági szerződés megkötése, amennyiben valamilyen szellemi termék hasznosítása történik a társaság keretében úgy az arra vonatkozó licenc szerződés megkötése is szükséges; ha üzleti terv vagy projekt megvalósítására szükséges tőke biztosítása érdekében szerződnek a felek és a befektetés során kikötik, hogy a későbbiekben esetlegesen szükséges (pótlólagos) tőkét is rendelkezésre bocsájtja a befektető tagi kölcsön keretében, akkor a szindikátusi szerződéshez a tagi kölcsönt és annak visszafizetésére vonatkozó feltételeket rögzítendő szerződés köttetik; vagy a felek kikötik, hogy a befektetés futamidejének leteltével a befektető társasági részesedését értékesíti, az adásvételi szerződés megkötését feltételezi. E tekintetben a szindikátusi és a további szerződések kapcsolt szerződésként értékelhetőek, ugyanis a szerződések egymással összefüggnek azáltal, hogy a szerződő felek részlegesen azonosak és a szerződések tartalma között kölcsönhatás mutatkozik; továbbá tágabb értelemben véve a szindikátusi és kapcsolódó

szerződések egy szerződés csoportot alkotnak, ahol a csoportba tartozó szerződések önállóak, egymás közti hierarchia nélkül.⁵⁸⁹

3. Következtetések a szindikátusi szerződés és a kockázati tőkebefektetés vonatkozásában

A szindikátusi szerződés, mint atipikus megállapodás a befektetési célú szerződések között helyezhető el, az intézményes vagy informális befektető által teljesített kockázati tőkebefektetés realizálására alkalmas szerződéstípus. E körben kiemelendő, hogy a szindikátusi szerződés és a hozzá kapcsolódó szerződések szerződési csoportot alkotnak és ezen belül kapcsolt szerződésnek minősülnek. Továbbá a szindikátusi szerződés, mint befektetési célú szerződés alkalmas más, haszonszerzésre irányuló befektetési ügyletek szerződési keretbe foglalására is.

A csendestársaság intézményének vizsgálatával a célunk az volt, hogy bemutassuk, a kockázati tőkebefektetések magánszemélyek általi megvalósítására a csendestársaság intézményét is alkalmazhatónak látjuk. Ugyanis ez a társasági forma alkalmas a befektetés során felmerült kockázatok mérséklésére vagy kizárására anélkül, hogy a befektető személye nyilvánossá válna. Mindezt vegyes típusú szindikátusi szerződés alkalmazásával véljük realizálhatónak. A szindikátusi szerződés ezen vegyes típusa is a befektetési célú szerződések csoportjába sorolható és a kockázati tőkebefektetés megvalósításának szerződési alternatívájaként kezelendő.

⁵⁸⁹ Papp Tekla: Komplex szerződések és a biztosítási kontraktus, XXIV. POT Konferencián elhangzott előadás és annak kézírata alapján, 5., és Papp Tekla: Szerződéstípusok, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2015., 20., 22-23. alapján.

VI. Fejezet

A konzorcium

Az értekezés ezen fejezetében a konzorciumi szerződés, mint polgári jogi megállapodás bemutatására vállalkozunk. A konzorciumok és így a konzorciumokat létrehozó szerződések igen gyakran és nagy számban jelennek meg a gyakorlatban, ezért szükségesnek mutatkozik a szerződés és az általa létrehozott kooperáció részletes és rendszerező áttekintése. Ezen túl a konzorcium és a szindikátus szavak szinonimaként alkalmazott kifejezések, továbbá a gyakorlatban kialakult uralkodó álláspont szerint a konzorciumok polgári jogi társaságként kezelendő kooperációk, ezért indokolt a szerződési kapcsolatot a polgári jogi társasági szerződésre vonatkozó szabályok alapján vizsgálni. Ahogyan az a jelen fejezetben is kirajzolódik majd, konzorciumok tipikusan valamilyen pályázati eljárásban való többes részvétel formájaként jelennek meg, a felek közötti kooperáció egyszeri és alkalmi, mert az pusztán a pályázati eljárásban való eredményes részvételre és az utána való esetleges határozott ideig tartó együttműködésre vonatkozik. A konzorciumi szerződéseket – aszerint, hogy milyen eljárásban való részvételre irányulnak – a következők szerint tudjuk felosztani: vannak olyan konzorciumok, amelyek a közbeszerzési eljárásban való eredményes részvételt célozzák, léteznek olyan konzorciumok, amelyek a privatizációs eljárásban vagy felszámolási eljárásban történő vagyonszerzést célozzák, és létezik olyan konzorcium is, amely nem egy pályázati jellegű eljárásban, de egy többlépcsős folyamatban való eredményes részvétel érdekében alakul, ezek pedig a finanszírozási cézzal kötött konzorciumi megállapodások. A konzorciumi szerződés önmagában csak az együttműködésben és annak mikéntjében való megállapodást jelent, de nem hagyható figyelmen kívül annak ténye sem, hogy a pályázati eljárás (amennyiben a konzorcium a nyertes pályázó) vagy a szerződéskötési folyamat végén újabb szerződés kerül megkötésre, így a konzorciumi megállapodás mellett újabb kontraktus vagy kontraktusok befolyásolják a felek együttműködését. Ezek alapján indokoltnak véljük górcső alá venni ezen szerződések egymáshoz való viszonyát is. Megállapításainkat a fejezet végén kívánjuk összegezni, ahol kitérünk a szindikátusi szerződéssel való kapcsolatára is.

1. A konzorciumi szerződés alapvető jellemzői

A konzorciumi szerződés polgári jogi megállapodás, amely a jelenleg hatályos⁵⁹⁰ Polgári Törvénykönyvben nem került szabályozásra, így alapját a szerződési szabadság Alaptörvényből levezethető és a Polgári Törvénykönyvben konkretizált intézménye adja. A konzorcium létesítésére irányuló kontraktus többféle elnevezéssel terjedt el a gyakorlatban, leginkább konzorciumi,⁵⁹¹ konzorciós⁵⁹² vagy konzorciális⁵⁹³ szerződés/megállapodás elnevezéssel illetik, avagy pusztán megállapodásként nevesítik. A szerződéssel létrehozott konzorciumok alapvetően valamilyen projekt megvalósítása érdekében történő együttműködést takarnak, alatta az abban részes felek munkamegosztásán alapuló együttműködést ért a gyakorlat,⁵⁹⁴ így a konzorciumok létesítéséről szóló szerződések alapvetően a kooperációs kontraktusok csoportjába tartoznak.⁵⁹⁵ A konzorcium tehát egy alkalmi érdekszövetség,⁵⁹⁶ amely a résztvevők közötti belső jogviszonyban történő függetlenség és önállóság megtartása mellett valamilyen közös gazdasági cél megvalósítása érdekében történő időszakos összefogást jelent, a külső jogviszonyokban történő egységes fellépés alapján.⁵⁹⁷ A konzorcium – a közös cél megvalósítása érdekében történő együttműködésre tekintettel – érdekközösség, azonban annak ténye, hogy a konzorcium saját névvel is rendelkezhet, nem eredményezi a szerződéssel létrehozott kooperáció jogalanyiságát.⁵⁹⁸ A kooperációs megállapodáson túl a konzorcium polgári jogi társaság létrejöttét is eredményezi,⁵⁹⁹ ezért a konzorciumra a bírói gyakorlat a polgári jogi társaság szabályait rendeli alkalmazni.⁶⁰⁰ Ezt támasztja alá az a hivatkozott bírói döntés⁶⁰¹ is, amely

⁵⁹⁰ Ugyanez igaz az 1956. évi V. törvényre is. A nevesített szerződések között konzorciós, konzorcionális vagy konzorciumi elnevezéssel szerződés nem szerepelt.

⁵⁹¹ Például: Pfv. IV.21.801/2012/4., Pfv. VI.20.501/2008/3., Pfv. V.21.344/2016/9., 15.Gf.40.433/2010/9., 14.Gf.40.190/2014/13., 10.Gf.40.614/2011/7., 14.Gf.40.731/2013/5., Gf.III.30.384/2011/5., Gf.III.30.430/2016/6., Gf.II.20.095/2013/6.

⁵⁹² Például: Pfv. IX.22.057/2009/5., Pfv. VII.21.638/2009/7., Gf.I.30.061/2009/4.

⁵⁹³ Például: Gf.III.30.450/2015/5.; Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet 184.

⁵⁹⁴ 14.Gf.40.377/2006/15.

⁵⁹⁵ Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 234.

⁵⁹⁶ Pf.II.20.854/2010/5.; Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet 184.

⁵⁹⁷ Fővárosi Ítélet tábla 2.Kf.27.153/2003/8., hivatkozik rá: Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 234.; Pfv.IV.21.801/2012/4.

⁵⁹⁸ Fővárosi Törvényszék 3.Kf.650.230/2013/7., Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 28.K.31.192/2013/7., LB Kfv. VI.39.075/2010/17., hivatkozik rá: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 234.; EBH2011. 2373. vö.: KGD2011.109., BH2011.350., BH2012.80., BH2004. 474.; Pfv.V.20.949/2014/7., Pf.III.20.477/2014/4., Gf.III.30.090/2015/5., 14.Gf.40.377/2006/15.

⁵⁹⁹ Pf.III.21.576/2016/11., Gf.I.30.061/2009/4., Gf.III.30.090/2015/5., Pf.I.20.707/2011/6., Gf.III.30.430/2016/6., Gf.II.20.095/2013/6., EBH 2011.2373., BDT 2010.2338., BDT 2004.474., BH2004.477., Pf.III.20.477/2014/4.,

⁶⁰⁰ Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet 184.

⁶⁰¹ EBH2011. 2373.

szerint a felek közötti kooperációból eredő elszámolásra is a polgári jogi társaság szabályai alkalmazandók: az együttműködésben részes felek egyike pénzügyi helyzete miatt nem felelt meg azoknak a normatív kritériumoknak, amelyek fennforgása esetén közbeszerzési eljárásban önálló ajánlattevői minőségben eljárhatott volna. Ennek okán együttműködni volt kénytelen más piaci szereplővel, hogy a szóban forgó közbeszerzési eljárásban ajánlattevői minőségben felléphessen. A felek együttműködése „konzorciós szerződés” elnevezésű dokumentumban öltött testet. A perben a konzorciumot alkotó alperesekkel szemben a felperes elmaradt vételár megfizetése iránti igényét kívánta érvényesíteni arra hivatkozással, hogy alperesek között a konzorciumi szerződéssel polgári jogi társaság jött létre és erre tekintettel a fennálló tartozásaikért egyetemlegesen tartoznak helytállni. Az alperesi védekezés a konzorciumi megállapodás pusztán laza együttműködésként történő értékelésének lehetőségére irányult, érvelésük szerint közöttük polgári jogi társaság nem jött létre. Az alperesi fellebbezés folytán másodfokon eljáró bíróság indokolásában kihangsúlyozta azt az elvet, mely szerint a szerződéseket nem elnevezésük, hanem valós tartalmuk alapján kell elbírálni. Jelen ügyben az alperesek között létrejött konzorciós elnevezésű szerződést az első fokon eljáró bíróság a tartalmi vizsgálatot követően koordinatív jellegű polgári jogi társaságot létrehozó kontraktusként értékelte, melyet a másodfokú bíróság helyben hagyott, ugyanis a felek közös célja valóban a közbeszerzési eljárásban való együttes részvétel volt, ennek érdekében jött létre a gazdasági tevékenységet is igénylő együttműködésük.

Ha a jelen ügyben tett megállapításokat a szindikátusi szerződés szemüvegén keresztül vizsgáljuk, elmondhatjuk, hogy a fentebb tett bírói megállapítás alkalmazható a szindikátusra is, mivel a szindikátusi kooperáció esetében is alapvetően egy együttműködésről, annak szerződési formában való rögzítéséről van szó. Ha a felek szindikátus elnevezéssel szerződnek a közös gazdasági cél eléréséhez szükséges együttműködésre, az általuk megkötött szerződés - függetlenül annak elnevezésétől – polgári jogi társaságot hoz létre.

Az eljáró bíróság indokolásában nagyon jól rámutat arra a tényre, hogy a konzorcium, így a szindikátus is a szerződő felek belső, magánjogi viszonyát érinti, a szerződés megkötését közös gazdasági érdek motiválja, az érintettek egy konkrét feladat ellátására vállalnak érdekközösséget. Önmagában az a körülmény, hogy a konzorcium vagy a szindikátus nevében, képviselőjében egy, a szerződésben rögzített személy vagy szervezet jár el (a gesztor), személyközösséget a szerződésben résztvevők között nem eredményez. Az adott cél érdekében való közös fellépés a társaságok belső függetlenségét szintén nem érinti. Vagyis a

szereződő felek konzorciumi vagy szindikátusi együttműködésük során csak az egymás közötti, belső jogviszonyukban állhat elő változás és pusztán csak addig, amíg a felek megállapodása alapján létrehozott együttműködés, azaz a polgári jogi társaság egzisztál; míg a külső jogviszonyokban megőrzik jogi önállóságukat, nem személyközösségként, hanem önálló jogalanyként léphetnek fel, tehát összegzésként: a konzorciumot vagy a szindikátust létrehozó szerződés nem jogalanyt keletkeztet, pusztán kötelmi együttműködés, a tagok egymás közötti viszonyát szabályozza, akik harmadik személyek irányában jogilag önállóan lépnek fel.

A következőkben a konzorciumi szerződés főbb sajátosságainak bemutatására törekszünk, tekintettel a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályanyagra is.

2. A polgári jogi társaság intézményének alkalmazhatósága a konzorciumokra

Az 1959. évi IV. törvény, vagyis a régi Ptk. alapján a polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Azonban a szabályozás lehetőséget biztosított arra is, hogy a polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül hozzák létre. Tehát a jelenleg hatályos szabályozást megelőzően a polgári jogi társaság két kategóriára volt osztható: az egyik a gazdasági tevékenységet igénylő együttműködés, amely vagyoni hozzájárulás teljesítésének kötelezettségével volt alapítható, a másik pedig a értekezés korábbi szakaszában már említett koordinatív pjt., amely gazdasági tevékenység végzése, valamint vagyoni hozzájárulás teljesítése nélkül pusztán a közös gazdasági érdekek előmozdítására szolgált. A bírói gyakorlat azokat az együttműködésre irányuló kooperációs kontraktusokat, amelyek ez utóbbi kategóriába estek, ha a fogalmi feltételek fennforogtak, polgári jogi társaságnak minősítette és a jogviszony tekintetében a pjt. szabályait alkalmazta. A polgári jogi társaság az egyes szerződések között került elhelyezésre kihangsúlyozva ezáltal az együttműködés kötelmi jogi jellegét. Éppen ezért a polgári jogi társaság jogalanyisággal nem rendelkezik, nem jogképes, gazdasági tevékenységét nem üzletszerűen, huzamosabb ideig végzi, valamint a koordinatív pjt. esetében az együttműködés pusztán a közös gazdasági érdekek előmozdítását érinti, ellentétben a gazdasági társaságokkal. A jogalkotó a közös cél tekintetében megkötéssel nem él, tehát az minden olyan lehetőséget felölel, ami nem ütközik jogszabályba. A jelenleg hatályos Ptk. olvasatában polgári jogi társasági szerződéssel a felek

arra vállalnak kötelezettséget, hogy közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, a közös cél megvalósításához szükséges vagyoni hozzájárulást teljesítenek, és tevékenységük kockázatát közösen viselik. A fogalmi meghatározásból azonnal kitűnik, hogy csak a közös cél, mint ismérv vagy kritérium maradt a szabályozás része, a gazdasági tevékenységet igénylő közös cél vagy a közös gazdasági érdek előmozdítására irányuló kooperáció nem képezik a polgári jogi társaság Ptk-ban meghatározott fogalmának részét. Ez azt vetíti előre, hogy a jogalkotó az együttműködés lehetőségét tekintve szélesebb kereteket hagy a felek számára, vagyis a korábbi fogalom-meghatározás részét képező gazdasági tevékenység vagy gazdasági érdek előmozdítása is belefér ebbe a kategóriába,⁶⁰² tehát e tekintetben változás nem történt. Azonban az új Ptk. esetében polgári jogi társaság létesítésére csak vagyoni hozzájárulás teljesítésével kerülhet sor. A polgári jogi társaság továbbra is a felek együttműködésének szerződéses formájaként értékelhető, amely kooperáció önálló jogalanyt nem hoz létre, ennél fogva jogképességgel sem bír, a pjt. tagjai külső jogviszonyokban megőrzik önállóságukat, szerződéses jogviszonyokban nevükben a képviselő jár el, a tartozásokért pedig a tagok továbbra is az egyetemlegesség szabályai szerint tartoznak helytállni. Az új Ptk. által eszközölt fogalmi változások a konzorciumok polgári jogi társaságként történő minősítését nem érintik, és igaz ez az állítás akkor is, ha a konzorciumot a felek konzorcium létesítésére irányuló szindikátusi szerződése hozza létre. Ahogyan az a korábbi bírói gyakorlat alapján megfogalmazásra került, nem a szerződés elnevezése, hanem annak tartalma az irányadó, továbbá az új Ptk-hoz fűzött törvényi indokolás is kiemeli, hogy a jogalkotó figyelemmel volt arra a pjt. szabályainak kialakítása során, hogy a piacgazdasági viszonyok megkívánják, hogy a gazdasági élet szereplői közötti lazább és szorosabb együttműködés, gazdasági tőke és szakismeretek összegyűjtése jöhessen létre úgy, hogy önálló szervezet, új jogalany nem keletkezik. Az indokolás az egyik ilyen leggyakoribb szerződésnek a konzorciumi szerződést tekinti. Mivel a konzorcium a koordinatív pjt.-vel rokonítható, már csak a vagyoni hozzájárulás szorul magyarázatra az új pjt. fogalom kapcsán. A vagyoni hozzájárulás tekintetében a jogalkotó pusztán annak teljesítésére vonatkozó kötelezettséget ír elő, azt azonban, hogy mit ért vagyoni hozzájárulás alatt, nem tisztázza. Ezt ismételten a törvényi indokolás fejti ki, miszerint vagyoni hozzájárulás alatt akár a felek személyes közreműködése is érthető, tehát a diszpozitív szabályozás teljes egészében a felek magánautonómiájának érvényesülését kívánja biztosítani akkor, amikor a vagyoni

⁶⁰² Olvasatomban nem egyértelmű a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályozás akkor, ha a felek üzletszerűen kívánnak gazdasági tevékenységet végezni polgári jogi társaság keretében. A szabályozás ennek lehetőségét a pjt. esetében tételesen nem zárja ki, pusztán a felek közös cél elérése érdekében történő együttműködésének enged teret, továbbá a gazdasági társaságok közös fogalma sem rendezi a pjt. és a gt. egymáshoz való viszonyát.

hozzájárulás teljesítésére vonatkozó kötelezettséget ilyen tág keretek között engedi értelmezni. Ez a szindikátusi vagy konzorciós/konzorciumi szerződéssel létrehozott konzorcium esetében azt jelenti, hogy a felek azáltal, hogy közbeszerzési eljárásban közös részvételre jelentkeznak, pénzügyi forrásaikat a pályáztatás során való sikeres szereplés érdekében koncentrálnak, majd a pozitív elbírálást követően a pályázat tárgyát érintő kivitelezés során ezt fenntartják, valamint a veszteséget közösen viselik, a nyereségben pedig közösen részesülnek, polgári jogi társaságot létesítenek.

3. A konzorciumi szerződés fajtái

A konzorciumi szerződés többféle lehet, attól függően, hogy a szerződés tárgya és tartalma, a szerződő felek közötti kooperáció milyen célra irányul. Ennek alapján megkülönböztetjük a tisztán magánjogi alapokon nyugvó kooperációkat, amelyek a felszámolási eljárásban jelennek meg, vagy társaságok finanszírozásában érdekeltek; valamint a közjogi elemekkel is rendelkező érdekközösségeket, amelyek közbeszerzési, valamint privatizációs eljárásban bukkanhatnak fel. A szerződés elbírálására elsődlegesen az ágazati jogszabályok, majd általános jelleggel másodlagosan a Polgári Törvénykönyv rendelkezései irányadóak.

3.5. A közbeszerzési eljárásban megjelenő konzorcium

Első ízben a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény 52.§-a tartalmazta azt a rendelkezést, miszerint több ajánlattevő közösen is tehet ajánlatot, majd a 2011. évi CVIII. törvény a közbeszerzésekről ezt a szabályt a 25.§ alatt megtartotta, jelenleg pedig a 2015. évi CXLIII. törvény a közbeszerzésekről a 35.§-ban rendelkezik arról, hogy több gazdasági szereplő közösen is tehet ajánlatot vagy nyújthat be részvételi jelentkezést közbeszerzési eljárásban. A jogintézmény alkalmazásának indoka egyrészt az, hogy bizonyos gazdasági szereplők csak konzorciumként tudnak megfelelni a közbeszerzési kiírásban szereplő kritériumoknak, vagy esetleg a gazdasági ésszerűség és a földrajzi adottságok indokolják a felek konzorciumi kooperációját. Másrészt a gazdasági szereplők együttes ajánlattételének lehetősége a versenyt fokozza azáltal, hogy olyanok is ajánlattevői minőségben léphetnek fel a közbeszerzési eljárás során, akik önállóan nem lennének képesek értékelhető ajánlat benyújtására. A közbeszerzési eljárás keretében történő közös ajánlattétel módjára és formájára a gyakorlatban a konzorcium terjedt el,⁶⁰³ amely során két vagy több ajánlattevő közösen teszi meg ajánlatát és az ajánlatkérő felé fennálló külső, valamint az ajánlattevők

⁶⁰³ Dezső Attila: Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet, 183.

közötti belső viszonyt szabályozzák megállapodásukban. Ebben az esetben az ajánlattevők közösen vesznek részt az ajánlatkérő eljárásában, az eljárásban kiírt feltételeknek együttesen tesznek eleget és közösen vállalnak kötelezettséget az ajánlatkérő felé.⁶⁰⁴ A konzorcium a közbeszerzési eljárásban „(...) a részes tagok polgári jogi szerződésen alapuló, abban szabályozott megosztás szerinti együttműködése közbeszerzési eljárásban való részvételre és az annak eredményeként megkötendő szerződés teljesítésére.”⁶⁰⁵ Ez egy sajátos ajánlattételi forma, a felek rugalmas együttműködésének egy típusa. Ugyanis a konzorciumi szerződéssel a felek konzorciumot hoznak létre, mely konzorcium a részes felek (tagok) polgári jogi szerződésben szabályozott munkamegosztásán alapuló együttműködése valamely feladat, projekt közös megvalósítása céljából.⁶⁰⁶ A közös ajánlattevők, jelentkezők szinte minden esetben kötnek olyan konzorciumi, együttműködési vagy bármilyen más elnevezésű vagy tartalmú szerződést, amely egymás közötti jogviszonyukat, jogait és kötelezettségeiket meghatározza.⁶⁰⁷ Annak ténye, hogy a jogszabály a közbeszerzési eljárás részvételre jelentkezőjeként a közös név alatti megjelentést biztosítja, még nem jelenti azt, hogy a konzorcium (vagy akár a szindikátus) önálló jogalany lenne, saját neve alatt jogokat szerezne, avagy szerződésre, kötelezettségvállalásra csak a kötelelemre alapozottan jogosult volna. A bírói gyakorlat egységesen úgy foglal állást, hogy ha a felek kooperációja azt a célt szolgálja, hogy ők maguk pályázati programban együttesen vegyenek részt, és ennek érdekében közöttük gazdasági tevékenységet is igénylő együttműködés jön létre, a közös gazdasági érdekeik előmozdítására és erre irányuló tevékenységük összehangolására létrehozott, együttműködést célzó megállapodás - „konzorcium” elnevezésétől függetlenül - tartalmilag koordinatív polgári jogi társaság létrejöttét eredményezi.⁶⁰⁸

Az ajánlatkérő azon túl, hogy a közös ajánlattétel vagy részvételre jelentkezés lehetőségét biztosítja a gazdasági szereplők számára - az ajánlati felhívásban meghatározva - a közös ajánlattevő nyertesektől megkövetelheti gazdasági társaság létrehozását abban az esetben, ha

⁶⁰⁴ D.59/45/2014., hivatkozik rá: Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet 184.; Ez főként vállalkozási vagy üzemeltetési, közszolgáltatási szerződés megkötését eredményezi a pályázati kiírás tárgyát képező beruházás megvalósítására vagy szolgáltatás nyújtására (villamospálya és felsővezeték kiépítése, hídfelújítási munkálatok elvégzése, szennyvíztisztítás és szennyvízcsatorna bővítése és fejlesztése, építési és rekonstrukciós munkálatok, etc.). Pfv.V.21.084/2016/4., Pfv.IV.20.624/2011/15., EBD 2014.P.14., EBH2012.P.6.

⁶⁰⁵ Fővárosi Bíróság 19.K.34.314/2005/18., hivatkozik rá: Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet 184

⁶⁰⁶ A Közbeszerzési Szemle Közbeszerzési Jogalkalmazás című rovatában a 6. sorszám alatt feltett kérdésre adott válasz. (2013/1. szám, 8.p.)

⁶⁰⁷ Miklós Gyula – Hubai Ágnes – Bozzay Erika: Fejezetek az új Ptk. közbeszerzési eljárásra gyakorolt hatásáról I., Közbeszerzési Szemle, 2013/12., 54.

⁶⁰⁸ BDT2010.2338

az az eredményes közbeszerzési eljárásban megkötött szerződés teljesítése érdekében indokolt.⁶⁰⁹ Ez a szabály a szerződés teljesítésének a biztosítását szolgálja, hiszen egy gazdasági társaság kötelékében történő kooperáció nagyobb garanciát jelent a szerződéses kötelezettség(ek) teljesítése tekintetében, mint egy laza szerződési kötelelem. Ezen szabály relevanciája a szindikátusi és konzorciumi szerződés relációjában abban áll, hogy amennyiben a közbeszerzési eljárást követően a nyertes ajánlattevők gazdasági társaság alapítására kötelesek, együttműködésüket elsődlegesen a társasági szerződés határozza meg, a konzorciumi megállapodás másodlagos jelleggel rendelkezik a feleket érintő kooperáció részleteiről. A konzorciumi szerződés ilyen esetben társasági jogi típusú szindikátusi szerződésként funkcionál.

3.6. A privatizációs eljárásban megjelenő konzorcium

Magyarországon az 1949. évi XX. törvény hatályba lépésével megtörtént a szocialista típusú gazdaság teljes adaptációja, ami azt jelentette, hogy a magántulajdon jelentős korlátozásra került és alapvető tulajdoni formának az állami tulajdon volt tekinthető. Ennek alkotmányos alapját képezte a sztálini alkotmány, magánjogi alapját pedig az 1959. évi IV. törvény, a Polgári Törvénykönyv adta. „A 80-as évtized végére nyilvánvalóvá vált, hogy az állami tulajdon keretei között a gazdaság képtelen alkalmazkodni a nemzetközi piac követelményeihez, a gazdasági teljesítmény, az életszínvonal csak egyre növekvő külföldi adósság árán – vagy még úgy sem – tartható fenn, a „tulajdon mindenkié” elve valójában a nemzeti vagyon gazdátlanságához, alacsony hatékonyságú működtetéséhez, feléléséhez vezetett. Ebben a helyzetben az alternatíva csak az lehetett: a magántulajdont vissza kell állítani jogaiba.”⁶¹⁰ A „visszaállítás” eszköze pedig az állami vállalatok értékesítése volt. A privatizáció három szakaszra volt osztható, elsőként a spontán, majd a szervezett, végül pedig a tömeges privatizáció időszakára.

A spontán (vagy decentralizált) privatizáció (1987 – 1990) nem az állami vagyon „magánosítását” tűzte ki elsődleges céljául, hanem a magasabb jövedelmek elérését, a vállalatok nehéz helyzetének javítását, fizetéseképtelenségük elkerülését, piacaik bővítését, tőkeigényeik biztosítását, szervezetük korszerűsítését, valamint adóelőnyökhöz kívántak jutni. A privatizáció ezen formája a vállalatok önkéntes döntésén alapult, ennek alapját pedig az

⁶⁰⁹ Kbt. 35.§ (8), (9) bekezdés

⁶¹⁰ Kocsis Györgyi: Privatizáció '91, in: Baló György – Lipovecz Iván: Tények Könyve 1992., Ráció Kiadó, Debrecen, <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1992-D18D/magyar-gazdasag-EFE2/privatizacio-91-EFFD/> (Letöltés dátuma: 2018. április 23.)

1984. évi 22. törvényerejű rendelet adta, amely módosítva az állami vállalatokat szabályozó 1977-es törvényt, önkormányzást biztosító jogot adott az állami vállalatok kezébe, ami folytán a vállalatok tulajdonosi jogokkal bírtak és vállalati döntésen alapult a privatizációs partner vagy a privatizáció feltételeinek meghatározása. Az önkormányzás jogán túl a piacgazdaságba való „átfordulás” végső löketét megadó 1988. évi VI. törvény (társasági törvény) és az átalakulásról szóló 1989. évi XIII. törvény teljessé tette a spontán privatizáció lehetőségét. Ezek voltak azok a jogszabályok, amelyek lehetőséget adtak az állami vagyon magánkézbe juttatására – véleményem szerint – erkölcsileg megkérdőjelezhető, jogilag pedig igazolható módon.

Bár a társasági törvény és az átalakulási törvény, valamint a külföldi befektetőket védő 1988. évi XXIV. törvény előremutató volt abban az értelemben, hogy a külföldi befektetés lehetőségét megteremtették és a magánszemélyek is részt kaptak a vállalkozói szférában, azonban az állami vagyon védelmét és a privatizációs szabályok rögzítését érintően jogalkotás nem vette kezdetét. Éppen ezért a társadalom tagjai között széles körben ellenérzést váltott ki a vállalatok által levezényelt önkényes privatizáció, hiszen abban csak olyanok vehettek részt, akik „bennfentesek” voltak, valamint az egész folyamat a nyilvánosságtól elzárva zajlott. Ennek érdekében 1989 őszén kezdetét vette a centralizált privatizáció kiépítése, valamint az Állami Vagyoni Ügynökség létrehozása. Ez véget vetett a decentralizált és önkényes privatizáció folyamatának és már törvényi keretek között folyt az állami vagyon magánosítása. A központilag vezérelt privatizáció (a kényszerátalakítás időszaka, 1990 – 1994) kezdete a rendszerváltást követő időszakra tehető, amikor a hatalomra lépett Antall – kormány nyíltan fellépett a decentralizált privatizációval szemben, ennek intézményesült formája volt az Állami Vagyoni Ügynökség, amelyre alapozva államilag vezérelt privatizáció működött. Az ÁVÜ olyan költségvetési szerv volt, amely az Országgyűlés felügyelete alatt állt és tulajdonosi jogokat gyakorolt az állami vagyon tekintetében. Felállításáról az 1990. évi LII. törvény rendelkezett. Az ÁVÜ határozott fellépést és átláthatósági garanciát jelentett a spontán privatizáció időszakában, ugyanis apportálás, vagyoni jog vagy társasági érdekelttség elidegenítése esetén, illetve szerződéses ügyletek esetén a társaságoknak – bizonyos értékhatárt meghaladóan - az ÁVÜ felé bejelentési kötelezettsége keletkezett, mely szükség esetén vétóval élhetett a kérdéses ügylet kapcsán, mely döntését a társaság keresettel támadhatta a bíróság előtt. Ezen felül számos olyan intézkedés bevezetésére és az ÁVÜ részére garanciális jogkör biztosítására került sor, ami a visszaélések megakadályozására alkalmasak voltak. A privatizáció átfogó törvényi szabályozására 1992-ig várni kellett. A

jogalkotás legfrissebb termékei, amelyek a centralizált privatizáció mellett törtek lándzsát, a következők voltak:

- 1992. évi LIII. törvény a tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozó vagyon kezeléséről és hasznosításáról,
- 1992. évi LIV. törvény az időlegesen állami tulajdonban levő vagyon értékesítéséről, hasznosításáról és védelméről.

A privatizációs törvények az állami vállalatok megkettőződését eredményezték és a klasszikus állami vállalati forma megszűnését, ugyanis az állami vállalatoknak a törvényben meghatározott határidőnek megfelelően át kellett alakulniuk gazdasági társasággá, kft-vé vagy rt-vé. Ezen túlmenően az állami vállalatok két csoportra voltak bonthatók: a tartósan állami tulajdonban maradó állami vállalatok, amelyek az Állami Vagyonkezelő Rt. irányítása alá kerültek és nem kerültek privatizálásra; valamint az időlegesen állami tulajdonú vállalatok kategóriájára, amelyek az Állami Vagyonügynökség kezelésébe kerültek és privatizáció tárgyát képezték.

„1995-re az állami vállalatok társasággá való átalakulási folyamata gyakorlatilag befejeződött (...), ugyanakkor a privatizáció meglehetősen lassan haladt előre, a magántulajdon nehézkesen növekedett a nemzetgazdaságban.” A magántulajdonra épülő gazdasági viszonyok erősítése, az állami tulajdon csökkentésének ésszerű gyorsítása, az állami tulajdonban lévő vállalkozói vagyon piaci alapokon magántulajdonba juttatása, az állam gazdasági szerepvállalásának csökkentése, mint célkitűzés hívta életre az 1995. évi XXXIX. törvényt, a második privatizációs törvényt, amely átvezet bennünket a tömeges privatizáció időszakába. A tömeges privatizáció (1995 – 1998) időszakában továbbra is az a kettős szemléletmód uralkodik, miszerint megkülönböztetjük a tartós állami tulajdont és az időleges állami tulajdont. Ez utóbbi vonatkozásában az 1995-ös privatizációs törvény jogszabályi szinten rögzíti az állam privatizációs kötelezettségét, valamint azt, hogy ez a vagyon csak időlegesen képezik az állam tulajdonát és annak mielőbbi értékesítése szükséges az Állami Vagyonkezelő Részvénytársaságot felváltó Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság révén. A magánkézbe adást megelőzően az ÁPV Rt. jogosult rendelkezni a vagyonnal és a privatizáció előkészítésére. E tekintetben az ÁPV Rt. az államot megillető tulajdonosi jogokat gyakorol.

A konzorciumi szerződés relevanciája a privatizációs eljárásban az 1992-es⁶¹¹ és 1995-ös⁶¹² privatizációs törvényekben rögzített versenyeztetési eljárás szabályai révén áll fenn. Az ÁPV Rt. az általa kiírt pályázatra beérkező ajánlatok alapján választja ki a nyertes ajánlattevőt, aki az állami tulajdonban lévő és értékesítésre szánt vagyont megszerzi. Tekintettel arra, hogy nem minden piaci szereplő képes önállóan eleget tenni a pályázati kiírásban szereplő feltételeknek, célszerűnek mutatkozik konzorcium létesítése, ami révén az együttesen eljáró ajánlattevők a rendelkezésükre álló anyagi forrásokat megtöbbszörözve képesek a pályázat tárgyát képező vagyon megszerzésére.⁶¹³ Az ilyen típusú kooperációkat a bírói gyakorlat befektetői konzorciumnak nevezi.⁶¹⁴ Az ÁPV Rt. a nyertes pályázóval üzletrésze vagy részvényre köt adásvételi szerződést, amellyel a pályázó a céltársaságban részesedést szerez, konzorcium esetében a részesedés megszerzése a konzorcium tagjai által teljesített vagyoni hozzájárulás arányában alakul.

3.7. Finanszírozási célzattal létesült konzorcium

A piac szereplőinek beruházásai gyakran igen nagy tőkét igénylő tranzakciókat tételeznek fel, és a piaci szereplők a beruházás megvalósításához szükséges tőkével nem vagy nem teljes mértékben rendelkeznek. Ilyen esetben pénzügyi intézményekhez fordulhatnak a befektetés fedezésére elegendő pénzügyi kölcsön érdekében. Azonban előfordulnak olyan kockázatosnak tűnő és nagy tőkeigényű beruházások is, amelyek fedezetét nem képes vagy nem hajlandó egy bank önállóan biztosítani. Erre az esetre a bankok egy közös gazdasági cél – a megfelelő fedezet pénzügyi kölcsön formájában történő biztosítására - konzorciumba tömörülnek.⁶¹⁵ Ez a típusú finanszírozás nem egy szereplős, hanem több bank egyidejű részvételét követeli meg, akik megállapodnak abban, hogy egy hitelfelvevőt közös dokumentációval, részesedéssel és ellenőrzéssel felügyelnek. A vezető bank az lesz, akinél a befektető a kölcsönért folyamodik, és nem feltétlenül az, aki a legnagyobb kölcsönt nyújtja, feladata a kölcsön feltételeiről történő tárgyalás és a többi résztvevő bank beszerzése,⁶¹⁶ a kölcsönszerződés megkötése, valamint a teljes futamidő alatt az adóssal szemben a konzorciumi tagok nevében való eljárás,

⁶¹¹ 1992. évi LIV. törvény - az időlegesen állami tulajdonban levő vagyon értékesítéséről, hasznosításáról és védelméről, 76-80.§§

⁶¹² 1995. évi XXXIX. törvény - az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről, 27-45.§§

⁶¹³ Pfv.IV.20.857/2013/6., 16.Gf.40.112/2008/5., 11.Gf.40.380/2009/8., 16.Gf.40.134/2008/6., 16.Gf.40.278/2007/7., 14.Gf.40.377/2006/15., 14.Gf.40.053/2008/7.

⁶¹⁴ 3.Kf.27.237/2007/5., 14.Gf.40.092/2007/6.

⁶¹⁵ Gf.III.30.450/2015/5.

⁶¹⁶ Ross, Sean: What is the difference between loan syndication and a consortium? alapján. Forrás: <https://www.investopedia.com/ask/answers/112814/what-difference-between-loan-syndication-and-consortium.asp> (Letöltés dátuma: 2018. április 23.)

beleértve a biztosítékok kikötését és azok érvényesítését is.⁶¹⁷ A banki konzorciumok (consortium banks) közös vállalkozásnak tekinthetők, amelyet két vagy több bank egymástól elkülönülten, jogi önállóságuk megőrzése mellett alkot. Ez a formáció gyakran az egyetlen lehetőséget jelenti a kis- és középvállalkozások számára, hogy akár a hazai, akár az európai piacokra betörjenek,⁶¹⁸ valamint lehetővé teszi a tőke és a szakértelem összevonását a résztvevők kölcsönös előnyére. Némely konzorciumok csak a piac valamely szegmensének kiszolgálására létesülnek, mint a határokon átnyúló egyesülések, felvásárlások és projektek finanszírozása. Hazánkban a konzorciális hitelezés ismert hitelfajta, ám erre vonatkozóan a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény nem tartalmaz rendelkezéseket, egyedül a már hatályon kívül helyezett 53/2005. (XII. 28.) PM rendelet a hitelintézetek által a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete részére szolgáltatandó adatok köréről és az adatszolgáltatás módjáról elnevezésű jogforrás határozza meg a konzorciális hitel fogalmát. E szerint konzorciális hitel alatt a hitelfelvevő részére bankok egy csoportja által nyújtott hitel értendő,⁶¹⁹ függetlenül ezek elnevezésétől (szindikált hitel, klub hitel, loan participation stb.). Mindezek ellenére a konzorciális hitelezés a gyakorlatban továbbra is alkalmazott megoldás. Fontos kihangsúlyozni, hogy a konzorciumi hitelezés és a szindikált hitelezés nem teljesen azonos kategória, ugyanis a konzorciumi hitelezés azonos országban lévő bankok közötti kooperációt jelent a hitel nyújtására többnyire egyszeri alkalommal, míg a szindikált hitelezés komplexebb, akár határokon átívelő és nagy tőkeigényű együttműködést jelent.

3.8. A felszámolási eljárásban megjelenő konzorcium

A felszámolási eljárás célja, hogy a fizetéseképtelen helyzetben lévő gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnjön. Mivel a társaság fizetéseképtelen helyzetben van, tehát vagyona nem fedezi valamennyi tartozását, előfordul, hogy egyes hitelezői követelések nem kerülnek kielégítésre, így az eljárás során a hitelezői érdekek kiemelt védelme indokolt. Annak érdekében, hogy a társaság valamennyi tartozását teljesíteni tudja, a felszámoló az eljárás során a társaság vagyonának értékesítéséről gondoskodik a forgalomban elérhető legmagasabb áron árverés vagy pályázat keretében.⁶²⁰ A társasági vagyon pályázat keretében történő értékesítése esetén a Céglözlönyben történő felhívásban megadottak szerint

⁶¹⁷ Gf.III.30.450/2015/5.

⁶¹⁸ Michael Sgro, Pasquale: International Economic Finance and Trade Volume II., Eolss/Unesco, United Kingdom, 2009., 4.

⁶¹⁹ A konzorciumi hitel alatt szindikált hitelezés is értendő.

⁶²⁰ Cstv. 48.§ (1) bekezdés; 49.§ (1) bekezdés

ajánlattétellel lehet élni és a legkedvezőbb ajánlatot benyújtó fogja a pályázat keretében értékesítésre szánt társasági vagyontulajdonjogát megszerezni. Tekintettel arra, hogy nem minden ajánlattevő feltétlenül képes a szükséges anyagi forrás önállóan történő előteremtésére, a felszámolási eljárás keretében meghirdetett értékesítési pályázaton többen közösen tehetnek ajánlatot. Ez egyrészt garanciát jelent arra, hogy a vagyontárgy egyrészt értékesítésre kerül, másrészt a jogszabályi előírásoknak megfelelően a lehető legmagasabb piaci áron történik meg. A konzorcium tagjai, amennyiben a közjegyző jelenlétében történő ajánlatbontás során a pályázati eljárás sikerességét állapítják meg és a konzorcium tagjai lesznek az eljárás nyertesei, az értékesített vagyontárgy felett közös tulajdont szereznek olyan arányban, amilyen arányban a vételár teljesítéséhez hozzájárultak, vagy ahogyan arról a konzorciumi részvételt rögzítő szerződésben megállapodtak.

4. A konzorciumi szerződés alanya

A konzorciumi szerződés alanya bárki lehet, azonban a szerződés általános fogalmából kiindulva érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalás csak két vagy több jogalany közötti kölcsönös és egybehangzó akaratnyilvánítás révén jöhet létre. Tehát a konzorciumot alkotó tagok száma legalább kettő, legfeljebb bármennyi lehet, attól függően, hogy a gazdasági cél, amely megvalósítására a felek vállalkoznak, milyen tőke- és egyéb „erő” rendelkezésre állását igényli. A szerződő felek olyan gazdasági szereplők lehetnek – természetes személy (pl.: magánszemély, egyéni vállalkozó), jogi személy (pl.: gazdasági társaság, önkormányzat) –, akik valamilyen cél megvalósítása érdekében gazdasági erejüket szeretnék megtöbbszörözni. Az önkormányzat, mint szerződő fél kapcsán szeretnénk megemlíteni a helyi önkormányzatok társulásait, ugyanis az nem tekinthető konzorciumnak. A helyi önkormányzatok társulásai a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény által szabályozott jogi személyiséggel rendelkező társulás, amelyet a társulási megállapodás hoz létre. Az együttműködés ezen típusa azt a célt szolgálja, hogy egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének ellátása hatékonyabb és célszerűbb legyen.⁶²¹ A társulást az együttműködni kívánó önkormányzatok képviselő-testületei hozzák meg, a megállapodást az érintett önkormányzatok polgármesterei írják alá,⁶²² amennyiben valamennyi képviselőtestület minősített többsége az együttműködés mellett tette le a voksát.⁶²³ A társulási szerződés

⁶²¹ 2011. évi CLXXXIX. tv. Magyarország helyi önkormányzatairól, 87.§

⁶²² 2011. évi CLXXXIX. tv. Magyarország helyi önkormányzatairól, 88.§ (1) bekezdés

⁶²³ 88.§ (2) bekezdés

kötelező tartalmi elemeiről az önkormányzati törvény rendelkezik.⁶²⁴ Tekintettel arra, hogy az önkormányzatok együttműködésének ez a fajtája jogi személy, a szervezetéről és működéséről a jogszabály rendelkezik: döntéshozó szerve a társulási tanács, ahová az egyes önkormányzatok képviselő-testületei tagokat delegálnak, szavazati jogukat és annak mértékét a társulási szerződés határozza meg.⁶²⁵ A tanács döntéseit határozattal hozza, az önkormányzati törvény külön rendelkezik a határozatképességről, egyebekben a döntéshozatal kérdései a társulási megállapodásban tisztázandók.⁶²⁶ A társulási tanács élén elnök áll, akit a tanács tagjai maguk közül választanak meg, továbbá szabad mérlegelés körébe tartozik alelnök választása.⁶²⁷ A társulási tanács munkájának könnyítése érdekében bizottságokat alakíthat és ezek, valamint a társulási tanács működésére egyebekben a képviselő-testületre és az önkormányzati bizottságokra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.⁶²⁸ A társulás a feladatkörébe tartozó közszolgáltatások ellátására költségvetési szervet, gazdálkodó szervezetet, nonprofit szervezetet és egyéb szervezetet alapíthat, ezek vezetőit a társulás nevezi ki; továbbá csak olyan vállalkozásban vehet részt, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét.⁶²⁹ A társulás működési költségeihez a társulás tagjai hozzájárulnak az általuk képviselt települések lakosságszámának arányában, feltéve, ha a társulási megállapodás másként nem rendelkezik.⁶³⁰ Megszűnés, kiválás vagy kizárás esetén elszámolásnak van helye, a társulás vagyonát a társulás azon tagjának kell visszaadni, amelyik azt a társulás rendelkezésére bocsátotta, de a társulás ettől eltérően is rendelkezhet, egyebekben pedig a közös tulajdonra vonatkozó rendelkezéseket alkalmazandók.⁶³¹

Tekintettel arra, hogy a konzorciumi szerződés – aszerint, hogy az abban megvalósuló együttműködés milyen célra irányul – többféle lehet. A közbeszerzési eljárásban történő közös ajánlattétel vagy részvételre jelentkezés esetén a Közbeszerzési Törvényben a gazdasági szereplőkre vonatkozó előírásoknak eleget tevő személyek lehetnek a szerződés alanyai, a finanszírozásra irányuló konzorciumok esetében a Hpt. és kapcsolódó jogszabályok alapján hitelezési tevékenység végzésére engedéllyel rendelkezők léphetnek egymással szerződéses kapcsolatra, privatizációs eljárásban és a felszámolási eljárásban bárki szerződhet, amennyiben konzorciumként elegendő fedezettel rendelkeznek a pályázat során

⁶²⁴ 93.§ 1-12. pontok

⁶²⁵ 94.§ (1) és (2) bekezdés

⁶²⁶ 94.§ (3)-(8) bekezdés

⁶²⁷ 95.§ (1) bekezdés

⁶²⁸ 95.§ (2)-(3) bekezdés

⁶²⁹ 90.§ (1) bekezdés

⁶³⁰ 90.§ (2) bekezdés

⁶³¹ 90.§ (4) bekezdés

értékesítésre szánt vagyontárgy megvásárlása tekintetében. A konzorciumi szerződést – bár jogszabály kifejezetten nem rendelkezik róla – a bizonyíthatóság érdekében célszerű írásba foglalni tekintettel a jövőben esetlegesen felmerülő jogvitákra.

5. A konzorciumi szerződés tárgya és tartalma

A konzorciumi szerződés tárgya alapvetően a szerződésben meghatározott gazdasági cél elérése érdekében a szerződő felek általi együttműködés és koordináció. Erre valamint a konzorciumi szerződés sokféleségére tekintettel a megállapodás tartalma a felek egyedi igénye alapján változik, arról kimerítő és pontos ismertetés nem adható, annyi azonban bizonyos, hogy a szerződés tartalma nem ütközhet kogens jogszabályi rendelkezésbe vagy nem irányulhat jogszabály megkerülésére, mert az a szerződés érvénytelenségét eredményezi. A szerződés tartalma kapcsán elsődlegesen az ágazati jogszabályok, majd általános jelleggel a Polgári Törvénykönyv bír relevanciával. A felek belső viszonya tekintetében valamennyi típus esetén célszerű megállapodni a vagyoni kérdésekről, vagyis arról, hogy mely résztvevő mekkora vagyonnal járul hozzá a cél eléréséhez, valamint arról, hogy a szerződésből eredő veszteséget és nyereséget milyen arányban viselik a felek egymás között. A polgári jogi társaságra vonatkozó szabályokból kiindulva a felek fejenként egyenlő arányban teljesítenek vagyoni hozzájárulást, ami lehet pénz, vagyoni értékkel rendelkező dolog, vagyoni értékű jog vagy egyéb szolgáltatás is, mint a személyes munkavégzés,⁶³² továbbá nem vagyoni hozzájárulás esetén a szerződésben arról is rendelkezni kell, hogy ahhoz a felek milyen értéket rendelnek és az milyen arányban áll a többi hozzájáruláshoz képest.⁶³³ Amennyiben a teljesített vagyoni hozzájárulás el nem használható dolog, akkor közös tulajdonban, ha el nem használható dolog, akkor közös használatba kerül.⁶³⁴ A *societas leonina* tilalma a felek szerződésében érvényesen nem zárható ki, a hozzájárulásuk arányában viselik a veszteséget és részesednek a nyereségből, amennyiben ettől megállapodásukban eltérnek, az semmisséget von maga után.⁶³⁵ A konzorciumi együttműködést érintő döntések meghozatala, az ügyvitel joga valamennyi résztvevőt megilleti, azonban szerződésükben szabadon rendelkezhetnek arról, hogy minden tagot vagy néhányat vagy csak egyet illet meg, a több tagot megillető ügyvitel esetén a döntéshozatal módjáról.⁶³⁶ A külső jogviszonyok tekintetében célszerű

⁶³² Ptk. 6:499.§ (1) és (2) bekezdés

⁶³³ Ptk. 6:499.§ (3) bekezdés

⁶³⁴ Ptk. 6:500.§ (1) bekezdés

⁶³⁵ Ptk. 6:502.§ (1) és (2) bekezdés

⁶³⁶ Ptk. 6:503.§ (1), (2), (3) bekezdés

megállapodni a gesztor személyéről, vagyis arról, ki jogosult a többi tag képviselőjére.⁶³⁷ Mivel a polgári jogi társaság és így a konzorcium nem jogalany, a külső jogviszonyokban nem a gesztor által képviselt konzorcium, hanem annak tagjai jelennek meg. Amennyiben a felek szerződésükben úgy állapodnak meg, hogy harmadik személlyel kötött szerződésük alapján a veszteség viselésének arányától eltérően kötelesek helytállni, a szerződésben rendelkezniük kell az egymás közötti elszámolás módjáról is.⁶³⁸

6. A konzorciumi szerződés megszégése és megszúnése

Amennyiben valamely szerzödő fél a szerzödésből eredő kötelezettségét nem teljesíti, abban az esetben az együttmüködésből kizárható a többi szerzödő fél egyhangú döntésével, ha a szerzödésben a kizárás szabályait rögzítették.⁶³⁹ Amennyiben a kizárás intézményének alkalmazására kerül sor, a megváló féllel el kell számolni, valamint a szerzödésszegés esetére kártérítés is kiköthető. Az elszámolás szabályait célszerű a szerzödésben rögzíteni. Kizárás esetén a kooperáció továbbra is fennmarad, ha legalább két fél marad a kötelemben és így is képesek a vállalt cél elérésére. A kizárás intézményén túl a szerzödésből eredő kötelezettség nem teljesítése esetén vagy más fontos okból a szerzödés rendkívüli felmondással is megszüntethető,⁶⁴⁰ így a felek közötti kötelelem megszúnik és a szerzödésben vállaltak elérésére nem müködhetnek tovább együtt. Egyebekben a határozatlan időre szóló szerzödést bármelyik fél három hónapos felmondási idővel felmondhatja. A rendes és rendkívüli felmondásra vonatkozó jog a szerzödésben érvényesen nem zárható ki.⁶⁴¹ A szerzödés megszúnését eredményezi továbbá, ha valamely fél meghal vagy jogutód nélkül megszúnik, és a felek nem kívánják hatályában a szerzödést tovább fenntartani.⁶⁴² A fennmaradásról való döntés joga a halát vagy megszúnést követően pusztán a megmaradt legalább két szerzödő felet illeti meg arról, hogy megváltozott formában, avagy a jogutód bevonásával⁶⁴³ fenntartják-e az érdekközösséget. Az akaratautonómia elve mentén döntési jog az egyedül maradt szerzödő felet is megilleti. Bár az eredeti kötelelem megszúnik, de szabadon dönthet arról, hogy egymaga, vagy az elhunyt (megszűnt) jogutódjának bevonásával újabb szerzödési kötelemben lépve „folytatja” a konzorciumi cél elérését. A szerzödés megszúnése, a

⁶³⁷ Ptk. 6:506.§

⁶³⁸ Ptk. 6:502.§ (3) bekezdés

⁶³⁹ Ptk. 6:512.§ (1) bekezdés

⁶⁴⁰ Ptk. 6:510.§ (1) és (2) bekezdés

⁶⁴¹ Ptk. 6:509.§ (1) bekezdés és 6:510.§ (1) bekezdés

⁶⁴² Ptk. 6:511.§ (1) és (2) bekezdés

⁶⁴³ Ptk. 6:511.§ (3) bekezdés

szervződésből valamely fél kizárása vagy kilépése esetén elszámolásnak van helye, amely során a közös vagyont a tagok között hozzájárulásuk arányában kell felosztani.⁶⁴⁴

7. Összegzés, viszonya a szindikátusi szervződéshez

A szindikátusi szervződés és konzorciumi megállapodás egymáshoz való viszonya a következő szempontok szerint ragadható meg: egyrészt a két elnevezés szinonimitása alapján. A két kontraktus vonatkozásában a szinonimitás azt jelenti, hogy konzorciumi megállapodás szindikátusi elnevezéssel is illelhető, azonban szindikátusi megállapodás konzorciumival nem. Ennek oka alapvetően abban keresendő, hogy a szindikátusi kooperáció nem feltétlenül csak pályázati eljárásokban fordul elő, hanem gazdasági társaságok között bizonyos tranzakciók lebonyolítására, a gazdasági társaság tagjai együttműködésének tisztázására (pl. szavazati megállapodásban), etc. Ebben az esetben – például szavazati szindikátus esetén – szindikátusi szervződés hozza létre a kooperációt, ami konzorciumot, polgári jogi társaságot alkot a tagok között. Ugyanis a megállapodásban részes felek ez esetben személyesen működnek közre a közös cél elérése érdekében, ugyanis a megállapodásnak megfelelően szavaznak a legfőbb szervi ülésen, vagyis teljesítenek vagyoni hozzájárulást, és a szavazás eredményeként előálló következményeket mindannyian viselik, vagyis a kockázatközösség esetkőre is fennáll. Azonban, ha a felek szindikátusi megállapodása öröklési jogi helyzeteket érintő tagsági kérdéseket szabályoznak, nem tekinthető polgári jogi társaságnak, mert sem a vagyoni hozzájárulás, sem a közös kockázatviselés esetkőre nem olvasható ki a felek kooperációjából. Pusztán meghatározott esemény bekövetkeztére meghatározott magatartás tanúsítására vállalnak kötelezettséget. Másrészt a két kooperáció viszonya szempontjából említést érdemel az az esetkőre, amikor a pályázati eljárásban való részvétel érdekében konzorciumi megállapodást kötnek a felek, majd tipikusan közbeszerzési vagy koncessziós eljárásban való eredményes részvétel esetén gazdasági társaság alapítása történik a pályázati vállalás teljesítése érdekében. Ilyen esetben a konzorciumi szervződés szindikátusiként funkcionál tovább, másodlagosan a társasági szervződés mellett. Privatizációs eljárásban, felszámolási eljárásban, valamint finanszírozás esetén a konzorciumi szervződés mellé nem szindikátusi, hanem más – Ptk-ban nevesített – megállapodás párosul, mint az adásvételi szervződés vagy a hitel-, kölcsönsvörződés. Ilyen esetben a konzorciumi szervződés és a hozzá párosuló nevesített szervződés(ek) szervződési csoportot alkotnak.

⁶⁴⁴ Ptk. 6:513.§ (1) és (2) bekezdés

VII. Fejezet

A szindikátusi szerződés versenyjogi aspektusai

A szindikátus, valamint szindikátusi szerződés kifejezés a kartellek révén honosodott meg a magyar joggyakorlatban azáltal, hogy az alkalmi egyesülésként létesült kartelleket szindikátus szinonimával illet a korabeli szakirodalom. A konzorciumi fejezethez hasonlóan a versenyjogi aspektusok feltárása körében arra kívánunk választ adni, hogyan alakul a szindikátusi szerződés és a kartellek viszonya, valamint milyen további hatással bír a szindikátusi szerződés a magyar versenyjogban.

1. A versenyjog alkotmányos alapjai

A Magyar Köztársaság Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény szerint Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül, továbbá a Magyar Köztársaság elismeri és támogatja a vállalkozás jogát és a gazdasági verseny szabadságát.⁶⁴⁵ Az Alkotmány 9. §-a a gazdasági alkotmányossághoz kapcsolódó tételeket fekteti le, vegyes szabályokat, alkotmányossági szempontból eltérő súlyú rendelkezéseket tartalmaz: államcélokat, alkotmányos jogot és alapjogot egyaránt tartalmaz. Államcélként nyert értelmezést a piacgazdaság és a gazdasági verseny szabadsága.⁶⁴⁶ Az első bekezdés deklarálja a piacgazdaságot, valamint a különböző tulajdoni formák, nevezetesen a köz- és magántulajdon egyenlőségét és egyenlő védelemben való részesítését. Az Alkotmánybíróság gyakorlatából olvasható ki az az értelmezés, miszerint a piacgazdaság nem alkotmányos alapjog, hanem egy államcél, amelynek érvényesülését az Alkotmányban lefektetett szabályok garantálják,⁶⁴⁷ valamint az, hogy a piacgazdaság egy plurálisan tagolt tulajdoni szerkezetű gazdaságot jelent,⁶⁴⁸ ahol a köz- és a magántulajdon egyenlőségét és egyenlő védelmét nem csak a 9.§ garantálja, hanem a 70/A.§ (1) bekezdése is, amikor deklarálja a diszkrimináció tilalmát.⁶⁴⁹ A második bekezdés elismeri a vállalkozás jogát, mint alkotmányos alapjogot⁶⁵⁰ és a verseny szabadságát, mint államcél, vagyis a 9.§-ban deklarált piacgazdaság kiépítéséhez és fenntartásához az Alkotmányban nevesített három,

⁶⁴⁵ 1949. évi XX. törvény 9.§ (1) és (2) bekezdések

⁶⁴⁶ 1949. évi XX. törvényhez fűzött Complex Jogtár Kommentár

⁶⁴⁷ 21/1994. (IV.16.) AB megnevezni

⁶⁴⁸ 59/1991. (XI.19.) AB határozat

⁶⁴⁹ 21/1990 (X.10.) AB határozat, 39/1992 (VII.16.) AB határozat és 33/1993 (V.28.) AB határozat

⁶⁵⁰ 54/1993 (X.13.) AB határozat

és az Alkotmánybíróság gyakorlatából levezett egy tényezőnek kell együttesen érvényesülni, ezek pedig együttesen a piacgazdaság ismérveit képezik: a tulajdonhoz való jog és a vállalkozás joga, mint alkotmányos alapjog, a szabad verseny biztosítása, mint államcél, amely a piacgazdasághoz szervesen kapcsolódó olyan alkotmányos elv, amely többek között arra hivatott, hogy elősegítse a vállalkozás alapjogának sokszínű és hatékony érvényesülését,⁶⁵¹ valamint az Alkotmánybíróság által alkotmányos jogként levezetett szerződési szabadság.

A gazdasági verseny szabadságának elismerése és támogatása azt jelenti, hogy a versenyszabadság megvalósulása érdekében az állami és önkormányzati szerveknek kötelességük védelmezni és érvényesíteni azt. A versenyszabadság állam általi elismerése és támogatása megköveteli a vállalkozáshoz való jog és a piacgazdasághoz szükséges többi alapjog⁶⁵² objektív, intézményvédelmi oldalának kiépítését, amely alapjogok érvényesítése és védelme révén valósul meg a szabad verseny.⁶⁵³ Tehát a verseny szabadsága olyan intézmény, amely révén az állam a piacgazdaság működéséhez szükséges alapjogok érvényesülését hivatott biztosítani.⁶⁵⁴ A gazdasági verseny szabadságának biztosítása államcél,⁶⁵⁵ a piacgazdaság alapvető létformája a verseny, meglétét és működését az állam hivatott biztosítani.⁶⁵⁶ A piacgazdaságra alapozott társadalmi és gazdasági rend létfontosságú értéke a gazdasági verseny kibontakoztatása és védelme.⁶⁵⁷ A gazdasági verseny szabadsága nem alapjog, hanem a piacgazdaság olyan feltétele, amelynek meglétét és működését biztosítani az államnak is feladata. A versenyszabadság állami elismerése és támogatása megköveteli a gazdasági forgalommal kapcsolatos alapjogok objektív, intézményvédelmi oldalának kiépítését. Az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatában megállapította, hogy az Alkotmány - a piacgazdaság deklarálásán túl - gazdaságpolitikailag semleges. Az államnak természetesen joga van megfelelő alkotmányos indokok esetében arra, hogy a gazdasági versenyt korlátozza.⁶⁵⁸ Ilyen korlátozást tartalmaz például a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló 1990. évi LXXXVI. törvény 14. §-a, amely a kartelltilalmat fogalmazza meg éppen a

⁶⁵¹ 1105/B/1993 AB határozat

⁶⁵² a tulajdonhoz való jog, a köztulajdon és magántulajdon egyenlősége; a vállalkozás joga, a versenyszabadság; az állami tulajdon; az állami vállalatok és a szövetkezetek, illetve az önkormányzatok tulajdoni önállósága - a munkához és a foglalkozásválasztáshoz való jog; az érdekvédelmi szervezkedés joga; a szabad mozgáshoz és letelepedéshez való jog - végül a diszkrimináció tilalma és végső esetre az emberi méltósághoz való jogból levezetett általános személyiségi jog

⁶⁵³ 21/1994. (IV.16.) AB határozat

⁶⁵⁴ 59/1995. (X.6.) AB határozat

⁶⁵⁵ 1270/B/1997. AB határozat Kukorelli István alkotmánybíró párhuzamos indokolása

⁶⁵⁶ 35/1994. (VI. 24.) AB határozat

⁶⁵⁷ 19/1991. (IV. 23.) AB határozat, 16/1995. (III. 13.) AB határozat

⁶⁵⁸ 46/1992. IX.26.) AB határozat, 17/1998. AB határozat

gazdasági verseny szabadságának biztosítása érdekében. A korlátozás azonban csak akkor alkotmányos, ha egyrészt nem valósít meg diszkriminációt, másrészt megfelelő jogszabályi szinten történik.⁶⁵⁹

A jelenleg hatályos Alaptörvény értelmében Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.⁶⁶⁰ A korábbi Alkotmánnyal ellentétben az Alaptörvény nem a gazdasági verseny szabadságának elismeréséről és támogatásáról szól, hanem biztosítja azt. Ez azt jelenti, hogy a korábbi Alkotmányban a verseny szabadsága államcélként volt jelen,⁶⁶¹ a jelenleg hatályos Alaptörvényben a tisztességes gazdasági verseny feltételeinek biztosítása egy kötelezettséget teremt az állam számára arra, hogy megfelelő jogi környezetet teremtsen a tisztességes gazdasági verseny megteremtése és fenntartása érdekében.⁶⁶² A rendszerváltást követő időszakban, egészen az új Alaptörvény megalkotásáig és hatályba lépéséig a jogalkotói célkitűzés a szabad gazdasági verseny biztosítására irányult, majd az Alaptörvény szakítva ezzel, a tisztességes verseny követelményét határozta meg állami kötelezettségként. Ennek – álláspontunk szerint – a történelmi környezet az oka: a rendszerváltozás olyan egyedi gazdasági és jogi környezetben zajlott, ahol a szabad verseny biztosítása nem volt elvárható, hiszen nem is létezett, elsődlegesen annak megteremtése volt a cél, majd ennek elérését követően vált lehetővé olyan állami kötelezettség megalkotása, ami a már kialakult és megszilárdult szabad versenyt és annak tisztességét igyekszik garantálni, meglátásunk szerint a szabad gazdasági verseny biztosítása ennek ellenére továbbra is az állam feladatát képezi, hiszen szabad verseny hiányába a tisztességes jelző kiürülne. A gazdasági verseny az Alaptörvény értelmezésében továbbra is a piacgazdaság alapelemének tekinthető, bár az Alaptörvény nem nevesíti külön a piacgazdaság követelményét, azonban az alkotmánybíróság gyakorlatában kidolgozott két létfontosságú elemét – mint a vállalkozás és verseny szabadságát – tartalmazza, továbbá kifejtette, hogy ezek elengedhetetlen feltétele a szerződési szabadság, ami mindezek alapján továbbra is élvezzi az Alaptörvény védelmét.⁶⁶³

Az állam terhére megfogalmazott kötelezettség, miszerint a tisztességes gazdasági verseny megteremtése és fenntartása érdekében megfelelő jogi környezet biztosításáról kell gondoskodnia, akként nyilvánul meg, hogy a tisztességes verseny miatt hátrányt szenvedő

⁶⁵⁹ 31/1994. (VI. 2.) AB határozat, 33/1993. (V. 28.) AB határozatában

⁶⁶⁰ Alaptörvény Alapvetés M) cikk (1) és (2) bekezdés

⁶⁶¹ vö. 21/1994. (II. 16.) AB határozat

⁶⁶² Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez - Árva Zsuzsanna, Complex Jogtár, Alaptörvény, Alapvetés, M) cikkhez fűzött kommentár.

⁶⁶³ 3192/2012. (VII.26.) Ab határozat, 8/2014. (III.20.) AB határozat

magánjogi jogalanyok egyéni igényérvényesítésének szabályrendszere, valamint az általános közérdek védelme érdekében a Gazdasági Versenyhivatal eljárási jogosítványai megteremtésére sor került alapvetően a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény keretében.⁶⁶⁴ Tehát Magyarországon a jogalkotó olyan jogi környezetet teremtett, ami révén a szabad verseny érvényesül, a tisztességtelen piaci magatartás tanúsítása és a szabad verseny korlátozása esetére olyan védelmi és szankciórendszer kerül kidolgozásra, ami garantálja az Alaptörvény által megfogalmazott állami kötelezettség érvényesülését. A piacokon folyó verseny kulcsfontosságú a jó gazdasági teljesítmény elérése és fenntartása, a gazdasági hatékonyság és a társadalmi felemelkedés⁶⁶⁵ szempontjából, tehát a verseny nem egy öncél, hanem a jólét és a hatékonyság megvalósításának eszköze, és mint ilyen, a jog védelmét élvezi. Ennek a védelemnek az eszköze a versenypolitika, amit a Gazdasági Versenyhivatal a gazdasági verseny szabadságával kapcsolatban követett alapelvei között deklarált.⁶⁶⁶ A versenypolitikának kettős rendeltetése van: egyrészt célja a hatékonyság és a társadalmi jólét maximalizálása, amiben a versenypolitika a versenyképesség fokozása révén játszik közre, ezzel áttételesen pedig gazdasági, foglalkoztatottsági és végső soron életszínvonalbeli növekedés állhat be; másrészt közvetlen célja a verseny védelme,⁶⁶⁷ ennek körében a verseny indokolatlan korlátozását, vagy az ebből fakadó negatív hatásokat igyekszik kiküszöbölni struktúra kontroll (fúzió) vagy viselkedés kontroll (kartell, gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) révén.⁶⁶⁸

A köz- és a magánjog határterületét képező jogterületeken, nevezetesen a verseny- és közbeszerzési jogban is az elmúlt években számos olyan ügyről hallhattunk, ahol a gazdasági szereplők összejátszása vagy megállapodása a verseny tisztaságát sértette, avagy veszélyeztette. Jelen fejezet célja ezeknek a megállapodásoknak és összejátszásoknak pusztán a szindikátusi szerződés, mint sajátos kooperációs kontraktus szempontjából történő bemutatása, hogy átfogó képet adjunk a versenyjogban előforduló, a verseny tisztaságát sértő olyan magatartásokról, amelyek esetében a szerződéses kapcsolatoknak, tipikusan a szindikátusi szerződésnek is relevanciája lehet.

⁶⁶⁴ 30/2014. (IX.30.) AB határozat

⁶⁶⁵ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény preambuluma.

⁶⁶⁶ A verseny szabadságával kapcsolatos, a GVH által követett alapelvek, Gazdasági Versenyhivatal, 2007. május 8., 72.

⁶⁶⁷ A verseny szabadságával kapcsolatos, a GVH által követett alapelvek, Gazdasági Versenyhivatal, 2007. május 8., 72.

⁶⁶⁸ A verseny szabadságával kapcsolatos, a GVH által követett alapelvek, Gazdasági Versenyhivatal, 2007. május 8., 74.

2. A gazdasági versenyt korlátozó megállapodások

Az anyagi versenyjog két nagy területre osztható, mégpedig a tisztességtelen verseny és a versenykorlátozások jogára. Jelen pont keretén belül a Tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) versenykorlátozás jogára vonatkozó rendelkezéseit kívánom górcső alá venni.

Ahogy azt a Tpv-hez fűzött törvényi indokolás is kiemeli, a vállalkozások közötti gazdasági együttműködés lehetőségét a magyar jog minden további nélkül elismeri. Ezek az együttműködések különböző érdekek mentén szerveződnek és azt a célt szolgálják, hogy elősegítsék a termelés, illetve az értékesítés összehangolását. Azonban a vállalkozások közötti együttműködések, - vagy ahogyan a jogalkotó a Tpv-ben fogalmaz - megállapodások nem feltétlenül a termelési és értékesítési folyamatok összehangolását, hanem pusztán a résztvevők önös érdekeit szolgálják, befolyásolva ezáltal a szabad versenyt. A hivatkozott jogszabály 11.§ (1) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társulásának döntése akkor, ha az a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejt vagy fejthet ki; majd a (2) bekezdésben példálózó jelleggel emel ki olyan magatartásokat, amelyek fennforgása esetére a versenykorlátozó hatás megállapítható. Tehát nem a megállapodás ténye, hanem annak esetleges versenykorlátozó hatása ütközik jogszabályba. Fontos kihangsúlyozni, hogy a jogalkotó a kellő gondosság és körültekintés tanúsítása esetére sem tudja kimerítő és taxatív felsorolásban meghatározni azon tényállások körét, amelyek a gazdasági szereplők közötti együttműködések vagy megállapodások során fennforoghatnak, ezért a 11.§ (1) bekezdésben meghatározott generálklauzula és a (2) bekezdésben példálózó jelleggel nevesített tényállások azt a célt szolgálják, hogy amennyiben a gazdasági élet szereplői által tanúsított magatartások valamelyike nem illeszthető be a nevesített tényállások valamelyikébe, a generálklauzulában foglalt tilalom alapján mégis vizsgálat tárgyát képezhesse, és esetlegesen jogkövetkezménnyel legyen sújtható. Vagyis ez azt jelenti, hogy elsődlegesen annak vizsgálata szükséges, hogy a felek által kifejtett magatartás a nevesített tényállások valamelyikébe illeszthető-e, és amennyiben nem, akkor a generálklauzula, mint szubszidiárius szabály kerül alkalmazásra.

2.2. A versenykorlátozó megállapodások

A Tpv. a megállapodás kifejezést gyűjtőfogalomként⁶⁶⁹ használja és felöleli az összehangolt magatartás⁶⁷⁰ esetkörét, valamint a vállalkozások társulása által hozott döntéseket⁶⁷¹ is. „(...) A kartellmegállapodás esetén jellemzően ritkán foglalják a polgári jogi megállapodás formai követelményeinek megfelelő módon írásba az akarategységüket tükröző megállapodásaikat a megállapodásban résztvevők, ám ez nem lehet akadálya annak, hogy a rendelkezésre álló – akár nagyobb részben egy forrásból származó, más bizonyítékokkal azonban megtámogatott – adatok alapján a jogsértés megállapításra kerüljön.”⁶⁷² A megállapodás minden esetben egy akarategységet tükröz,⁶⁷³ de ennek az akarategységnek vagy akaregységségnek nem kell jogilag érvényes formát öltenie,⁶⁷⁴ fennforgásának bizonyítása elegendő ahhoz, hogy a felek közötti együttműködés megállapodásként értékelhető legyen. Ez a „szerződéses akarathoz” közel álló akarategység az, ami oly hasonlóvá, de nem azonossá teszi a polgári jogi szerződéssel a Tpv-ben meghatározott megállapodást.⁶⁷⁵ A megállapodás létrejöttéhez legalább két, egymástól független vállalkozás⁶⁷⁶ akarategysége szükséges, azaz két fél kölcsönös és egybehangzó nyilatkozata, mely megnyilvánulási formája mindaddig nem bír jelentőséggel, míg a felek valós szándékát tükrözi,⁶⁷⁷ tehát szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is létrejöhet,⁶⁷⁸ avagy távközlő eszköz útján távollévők között vagy a

⁶⁶⁹ Serák István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2016/1-2., 6.; Tpv. 11.§-hoz fűzött jogszabályi indokolás

⁶⁷⁰ Az összehangolt magatartás a vállalkozások közötti olyan együttműködési formaként jelenik meg, amely nem éri el ugyan a megállapodás szintjét, de tudatosan a versenyből fakadó kockázatok csökkentésére irányul. A Gazdasági Versenyhivatal gondozásában megjelent Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Budapest, 2014., 164., a továbbiakban GVH Kommentár

⁶⁷¹ A döntés tipikusan a legfőbb szerv által hozott határozatot jelenti, de versenyjogilag releváns lehet az ajánlás is vagy az ügyintéző szerv döntése is. A más szervezeti egységekben hozott döntések is relevanciával bírhatnak, de akár egy személy döntése vagy eljárása is a vállalkozások társulásának döntéseként értékelhető. Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014., 177.

⁶⁷² Dorkó Dalma: Vasútipító kartell a Kúria ítéletének tükrében, Versenytükrök, 2014/2., 70.

⁶⁷³ Serák István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2016/1-2., 6., Zavodnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, Gazdaság és Jog, 2004/6., 4.

⁶⁷⁴ Zavodnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, Gazdaság és Jog, 2004/6., 4., Vj-145/2001.

⁶⁷⁵ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 137.

⁶⁷⁶ Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014., 141.

⁶⁷⁷ Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014., 152.

⁶⁷⁸ Zavodnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, Gazdaság és Jog, 2004/6., 4.

vállalkozások egyidejű jelenlétében,⁶⁷⁹ ugyanis egyoldalú magatartással a Tpv. vonatkozó rendelkezése nem sérthető meg, mert annak alapvető feltétele, hogy két vagy több, a 11.§-ban meghatározott feltételeknek megfelelő jogalany között jöjjön létre a versenyt korlátozó, torzító megállapodás vagy összehangolt magatartás.⁶⁸⁰ A megállapodásnak versenyjogi szempontból semmilyen formai követelménynek nem kell megfelelnie,⁶⁸¹ még csak a szerződéses kötelezettség erősségét sem kell feltétlenül elérnie,⁶⁸² a felek közös akaratukat bármilyen formában kifejtethetik,⁶⁸³ az tetet ölthet hatályos vagy hatálytalan szerződés formájában, társasági szerződésben vagy a társaság legfőbb szerve által hozott határozatban, egyezségben, szindikátusi⁶⁸⁴ vagy konzorciumi szerződésben,⁶⁸⁵ megvalósulhat gentleman's agreementként, de akár perbeli egyezség is alkalmas lehet a megállapodási minőség megállapításához; nem kell valamilyen releváns kérdésre kiterjednie és az sem szükséges, hogy valamilyen szankció kapcsolódjon hozzá,⁶⁸⁶ továbbá irreleváns annak ténye is, hogy a megállapodás már hatályát veszítette vagy sem, érvényes-e vagy sem,⁶⁸⁷ avagy a szerződő felek nem tartották be az abban foglaltakat, ugyanis a felek védekezésül erre a tényre nem hivatkozhatnak,⁶⁸⁸ ezen túl pedig az sem bír jelentőséggel, hogy a felek egy önálló szerződésben vagy más szerződés részeként jelenítik meg⁶⁸⁹ versenykorlátozó

⁶⁷⁹ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 136.

⁶⁸⁰ EBH2012.G.1.

⁶⁸¹ Zavadnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6., 4.

⁶⁸² Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 140.

⁶⁸³ Zavadnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6., 4.

⁶⁸⁴ Vj-162/1997/10, Vj-20/2002/14, Vj-25/2002/17

⁶⁸⁵ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 139.

⁶⁸⁶ Zavadnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6., 5., Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 150., Vj-145/2001, Vj-26/2006

⁶⁸⁷ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 140.

⁶⁸⁸ Zavadnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6., 5.

⁶⁸⁹ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 140.

megállapodásukat.⁶⁹⁰ Elegendő, ha csak az abban részesek érzik a megállapodás fennállását,⁶⁹¹ vagy az érintett vállalkozások kölcsönösen kinyilvánították akaratukat valamely piaci magatartás tanúsítására.⁶⁹² „Vagyis a megállapodás polgári jogilag a szerződésnél szűkebb abban az értelemben, hogy annak részeként jelentkezik, versenyjogilag viszont tágabb, mert nem szorítkozik a magánjogilag lényeges körülményekre, hanem a vállalkozások közötti minden akarategységet felölel. A megállapodás tehát önálló kartelljogi kategória.”⁶⁹³

2.3. A szindikátusi szerződés, mint megállapodás

A szindikátusi szerződésről legtöbbször magánjogi és nem közjogi aspektusokból szokás szót ejteni. Ezt az atipikus szerződést a társasági jog, azelőtt a kereskedelmi jog sajátjának tekintették, hiszen a kereskedelmi társaságok, ma pedig a gazdasági társaságok közötti együttműködéseknek szabályait rögzítették a szerződő felek. A szindikátusi szerződés közjogi relevanciáját pusztán a szabályozási környezet változása okozta. A versenyjog, mint a köz- és magánjog határán fekvő jogterület okot ad a szindikátusi megállapodás közjogi vonásainak vizsgálatára is. Ahogyan az a jogtörténeti bevezetésben kifejtésre került, a szindikátusok és a szindikátusi szerződések jogalapját a kereskedelmi jogi szabályok adták. Ugyanis a 19. század második felében olyan gazdasági fellendülés volt érezhető – melynek mozgatórugójaként értékelhető a kereskedelmi törvény –, amely lehetőséget biztosított kereskedelmi társaságok, vagy az együttműködés ilyen magasán szervezett szintjét el nem érő alkalmi egyesülések (azaz szindikátusok) létesítésére, a törvényben meghatározott kritériumok mentén. A gazdasági fellendülés és ezzel a verseny fokozódása révén a kisebb tőkések már nem voltak képesek részt venni a versenyben, ezért piaci helyzetük megőrzése és a versenyben való kedvező szereplésük érdekében a Kt. adta lehetőségekkel élve szövetkezni kezdtek, alkalmi egyesüléseket hoztak létre. Ezen kooperációk elsődleges célja az volt, hogy az együttműködés révén egyre nagyobb haszonra tegyenek szert, a profitot maximalizálni tudják, amire a Kt.

⁶⁹⁰ Serák István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, *Külgazdaság, Jogi melléklet*, 2016/1-2., 6.

⁶⁹¹ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 136.

⁶⁹² Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: *Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez*, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014., 152.

⁶⁹³ Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 138., Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: *Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez*, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014., 151-152.

szerint alkalmi egyesülések (szindikátusok) mutatkoztak a legjobb választásnak.⁶⁹⁴ Ezzel magyarázható az, hogy a szindikátusok és a kartellek szinonim fogalmak lettek. Hogy a szindikátus és a kartell rokon értelmű kifejezések, ma sem vitatható, de viszonyrendszerükben alapvető változás állott be, ha az 1900-as évek elején kialakult szabályozást a jelenleg hatályos jogi környezettel párhuzamba vonjuk. Az 1931. évi XX. törvénycikk a kartellekről még pusztán a szerződéses együttműködési formát tekinti a versenykorlátozó magatartás megjelenési formájának (amelynek a jogszabályi alapját a kartelltörvény mellett még mindig a Kt. képezi), ami azt jelenti, hogy a szindikátusi szerződés és a kartellek létesítésére irányuló megállapodás azonos kategóriák. A jelenleg hatályos jogi környezet és a versenyjogi joggyakorlat világosan és egyértelműen rögzíti, hogy a kartell-megállapodások egyik lehetséges, de nem kizárólagos megnyilvánulási formája a szerződés és a szerződési szabadság okán akár a szindikátusi szerződés. Ezen megállapítás alatt azt kell érteni, hogy a felek vagy egy önálló szindikátusi elnevezésű szerződésben kartelleznek, vagy egy szindikátusi szerződés részeként, avagy nem szindikátusi, hanem más szerződésben, esetleg más szerződés részeként teszik ezt meg.⁶⁹⁵ A jogtörténeti fejezetben kifejtettek is alapul véve az mondható el, hogy a szindikátus és a szindikátusi szerződés eltérő kategória. A szindikátus maga a kooperáció, a felek jogi személyiséggel nem rendelkező együttműködése. A szindikátusi szerződés – akár szóban, írásban vagy ráutaló magatartással jön létre – kötelmi jogi eszköz a szindikátus, a kooperáció létesítésére. A szóbeli, írásbeli vagy ráutaló magatartással létrejött kartell egyben szindikátus, amely létesülhet szindikátusi szerződéssel is.

3. Gazdasági erőfölénnyel való visszaélés

A gazdasági erőfölénnyel való visszaélést a Tpv. 21.§-a generálisan tilalmazza, majd a joggyakorlatban előfordult tipikusnak nevezhető visszaélésszerű magatartásokat példálózó jelleggel nevesíti.⁶⁹⁶ Ez a jogalkotói megoldás – hasonlatosan a kartelltilalom kapcsán látottakhoz – azt a lehetőséget biztosítja, hogy amennyiben az elkövetési magatartás nem illeszkedik a példálózó felsorolásban nevesítettek közé, úgy szunszidiárius jelleggel a generálklauzula alapján ítéltető meg a cselekmény.⁶⁹⁷ A szabályozás önmagában a gazdasági erőfölény meglétét nem szankcionálja, csupán csak azt az esetkört, ha azzal visszaélés

⁶⁹⁴ Árkövy Richárd: Előértekezések a kartelltörvényhez, Pátria, Budapest, 1904., 4-5.

⁶⁹⁵ Vj-74/2004.: a hivatkozott döntésben az egymással közbeszerzési eljárásban kartellező felek az együttműködésüket szabályozó szerződést közjegyző által készített közokiratba foglalták.

⁶⁹⁶ Tpv. 21.§ a) - j) pontok, VJ-46/2012., A Gazdasági Versenyhivatal elvi állásfoglalásai 2017., 21.36.

⁶⁹⁷ BDT2002. 716.: Abban az esetben, ha egy cselekmény a törvény által nevesített tényállást megvalósítja, a törvény generálklauzulája nem alkalmazható., GVH Kommentár 280., 281.

történik, vagyis a két körülménynek – a gazdasági erőfölénynek és az azzal való visszaélésnek – egyidejűleg kell fennforognia.⁶⁹⁸ A Tpv. megfogalmazásában gazdasági erőfölény alatt olyan helyzetet kell érteni, amikor a piaci szereplő gazdasági tevékenységét a piac többi résztvevőjétől nagymértékben függetlenül folytathatja, anélkül, hogy piaci magatartásának meghatározásakor érdemben tekintettel kellene lennie versenytársainak, szállítóinak és üzletfeleinek vele kapcsolatos piaci magatartására.⁶⁹⁹ A törvény a közös erőfölény esetét is ismeri, amikor az erőfölényes helyzetet vállalkozáscsoport vagy több vállalkozás, illetve több vállalkozáscsoport közösen alakítja ki, tehát a visszaélés nem feltétlenül egy szereplő által megvalósítható magatartás. A közös erőfölény megalapozásához szükséges feltételként megkívánt kapcsolatok alapulhatnak különösen irányítási viszonyon, megállapodáson, strukturális viszonyon és ún. oligopolisztikus interdependencián.⁷⁰⁰ A szindikátusi szerződés szempontjából a megállapodással kialakított közös erőfölény és az azzal való visszaélés, a Tpv.-ben a példalózó felsorolásban megjelölt magatartások közül pedig annak lehet relevanciája, amelyek szerződéses jogviszonyt tételeznek fel, így például:

- az üzleti kapcsolatokban - ideértve az általános szerződési feltételek alkalmazásának esetét is - tisztességtelenül vételi vagy eladási árakat megállapítani, vagy más módon indokolatlan előnyt kikötni, vagy hátrányos feltételek elfogadását kikényszeríteni;⁷⁰¹
- a szerződéskötést olyan kötelezettségek vállalásától függővé tenni, amelyek természetüknél fogva, illetve a szokásos szerződési gyakorlatra figyelemmel nem tartoznak a szerződés tárgyához;⁷⁰²
- azonos értékű vagy jellegű ügyletek esetén az üzletfeleket indokolatlanul megkülönböztetni, ideértve olyan árak, fizetési határidők, megkülönböztető eladási vagy vételi feltételek vagy módszerek alkalmazását, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben;⁷⁰³

és ilyen szerződéses viszony létesítése révén az erőfölényben lévő gazdasági szereplő ezen helyzetével vissza tudna élni. Az elméleti felvetéssel szemben kiemelendő a Gazdasági

⁶⁹⁸ GVH Kommentár 280., Nagy Csongor István: A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés, in: Pázmándi Kinga (szerk.): Magyar versenyjog, HVG-Orac, Budapest, 2012., 227.; Miskolczi-Bodnár Péter: A magyar versenyjog anyagi jogi szabályai, Novotni Kiadó, Miskolc, 2011., 142.

⁶⁹⁹ Tpv. 22.§ (1) bekezdés; A hivatkozott szakasz hely alapját az Európai Unió Bírósága által kimunkált meghatározás adja, amely szerint a gazdasági erőfölény egy adott vállalkozás olyan gazdasági hatalmi helyzetét jelenti, ami alapján az érintett piacon a hatékony piaci versenyt jelentősen korlátozhatja azáltal, hogy módjában áll a többi versenytárstól, az ügyfelektől és végső soron a fogyasztóktól függetlenül eljárni. C-27/76 sz. ügy

⁷⁰⁰ Tpv. 22.§ (3) bekezdés, A gazdasági Versenyhivatal elvi állásfoglalásai 1997-2005 között: 116.; A gazdasági Versenyhivatal elvi állásfoglalásai 2017., 22.9.

⁷⁰¹ Tpv. 21.§ a) pont

⁷⁰² Tpv. 21.§ f) pont

⁷⁰³ Tpv. 21.§ g) pont

Versenyhivatal joggyakorlata alapján kialakított azon álláspont, amely szerint a gazdasági erőfölény objektív, a piac szerkezetéből, nem pedig felek által szabad akaratukból megkötött szerződés egyes rendelkezéseiből levezetendő jogi kategória, továbbá a tartós üzleti kapcsolatot eredményező szerződések esetében mindig felvethető valamelyik fél kiszolgáltatottsága, e helyzetet azonban a versenyjog önmagában nem minősíti gazdasági erőfölénnyel és azzal való visszaélésnek.⁷⁰⁴ Erre tekintettel nem tartjuk indokoltnak a szindikátusi szerződés relevanciájának vizsgálatát a gazdasági erőfölény kialakítása és az azzal való visszaélés szempontjából.

4. A vállalkozások összefonódása

A gazdasági élet szükségszerű velejárója, hogy az egyes vállalkozások tőkéjüket koncentrálnak kívánják boldogulni a piacon, ám ezzel a művelettel óhatatlanul is felvetik a verseny kizárásának, korlátozásának vagy torzításának lehetőségét. A jogalkotói szándék ezért bizonyos tökekoncentrációval járó szerződéses kapcsolatokat, az azok eredményeként létrejövő kapcsolati hálókat létrehozó folyamatokat ellenőrzése alá kívánja vonni. Ez a Gazdasági Versenyhivatal ex ante vizsgálódását jelenti, amikor állást foglal abban a kérdésben, hogy az összefonódás engedélyezhető-e, azaz negatív kihatással nem lesz a versenyre.⁷⁰⁵ Önmagában tehát a vállalkozások közötti összefonódás, koncentráció, fúzió nem jogellenes, azonban bizonyos mérték felett a Gazdasági Versenyhivatal engedélyéhez kötött a piaci verseny fenntartása és megóvása érdekében. Ezen versenyjogi tényállás alapjául társasági jogi és polgári jogi ügyletek szolgálnak alapvetően, ám a társasági jog szabályrendszere a hitelezői érdekek és a kisebbség védelmének biztosítására törekszik, míg a versenyjog a verseny tisztaságát védi, ezért kerül alkalmazásra a Tpv-t-ben is rögzített engedélyezési rendszer, továbbá a Tpv-t. hatálya jóval tágabb, mint a Polgári Törvénykönyv vonatkozó szabályanyagának. A szindikátusi szerződés relevanciája is eltérő lehet mind a

⁷⁰⁴ VJ- 2/2003. 90. pont, hivatkozik rá: GVH Kommentár 329-330., A Gazdasági Versenyhivatal elvi állásfoglalásai 1997-2005 között: 113.; A gazdasági Versenyhivatal elvi állásfoglalásai 2017., 22.6.

⁷⁰⁵ Az összefonódással kapcsolatos bejelentési és engedélyeztetési kötelezettség a Tpv-t. 24.§ (1) bekezdése szerint csak akkor áll fenn, ha valamennyi érintett vállalkozáscsoport [26. § (5) bekezdés], valamint az érintett vállalkozáscsoportok tagjai és más vállalkozások által közösen irányított vállalkozások előző üzleti évben elért nettó árbevétele együttesen a tizenötmilliárd forintot meghaladja, és az érintett vállalkozáscsoportok között van legalább két olyan vállalkozáscsoport, melynek az előző évi nettó árbevétele a vállalkozáscsoport tagjai és más vállalkozások által közösen irányított vállalkozások előző évi nettó árbevételevel együtt egymilliárd forint felett van. A Tpv-t. 24/A.§ és 25.§-ában megfogalmazott mentesítési szabály értelmében ha a kormány a vállalkozások összefonódását közérdekből nemzetstratégiai jelentőségűnek minősíti, a biztosítóintézet, a hitelintézet, a pénzügyi holding társaság, a vegyes tevékenységű holding társaság, a befektetési vállalkozás vagy a vagyonekezelő szervezet átmeneti irányítás- vagy vagyonszerzését, amelynek célja a továbbértékesítés előkészítése, és az irányításszerző vállalkozás irányítási jogait nem vagy kizárólag az ehhez feltétlenül szükséges mértékben gyakorolja, ha az irányítás- vagy vagyonszerzés időtartama az egy évet nem haladja meg, az összefonódást a Gazdasági Versenyhivatal felé nem kell bejelenteni.

társasági jog és polgári jog, valamint a versenyjog szemüvegén keresztül vizsgált tényállások esetében. Az előbbi aspektusok vizsgálatára a befolyásszerzés és szindikátusi szerződés kapcsolatrendszerét bemutató fejezetben került sort, jelent pontban kizárólag a versenyjogi aspektusokra fókuszálok a szindikátusi szerződés szempontjából releváns mértékben.

A Tpv. rendelkezése szerint vállalkozások közötti koncentráció az alábbi esetekben jön létre:

- a társasági jog által is ismert származtatott alapítás során, amikor két egymástól független vállalkozás egyesül összeolvadással, beolvadással vagy átvétellel;⁷⁰⁶
- irányításszerzés esetén, amikor egy vagy több vállalkozás közvetlen vagy közvetett irányítást szerez egy vagy több tőle független vállalkozás felett, amennyiben az irányítási jog megszerzése több vállalkozás felett történik, azok egymástól nem függetlenek;⁷⁰⁷
- amikor több, egymástól független vállalkozás közös vállalkozást hoz létre, amely általuk irányított és egy önálló vállalkozás valamennyi funkcióját tartósan képes ellátni.⁷⁰⁸

A törvény meghatározza, mi értendő közvetlen és közvetett irányítás felett. Ennek értelmében egy vagy több vállalkozás közösen akkor szerez közvetlen irányítást egy vállalkozás felett, ha a másik vállalkozás többségi szavazati jogot biztosító üzletrészeivel, részvényeivel, illetőleg a szavazati jogok több mint ötven százalékával rendelkezik;⁷⁰⁹ vagy jogosult a másik vállalkozás vezető tisztségviselői többségének kijelölésére, megválasztására vagy visszahívására;⁷¹⁰ szerződés alapján jogosult a másik vállalkozás piaci magatartásának meghatározó befolyásolására, vagy⁷¹¹ a másik vállalkozás piaci magatartásának meghatározó befolyásolására ténylegesen képessé válik.⁷¹² A nevesített esetek közül akár egy is fennáll, az közvetlen irányításként értékelhető, de semmi sem zárja ki annak lehetőségét, hogy egyidejűleg a felsoroltak közül több jogosultság is megillessen a vállalkozást. Közvetett irányítás esetén a vállalkozás ehhez képest – ahogyan az elnevezés is utal erre – nem közvetlenül képes a másik vállalkozásra befolyást gyakorolni, hanem ezt harmadik vállalkozás közbejöttével teszi meg úgy, hogy az általa közvetlenül irányított vállalkozás

⁷⁰⁶ Tpv. 23.§ (1) bekezdés a) pont

⁷⁰⁷ Tpv. 23.§ (1) bekezdés b) pont

⁷⁰⁸ Tpv. 23.§ (1) bekezdés c) pont

⁷⁰⁹ Tpv. 23.§ (2) bekezdés a) pont

⁷¹⁰ Tpv. 23.§ (2) bekezdés b) pont

⁷¹¹ Tpv. 23.§ (2) bekezdés c) pont

⁷¹² Tpv. 23.§ (2) bekezdés d) pont

közvetlenül irányítja vele együtt vagy önállóan a másik vállalkozást,⁷¹³ vagy közvetlenül több vállalkozást irányít és ezek közösen közvetlenül irányítják a másik vállalkozást⁷¹⁴

A Tpv. szabályanyagának, valamint a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában felmerült összefonódással kapcsolatos összes ügy tanulmányozását követően a szindikátusi szerződés relevanciája a következők szerint ragadható meg: a szindikátusi szerződés szempontjából három módon kerülhet sor vállalkozások összefonódására: szindikátusi szerződéssel, szindikátusi és más nevesített, tipikusan adás-vételi szerződéssel, avagy pályázati eljárás során konzorciumi megállapodás mellett szindikátusi szerződéssel. A vállalkozások közötti összefonódást önmagában szindikátusi szerződés is létrehozhatja,⁷¹⁵ vagy a szindikátusi szerződés mellett a Polgári Törvénykönyvben is nevesített adásvételi szerződés megkötésére kerül a részesvények vagy üzletrészek átruházása érdekében.⁷¹⁶ Ez utóbbi esetben az adásvételi szerződés pusztán a részesedések megszerzésének mikéntjét rögzíti, a szindikátusi szerződés az összefonódás további elemeire nézve tartalmaz rendelkezéseket, azonban a szindikátusi szerződés lehetséges tartalma kapcsán pontos és kimerítő részletezés nem adható, ugyanis ezek a szerződések alapvetően titkosak és üzleti titkokat tartalmaznak. A vizsgált döntések alapján valószínűsíthető, hogy magáról az összefonódásról - egyesülésről, annak jogszabály által nem rendelkeztetett technikai kivitelezéséről, esetleges felelősségi kérdésekről, az irányítás megszerzésének szándékáról és módjáról, ennek kapcsán az elkészítendő szerződések köréről, az alapítással kapcsolatban felmerülő kérdésekről, annak kivitelezéséről döntenek, a szavazati jogok gyakorlására, a döntéshozatalra, a vezető tisztségviselő kijelölésére és visszahívására és más, a befolyásolás gyakorlására alkalmas szabályokat – rögzítenek a szindikátusi szerződésben. A harmadik esetkör alapján pályázati eljárásban résztvevők konzorciumi megállapodást kötnek egymással arról, hogy pályázati eljárásban együttesen tesznek ajánlatot és nyertességük esetére gazdasági társaság alapítását vállalják, és ezzel a Tpv. szerinti közös vállalatot hoznak létre; vagy nyertes ajánlattevőként a részesedés megszerzésére adásvételi szerződést kötnek az ajánlatkérővel, majd szindikátusi szerződésben rendelkeznek az irányítási jogról (a vizsgált ügyekben a vezető tisztségviselő kijelölésének és visszahívásának jogát kötötték ki, valamint az irányított vállalkozás jövőbeni piaci helyzetét érintő rendelkezések kerültek megállapításra).⁷¹⁷ Mindezek alapján megállapítható, hogy a szindikátusi szerződés további versenyjogi arculatát adja annak ténye, hogy a vállalkozások

⁷¹³ Tpv. 23.§ (3) bekezdés a) pont

⁷¹⁴ Tpv. 23.§ (3) bekezdés b) pont

⁷¹⁵ Vj-110/2014., Vj-62/2013., Vj-52/2013., Vj-93/2012., Vj-23/2012., Vj-126/1998.

⁷¹⁶ Vj-1/2013., Vj-88/2012., Vj-24/2011.

⁷¹⁷ Vj-17/2012., Vj-142/2004., Vj-182/2001., Vj-53/1997., Vj-236/1994-

összefonódásának kialakítása akár – de nem kizárólagosan –szindikátusi szerződéssel is megtörténhet. Ilyen esetben egy alapvetően polgári jogi alapokon nyugvó megállapodás közjogi színezetet kap a versenyjogban ismeretes engedélyeztetési eljárás révén, ugyanis amennyiben az eljáró versenyhatóság engedélyével nem járul hozzá a fúzióhoz, úgy a felek szerződése a kívánt joghatás kiváltására nem alkalmas.

5. Versenyjogi aspektusok a közbeszerzési eljárásban és a szindikátusi szerződés

A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Kbt.) preambuluma értelmében a közbeszerzési, mint speciális versenyeztetési eljárás során a közpénzek felhasználása szempontjából a hatékonyságra, az átláthatóságra, valamint az ellenőrizhetőség biztosítására kell törekedni, és ezen túlmenően pedig tisztességes versenynek kell érvényesülnie. A preambulumban szellemében a jogalkotó az alapvető rendelkezések között első helyen említi és írja elő a verseny tisztaságának, átláthatóságának és nyilvánosságának a követelményét, mind az ajánlattevő, mind az ajánlatkérő oldaláról.⁷¹⁸ Az összeférhetlenségi szabályok keretében pedig a jogalkotó az ajánlatkérő kötelezettségeként rögzíti azt a követelményt, hogy a verseny tisztaságát sértő helyzetek kialakulásának elkerülése érdekében köteles minden szükséges intézkedést megtenni.⁷¹⁹ Ha pedig az ajánlatkérő a közbeszerzés eljárás során észleli, hogy valamelyik ajánlattevő vagy részvételre jelentkező az eljárás tisztaságát vagy a többi ajánlattevő, illetve részvételre jelentkező érdekeit súlyosan sértő cselekményt követ el, abban az esetben a közbeszerzési eljárást eredménytelenné nyilváníthatja,⁷²⁰ továbbá ha a Tpv. rendelkezéseinek megsértését észleli vagy azt alapos okkal feltételezi, köteles azt panasz vagy bejelentés formájában jelezni a Gazdasági Versenyhivatalnak (a továbbiakban: GVH).⁷²¹ Tehát az ajánlatkérőt a verseny tisztaságának ajánlattevő általi megsértése esetére egy mérlegelési lehetőség illeti, és egy kötelezettség terheli. A lehetőség az eredménytelenné nyilvánítás, vagyis annak lehetősége, hogy az ajánlatkérő a Kbt.-ből fakadó mérlegelési jogával élve maga döntsön arról, hogy valóban a verseny tisztaságát sértő ajánlattevői magatartásról van-e szó. Amennyiben az ajánlatkérő úgy ítéli meg, hogy az ajánlattevők az eljárás során a versenyjogi előírásokba ütköző módon összejátszottak, mérlegelési lehetőség nélkül köteles lesz a GVH felé ezt panasz vagy bejelentés útján jelezni. Ennek alapján két lehetőség közül választhat az ajánlatkérő ajánlattevői összejátszás esetén: észlelése pillanatában eljárását eredménytelenné

⁷¹⁸ Kbt. 2.§ (1) bekezdés

⁷¹⁹ Kbt. 25.§ (1) bekezdés

⁷²⁰ Kbt. 75.§ (2) bekezdés c) pont

⁷²¹ Kbt. 36.§ (2) bekezdés

nyilvánítja és a GVH felé jelentéssel él, avagy eljárását nem nyilvánítja eredménytelenné, hanem a GVH felé bejelentéssel él, eljárását ez idő alatt felfüggeszti, és a GVH döntése értelmében fog saját (korábban felfüggesztett) eljárásának eredménytelensége kérdésében dönteni.

5.1. A versenytársak összejátszása a közbeszerzés során⁷²²

A versenytársak, az ajánlattevők közötti összejátszás lehetősége a közbeszerzési eljárás során is fennforog tipikusan a felek közötti titkos, versenyjogi értelemben vett megállapodások révén, sértve ezáltal a közpénzek hatékony és átlátható felhasználását, valamint a verseny tisztaságát. Az összejátszás alatt olyan magatartás értendő, amely során a versenytársak olyan információkhoz vagy adatokhoz jutnak, amelyek a többi versenytárs jelenlegi, vagy jövőbeni piaci magatartását befolyásolják, vagy befolyásolhatják, ezzel pedig a versenyt, valamint annak kockázatát kívánják csökkenteni vagy kizárni.⁷²³ A versenytársak efféle összejátszása tipikusan a közbeszerzési eljárás ajánlattételi szakaszában, azaz a részvételi szakaszt lezáró döntés után, illetve az ajánlatok megtételét megelőzően zajlanak le. Azonban annak lehetősége sem kizárt, hogy már a közbeszerzési pályázat kiírása előtt is sor kerüljön egyeztetésre, valamint annak egy-egy pályázat kiírását követő folytatására. Tehát a versenytársak között egy folyamatos kapcsolattartás, egyeztetés zajlik, ami főként a nagyobb és huzamosabb időre szóló piacot is felosztó versenytársi összejátszásokra jellemző. Ennek alapján a versenytársak közötti összejátszások az alábbi szempontok szerint csoportosíthatók:

- időbeli hatályuk alapján szólhatnak
 - egyszeri alkalomra, egy közbeszerzési eljárásra vagy huzamosabb időre, több közbeszerzési eljárást érintve;
 - az egyeztetések megkezdődhetnek a közbeszerzési eljárást megelőzően vagy annak során, továbbá azt követően is fennállhatnak;
- tárgyi hatályukat tekintve
 - valamilyen aktív, tevőleges magatartás kifejtésére irányulnak vagy

⁷²² Az alpont az alábbi források felhasználásával készült: <http://www.oecd.org/competition/cartels/45263580.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. szeptember 29.); Juhász Ágnes: Közbeszerzés a versenyjog határán, Miskolci Jogi Szemle, 2010/2., 135-155.; Keszericze Andrea: A verseny tisztaságát sértő ajánlattevői cselekmények megítélése, az eljárás eredménytelenné nyilvánítása, Közbeszerzési Szemle, 2012/8-9., 84-91.; Bak László-Nagy Aranka: A versenyjog a közbeszerzés terén – szemelvények, Közbeszerzési Szemle, 2012/10., 36-45.; Petró Szilvia: A közbeszerzési kartellek megítélése a hazai versenyjogi és közbeszerzési szabályozás tükrében, Közbeszerzési Szemle, 2014/3., 37-45.; Gál Krisztina: A közbeszerzési és a versenyjog egyik találkozási pontja, avagy kartell a közbeszerzési eljárásokban, Közbeszerzés, 2007/12., 2-7.

⁷²³ Vj-56/2004.

- ennek ellenkezőjére, valamitől való tartózkodásra;
- személyi hatályuk
 - valamennyi potenciális ajánlattevő közötti kooperációt tételez fel vagy
 - ennél szűkebb körű, csak néhány ajánlattevő közötti egyeztetést valósít meg.

Az összejátszások leggyakoribb formája a színlelt ajánlattétel esete, ez azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek valamennyi típus elemeit vegyítve sértsék meg a verseny tisztaságát. Színlelt ajánlattétel során a felek megállapodásukban meghatározzák, hogy a megállapodásban részes felek közül ki lesz a nyertes, majd az egyik fél a nyertesnek kikiáltott ajánlatánál magasabb ajánlatot tesz, vagyis a versenytársak az árak vonatkozásában felfedik egymás előtt az általuk a piacon jövőben tanúsítandó magatartást, ezáltal ésszerűen tételezhető fel, hogy a versenytárs a közölt információnak megfelelő magatartást tanúsít, de legalábbis figyelembe veszi azt saját piaci magatartása meghatározásakor, miáltal csökken a verseny kockázata, a versenytárs jövőbeni cselekvésében rejlő bizonytalansági elem, csökkenhet a veszéssel járó veszteség, illetve sérül az egymástól független autonóm piaci magatartás iránti fent kifejtett elvárás. Ez az esetkör megnyilvánulhat továbbá olyan ajánlat megtételében, amely esetében nyilvánvaló, hogy olyan hibában szenved az ajánlat, ami folytán a nyereség lehetősége kizárt, tehát szándékosan hibás ajánlat kerül a részéről benyújtásra, vagy ajánlatát olyan feltételekkel nyújtja be, amelyek az ajánlatkérő részéről elfogadhatatlanok. Ilyen megállapodás során a felek igyekeznek a verseny látszatát kelteni, a vesztes versenytársat pedig kárpótlásul alvállalkozóként vonja be a nyertes ajánlattevő vagy ennek elmaradása esetére kárpótlást fizet az alvállalkozóként be nem vont versenytársnak.⁷²⁴

Az ajánlat elfojtás vagy ajánlat visszatartás során is megállapodnak a felek a nyertes személyéről, és annak érdekében, hogy valóban az általuk kiválasztott ajánlattevő által megtett ajánlat nyerjen, a felek közül valamennyien a korábban már megtett ajánlatukat visszavonják vagy tartózkodnak ajánlataik megtételétől. Kárpótlásul a felek abban állapodhatnak meg, hogy a nyertes ajánlattevő a megállapodásban részes versenytársat alvállalkozóként alkalmazza. Ez utóbbi forma, valamint a színlelt ajánlattétel egyszeri vagy rövidebb alkalomra szól, de a felek megállapodhatnak abban is, hogy több közbeszerzési eljárás során tanúsítanak a megállapodásban foglaltaknak megfelelő magatartást, míg a

⁷²⁴ Vj-138/2002, Vj-154/2002, Vj-20/2005, Vj-21/2005, Vj-40/2005, Vj-66/2006, Vj-130/2006, Vj-174/2007, Vj-11/2014

körbenyerés és a piacfelosztás egy huzamosabb időre vonatkozó együttműködést tételez fel a versenytársak között.⁷²⁵

A körbenyerés során a versenytársak tesznek ajánlatot, azt nem tartják vissza, nem fojtják el, nem az ajánlatkérő által elfogadhatatlan feltételekkel és nem is hibásan teszik meg, de megállapodásukban rögzítik, hogy melyik alkalommal ki tegye meg a nyertes ajánlatot. A vesztes ajánlattevő(ke)t pedig alvállalkozóként alkalmazzák vagy ennek hiányában kártérítést fizetnek a mellőzött versenytárs javára, továbbá a színlelt ajánlattétel és a piacfelosztó megállapodás elemeit vegyítve az ajánlattétel során áregyeztetést és az érintett piacot felosztó megállapodásokat is köthetnek. Hogy a nyertes ajánlat hogyan kerül ki az ajánlattevő versenytársak közül, annak módját a felek megállapodásukban rögzítik.⁷²⁶

Végezetül a piacfelosztó megállapodás az egyik legkiterjedtebb, legnagyobb együttműködést igénylő, huzamosabb időre szóló összejátszás, amelynek lényege abban áll, hogy a felek a földrajzi piacot egymás között felosztják és abban állapodnak meg, hogy ki melyik piacon tehet és ki melyik piacon nem tehet ajánlatot, de ezen túl az összejátszások minden lehetséges formája testet ölthet a felek közötti megállapodásban. Egyeztethetnek a nyertes és a vesztes személyéről, a kárpótlásul történő alvállalkozói bevonásról, az árakról. Tehát az összejátszás ezen típusának a lényege abban áll, hogy egymás földrajzi területein nem versenyeznek egymással a versenytársak, vagy ha mégis ajánlat benyújtására kerülne sor, akkor azt hibásan, vagy az ajánlatkérő számára el nem fogadható feltételekkel teszik meg, ezen túl pedig pusztán a képzelet és a részes felek érdekei szabnak határt annak, hogy versenykorlátozó együttműködésük milyen tartalommal töltik meg.⁷²⁷

Ezen közbeszerzési összejátszások megfékezésére a különböző versenyjogi, közbeszerzési jogi, polgári jogi vagy esetleg büntetőjogi jogkövetkezményeken túl az ún. integritási megállapodás szolgál.⁷²⁸ Az integritási megállapodás egy hárompólusú jogviszonyt takar, melyben az ajánlatkérő, az ajánlattevő és a monitor szervezet szerződik. A kontraktus jogszabály által nem szabályozott, a felek önkéntes belátásán múlik, hogy megkötik-e vagy sem. Tekintettel a szerződési szabadság intézményére, ezt minden további nélkül megtehetik. A felek a szerződésben arra vállalnak kötelezettséget, hogy az eljárás során tartózkodnak a

⁷²⁵ Vj-28/2003, Vj-74/2004

⁷²⁶ Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-65/2012, Vj-48/2013

⁷²⁷ Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-56/2004, Vj-162/2004, Vj-97/2006, Vj-174/2007, Vj-43/2011, Vj-50/2011, Vj-73/2011, Vj-66/2012, Vj-28/2013, Vj-79/2013

⁷²⁸ <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. szeptember 29.); <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/04/K%C3%A9szlet%C3%B6nyv-az-Integrit%C3%A1si-Meg%C3%A1llapod%C3%A1sr%C3%B3l.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. szeptember 29.)

korruptnak minősülő magatartások kifejtésétől, a monitor szervezet vállalása pedig abban áll, hogy a szerződésben foglaltakat a szerződés időtartama alatt a felek betartják-e. A szerződés és az abban foglalt vállalás csak egy közbeszerzési eljárás erejéig bír hatállyal, de nem csak a nyertes ajánlattevő kiválasztásának szakaszáig, hanem az együttműködés teljes tartamára.⁷²⁹

5.2. Speciális esetek: a konzorcium és az ajánlatkérő részéről megvalósuló verseny tisztaságát sértő magatartás

Az előző alpontban kifejtetteken túl más, a jog által megengedett és elismert kooperációk is járhatnak versenykorlátozó hatással a közbeszerzési eljárás során. Ennek tipikus esete a konzorcium, amikor a versenytársak gazdasági erejüket megtöbbszörözve képesek lesznek arra, hogy a közbeszerzési pályázaton ajánlattevőként fellépjenek. A konzorcium és így az azt létrehozó konzorciumi szerződés alapját a szerződési szabadságon túl a Közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Kbt.) 35.§-a adja, amely szerint a közbeszerzési eljárás során több gazdasági szereplő közösen is tehet ajánlatot vagy nyújthat be részvételi jelentkezést. Ez egy sajátos ajánlattételi forma, a felek rugalmas együttműködésének formája. Ugyanis konzorciumi szerződéssel létrehozott kooperáció a részes felek (tagok) polgári jogi szerződésben szabályozott munkamegosztásán alapuló együttműködése valamely feladat, projekt közös megvalósítása céljából.⁷³⁰ Az együttműködés alapja vagy oka többek között az lehet, hogy a felek csak konzorciumként tudnak megfelelni a közbeszerzési kiírásban szereplő kritériumoknak, vagy esetleg a gazdasági ésszerűség és a földrajzi adottságok indokolják a felek konzorciumi kooperációját. Fontos kihangsúlyozni, hogy ez az együttműködési forma a jogalkotó által elismert kooperáció, alapvetően nem a versenyt korlátozó megállapodásról van szó. Éppen ellenkezőleg. A gazdasági szereplők együttes ajánlattételének lehetősége a versenyt fokozza azáltal, hogy olyanok is ajánlattevői minőségben léphetnek fel a közbeszerzési eljárás során, akik önállóan nem lennének képesek értékelhető ajánlat benyújtására. A versenyjogi előírásokat sértő konzorciumi együttműködés akkor érhető tetten, ha a versenytársak úgy alkotnak egymással konzorciumot, hogy ennek indokai egyébként nem állnak fenn.⁷³¹ A Kbt. ugyanis csak a közös ajánlat benyújtásának lehetőségét biztosítja, azonban nem szabályozza ennek mikéntjét, valamint nem szól a közös

⁷²⁹ vö.: 113/2010 (IV.13.) Korm. rendelet a közbeszerzési eljárásokban alkalmazható átláthatósági megállapodásról és az átláthatósági biztosok nyilvántartásának vezetéséről, hatályon kívül helyezve: 2010. július 10.

⁷³⁰ A Közbeszerzési Szemle Közbeszerzési Jogalkalmazás című rovatában a 6. sorszám alatt feltett kérdésre adott válasz. (2013/1. szám, 8.p.)

⁷³¹ Kbt. 35.§ (1) bekezdés; Vj-149/2003.

ajánlatot benyújtó konzorciumok létrejöttét eredményező vállalkozások közötti megállapodásokról, a konzorciumok működése során a konzorciumok, illetve a konzorciumot alkotó vállalkozások által hozott döntésekről és arról sem, hogy konzorcium alapítására és közös ajánlat közbeszerzési eljárás során történő benyújtására a Tpv. által meghatározott versenyjogi keretek kötött van lehetőség.⁷³² A közbeszerzési eljárásban létrehozott konkrét konzorcium kapcsán tanúsított magatartások versenyjogi értékelése nem pusztán egy, hanem több közbeszerzési eljárásban is megvalósulhat, továbbá a vállalkozások közötti és konzorcium létrehozatalával járó megállapodás versenyjogi előírásokkal való összeegyeztethetősége nem dönthető el absztrakt módon, hanem az adott szerződés rendelkezéseitől és gazdasági összefüggéseitől függ.⁷³³

Elméleti síkon megközelítve a kérdést, az ajánlatkérő oldaláról is megvalósulhat a versenyt kizáró vagy korlátozó magatartás, ugyanis az ajánlatkérőt speciális jogi kötelezettségek terhelik arra nézve, hogy a verseny tisztaságát, átláthatóságát és nyilvánosságát a közbeszerzési eljárás során megteremtse, valamint fenntartsa. Ezen kötelezettségének elmulasztása vagy helytelen mérlegelés esetében az ajánlatkérő, mint a versenyjogi előírásokat sértő magatartások első szűrője a verseny tisztaságát sértő ajánlattevői összejátszásokhoz asszisztál. A jogalkotó az ajánlatkérővel szemben annak követelményét határozza meg, hogy az eljárás tisztaságát vagy a többi ajánlattevő (részvételre jelentkező) érdekeit súlyosan sértő helyzetek kialakulásának elkerülése érdekében köteles minden szükséges intézkedést megtenni, azaz a közbeszerzési eljárást saját mérlegelési jogkörében eljárva eredménytelenné nyilváníthatja.⁷³⁴ Az eljárás tisztaságát és az eljárásban résztvevő többi ajánlattevő (részvételre jelentkező) érdekeit súlyosan sértő cselekmény lehet például:

- ha két egymástól független ajánlattevő ajánlatát azonos eljárásban ugyanazon személy nyújtja be,
- ha az azonos eljárásban benyújtott ajánlatok közül legalább kettő szó szerint részben vagy teljesen azonos,
- ha az azonos eljárásban benyújtott ajánlatok közül legalább kettő szerkesztésében részben vagy teljesen azonos,
- a legkedvezőbb, nyertes helyzetben lévő ajánlattevő a hiánypótlásra való felszólítás ellenére nem pótolja a hiányosságot,

⁷³² VJ-149/2003. 32. pont

⁷³³ VJ-149/2003. 34. pont

⁷³⁴ Kbt. 75.§ (2) bekezdés c) pont

- ezzel szemben pedig olyan jelentéktelen és könnyen pótolható hiányosságok merülnek fel más pályázatban, amelyek pótlása nem okoz különösebb nehézséget az ajánlattevőnek.⁷³⁵

Ezen túlmenően amennyiben a Tpv. rendelkezéseinek megsértését észleli vagy azt alapos okkal feltételezi, mérlegelés nélkül köteles azt panasz vagy bejelentés formájában jelezni a Gazdasági Versenyhivatalnak,⁷³⁶ a bejelentési kötelezettség beálltához nem szükséges, hogy ajánlatkérő kétséget kizáró módon meggyőződjön a Tpv. 11. §-ának megsértéséről és az sem kötelezettsége, hogy ennek érdekében intézkedéseket tegyen, bizonyítási eljárást folytasson le, melyre sem a Kbt., sem a Tpv. nem jogosítja fel az ajánlatkérőt. Az ajánlatkérőnek jelzési, bejelentési kötelezettsége van, melynek alapján a tényleges vizsgálatot a hatáskörrel rendelkező Gazdasági Versenyhivatal folytatja le, melynek eredményeként dönt a jogsértés megállapíthatóságáról, továbbá jogsértés megállapítása esetén a jogkövetkezmény alkalmazásáról.⁷³⁷ A második fordulat („alapos okkal feltételezi”) alkalmazási feltételeinek a megítélése azonban bizonytalanságot okozhat, még hozzá amiatt, mely ténybeli körülmények szolgálhatnak olyan alapul, hogy annak alapján az alapos okkal való feltételezés már kimondható.⁷³⁸ Az értelmezési bizonytalanságot elkerülendő, valamint az ajánlatkérő részéről megvalósuló és a verseny tisztaságát sértő magatartások megakadályozása érdekében a Gazdasági Versenyhivatal ajánlásokat fogalmazott meg az ajánlatkérők részére arra vonatkozóan, hogy mik azok az ajánlatból kiolvasható tartalmi és formai jelek, amelyek az ajánlattevők versenykorlátozó magatartására utalnak, továbbá ezt a kört a Gazdasági Versenyhivatal kibővítette olyan ajánlásokkal, amelyek további útmutatóul szolgálnak az ajánlatkérők számára arra vonatkozóan, hogy hogyan alakítsák közbeszerzési eljárásukat, hogy az alkalmas legyen a verseny tisztaságának megőrzésére.⁷³⁹

⁷³⁵ D.397/2017.

⁷³⁶ Kbt. 36.§ (2) bekezdés, D.155/2011., D.284/2014., D.285/2014.

⁷³⁷ D.155/2011.

⁷³⁸ D.155/2011.

⁷³⁹ Kartellgyanús Közbeszerzés? A Gazdasági Versenyhivatal ajánlásai a közbeszerzési eljárásokban előforduló kartellek kiszűrésére és megelőzésére. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2013.); Az ajánlattevők versenytárgyaláson való összejátszása és annak gyanút keltő jelei. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2006.); A versenykorlátozó megállapodások tilalma. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2007.)

VIII. Fejezet

Szindikátusi szerződés a sportjogban

A szindikátusi szerződést érintő kutatásaink során tapasztaltuk, hogy a gyakorlat szindikátusi szerződésben nem pusztán társasági jellegű kooperációjuknak kívánnak jogi keretet adni, hanem más jellegű együttműködés megvalósítására is alkalmazzák. Ilyen együttműködés például a sportjog területén az utánpótlás nevelés körében történő összefogás. A következőkben a szindikátusi szerződés ezen típusát mutatjuk be. A fejezet elkészítése során a labdarúgás utánpótlás-nevelés biztosítása érdekében kidolgozott szindikátusi program létrehozójával és működtetőjével készített mélyinterjú anyagát és egyéb, a program célkitűzéseit meghatározó dokumentumokat használtuk fel figyelemmel a kérdésre vonatkozó jogszabályi környezetre.

6. Alkotmányjogi aspektusok

A sporthoz való jog sem az Alkotmányban, sem az Alaptörvényben *expressis verbis* nem került elismerésre, azonban „az embernek természetéből fakadó alkotmányos joga van a sportolásra, arra, hogy az állam teremtsen lehetőséget számára mozgásigénye kielégítésére. A sport így emberi természetjoggá vált,”⁷⁴⁰ a testi és lelki egészséghez való gazdasági, szociális és kulturális jogok körébe tartozó második generációs⁷⁴¹ állampolgári jog.⁷⁴² Az Alkotmány pusztán a testi és lelki egészséghez való jogot deklarálta és ezen jog kibontakozását jogi szabályozással segítette elő, például a Sporttörvény megalkotásával.⁷⁴³ Az egészséghez való jog nem csak az egészségügyi ellátások kategóriáját öleli fel, hanem az egészséges életmód és a sport állam általi támogatása is beletartozik,⁷⁴⁴ tehát az Alkotmány a sporthoz is kapcsolható állami feladatokat az egészséghez való jog körében érinti alapvetően.⁷⁴⁵ Az Alkotmány elismerte az egészség megőrzését, a kondíció és a komfortérzet növelését szolgáló egyéni

⁷⁴⁰ Sárközy Tamás: Sportjog, a 2004-es sporttörvény magyarázata, HVG-Orac, Budapest, 2010., 22.

⁷⁴¹ Princzinger Péter Miskolczi-Steurer Annamária Rippel-Szabó Péter: Sportjog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010-2011., 20.; Balogh Zsolt: Az Alkotmány magyarázata, KJK Kerszöv, 2003., 672.

⁷⁴² Téglási András: "Sportoló" Alkotmánybíróság - avagy az Alkotmánybíróság sporttal kapcsolatos határozatairól, In: Nochta Tibor, Márton Mária, Mátyás Melinda: Ünnepi értekezéskötet Tamás Lajos tiszteletére, Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011, 224-225.

⁷⁴³ Árva Zsuzsanna (szerk.): Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2013., 180.; Princzinger Péter Miskolczi-Steurer Annamária Rippel-Szabó Péter: Sportjog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2010-2011., 20.; Gulyás Péter: Az egészség alkotmányos védelme, In: Magyar Jog, 2004/11., 662.

⁷⁴⁴ Balogh Zsolt: Az Alkotmány magyarázata, KJK Kerszöv, 2003., 672.

⁷⁴⁵ 95/B/2001. AB határozat

keretek között végzett sporttevékenységet, a képességek fejlesztését és azok magasabb szintre emelését: ennek alapján mindenkinek joga van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, mely jog gyakorlásának kereteit is meghatározta az említett jogforrás, ugyanis ezen jog érvényesülését a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósította meg.⁷⁴⁶ Az Alkotmánybíróság értelmező tevékenysége révén megállapíthatjuk, hogy ezek olyan alkotmányos jogok, amelyekre a törvényhozónak - érvényülésük érdekében - alanyi jogi jogosultságokat kell biztosítani.⁷⁴⁷ Tehát a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jog biztosítása alkotmányos állami feladatot jelent, önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, pusztán állami kötelezettséggént fogalmazódik meg, ami magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg.⁷⁴⁸ A legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogosultságként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához és életviteléhez.⁷⁴⁹ Ezen állami kötelezettség konkretizálását jelenti – többek között – az a kitétel, amely a rendszeres testedzés biztosítását írja elő, tehát ez az állam azon kötelezettségét jelenti, amelynek az állam akkor tesz eleget, ha polgárai számára biztosítja annak lehetőségét, hogy az egészségük megőrzése, testük fejlesztése vagy teljesítményük magasabb szintre emelése érdekében testüket edzhessék. Az állam ezen alkotmányos kötelezettségét központi szervei és a helyi önkormányzati - továbbá egyéb - szervek rendszere révén valósította meg, ez azonban nem vonta maga után azt a kötelezettséget, hogy e jogok érvényesüléséhez szükséges

⁷⁴⁶ 946/B/1990. AB határozat

⁷⁴⁷ 194/B/1998. AB határozat

⁷⁴⁸ 54/1996. (XI. 30.) AB határozat, az Alkotmánybíróság a döntésben megfogalmazott álláspontját a testi és lelki egészséghez való jog vonatkozásában megerősíti a következő határozatokban: 1316/B/1995. AB határozat, 261/B/1997. AB határozat, 677/B/1995. AB határozat, 710/B/2000. AB határozat, 390/B/1998. AB határozat, 684/B/1997. AB határozat, 952/B/2001. AB határozat, 108/B/2000. AB határozat, 674/B/2003. AB határozat, 1105/B/2005. AB határozat, 591/B/2003. AB határozat, 1094/B/2006. AB határozat, 430/B/2000. AB határozat, 765/B/2004. AB határozat, 857/B/2006. AB határozat, 990/B/2007. AB határozat, 847/B/2000. AB határozat, 278/B/2008. AB határozat, 208/E/2007. AB határozat, 304/B/2007. AB határozat, 143/B/2005. AB határozat, 87/B/2004. AB határozat, 280/B/2007. AB határozat, 841/B/2011. AB határozat, 37/2000. (X. 31.) AB határozat, 38/2000. (X. 31.) AB határozat, 16/2003. (IV. 18.) AB határozat, 87/2008. (VI. 18.) AB határozat, 109/2008. (IX. 26.) AB határozat, 44/2009. (IV. 8.) AB határozat, 67/2009. (VI. 19.) AB határozat

⁷⁴⁹ 56/1995. (IX. 15.) AB határozat, az Alkotmánybíróság a döntésben megfogalmazott álláspontját a testi és lelki egészséghez való jog vonatkozásában megerősíti a következő határozatokban: 390/B/1998. AB határozat, 517/B/2003. AB határozat, 108/B/2000. AB határozat, 674/B/2003. AB határozat, 591/B/2003. AB határozat, 430/B/2000. AB határozat, 278/B/2008. AB határozat, 208/E/2007. AB határozat, 304/B/2007. AB határozat, 1218/E/2007. AB határozat, 1217/B/2007. AB határozat, 280/B/2007. AB határozat, 419/B/2010. AB határozat, 841/B/2011. AB határozat, 37/2000. (X. 31.) AB határozat, 67/2009. (VI. 19.) AB határozat

feltételeket teljes mértékben az állami költségvetésből kellene előteremteni,⁷⁵⁰ továbbá ezen állami kötelezettségnek nem volt alkotmányos mércéje.⁷⁵¹

Az testi és lelki egészséghez való jog az Alaptörvényben is deklarálásra került, tartalma a korábban kialakított alkotmánybírói gyakorlathoz igazodik. A sportoláshoz való jog a hatályos Alaptörvényben is megjelenik, az egészség megőrzésének alapvető eszköze, de továbbra sem kerül nevesítésre, hanem más alkotmányos jogokból vezethető le, más alkotmányos jogok keretében valósul meg, vagy más alapjogok közvetítésével érvényesül.⁷⁵²

7. Az utánpótlás-nevelésről röviden

A értekezés ezen pontjában a sportjog azon szegmensét kívánom bemutatni, amelynek a szindikátusi szerződés szempontjából relevanciája lehet. Az utánpótlás-nevelés törvényi szintű szabályozását a sportról szóló 2004. évi I. törvényben találjuk (a továbbiakban: Sporttörvény). Ennek alapján az utánpótlás-nevelés (a) sportszervezetek keretében zajlik: (b) sportegyesületek⁷⁵³ vagy (c) utánpótlás-nevelés fejlesztést végző alapítványok⁷⁵⁴ által, avagy (d) sportiskolákban együttműködési megállapodás révén⁷⁵⁵.

⁷⁵⁰ 1403/B/1991. AB határozat

⁷⁵¹ Ehhez lásd a 13. lábjegyzetben jelzett bírói gyakorlatot.

⁷⁵² Princzinger Péter: Az egészséghez való jog és a sport az új Alaptörvényben, In: Az új Alaptörvényről - elfogadás előtt, Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság, Budapest, 2011, 167.; Kellner Szilvia: Az egészséghez való jog jelentése és átalakulása, In: Jog, Állam, Politika, 2014/3., 94.

⁷⁵³ Sporttörvény 16.§ (2) bekezdés: A sportegyesület a magyar sport hagyományos szervezeti alapegysége, a versenysport, a tehetséggondozás, az utánpótlás-nevelés és a szabadidősport műhelye. Sportegyesület - az állami sportcélú támogatásokról szóló kormányrendeletben meghatározott feltételek teljesülése esetén - közvetlenül is részesíthető állami támogatásban. A sportszakmai szempontból kiemelt, utánpótlás-nevelési, illetve felnőtt korosztályok felkészítését több sportágban egyaránt végző - az állami sportcélú támogatásokról szóló kormányrendeletben meghatározott feltételeknek megfelelő - sportegyesülettel - ideértve az egyesületi jellegű sportiskolát is - kiemelt sportegyesületként (egyesületi jellegű sportiskolaként) a sportpolitikáért felelős miniszter olimpiai, paralimpiai, siketlimpiai ciklusokra szóló megállapodást köthet.

⁷⁵⁴ Sporttörvény 77.§ t) pont: utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítvány: alapító okiratában meghatározott tartós közérdekű cél szerinti tevékenysége - elsősorban utánpótláskorú versenyzőkkel kapcsolatos - sporttevékenység elősegítése, feltételeinek biztosítása, felkészítő (edzéssel összefüggő) és versenyzetési feladatok szervezése.

⁷⁵⁵ Sporttörvény 77.§ m):

ma) köznevelési típusú sportiskola: az a köznevelésről szóló törvény hatálya alá tartozó, évfolyamos vagy korcsoportos sportági képzést biztosító köznevelési intézmény, amely a helyi pedagógiai programját - az országos sportági szakszövetség, illetve országos sportági szövetség vagy fogyatékosok országos sportszövetségének szakmai javaslata alapján, az országos sportági szakszövetség, az országos sportági szövetség, vagy a fogyatékosok országos sportszövetsége és a köznevelési típusú sportiskola közötti együttműködési megállapodásban foglaltakra is figyelemmel - sportiskolai kerettanterv alapján készíti el, és biztosítja a testnevelés tantárgy emelt szintű oktatását, valamint a helyi pedagógiai programja összeállításánál figyelemmel van a sportolók felkészítési és versenyzetési tevékenységére, továbbá a sportági programok megvalósításával kapcsolatos felkészítéssel és versenyzetetéssel összefüggő feladatait jogi személy nonprofit gazdasági társasággal, sportegyesülettel, sportvállalkozással vagy utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítvánnyal fennálló együttműködési megállapodás alapján végzi,

mb) egyesületi jellegű sportiskola: az a korcsoportos sportági képzést biztosító jogi személy nonprofit gazdasági társaság, sportegyesület, sportvállalkozás, vagy utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítvány (utánpótlás

- (a) A sportszervezet elnevezés gyűjtőfogalom, ide tartoznak a sportegyesületek, a sportvállalkozások, a sportiskolák, valamint az utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítványok.⁷⁵⁶
- (b) A sportegyesületek a Civil törvény⁷⁵⁷ és a Polgári Törvénykönyv⁷⁵⁸ szerint működő egyesületek, amelyek alaptevékenysége a sporttevékenység szervezése, valamint a sporttevékenység feltételeinek megteremtése;⁷⁵⁹ a magyar sport hagyományos szervezeti alapegységének tekinthető és az utánpótlás-nevelés műhelye.⁷⁶⁰
- (c) Az utánpótlás-nevelés fejlesztést végző alapítvány olyan civil szervezet, amelyet tartós közérdekű cél megvalósítására hoznak létre. Ez a tartós közérdekű cél az utánpótláskorú versenyzőkkel kapcsolatos sporttevékenység elősegítése, ezek feltételeinek biztosítása, valamint felkészítő és versenyeztetési feladatok szervezése.⁷⁶¹
- (d) A sportiskola utánpótlás-nevelési feladatokat lát el vagy közreműködik azok ellátásában, működhet köznevelési intézmény formájában, avagy jogi személyiséggel rendelkező nonprofit gazdasági társaságként, sportegyesületként, sportvállalkozásként, vagy utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítványként.⁷⁶²

Ezen túl az államot, a sportpolitikáért felelős minisztert, a Magyar Olimpiai Bizottságot és a sportági szakszövetségeket is különböző kötelezettségek terhelik az utánpótlás nevelése és annak finanszírozása körében. A sportági szakszövetségek alapvető feladata, hogy meghatározzák az adott sportág stratégiai fejlesztési koncepcióit ideértve az utánpótlás-nevelés fejlesztés koncepcióját is és gondoskodjanak annak megvalósításáról, valamint végrehajtásáról.⁷⁶³ A sportági szakszövetségek a koncepció kidolgozása során a Magyar Olimpiai Bizottsággal (a továbbiakban: MOB) egyeztetnek, az utánpótlás-nevelési koncepció kidolgozása során a MOB szakmai javaslattétellel élhet.⁷⁶⁴ Az utánpótlás-nevelés állam általi finanszírozása a központi költségvetés terhére, állami támogatások révén, pályázati eljárások

akadémia), amely köznevelési intézménnyel, a sportköztestülettel, országos sportági szakszövetséggel, országos sportági szövetséggel, vagy fogyatékosok országos sportszövetségével kötött együttműködési megállapodás alapján vesz részt az utánpótlás-nevelési feladatok ellátásban, sportolók magas szintű felkészítésében és versenyeztetésében, vagy közreműködik az utánpótlás-nevelési feladat-ellátás feltételeinek biztosításában,

⁷⁵⁶ Sporttörvény 15.§ (1) bekezdés

⁷⁵⁷ 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény

⁷⁵⁸ 2013. évi V. törvény

⁷⁵⁹ Sporttörvény 16.§ (1) bekezdés

⁷⁶⁰ Sporttörvény 16.§ (2) bekezdés

⁷⁶¹ Sporttörvény 77.§ t) pont

⁷⁶² Sporttörvény 77.§ m), ma) és mb) pontok

⁷⁶³ Sporttörvény 22.§ (1) e) és h) pontok

⁷⁶⁴ Sporttörvény 38.§ (4) a) és b) pontok

keretében, szerződéses úton történik, az utánpótlás-nevelés támogatására a sportpolitikáért felelős miniszter dolgoz ki programokat.⁷⁶⁵

8. A szindikátusi szerződés előfordulása a (labdarúgás) utánpótlás-nevelés területén⁷⁶⁶

A értekezés ezen pontjában az utánpótlás-nevelés két azon típusát kívánom bemutatni, amely a szindikátusi szerződés szempontjából lényeges. Egyrészt a labdarúgás területén kialakult szindikátusi programot, amely a sportszervezetek közötti kooperáció sajátos formáját jelenti, majd az állam utánpótlás-nevelési törekvéseinek megvalósítására szolgáló sportiskolai programot, amely már nem kizárólagosan a labdarúgásra, hanem valamennyi sportágra vonatkozik.

8.1. A szindikátusi program

Az utánpótlás-nevelés Sporttörvényben meghatározott és az előző pontban röviden felvázolt rendszere alapján látható, hogy az utánpótlás-nevelés szervezeti keretei a magánjog, míg finanszírozása a közjog talaján eresztett gyökeret. A magyar labdarúgás terén az utánpótlás-nevelés koncepciójának meghatározása és végrehajtása a Magyar Labdarúgó Szövetség⁷⁶⁷ és a labdarúgó szakosztályt működtető sportegyesület feladata, akiket a magánjogban jellemző akaratautonómia illet meg. Az utánpótlás nevelése körében maguk határozzák meg koncepciójukat a MOB jóváhagyásával és maguk gondoskodnak az elfogadott program végrehajtásáról, valamint annak mikéntjéről. Ezt a szabadságot kihasználva igyekeznek a sportegyesületek olyan tervet kidolgozni a fiatal tehetségek felfedezésére és nevelésére, ami biztosítja az adott sportág utánpótlását. Ennek azonban vannak anyagi és szakmai akadályai is: megfelelő utánpótlás-nevelő rendszerek kiépítésére a szakmai kompetencia, a humán forrás, a megfelelő anyagi fedezet hiánya vagy ezek együttes hiánya miatt nem kerül sor. Mára mondhatjuk azt, hogy a labdarúgás területén az utánpótlás-nevelés sajátos szemléletet

⁷⁶⁵ Sporttörvény 49.§ d) pont, 51.§ (1) és (2) bekezdés i) és ib) pontok, 56.§ (1) bekezdés c) pont, 57.§ (2) bekezdés f) pont

⁷⁶⁶ A értekezés ezen pontját a magyar labdarúgás utánpótlás-nevelés körében Gabala Ferenc labdarúgó, labdarúgó-szakedző, a Dorogi FC Örökös tagja, a Vasas SC szakmai igazgatójával készített interjú alapján dolgoztam ki.

⁷⁶⁷ A Magyar Labdarúgó Szövetség országos sportági szakszövetség, olyan sportszövetség, amely sportágában kizárólagos jelleggel Sporttörvényben, valamint más jogszabályokban meghatározott feladatokat lát el és a Sporttörvényben megállapított különleges jogosítványokat gyakorol. A szakszövetség jogi személy, nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelyet a Fővárosi Törvényszék hatáskörrel és kizárólagos illetékességgel külön jogi személy típusként vesz nyilvántartásba. A szakszövetségre a Sporttörvény eltérő rendelkezésének hiányában a Civil törvény és a Polgári Törvénykönyv egyesületekre vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Egy sportágban csak egy szakszövetség működhet, a szakszövetség közvetlenül is részesíthető állami támogatásban. (Sporttörvény 20-27.§§)

tükröz. Valamennyien felismerték annak fontosságát, hogy a tehetséges fiatalokban rejlő lehetőségeket ki kell aknázni, azok kinevelésébe egy sportszervezetnek érdemes „pénzt ölnie,” hiszen a folyamat végeztével a játékos külföldre történő értékesítése jó üzletet jelent, ez pedig a későbbi működésükre és a sportszervezet megítélésére is kedvező hatással lehet. Ez a nyereszkes és üzletorientált hozzáállás azonban mind a kinevelt gyermek, mind a sportegyesület számára károkat okozhat. Ezt az állapotot felismerve és a kialakult rendszer hátrányainak ellensúlyozására egy magyar sportszervezet az országban egyedülállóan szindikátusnak nevezett programot dolgozott ki az utánpótlás nevelésére. A szindikátusi program egy közös gondolkodáson alapuló, közös célrendszer érdekében tevékenykedő kapcsolatrendszer tétel fel, amely a tehetséges fiatalok fejlődését tartja szem előtt és az együttműködés elveit, feltételeit és a kölcsönös elvárásokat szindikátusi szerződésben rögzíti. A szindikátusi együttműködés tehát a fiatal generáció sikeres kinevelésének elengedhetetlen bázisa. A szindikátusi programban részes felek a programot kidolgozó sportszervezet és a nevelőegyesület (olyan sportszervezet, amely fiatal tehetségek utánpótlás-nevelését végzi), akik kölcsönös előnyök szerzése végett szerződnek egymással úgy, hogy valamennyi résztvevő jogi önállóságát megőrzi. Az együttműködés alapján a programot kidolgozó sportszervezet az utánpótlás-nevelést érintő szakmai ismereteket ad át a szerződő sportszervezet utánpótlásért felelős edzői részére, akik azt a saját képzési-nevelési programjukba beépítik, továbbá a magas szintű szakmai munkához szükséges infrastrukturális és tárgyi feltételeket is biztosítja. A programot kidolgozó sportszervezet vállalja, hogy edzésein, foglalkozásain, felmérésein, nemzetközi tornákon vendégjátékosként a szerződő fél legtehetségesebb fiataljai részt vehessenek, közöttük barátságos mérkőzések kerüljenek lebonyolításra, egymás labdarugó tornáin részt vegyenek. A nevelőegyesület vállalja, hogy a program kidolgozójának figyelmét felhívja az általa felfedezett tehetséges labdarugókra, valamint bizonyos korhatár felett ezek számára biztosítja az átigazolás lehetőségét a programot kidolgozó sportegyesületbe.⁷⁶⁸

⁷⁶⁸ A Magyar Labdarúgó Szövetség reagálva a labdarugók utánpótlás-nevelése körében felmerült problémákra, az alközponti rendszer kidolgozása mellett döntött az ELN-45/2016 (06.06.) számú, az utánpótlás-nevelés regionális koncepciója és finanszírozási rendszere kérdéskörében hozott határozatában, melyet a 13/2016 (07.01.) számú Hivatalos Értesítőben tett közzé. Az alközponti rendszer kiépítésével a szindikátusi program által megvalósított elképzelések és célok továbbra is megvalósíthatók, azonban az új koncepció kidolgozásával ezeket az MLSZ szintjéről vezérelve, szervezettebb keretek között, az egész országra kiterjedően lehet megvalósítani. A megvalósítás alapját az képezi, hogy megfelelő minőségű regionális utánpótlás központokkal fedik le az ország egész területét, amelyek közel egyforma képzési szisztéma mentén és hasonló színvonalon működnek. A kialakított régiókban pusztán egy regionális utánpótlás központ működhet, ami szoros szakmai kapcsolatban áll az azonos területen található minősített utánpótlás központokkal. Ezen rendszer felállításával és működtetésével az MLSZ célja az, hogy minőségi játékosokat neveljenek ki a magyar labdarúgás részére. Ezt biztosítandó, olyan ösztönző rendszer épült ki, amely szerint az utánpótlás centrumok részére nyújtandó állami támogatás

8.2. A sportiskola

Az állam utánpótlás-nevelési törekvéseinek letéteményese a Magyar Olimpiai Bizottság, amely sportköztestületként utánpótlás-nevelési programokat működtet.⁷⁶⁹ Ennek egyik típusa a sportiskolák rendszere, ami az utánpótlás-nevelés megvalósításának lehetséges módja.⁷⁷⁰ A sportiskolai program az általános iskola és gimnázium 1-12 évfolyamos tanulóinak sportnevelését és - oktatását foglalja magába, alapvető célja, hogy a tankötelezettséget és a diákok megfelelő nevelésén és oktatásán túl a sportkarrier építésének és ennek a tankötelezettséggel való összehangolásának lehetőségét megteremtse. Az együttműködés közoktatási típusú sportiskolákkal és egyesületi típusú sportiskolákkal valósul meg, melynek feltétele a sportiskolai kerettanterv alkalmazása.⁷⁷¹ A program további adaléka az állam által nyújtandó támogatás, amelyben csak a közoktatási típusú iskolák részesülhetnek, a támogatási összeg megszerzésére irányuló pályázati eljárás eredményeként, támogatási szerződés keretében. A sportiskolai program keretében a sportiskola és sportági szakszövetség vagy sportegyesület között jön létre együttműködési megállapodás. Ezen kooperáció keretében a szerződő felek közösen biztosítják a sportoló tanulók tehetsége szerinti maximális sporteredmény elérésének lehetőségét. A sportiskola vállalja, hogy pedagógiai programjába beépíti a sportági tantervet, és azt a jogszabályoknak megfelelő módon legitimáltatja a fenntartóval. Amennyiben a sportiskola a sportági szakszövetséggel köti meg megállapodását, vállalja, hogy a továbbiakban a sportági tanterv minél sikeresebb végrehajtása érdekében az adott sportágban, a szerződésben kijelölt sportegyesülettel is együttműködési megállapodást köt. Ebben a szerződésben a felek kölcsönös tájékoztatási kötelezettséget vállalnak a sportoló tanuló előmeneteléről és sportolói teljesítményéről, eredményeiről, valamint folyamatos kapcsolatban maradnak a napi problémák (hiányzás, teljesítmény romlása, etc.) megoldása érdekében, amennyiben pedig a értekezési eredmény és a sportteljesítmény számottevő hanyatlása következne be, - rendkívüli konzultáció alapján – együttesen döntenek a megoldásról. Az együttműködési megállapodás alapján a sportiskola köteles biztosítani, hogy

összegének egy részét a produktivitástól teszik függővé. A regionális utánpótlás-központok listája zárt, abban a szindikátusi programot kidolgozó sportszervezet is helyet kapott, ami annyit jelent, hogy nem a szindikátusi program, hanem az alközponti program keretében és annak szabályai szerint folytatódik tovább a kooperáció az utánpótlás nevelése terén.

⁷⁶⁹ A Magyar Olimpiai Bizottság keretében működő utánpótlás-nevelést támogató programok a Héraklész Program, valamint a Sport XXI Program. (http://www.nupi.hu/heraklesz/heraklesz_program, <http://www.nupi.hu/sportxxi>, Letöltés dátuma: 2018. február 21.)

⁷⁷⁰ A sportiskolák sporttörvényi szabályozása a 77.§ m), ma) és mb) pontja alatt található.

⁷⁷¹ A sportiskolai kerettantervek itt érhetőek el: http://www.nupi.hu/sportiskola/sportiskolai_kerettanterv (Letöltés dátuma: 2018. február 21.); 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 177.§; 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 7. számú mellékletének 7.4. pontja alatt. Az egyesületi és köztestületi típusú sportiskolák listája itt érhető el: <http://www.nupi.hu/sportiskola/sportiskolak> (Letöltés dátuma: 2018. február 21.)

a sportoló tanuló sportszakmailag indokolt edzéseken, edzőtáborban, versenyeken részt vehessen, valamint az iskola munkarendjét erre tekintettel állapítja meg. a sportoló tanuló az edzéseken, ezek hiányában a tanórákon, különböző foglalkozásokon kötelesek megjelenni és részt venni. A sportági tanterv sikeres végrehajtása érdekében a sportiskola pedagógusai, edzői szakmai segítségben, szükség esetén tanácsadásban és továbbképzésben részesülhetnek.

9. A szindikátusi szerződés sportjogi minősége

A sportjog közjogi és magánjogi jellegű normák együtteséből áll össze, „azonban sem a szabályozás tárgya, sem tartalma, sem módszere nem rendelkeznek olyan különleges és csak erre a jogágra jellemző ismérvekkel, ami által sui generis jogágként kezelhetnénk.”⁷⁷² A sportjogot a magánautonómia és az önszabályozás joga hatja át, ugyanis a sport alapvetően az egyén saját belátásától függő tevékenységét jelenti, ami a szervezett keretek között történő hivatásos vagy amatőr sportra is igaz, hiszen a sportszervezetek, sporttársaságok a civil szervezetek joga szerint alakulnak, működnek és alkotnak jogot.⁷⁷³ Erre tekintettel a sport terén az autonóm önszabályozás⁷⁷⁴ joga érvényesül, „a civil szervezetek által alkotott jog,” ugyanis minden sportág nemzetközi, valamint nemzeti szintű szervezete határozza meg azokat a szabályokat, amelyek az adott sportágban kötelező jelleggel irányadóak és amelyek megsértése esetére saját bírói fórum elé, a Sport Állandó Választottbírósága elé citálható az érintett. A nemzeti sportszervezetek által megalkotott alapszabály, valamint szervezeti és működési szabályzat az elsődleges forrás a követendő magatartási szabályok terén, amelyek elfogadása esetére válhat csak egy sportoló az adott sportági szervezet tagjává. Ezen felül még a sportági szakszövetségek, valamint az ezt tömörítő nemzetközi szervezetek által alkotott szupranacionális önszabályozó normák az irányadóak.⁷⁷⁵ Ezen sajátos, jogi kötőerővel nem rendelkező szabályok érvényesülésének és a magánautonómia dominanciájának enged teret annak ténye is, hogy az állam, mint jogalkotó a sportjogban egyetlen keretet adó szabály, a Sporttörvényt erejéig, valamint azt számos kormányrendelettel kiegészítve van csak jelen. „(...) A sportjog területén elsődlegesen a szubszidiaritás elvének kell érvényesülnie, azaz az állam csak ott és csak akkor szoríthatja a sportélet alanyait a törvényi, illetőleg egyéb jogszabályi megoldásokhoz való alkalmazkodásra, ha mindez az alkotmányos jogok

⁷⁷² Cane, Peter és Conaghan, Joanne (szerk.): The New Oxford Companion to Law, Beloff, Michael: *sports law* szócikk, Oxford University Press, Oxford, 2008., 1113.1114.; Sárközy Tamás - Bérces László: A magyar sportjog alapjai, HVG-Orac, Budapest, 2000., 32.

⁷⁷³ Princzinger Péter Miskolczi-Steurer Annamária Rippel-Szabó Péter: Sportjog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010-2011., 25.

⁷⁷⁴ Bérces Viktor: Sportjogi alapvetések, In: Iustum, Aequum, Salutare, 2013/3., 112-113., Sárközy Tamás: Sportjog, a 2004-es sporttörvény magyarázata, HVG-Orac, Budapest, 2010., 23.

⁷⁷⁵ Sárközy Tamás: Sportjog, a 2004-es sporttörvény magyarázata, HVG-Orac, Budapest, 2010., 34.

érvényesüléséhez, az adott sporttevékenység fennmaradásához és megfelelő finanszírozásához, illetőleg korrekt organizációjához szükséges.”⁷⁷⁶ A magánautonómia ilyen nagyfokú dominanciája megfelelő alapot jelent szindikátusi jellegű együttműködésekre, mint ahogyan az a szindikátusi program vagy a sportiskola program keretében bemutatásra került. A szindikátusi program keretében a rendszert kidolgozó sportszervezet több utánpótlás-neveléssel foglalkozó sportszervezettel kerül kapcsolatba, mindegyikkel külön szerződést köt az együttműködés és az utánpótlás-nevelés kérdéséről, azonban mindannyian jogi önállóságuk megőrzésével vesznek részt a kooperációban. A szindikátusi kooperáció ezen típusa egyrészt olyan polgári jogi megállapodás, amely szorosan kapcsolódik a sportjoghoz, így a köz-és a magánjog határán fekvő vegyes jogterületi, valamint a jogágak keveredése révén vegyes jogági szerződés. Az egymással összefüggő szerződések közül a hálózati típusú szerződések csoportjába sorolható, ugyanis az utánpótlás-nevelési cézzal a szindikátusi programban részt vevő valamennyi sportszervezet a jogi önállóságának megőrzése mellett, a kölcsönös együttműködésük révén azonos célok érvényre juttatásában érdekeltek. A sportiskola program keretében kötendő együttműködési megállapodás nem szindikátusi szerződés elnevezéssel bír, azonban a szerződés célját és tartalmát vizsgálva az megfeleltethető a szindikátusi típusú kooperációnak. A köznevelési intézmény sportági szakszövetséggel vagy sportegyesülettel szerződik és a megállapodás keretében vállalják, hogy kölcsönösen tájékoztatják egymást a sportoló tanuló teljesítményéről és egyéb, szerződésben meghatározott körülményekről, majd az együttműködés további menetét a rendelkezésre bocsájtott információk mérlegelésével és konzultációt követő közös döntéshozattal határozzák meg. Mindezek alapján a közjog és magánjog határán álló, vegyes jogági szindikátusi szerződés az esernyő megállapodások kategóriájába illeszthető.

10. Összegzés

A fejezet célja, hogy bemutassa, milyen kapcsolat fedezhető fel a sportjog és a szindikátusi szerződés viszonyában. A sportjogot igen sajátos szabályozási technika jellemzi: alapját az Alaptörvény és a kialakult alkotmánybírói gyakorlat, valamint a Sporttörvény képezi számos alacsonyabb szintű jogforrással kiegészítve azt. A köz- és magánjogi elemekkel egyaránt teletűzdelt sportjog sajátja a civil szervezetekbe tömörülés nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt, valamint az ezen szervezetek által történő normaalkotás, ami azt jelenti, hogy a sportjogot a magánjog meghatározója, a magánautonómia alakítja. Ez megfelelő

⁷⁷⁶ Bérces Viktor: Sportjogi alapvetések, In: Iustum, Aequum, Salutare, 2013/3., 112.

alapot teremt arra, hogy a valamennyi sportjogi kérdésben kimerítőnek nem nevezhető szabályozás mellett a jogalanyok szándéka, elérni kívánt célja szerződéses formában, megállapodásuknak megfelelően kialakított szabályok és elvek mentén jussanak érvényre. Ennek példája az utánpótlás-nevelés körében bemutatott szindikátusi program és annak keretében megkötött szindikátusi szerződés, ami egy közös cél – az ifjú tehetségek felfedezése és megfelelő képzése, fejlesztése érdekében – megvalósítása érdekében igyekszik kooperációra invitálni az arra nyitottakat, kialakítva ezáltal egy kapcsolati hálót. Hasonlóan a sportiskola programhoz, amely esetben a sportegyesület vagy a sportági szakszövetség alkot egy egységet azon sportiskolákkal, amelyek az általuk meghatározott elvek mentén együttműködve nevelik és biztosítják a sportolók utánpótlását. A szindikátusi szerződés jogi szabályozottságának hiánya okán alkalmas akár a sportjogban megvalósuló kooperációk szerződéses formában történő szabályozására.

Záró gondolatok

A szindikátusi szerződés előzményeivel az értekezés elkészítését megelőzően ismert szakirodalmi források közül egy sem foglalkozott mélyrehatóbban, ez indokolja, hogy az első fejezetben egy rövid összefoglalást olvashatunk a szindikátus használatának előtörténetét illetően. Ez a fejezet megvilágítja számunkra, hogy a szindikátus gyökerei a mára a magyar nyelvből kikopott *syndicus* szóra vezethető vissza, ám ezek jelentéstartalma között semmiféle kapcsolat nem fedezhető fel. A szindikátus kifejezés a XVII. és XVIII. századtól „forognak” a köznyelvben a bünszervezetek, érdekképviselői és pénzügyi jellegű együttműködések, a konzorcium és a kartell elnevezéseiként. A jogi előzmények egészen a Kereskedelmi Törvényig vezetnek vissza, ahol a kereskedelmi társaságnak nem minősülő alkalmi egyesüléseket a jogi szakirodalom szindikátusi elnevezéssel illette. Az alkalmi egyesülések olyan kooperációk kialakítására is alkalmasak voltak, amelyeket a mai értelemben véve a szabad verseny kárára történő megállapodásként értékelhetnénk, ez pedig magyarázatot ad arra, hogy a szindikátus miért tekinthető a kartell szinonimájának. Ezek a jogtörténeti előzmények adnak alapot – egyrészt - a dolgozat versenyjogi és konzorciumot érintő kitékintéseknek. Másik adaléka a fejezetnek és egyben magyarázata a szindikátusi szerződés hazai jogban való „feléledésének” az a magyarok és külföldiek egyidejű részvételével alakuló és működő vegyes vállalatok létesítésében való megállapodás a 60-as évektől kezdődően. Ettől az időszaktól kezdődően erősen hat a külföldi jog is a szindikátusi szerződés fejlődésére. Erre tekintettel alakul ki a szindikátusi szerződés azon jellemvonása, amely szerint szindikátusi szerződésben a gazdasági társaság alapításában állapodnak meg a felek, valamint a társaságot érintő kérdéseket és az azon belüli együttműködést tisztázzák. A szindikátusi szerződés tehát régóta képezi a magyar joggyakorlat szerves részét, ezért került sor a versenyjogi aspektusok (kartell, összefonódás), a konzorcium (közbeszerzési és versenyjogi relevancia) és a társasági jogi típus (klasszikus szerződési tartalmak, újabb alkalmazási kör, kockázati tőkebefektetés, csendestársaság, befolyásszerzés,) vizsgálatára, továbbá a vizsgált szerződés folyamatos fejlődésen és változáson megy keresztül, mert alkalmazkodik azokhoz az igényekhez, amelyeket a szerződő felek támasztanak, erre tekintettel pedig indokoltnak mutatkozott a szindikátusi szerződés előfordulásának a lehető legteljesebb feltérképezése, ami a sportjogi vonatkozások bemutatására is lehetőséget teremtett.

A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés bemutatása körében az alapvető kiindulást az képezte, hogy a szindikátusi szerződés atipikus megállapodás, sajátos kooperációs kontraktus,

amely a társasági szerződés által létrehozott többszintű jogviszony „kiegészítésére” szolgál, ám a szerződés alkalmazása körében számos jogi értelemben vett kérdés is felmerül. Ezek közül az egyik a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés konfrontációja, aminek körében az az álláspont tekinthető elfogadhatónak, amely abból indul ki, hogy a gazdasági társaság és annak tagjai számára a társasági szerződés rendelkezései az irányadóak elsődlegesen, ám azon tagok számára, akik együttműködésüket szindikátusi szerződésben szabályozzák, a társasági szerződés mellett ennek a megállapodásnak a rendelkezéseit is figyelembe véve kell eljárniuk. Azonban a szindikátusi szerződés joghatása semmilyen értelemben sem hathat ki azokra, akik nem részesei a megállapodásnak, hiszen gyakran még a kontraktus létezéséről sem tudnak. Ebből fakad a szindikátusi szerződés megszegése körében esetleg egyidejűleg alkalmazható polgári jogi és társasági jogi szankciók köre, amely kapcsán megosztott a szakirodalom álláspontja. A dolgozat arra az alapállásra helyezkedik, hogy a szindikátusi szerződés megszegése csak polgári jogi szankcióval járhat, társasági jogi vonatkozása nem lehet (tagkizárás, legfőbb szervi határozat hatályon kívül helyezése, stb.), másrészt az efféle helyzetek elkerülése érdekében elemi fontosságú a megfelelő biztosítékok alkalmazása. Az értekezés megvizsgálja annak kérdését, hogy a szindikátusi kooperáció körében felmerülő bizonytalanságok kiküszöbölhetőek lehetnének-e a szerződés kodifikálása révén. Ennek körében a nemzetközi gyakorlat megvizsgálása útján a dolgozat egyértelműen amellett tör lándzsát, hogy a magánjogi kódexben alkalmazott szerződés-rendszerelési elvek mentén ez az atipikus kooperáció nem kodifikálható, azonban vannak olyan vonásai, amelyek a polgári jogi társasági szerződéssel közel azonosak, így annak alfajaként, vagy az egyes szerződések között példálózó szabályozási tárgykör megalkotásával, vagy a 3:4.§-ban a külön megállapodások elismerésével törvényi formában is „tetten érhető” lehetne a szindikátusi szerződés, azonban álláspontom szerint egy ilyen nehezen megragadható szerződés valamennyi lehetséges előfordulásának megfelelő kodifikálása lehetetlen, ezért nem is javasolt.

A szindikátusi kooperációt illetően olyan szerződési tartalmak kerültek bemutatásra, amelyek a későbbi fejezetek megértéshez szükségesek (szavazási megállapodás), valamint az újabban előforduló szerződési tartalmakra reflektálnak (családi vállalkozások, továbbörökítési célzat). Az öröklési jogi vonatkozások kapcsán érdemes kiemelni, hogy az öröklési tartalommal felruházott szindikátusi szerződés azt jelenti, hogy valamely tag halála után az életben maradt tagok között rendezni kell a viszonyokat a társaságon belül. Ez nem azt jelenti, hogy az öröklési szerződés, mint tipikus megállapodás atipikussá válna, hanem a szindikátusi

szervződés halál esetére rendelkezik arról, hogy például kit válasszanak meg ügyvezetőnek vagy hogyan módosítsák a későbbiekben a társasági szervződést annak érdekében, hogy valamely örökös vagy harmadik személy taggá válása kizárt legyen. Ebben az esetben a szindikátusi szervződés egy útmutatást jelent a többi tag számára, érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalást, amelyet ha nem tartanak be, a szindikátusi szervződésben meghatározott jogkövetkezmény alkalmazására nyílik lehetőség (kötér, kártérítés, jogvesztés kikötése, etc.).

A harmadik fejezet a gazdasági társaságban való befolyás kötelmi jogi eszközökkel, szindikátusi szervződéssel való megszerzésének esetét mutatja be. A fejezet elkészítését az indokolta, hogy a szindikátusi szervződés ilyen tekintetben nem került feldolgozásra, legfeljebb utalást találhatunk a szakirodalomban arra, hogy befolyás szindikátusi megállapodással is kialakítható. Ennek egyik eszköze a szavazási megállapodás, ez pedig rámutat a klasszikus társasági jogi típusú szindikátusi szervződés körében gyakori szavazási megállapodás valódi céljára. Továbbá a fejezet felhívja a figyelmet arra, hogy az állam részvételével működő gazdasági társaságok esetében is megvalósulhat a befolyásszerzés akár kötelmi jogi eszközök révén.

A csendes társaság, kockázati tőkebefektetés és a szindikátusi szervződés viszonyát bemutató fejezetek elkészítését azok a feltevések indukálták, amelyek szerint az új Ptk. hatályba lépésével ismételte lehetőség nyílik a korábban hatályon kívül helyezett befektetési célokat szolgáló társasági forma alkalmazására. A fejezetben levont konklúzió szerint a csendes társaság vegyes megállapodásként értékelhető: az a kölcsönszervződés és a polgári jogi társasági szervződés, mint nevesített, tipikus szervződések elemeit vegyíti, így az alapvetően atipikus szindikátusi szervződést ebből a rendszertani besorolásból eltéríti és vegyes, típuskombinációs megállapodás lesz. Mindezek alapján elmondható, hogy a szindikátusi szervződés egy olyan atipikus kontraktus, amely a tartalmi sokszínűsége okán típuskombinációs vegyes szervződésként is funkcionálhat.

Ahogy a bevezetésben említésre került, léteznek olyan szervződések, amelyek a magánjogi jellemzőkön túl igen erős közjogi hatás alatt állnak, ezáltal a köz- és a magánjog határán állónak, azaz jogilag vegyes szervződésnek tekinthetők. Ezt a csoportosítási szempontot a dolgozat meghatározó elemének tekintem a szindikátusi szervződés társasági jogon kívüli előfordulása körében, ugyanis a szindikátusi szervződés nem csak polgári jogi és társasági jogi relevanciával bír, hanem ezen kereteket elhagyva más jogágak, jogterületek érintésével is felbukkanhat például a versenyjogban, a közbeszerzési jogban vagy a sportjogban, mint

vegyes jogágakban, így továbbra is erősíthető az az álláspont, ami szerint a szindikátusi szerződés a tartalmi sokfélesége folytán a vegyes szerződések csoportjába sorolható. Ez azt jelenti, hogy a szindikátusi megállapodás - bár atipikus kontraktus - a tartalma alapján a jogrendszer vagy a jogág szempontjából vegyes szerződések (versenyjog, közbeszerzési jog, sortjog) és a szerződéstípusok (csendes társaság, kockázati tőkebefektetésre irányuló szindikátusi szerződés) szempontjából vegyes megállapodások csoportjába sorolható. A jogrendszer szempontjából vegyes szerződések azok, amelyek magánjogi és közjogi elemeket egyaránt tartalmaznak. További adalék, hogy a kockázati tőkebefektetési cézzal megkötött szindikátusi szerződés alapján az intézményi befektetőnek befolyás szerzésére nyílik lehetősége céltársaságban, ami versenyjogi relevanciával is járhat, továbbá, ha ezt a befolyását több olyan céltársaságban teszi, amelyek egymás versenytársai, ismételt versenyjogi joghatás mutatkozhat kartellezés formájában.⁷⁷⁷ Ilyenkor a szerződéstípusok szempontjából vegyes szindikátusi szerződés egyszerre lesz a jogrendszer vagy jogág szempontjából is vegyes szerződés.

Az értekezés célja volt, hogy a szindikátusi szerződési típusokat rendszerbe helyezze, annak érdekében, hogy az egyes szindikátusi szerződési típusok között eligazodjunk. A szindikátusi kooperáció-típusok rendszerezése több szempont alapján kerülhet sor: egyrészt az érintett jogterület és jogág alapján (a), másrészt a vegyes jelleg szempontjából (b), valamint a modern szerződési jogban elterjedt egymással összefüggő szerződések kategóriája szerint (c).

a. Az érintett jogterület és jogág

Az érintett jogterület és jogág szempontjából történő csoportosítás abból indul ki, hogy a szindikátusi szerződés alapvetően polgári jogi megállapodás, amelynek keretében sor kerülhet konzorcium és polgári jogi társaság alapítására, majd ehhez kapcsolódnak azok a kontraktusok, amelyek a polgári jog talaján állva társasági jogi, családi jogi, öröklési jogi, etc. tartalommal bírnak és a magánjog keretei között maradnak. Azonban előfordul, hogy a polgári jogi szindikátusi szerződéshez olyan jogági tartalom kapcsolódik, ami folytán a szerződés közjogi elemeket is magán hordozhat, mint a versenyjogi, a közbeszerzési jogi, sortjogi, etc. megállapodások esetében.

b. A vegyes jelleg

⁷⁷⁷ Nyeső Anita: Intézményi befektetők, mint versenytársak közös tulajdonosai – avagy kell-e aggódnunk a kisebbségi részvényesek miatt, *Versenytükör*, 2018/2., 31-39.

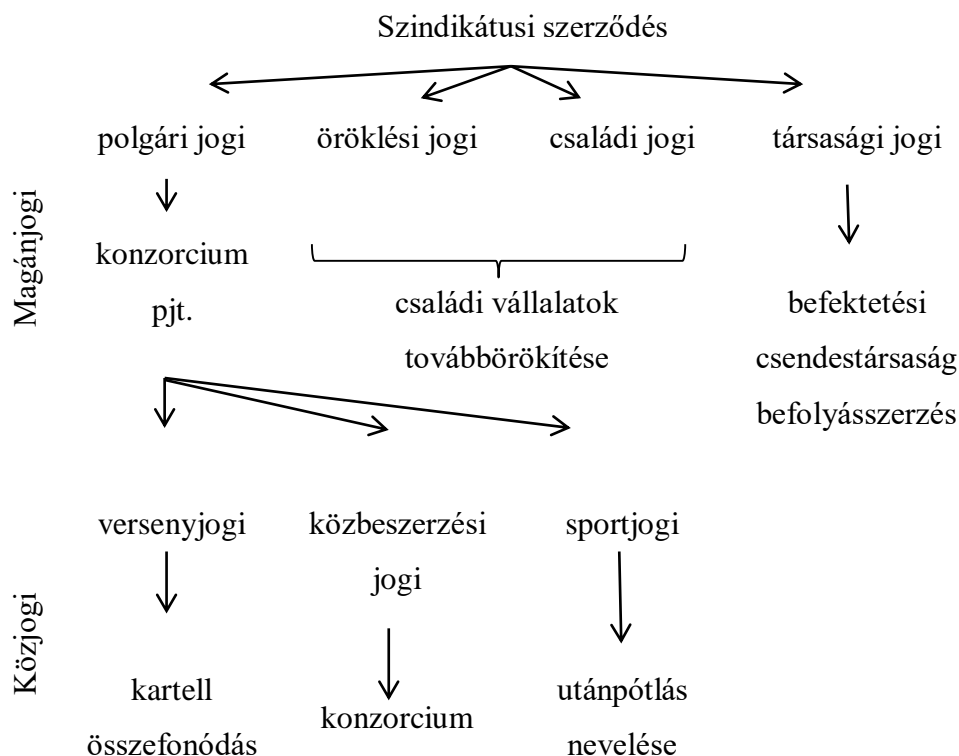
A vegyes jelleg szempontjából különbséget kell tenni a jogrendszer vagy a jogág szempontjából vegyes szerződések és a szerződéstípusok szempontjából vegyes megállapodások között. A jogrendszer szempontjából vegyes szerződések azok, amelyek magánjogi és közjogi elemeket egyaránt tartalmaznak, ami a szindikátusi szerződés szempontjából azt az esetkört jelenti, amikor az alapvetően polgári jogi megállapodás a versenyjoghoz, a közbeszerzési joghoz, a munkajoghoz, tehát közjogi elemeket is magán hordozó jogterülethez kapcsolódik. A jogágilag vegyes szindikátusi szerződés akkor fordul elő, ha más jogág elemeit tartalmazó megállapodásról van szó, tehát a polgári jogi szindikátusi kooperáció a családi joghoz, az öröklési joghoz, a társasági joghoz, versenyjoghoz, közbeszerzési joghoz, munkajoghoz etc. kapcsolódik. Amennyiben a kapcsolódó jogág közjogi sajátosságokkal bír, úgy egyidejűleg a köz- és a magánjog határán lévő vegyes szerződésről van szó.⁷⁷⁸ A szerződéstípusok szempontjából vegyes szerződések azok a megállapodások, amelyek nevesített szerződések szolgáltatásait vegyíti. Ilyen a csendestársaság létesítésére irányuló szindikátusi szerződés, vagy konzorcionális/szindikált hitel nyújtását biztosító szerződési konstrukció is: egy megállapodás tartalmazza a hitelező bankok kooperációjáról és a hitel nyújtásáról szóló megállapodást (a külső és belső viszonyokra vonatkozó megállapodás).

c. Az egymással összefüggő szerződések kategóriája

A modern szerződési jogban elterjedt és egymással összefüggő szerződések között említendő a szerződési láncolat, amely olyan szerződésekre vonatkozik, amelyeket ugyanazon közvetlen és közvetett tárgyuk kapcsol össze; a hálózati szerződések kölcsönösen összefüggő jogviszonyokat takarnak, amelyek jogalanyai megőrzik jogi és gazdasági elkülönültségüket; az 'esernyő' vagy keretmegállapodások olyan szerződések, amelyek formális keretet biztosítanak a közös célnak alárendelt szerződési döntéseknek, valamint a közös célra irányuló szerződési feltételek kidolgozásának; valamint a kapcsolt szerződések kategóriája az európai magánjog-egységesítési folyamatokban terjedt el. A szindikátusi szerződés ez utóbbi kategóriába sorolható a befektetési típus esetében. A szindikátusi szerződésben rögzítésre kerül a kockázati tőkebefektetés ténye és minden további feltétel, valamint biztosíték. Ennek alapján a szindikátusi szerződésben foglaltak megerősítésére és végrehajtására további szerződések kerülhetnek megkötésre: szellemi termék hasznosítására licencia szerződés, (pótlólagos) tőke rendelkezésre bocsátására a tagi kölcsönt és annak visszafizetésére

⁷⁷⁸ Vegyes szerződésnek és atipikus szerződésnek is tekinthető. Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8., 6.

vonatkozó feltételeket rögzítendő szerződés köttetik; vagy a felek kikötik, hogy a befektetés futamidejének leteltével a befektető társasági részesedését értékesíti, az adásvételi szerződés megkötését feltételezi. Ide sorolható a privatizációs eljárásban, felszámolási eljárásban, valamint finanszírozás esetén a konzorciumi szerződés mellé párosuló szerződések is, mint az adásvételi szerződés vagy a hitel-, kölcsönszerződés. Ilyen esetben a konzorciumi szerződés és a hozzá párosuló nevesített szerződés(ek) szintén szerződési csoportot alkotnak. Ugyanez elmondható a konzorcionális/szindikált hitelezés esetén is akkor, ha a hitelt nyújtók állapotuk meg az együttműködésről (belső viszonyokra vonatkozó megállapodás, szindikátusi vagy konzorciumi szerződés) és ezt követően külön szerződnek az ügyféllel (külső viszonyok rendezése). E tekintetben a szindikátusi és a további szerződések kapcsolt szerződésként értékelhetőek, ugyanis a szerződések egymással összefüggnek azáltal, hogy a szerződő felek részlegesen azonosak és a szerződések tartalma között kölcsönhatás mutatkozik; továbbá tágabb értelemben véve a szindikátusi és kapcsolódó szerződések egy szerződés csoportot alkotnak, ahol a csoportba tartozó szerződések önállóak, egymás közti hierarchia nélkül.⁷⁷⁹

⁷⁷⁹ Papp Tekla: Komplex szerződések és a biztosítási kontraktus, XXIV. POT Konferencián elhangzott előadás és annak kézírata alapján, 5., valamint Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015., 20., 22-23. alapján.

1. ábra: a szindikátusi szerződés rendszere. Forrás: a szerző saját szerkesztése.

Bár a szindikátusi szerződés kodifikálása nem javasolt, tekintettel a sokoldalúságára, azonban a felvázolt rendszertan és a rendszer teremtésének lehetősége indukálja a kérdésben való pozitív megnyilvánulás lehetőségét, hiszen a szindikátusi szerződés esetleges kodifikálásának lehetőségében is támpontként szolgálna. Az ábra alapján a legkisebb közös többszörösként a polgári jogi társaság intézménye olvasható ki. Ez azt jelenti, hogy például szavazási megállapodás, a konzorcium típusai vagy a kartell olyan kooperációk, amelyek a polgári jogi társasággal azonosíthatóvá teszik a szindikátusi szerződést. Bizonyos társasági jogi szerződési tartalmak azonban (például öröklési tartalom, jogvita esetére választottbíróóság kikötése, stb.) nem eredményeznek ilyen jellegű azonosíthatóságot. Harmadrészt előfordulnak olyan szindikátusi szerződések is, amelyek a polgári jogi társasággal vegyes konstrukciót eredményeznek, például csendestársaság létesítése esetében. A sportjogi tartalommal bíró szindikátusi szerződés ebből a szempontból sajátos, ugyanis az a klaszterrel mutat azonosítást. A klaszter csoportot, halmazt jelent, olyan együttműködést, amellyel az abban részes felek versenyelőnyre tehetnek szert a tőke és a tudás koncentrációja révén,⁷⁸⁰ valamint a lokális versenyelőnyök kiaknázásával optimális gazdasági fejlesztés és fenntarthatóság érhető el.⁷⁸¹ Ez a koncentráció gazdasági társaság vagy szerződés formájában is megvalósulhat, utóbbi esetben szindikátusi szerződésben.⁷⁸² A klaszterek pontos definícióval nem rendelkeznek, a verseny, kooperáció, társulás hármásával írható körül a legteljesebben. Az utánpótlás érdekében szindikátusi megállapodásban részes felek főként az utánpótlás-nevelés kapcsán megszerzett tudás, tapasztalat, ismeret átadására és ezzel a versenyképesség növelésére, a minél tehetségesebb utódok kinevelésére kooperálnak. Az ilyen együttműködések a polgári jogi társasági szerződés alapján bírálhatóak el,⁷⁸³ azonban attól függően, hogy a tudás és a játékosok átadása, egyéb az együttműködés körében felmerülő

⁷⁸⁰ Károlyi Géza: Klaszter, mint a köz- és versenyszféra együttműködési formájának sajátossága, in: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., SZTE-ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéke, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., 177.

⁷⁸¹ Salgó László: A klaszterek sajátosságai, különös tekintettel kartelljogi jellemzőikre, Versenytükrő, 2009/3-4., 34-35.; Szanyi Miklós: Versenyképesség javítása együttműködéssel: regionális klaszterek, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008, 14-15.; Hegedüs Veronika: Klaszterek elméleti megközelítése és alkalmazott klaszterpolitikák, Fejlesztés és Finanszírozás, 2008/2., 79.

⁷⁸² Károlyi Géza: Klaszter, mint a köz- és versenyszféra együttműködési formájának sajátossága, in: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., SZTE-ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéke, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., 179.

⁷⁸³ Károlyi Géza: Klaszter, mint a köz- és versenyszféra együttműködési formájának sajátossága, in: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., SZTE-ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéke, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., 180.

kérdések tisztázása milyen szerződéssel valósul meg, az ilyen típusú szindikátusi szerződéshez párosuló további megállapodások szerződési csoportot hozhatnak létre.

Felhasznált irodalom jegyzéke

1. Albano, Gian Luigi – Nicholas, Caroline: The Law and Economics of Framework Agreements, Cambridge University Press, 2016
2. Alderson, Keanon: Understanding the Family Business, Business Expert Press, 2011
3. Andrew, Fight: Syndicated Lending, Elsevier, 2004.
4. Anka Tibor: Öröklési szerződés, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV., Opten, Budapest, 2014
5. Apáthy István: Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre, Az Eggenberg-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1886
6. Apáthy István: Kereskedelmi Jog, Eggenberg-féle könyvkereskedés kiadása, Budapest, 1886
7. Arnold, Glen: Corporate Financial Management, Financial Times Pitman Publishing, 2008
8. Árkövy Richárd: Előértekezések a kartell törvényhez, Pátria, Budapest, 1904.
9. A versenykorlátozó megállapodások tilalma. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2007
10. Az ajánlattevők versenytárgyaláson való összzejátszása és annak gyanút keltő jelei. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2006
11. Babych, Anna: Ukraine, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018
12. Bacher Gusztáv - Juhász Miklós - Ruzshtiné Juhász Dorina - Tóth András: Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2014.
13. Badó Attila - Bencze Mátyás: Betekintés a jogrendszerek világába, StudioBatiq, Szeged, 2007
14. Bak László-Nagy Aranka: A versenyjog a közbeszerzés terén – szemelvények, Közbeszerzési Szemle, 2012/10.
15. Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések kéziszótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.
16. Balásházy Mária: A szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán, Gazdaság és Jog, 1993/5.
17. Balogh Zsolt: Az Alkotmány magyarázata, KJK Kerszöv, 2003
18. Barta Judit: A gazdasági társaság határozatainak bírósági felülvizsgálata és annak elhatárolási kérdései a Ptk., a Ctv. és a bírói gyakorlat alapján, Opuscula Civilia, 2018/5.
19. Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára, Franklin Társulat, Budapest, 1901
20. Baums, Theodor - Krüger Andersen, Paul: The European Model Company Law Act Project, Institute for Law and Finance, https://www.ilf-frankfurt.de/fileadmin/migrated/content_uploads/ILF_WP_078.pdf (Letöltés dátuma: 2018. december 14.)
21. Baums, Theodor - Krüger Andersen, Paul: The European Model Company Law Act Project, Institute for Law and Finance, 2008; Müller, Jochen: Harmonization of company law in Europe, Grin Verlag, 2002.; <http://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)

22. Bárdos Péter – Menyhárd Attila: Kereskedelmi jog, HVG – Orac, Budapest, 2008
23. Békefi Remig: A bolognai jogi egyetem XIV. és XV. századi statutumai, in: Pauer Imre.: Értkezések a Történeti Tudományok köréből 19. kötet 7. szám, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901
24. Biczók Sándor: A corporate venturing definíciója, in: Makra Zsolt: A kockázati tőke világa, Aula, Budapest, 2006
25. Bodnár József: Magánjog II., Vörösváry Sokszorosítóipar, Budapest, 1937
26. Bodor Mária Zsuzsanna: Befolyásszerzés, in: Kifaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2008
27. Cahn, Andreas – C. Donald, David: Comparative Company Law, University Press, Cambridge, 2010
28. Cane, Peter és Conaghan, Joanne (szerk.): The New Oxford Companion to Law, Beloff, Michael: *sports law* szócikk, Oxford University Press, Oxford, 2008
29. Clark, John: International Dictionary of Insurance and Finance, Routledge, New York and London, 2013
30. Colli, Andrea: The History of Family Business, 1850-2000, Cambridge University Press, 2003
31. Czinkóczy Zoltán, Mike Károly: Befektetővédelem, Társasági jogi szabályok a kockázati tőkebefektetés tükrében, Iustum-Aequum-Salutare, 2012/3-4.
32. Cserny Ákos - Téglási András: A gazdasági alkotmányosság új fejezete Magyarországon? Az Alkotmánybíróság a korábbi alkotmányos alapelvek fogságában., Jog-Állam-Politika, 2015/1.
33. Darázs Lénárd: Az elismert vállalatcsoport uralmi szerződése, Jogtudományi Közlöny, 2009/3.
34. Darázs Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény, in: Kisfaludi András: Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012
35. Dezső Attila (szerk.): Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluwer, Budapest, 2016., Krizsán Brigitta által írt fejezet
36. D. Hisrich, Robert and W. Kralik, David: Advanced Introduction to Corporate Venturing, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016
37. Drinóczi Tímea: Gazdasági Alkotmány az Alaptörvényben, Jogtudományi Közlöny, 2012/10.
38. Dorkó Dalma: Vasútépítő kartell a Kúria ítéletének tükrében, Versenytükrök, 2014/2.
39. Dúl János: A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal., PhD értekezés
40. Dúl János – Nagy Barna Krisztina: Az öröklési szerződés szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatósága a társasági jogban, mint népeségmegtartó tényező, Államtudományi Műhelytanulmányok, 2017/19., https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/WP_2017_19_A%20magyar%20tudom%C3%A1ny%20napja%20a%20D%C3%A9lvid%C3%A9ken.pdf (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 22.)
41. Elfring, Tom: Corporate Entrepreneurship and Venturing, Springer, 2005
42. Eörsi Gyula: Kötelmi jog. Különös rész. (Egyes szerződések), Világhy Miklós (szerk.): Magyar polgári jog II., Tankönyvkiadó, Budapest, 1965

43. Eötvös Károly Lajos: Az egyházi közigazgatás kézikönyve I, Hornyánszki Viktor Akadémiai Könyvkereskedés, Budapest, 1889
44. Farkas Csaba: A gazdasági társaság szervezeti felépítése; a legfőbb szerv, in: Papp Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011
45. Farkas Csaba. A korlátolt felelősségű társaság, in. Papp Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011
46. Fazekas Judit - Harsányi Gyöngyi - Miskolczi Bodnár Péter - Ujváriné Antal Edit: Társasági jog és konszernjog, Unió, Miskolc, 2002
47. F. Bollefer, Stuart – Bernstein, Jack: Shareholders' Agreements: A Tax and Legal Guide, CCH Canadian Limited, 2009
48. Fehérváry Jenő: A magyar kereskedelmi jog rendszere, Grill Kiadó, Budapest, 1944
49. Fekete Gy. Attila: Kezdődik a második félidő?, Népszabadság, 2012. mácius 9.
50. Felsen Gábor – Szabó Gabriella: PPP – public private partnership, Cég és Jog; 2003/3
51. Fézer Tamás: Befolyásszerzés más társaságban. Vállalatcsoportok, in: Fézer Tamás - Károlyi Géza - Petkó Mihály - Törő Emese: Gazdasági szféra alanyai, Debrecen, 2006
52. Fränkel Pál: Részvénytársaság és szindikátus, Polgári Jog, 1936/10.
53. Fürst László: A magánjog szerkezete, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1934
54. Gabriel, Peter: Legal Aspects of Syndicated Loans, Butterworths, London, 1986, 2. (Chapter 1.)
55. Gál Judit: Befolyásszerzés, in: Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata: A jogi személy II/VI. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2014
56. Gál Krisztina: A közbeszerzési és a versenyjog egyik találkozási pontja, avagy kartell a közbeszerzési eljárásokban, Közbeszerzés, 2007/12.
57. Gasinski, Lukas: Poland, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018
58. Gau, Michael: A Practical Guide to Estate Planning and Administration, Cengage Learning, 2004
59. Gaule, Andrew and Spinks, Nigel: Corporate Venturing, Grist, 2002
60. Geens, Koen and J. Hopt, Klaus: The European Company Law Action Plan Revisited, Leuven University Press, Leuven, 2010
61. Gericz József: A középkori rendiség egyes terminusainak római és kánonjogi vonatkozásairól, Levéltári Szemle, 1987/4.
62. Gerstner Károly – Pusztai Ferenc – Bíró Ágnes: Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008.
63. Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés a magyar és a nemzetközi szerződési gyakorlatban, in.: Értekezések a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére, Szoboszlai-Kiss Katalin, Deli Gergely, Universitas- Győr Nonprofit Kft., Győr, 2013
64. Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)
65. Glückstahl Andor és Huppert Leó: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és a csendes társaság, Budapest, Jogi Hírlap, 1930

66. Gombos Katalin: Tudósítás az Európai Bíróság előtti Cartesio-ügyről, Jogtudományi Közlöny, 2009/5.
67. Gorton, Lars: Syndicated loans: Some thoughts on the reception of Anglo-American contract practice into Swedish law, in: European Business Law Review 2007/2.
68. Gózszy Zoltán - Varga Szabolcs: Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben, Századok, 2009/1.
69. Graham, Cosmo – Smith, Fiona: Competition, Regulation, and the New Economy, Hart Publishing, Portland Oregon, 2004
70. Groák László: Európai Mozgóképszínház Szindikátus, Kereskedelmi Jog, 1929/2.
71. Grosschmid Béni: Magánjogi előadások, Jogszabálytan, Athenaeum, Budapest, 1905
72. Grundmann, Stefan –Cafaggi, Fabrizio: The Organizational Contract, Routledge, 2016
73. Guislain, Pierre: The Privatization Challenge: A Strategic, Legal, and Institutional Analysis of International Experience, The World Bank, Washington DC, 1997
74. Gulyás Péter: Az egészség alkotmányos védelme, In: Magyar Jog, 2004/11
75. Gyulai Schmidt Andrea: Aranyrészvények Európában, Európai Tükör, 2008/11.
76. Haitsch Gyula: Szerződés létrehozásának mellőzése előszerződés alapján annak következtében, hogy a szerződés tartalma nem határozható meg, Gazdaság és Jog 2003/3.
77. Halla Aurél: A csendes társaságról, Kereskedelmi Jog, 1929/2.
78. Hargitai József (szerk.): Jogi Fogalomtár, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005
79. Harsányi Gyöngyi: A befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése., Gazdaság és Jog, 1997/3.
80. Harsányi Gyöngyi: A befektetési szolgáltatások kötelmi jogi aspektusa, Miskolc, 2012., 252-253., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=9468> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)
81. Hegedüs Veronika: Klaszterek elméleti megközelítése és alkalmazott klaszterpolitikák, Fejlesztés és Finanszírozás, 2008/2.
82. Huggins, Mike: Football and Gambling, in: Hughson, Jonh – Moore, Kevin – Spaaij, Ramón – Maguire, Joseph: Routledge Handbook of Football Studies, Routledge, London and New York, 2017
83. Huppert Leó: A csendes társaság jogi jellege és a csendes társ felelőssége, Kereskedelmi Jog, 1932/6.
84. Illés István: Mire jó a bizalmi vagyonkezelés?, Jogtudományi Közlöny, 2011/11.
85. James Hay, Richard and Smith, Lucinda Ann: The Unanimous Shareholder Agreement: A New Device for Shareholder Control, Canadian Business Law Journal 1985/1.
86. Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés, Cég és Jog, 2000/7-8.
87. Jenovai Petra: A PPP-szerződés, in: Papp Tekla (szerk.): Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015
88. Juhász Ágnes: Közbeszerzés a versenyjog határán, Miskolci Jogi Szemle, 2010/2.
89. Juhász József: Szerződések ütközése Kft.-ken belül avagy felesleges duplicitás?, Magyar Jog, 1991/12.
90. Juhász József: Cégekörökben gyakoribb atipikus szerződések I., Céghírnök, 2009/4

91. Juhász József - Szőke István - O. Nagy Gábor - Kovalszk Miklós: Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.
92. Juhász Máté: A testi és lelki egészséghez való alapjogról, In: Acta Humana, 2007/3.
93. J. Scott Slorach, Jason G. Ellis: Business Law 2014-2015, Oxford University Press, 2014
94. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711 -ig I, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1922
95. Karsai Judit: A kockázati tőkéről befektetőknek és vállalkozóknak, Magyar Befektetési és Vagyonkezelő Rt., Budapest, 1998
96. Karsai Judit: A kockázati tőke-finanszírozás rejtett csatornáit Magyarországon, Külgazdaság, 1995/10.
97. Kartellgyanús Közbeszerzés? A Gazdasági Versenyhivatal ajánlásai a közbeszerzési eljárásokban előforduló kartellek kiszűrésére és megelőzésére. (Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2013.)
98. Kaye, Kenneth: The Dynamics of Family Business: Building Trust and Resolving Conflict, iUniverse, 2005
99. Károlyi Géza: Klaszter, mint a köz- és versenyszféra együttműködési formájának sajátossága, in: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., SZTE-ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéke, Lectum Kiadó, Szeged, 2009
100. Kátai Anikó: A tőke szabad áramlása, Európai Tükör, 2014/2.
101. Kellner Szilvia: Az egészséghez való jog jelentése és átalakulása, In: Jog, Állam, Politika, 2014/3.
102. Keszericzke Andrea: A verseny tisztaságát sértő ajánlattevői cselekmények megítélése, az eljárás eredménytelenné nyilvánítása, Közbeszerzési Szemle, 2012/8-9.
103. Kisfaludi András: Szerződés-e a társasági szerződés?, in: Bodzási Balázs: Ünnepi értekezések Balásházy Mária tiszteletére, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdasági Jogi Intézet, Budapest, 2010
104. Kisfaludi András: Társasági jogviták választottbíró előtt, Acta Conventus de Iure Civili, Tomus X., Lectum Kiadó, Szeged, 2009
105. Kisfaludi András: Társasági jog, CompLex, Budapest, 2007
106. Kisfaludi András: Elsőbbségi részvény, in: Vékás Lajos – Gárdos Péter: Kommentár a polgári Törvénykönyvhöz, Wolters Kluwer, Budapest, 2014
107. Kisfaludi András – Pethőné Kovács Ágnes – Simon István: Az üzletrész, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2008
108. Kisfaludi András – Pethőné Kovács Ágnes – Simon István: A zártkörűen működő részvénytársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2008
109. Kisfaludi András: Típuskényves és a csendestársaság, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2008.
110. Kisfaludi András: Szindikátusi szerződés, in: Kisfaludi András – Szabó Marianna: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, Complex, Budapest, 2007
111. Kiss Daisy: A szindikátusi szerződés, Cégvezetés, 2000/3.
112. Kocsis Györgyi: Privatizáció '91, in: Baló György – Lipovecz Iván: Tények Könyve 1992., Ráció Kiadó, Debrecen, <https://www.arcanum.hu/hu/online->

[kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1992-D18D/magyar-gazdasag-EFE2/privatizacio-91-EFFD/](#) (Letöltés dátuma: 2018. április 23.)

113. Kohn (Pap) Dávid: Kartellek és ringek, Közgazdasági Szemle, 1895., XIX. évfolyam, IX. kötet
114. Kolben György: A szindikátusi szerződés, KJK, Budapest, 1996
115. Kolosváry Bálint: Magánjog, A Studium Kiadása, Budapest, 1944
116. Komáromi Gábor – Pázmándi Kinga: Az üzletrész, in: Sárközy Tamás: Az új Ptk. magyarázata II/VI., HVG-Orac, Budapest, 2014
117. Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez - Árva Zsuzsanna, Complex Jogtár, Alaptörvény, Alapvetés, M) cikkhez fűzött kommentár
118. Kovács Ferencz: Egyetemes és részszerű egyházjog adatai, különös tekintettel a magyarhoni protestáns egyházakra, Csáthy Károly, Debreczen, Nyiregyháza, 1870
119. Kovács István: Atipikus és "öszvér" társaságok a német társasági jogban, Cég és Jog, 2003/10.
120. Kovács László: A társasági szerződés, Közjegyzők Közlönye, 1998/7-8.
121. A Közbeszerzési Szemle Közbeszerzési Jogalkalmazás című rovatában a 6. sorszám alatt feltett kérdésre adott válasz, 2013/1.
122. Králik Lajos: A Magyar Ügyvédség: Az ügyvédség múltjából I., Franklin Társulat, Budapest, 1906
123. Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi jog és váltójog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938
124. Kuncz Ödön: Csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1917/9-10
125. Kuncz Ödön: Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból, in: Szladits Károly (szerk): A magyar magánjog, IV. kötet: Kötelmi jog különös rész, Grill Kiadó, Budapest, 1942
126. Kun Tibor: A társasági törvény, Láng Kiadó, Budapest, 1988
127. Landstöm, Hans and Mason, Colin: Handbook of Research on Business Angels, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016
128. Lamm Vanda: Jogi Lexikon, Complex Kiadó, Budapest, 2009
129. Lábady Tamás: A magánjog általános tana, Szent István Társulat, Budapest, 2017
130. Lányi Károly - Knauz Nándor: Lányi Károly magyar egyháztörténelme I, kiadja Horák Egyed, Esztergom, 1866
131. Leach, Peter – Bogod, Tony: Guide to the Family Business, Kogan Page Publishers, 1999
132. Lehoczki Zóra Zsófia: Fogalmi tévedések vígjátéka – a tulajdonjog közvetett tárgyának szerepében: a jogi személy, Opuscula Civilia, 2017/3.
133. Lehoczki Zóra Zsófia: Az állami részvétellel működő gazdasági társaságok csoportosítási nehézségei, Miskolczi Bodnár Péter: XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, KRE-ÁJK, Budapest, 2018
134. Lovas Anita – Perczes János – Rába Viktória: Ösztönzők és korlátozások a kockázati tőkés szerződésekben, Hitelintézeti Szemle, 2015/3.
135. Löw Tibor: A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének magyarázata, Tébe, Budapest, 1940

136. L. Preston, Susan: Angel Financing for Entrepreneurs: Early-Stage Funding for Long-Term Success, John Wiley & Sons, 2011
137. Lukács Mónika – Sándor István – Szűcs Brigitta: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVGOrac, Budapest, 2003
138. Lukács Móríc: Városok szerkezete külföldön, in: Luczenbacher János és Almási Balogh Pál: Tudománytár 11., Magyar Tudós Társaság, Buda, 1842
139. Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8.
140. Malberti, Corrado: Italy, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018
141. Mandelló Gyula: Az ipari kartellekről I., Budapesti Szemle, 1890/164.
142. Mandelló Gyula: Az ipari kartellekről II., Budapesti Szemle, 1890/165.
143. M. Anderson, Paul – S. Kaburakis, Anastasios: European Union Law, Gambling and Sports Betting, in: Blackshaw, Ian – C.R. Siekmann, Robert – Soek, Janwillem: Sports Betting: Law and policy, Springer, Hague, 2012
144. Marie-Agnes, Arit: Austria, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018
145. M. Mason, Colin: Business angels, in: Dana, Léo-Paul (Editor): World Encyclopedia of Entrepreneurship, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2011
146. Matthijs, Tom: Belgium, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018
147. Menyhárd Attila: A szindikátusi szerződés kikényszeríthetősége, Acta Conventus de Iure Civili, Tomus X., Lectum Kiadó, Szeged, 2009
148. Metzinger Péter : Diszpozitivitás és/vagy kógencia a magyar társasági jogban, Fontes Iuris, 2015/3-4.
149. Michael Sgro, Pasquale: International Economic Finance and Trade Volume II., Eolss/Unesco, United Kingdom, 2009
150. Mihályi Péter: A magyar privatizáció krónikája, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998
151. Miklós Gyula – Hubai Ágnes – Bozzay Erika: Fejezetek az új Ptk. közbeszerzési eljárásra gyakorolt hatásáról I., Közbeszerzési Szemle, 2013/12.
152. Minars, David: Corporations: step by step, Barron’s, 2003
153. Miskolczi Bodnár Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-ban szabályozott szerződésekhez képest, Gazdaság és Jog, 2001/7-8.
154. Miskolczi Bodnár Péter: Befolyásszerzés gazdasági társaságban, in: Miskolczi Bodnár Péter: A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata, KJK Kerszöv, Budapest, 2002
155. Miskolczi-Bodnár Péter: A magyar versenyjog anyagi jogi szabályai, Novotni Kiadó, Miskolc, 201
156. Mock, Sebastian: Germany, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018
157. Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: Shareholder’s Agreements between Corporate and Contract Law, in: Sebastian Mock – Kristian Csach – Bohumil Havel: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018

158. Model Business Corporation Act 7.30.§ a, b, c pontokhoz fűzött hivatalos kommentár, American Bar Association. Committee on Corporate Laws, American Bar Association, 2008
159. Molnár Gábor Lajos: Az aranykor vége? Avagy aranyrészvények az Európai Unióban., Hitelítéleti Szemle, 2004/2.
160. Mrázová, Zofia: Slovakia, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder’s Agreements, de Gruyter, 2018
161. Nagy Barna Krisztina: Társasági jogi jogesetek az Európai Bíróság gyakorlatából, különös tekintettel a székhelyáthelyezésre és az aranyrészvényre, in.: Papp Tekla: Európai Köz- és Magánjogi Jogesetgyűjtemény, NKE, Budapest, 2016
162. Nagy Barna Krisztina: A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés, kitekintéssel a csendes társaság intézményére. In: Jogelméleti Szemle 2018/1.
163. Nagy Barna Krisztina: Aranyrészvény a szindikátusi szerződés tükrében. In: Keserű Barna Arnold (szerk.): Doktori Műhelytanulmányok 2017. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2017.
164. Nagy Barna Krisztina: Csendes társaság a szindikátusi szerződés tükrében – Opuscula Civilia 2017/6.
165. Dúl János – Nagy Barna Krisztina: Az öröklési szerződés szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatósága a társasági jogban, mint népeségmegtartó tényező. In: Államtudományi Műhelytanulmányok 2017/19. szám, A magyar tudomány napja a Délvidéken Elérhető: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nkehu/WP_2017_19_A%20magyar%20tudom%C3%A1ny%20napja%20a%20D%C3%A9lvid%C3%A9ken.pdf
166. Nagy Barna Krisztina: The syndicate agreement in the Hungarian law system – in: European Legal Studies and Research, International Conference of Phd Students in Law, 9th Edition, Timisoara, 2017.
167. Nagy Barna Krisztina: Különös házasság: a szindikátus és a kartell. – Profectus in Litteris VIII., szerkesztő: P. Szabó Béla, Szemesi Sándor, kiadó: DE Márton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen;
168. Nagy Barna Krisztina: Az állami vállalatokkal kapcsolatos gondolkodás a rendszerváltást követően napjainkig – Államtudományi Műhelytanulmányok, 2017/2.
169. Nagy Barna Krisztina: A konzorciumi és szindikátusi szerződés a polgári jogi társaság relációjában. – Céghírnök 2016/11., 2016/12., 2017/1.
170. Nagy Barna Krisztina: Néhány gondolat a szindikátusi szerződésről jogtörténeti aspektusban. (Opuscula Civilia 2016/5. szám, http://akk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2016_-evi-5_-szam_opuscula-civilia.original.pdf);
171. Nagy Barna Krisztina: A szindikátusi szerződés (Debreceni Jogi Műhely, 2015/3-4.)
http://www.debrecenijogimuhely.hu/aktualis_szam/3_4_2015/a_szindikatusi_szerzodes/
172. Nagy Csongor István: A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés, in: Pázmándi Kinga (szerk.): Magyar versenyjog, HVG-Orac, Budapest, 2012
173. Nagy Dezső: A csendes társaság létjogosultsága, Polgári Jog, 1928/9-10.
174. Nagy Dezső: A csendes társaság, Minerva, Budapest, 1943.
175. Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra, Az Atheneum R. Társulat kiadása, Budapest, 1884

176. Nagy Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1904
177. Neville, Mette: Denmark, in: Mock, Sebastian –Csach, Kristian –Havel, Bohumil: International Handbook on Shareholder's Agreements, de Gruyter, 2018
178. Nizsalovszky Endre: Kartellmagánjog, Közgazdasági Szemle, 1942/85.
179. Nochta Tibor: A közjog és a magánjog viszonyáról az új Ptk. alapján, Jogtudományi Közlöny, 2016/10.
180. Nochta Tibor: Társasági Jog, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2011
181. Nyeső Anita: Intézményi befektetők, mint versenytársak közös tulajdonosai – avagy kell-e aggódnunk a kisebbségi részvényesek miatt, Versenytükör, 2018/2.
182. Orosz Árpád: Öröklési szerződés, in: Wellmann György (szerk.): Polgári jog – Bevezető és Záró Rendelkezők, Az ember mint jogalany, Öröklési jog, 2. átdolgozott, bővített kiadás, HVGORac., Budapest, 2014
183. Orosz Nóra Natália: A Volkswagen-ügy lezárása az Európai Bíróság előtt, Jogesetek Magyarázata, 2014/3.
184. Orosz Nóra Natália: A Portugál Köztársaság aranyrészvény ügye. Az EUMSZ 49. és 63. cikkéből eredő tagállami kötelezettségszegés, Jogesetek Magyarázata, 2011/3.
185. Orosz Nóra Natália: A Volkswagen-törvény a tőke szabad áramlása és az aranyrészvények tükrében, Európai Jog, 2009/6.
186. Osman Péter: Az üzleti angyalok gazdasági szerepéről, Pénzügyi Szemle 1999/1.
187. Osman Péter: Hogyan lesznek nálunk pénzügyi angyalok, Pénzügyi Szemle, 2000/11-12.
188. Osman Péter: A kockázati tőke-típusú finanszírozásról, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005/6.
189. Osman Péter: A szellemi vagyon menedzseléséről, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2000/12.
190. Osztovits András: Eu-jog, HVG-ORAC, Budapest, 2012
191. Papp Tekla: Az atipikus szerződések áttekintése, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015
192. Papp Tekla: Szerződéstípusok, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015
193. Papp Tekla: A szindikátusi szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015.
194. Papp Tekla: Vegyes jogági megállapodások: szerződések a köz- és a magánjog határán, Papp Tekla (szerk.): Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015
195. Papp Tekla: A disztribútori szerződés, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2015
196. Papp Tekla: A támogatási szerződés, in: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015
197. Papp Tekla nagydoktori értekezésének kézirat
198. Papp Tekla: Komplex szerződések és a biztosítási kontraktus, XXIV. POT Konferencián elhangzott előadás és annak kézirat alapján, 5.
199. Papp Tekla: Jogdogmatikai alapok: a társasági jog alapelvei, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági Jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011

200. Papp Tekla: Az eredeti alapítás: a társasági szerződés, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági Jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011
201. Papp Tekla: A kooperációs társaság: az egyesülés, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági Jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2011
202. Papp Tekla: Új jelenségek az atipikus szerződések körében III., Céghírnök, 2009/9.
203. Papp Tekla – Auer Ádám: A corporate governance jelentősége a köztulajdonban lévő gazdasági társaságoknál, Jogtudományi Közlöny, 2017/5.
204. Papp Tekla – Balog Balázs: A koncessziós szerződése, in: Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten, Budapest, 2015
205. Pázmándi Kinga: A kooperációs társulási forma múltja és jelene, az egyesülés szabályozásának sarokpontjai a Polgári Törvénykönyvben, Gazdaság és Jog, 2017/4
206. Pázmándi Kinga: Az üzletrész mértéke és a törzsbetét – „külön jogos” üzletrész, in: Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, Opten, Budapest, 2014
207. Pázmándi Kinga (Sárközy Tamás szerk.): Az új Ptk. magyarázata: A jogi személy II/VI. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2014
208. Pearce, Rupert – Barnes, Simon: Raising Venture Capital, John Wiley & Sons, 2006
209. Petró Szilvia: A közbeszerzési kartellek megítélése a hazai versenyjogi és közbeszerzési szabályozás tükrében, Közbeszerzési Szemle, 2014/3.
210. Péter Zsolt: A csendes társaságok és hatályos joguk, Gazdaság és Jog, 1995/4.
211. Pintér Attila: Az üzletrészen alapított zálogjog, mint a kockázatitőke-befektetés biztosítója, Gazdaság és Jog, 2017/7-8.
212. Princzinger Péter Miskolczi-Steurer Annamária Rippel-Szabó Péter: Sportjog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010-2011
213. Princzinger Péter: Az egészséghez való jog és a sport az új Alaptörvényben, In: Az új Alaptörvényről - elfogadás előtt, Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság, Budapest, 2011
214. P. Roth, Mitchel - Sever, Murat: The Kurdish Workers' Party (PKK) a Criminal Syndicate: Funding Terrorism Through Organized Crime, A Case Study, Studies in Conflict and Terrorism, 2007/30.
215. Rácz Lajos: A kartellek és szabályozásuk, Politzer Zs. és Fia Bizománya, Budapest, 1905
216. Ráth Zoltán: Kézirat a kartellekről, Pátria, Budapest, 1900
217. Rittinger Imre: A csendes társaság, Gazdasági Jog, 1941/10.
218. Roos, Carl Martin: Comparative Notes on Shareholders' Voting Agreements, in: Folke Schmidt: Scandinavian Studies in Law, 1971/15.
219. Ross, Sean: What is the difference between loan syndication and a consortium? alapján. Forrás: <https://www.investopedia.com/ask/answers/112814/what-difference-between-loan-syndication-and-consortium.asp> (Letöltés dátuma: 2018. április 23.)
220. Rupp Jakab: Buda-Pest és környékének helyrajzi története, Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága, Budapest, 1868
221. Salgó László: A klaszterek sajátosságai, különös tekintettel kartelljogi jellemzőikre, Versenytükrök, 2009/3-4.
222. Samoy, Ilse – Loos, Marco: Linked Contracts, Intersentia, 2012

223. Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről, in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos: Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 2002.
224. Sárközy Tamás: Bevezetés a gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázatához, in: Sárközy Tamás – Pázmándi Kinga (szerk.): A társasági törvény magyarázata, KJK, Budapest, 1993
225. Sárközy Tamás: Kógencia és társasági szabályozás, in: Sárközy Tamás: A társasági és cégtörvény kommentárja, HVG-Orac, Budapest, 2004
226. Sárközy Tamás: A korai privatizációtól a késői vagyontörvényig, HVG-Orac, Budapest, 2009
227. Sárközy Tamás: A privatizáció jogi szabályozása Magyarországon (1988-2004), Budapest, Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság, 2005
228. Sárközy Tamás: Rendszerváltozás és a privatizáció joga, MTA, Budapest, 1997
229. Sárközy Tamás: Sportjog, a 2004-es sporttörvény magyarázata, HVG-Orac, Budapest, 2010
230. Sárközy Tamás - Bérces László: A magyar sportjog alapjai, HVG-Orac, Budapest, 2000
231. Serák István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2016/1-2.
232. Schmidt, Daniel: Entrepreneur's choice between Venture Capitalist and Business Angel for Start-up Financing, Anchor Academic Publishing, Hamburg, 2014
233. Schnierer Gyula: A kereskedelmi törvény magyarázata, Franklin társulat, Budapest, 1876
234. Schuster Rudolf: A csendes társaság, Kereskedelmi Jog, 1911/19.
235. Shelters, David: Start-Up Guide for the Technopreneur, + Website: Financial Planning, Decision Making, and Negotiating from Incubation to Exit, John Wiley & Sons, 2013
236. Storme, Matthias E.: A Civilian Perspective on Network Contracts and Privity, George Washington Law Review, 2017/6.
237. Szabó Gergely: Texas Shoot-out, avagy biztosítéki konstrukciók a szindikátusi kötelemben, Debreceni Jogi Műhely, 2012/3., http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2012/texas_shootout_avagy_biztosit_eki_konstrukciok_a_szindikatusi_kotelemben/ (Letöltve: 2016. május 13.)
238. Szabó Gergely: Gazdasági társaság a szindikátusi kötelemben, Céghírnök, 2012/5.
239. Szabó Miklós: Csendestársasági szerződések a gyakorlatban, gazdasági Jog, 1942/1.
240. Szanyi Miklós: Versenyképesség javítása együttműködéssel: regionális klaszterek, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008
241. Szarvas Gábor (szerk.): Magyar Nyelvőr, az MTA Nyelvtudományi Bizottságának megbízásából, 12. évfolyam, Hornyánszki Viktor, 1883
242. Szikora Veronika: A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendestársaság a német jogban, in.: Collectio iuridica Universitatis Debreceniensis. 5. kötet, Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézete, 2005/5.
243. Szegedi András: A befolyásszerzés szabályozásának funkciója - egy bírósági döntés margójára, in: Bihari Mihály – Patyi András: Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2010

244. Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog 1929/11.
245. Szeibert Orsolya: Közszerzeményi rendszer Németországban és Lengyelországban, a családi vállalkozás Olaszországban és Spanyolországban, Családi Jog, 2010/3.
246. Székely György: Szindikált hitelezés, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.
247. Szladits Károly: Magyar magánjog I., Grill Kiadó, Budapest, 1938
248. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata I., Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1937
249. Szokolay István: A tudományos egyetemek, in: Luczenbacher János és Almási Balogh Pál: Tudománytár 16., Magyar Tudós Társaság, Buda 1844
250. Szuchy Róbert: A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján, in.: Miskolczi Bodnár Péter, Grad-Gyenge Anikó: Megújulás a jogi személyek szabályozásában, KRE ÁJK, Budapest, 2014
251. Tajti Tibor: A hagyatéki vagyontervezés - Estate Planning, in: Mándoki István: Studia Notarialia Hungarica Tomus XVII., Közjegyzői Akadémia Kiadó, 2015
252. Takács Ferenc: Sportpolitika, Magyar Testnevelési Főiskola Továbbképző Intézet, Budapest, 1984
253. Teubner, Gunther: Networks as Connected Contracts, Bloomsbury Publishing, 2011
254. Téglási András: "Sportoló" Alkotmánybíróság - avagy az Alkotmánybíróság sporttal kapcsolatos határozatairól, In: Nochta Tibor, Márton Mária, Mátyás Melinda: Ünnepi értekezéskötet Tamás Lajos tiszteletére, Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011
255. Tomasic, Roman - Bottomley, Stephen – McQueen, Rob: Corporations Law in Australia, The Federation Press, Australia, 2002
256. Török Éva: A szerződési szabadság értelmezésének lehetséges aspektusai, Jogtudományi Közlöny, 2012/1.
257. Trombitás Mónika: A távközlési liberalizáció kezdetei Magyarországon, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2014
258. Ujváriné Dr. Antal Edit (Miskolczi Bodnár Péter szerk.): A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata, KJK Kerszöv, Budapest, 2002
259. Újlaki László: A társasági és szindikátusi szerződés összefüggései, Gazdaság és Jog, 1997/2.
260. Van den Berghe, Lutgart: Corporate Governance in a Globalising World: Convergence or Divergence? A European Perspective, Kluwer Academic Publisher, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, 2002
261. Van Osnabrugge, Mark and J. Robinson, Robert: Angel Investing, Matching Start-up Funds with Start-up Companies, Jossey-Bass, San Francisco, 2000
262. Varga János Tamás: Részesedésszerzés és befolyásszerzés gazdasági társaságban, Gazdaság és Jog, 1998/10.
263. Veress Emőd: A szindikátusi szerződés, kultúrtörténeti környezetben, (kézirat), 3.
264. Veress Emőd: Megjegyzések a szavazati szindikátusról, különös tekintettel a szerződésszegés jogkövetkezményeire, Polgári Jog, 2018/5.
265. Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977

266. Villányi László: A magyar magánjog rövid tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1941
267. Villányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942
268. Villányi Szaniszló: Győrmegeye és város anyagi miveltégtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére, 1881
269. Vincze Attila: Tőke- és fizetési műveletek, in: Osztoivits András: Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződés magyarázata II., Complex Kiadó, Budapest, 2011
270. Vörös Ernő: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és csendes társaságról, Magyar Jogi Szemle, 1931/1.
271. W. Bartlett, Joseph - Barrett, Ross - Butler (JD.), Michael: Advanced Private Equity Term Sheets and Series A Documents, Law Journal Press, 2003
272. Zavodnyik József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, Gazdaság és Jog, 2004/6.
273. Zellweger, Thomas: Managing the Family Business: Theory and Practice, Edward Elgar Publishing, 2017
274. Zsembery István: Csendes társaság vagy alkalmi egyesülés!, Gazdasági Jog, 1942/6.

Felhasznált internetes források jegyzéke

- Háttér-megállapodások, szindikátusi szerződések <http://cegvezetes.hu/2006/12/hatter-megallapodasok-szindikatusi-szerzodesek/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)
- A szindikátusi szerződés <http://cegvezetes.hu/2000/02-03/a-szindikatusi-szerzodes/> (Letöltés dátuma: 2018. július 12.)
- Aktiengesetz 136.§ (2) bekezdés, <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/BJNR010890965.html> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)
- Unternehmensgesetzbuch 243a.§ (1) bekezdés 1. és 2. pontja, <https://www.jusline.at/gesetz/ugb> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)
- Belga corporate governance kódex 8.4. pontja <https://www.corporategovernancecommittee.be/sites/default/files/generated/files/page/corporategovukcode2009.pdf> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 11.)
- United Nations Commission on International Trade Law Working Group I (MSMEs), Twenty-fourth session, New York, 13-17 April 2015, Micro, small and medium-sized enterprises, Draft model law on a simplified business entity, Chapter IX., 36.§. A dokumentum elérhető az alábbi linken: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V15/005/91/PDF/V1500591.pdf?OpenElement> (Letöltés dátuma: 2018. augusztus 19.)
- Model Business Corporation Act, Subchapter C., Voting trusts and agreements, 7.30.§ a, b, c, elérhető: http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/business_law/corplaws/model-bus-corp-laws-w-o-comments-2010.doc?
- Entrepreneurship and Small and medium-sized enterprises (SMEs): Forrás: https://ec.europa.eu/growth/smes_hu (Letöltés dátuma: 2018. január 23.)
- Term Sheet minta http://www.hvca.hu/wp-content/uploads/2012/03/HVCA-_Term-Sheet-explained_HU_-2017-december_final.pdf (Letöltés dátuma: 2018. december 5.)

10. <http://www.oecd.org/competition/cartels/45263580.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. szeptember 29.)
11. <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/04/K%C3%A9zik%C3%B6nyv-az-Integrit%C3%A1si-Meg%C3%A1llapod%C3%A1sr%C3%B3l.pdf> (Letöltés dátuma: 2016. szeptember 29.)
12. <http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=kult%C3%B3ra&csakcimben=on> (Letöltés dátuma: 2018. február 16.)
13. A Magyar Olimpiai Bizottság keretében működő utánpótlás-nevelést támogató programok a Héraklész Program, valamint a Sport XXI Program. (http://www.nupi.hu/heraklesz/heraklesz_program, <http://www.nupi.hu/sportxxi>, Letöltés dátuma: 2018. február 21.)
14. A sportiskolai kerettantervek itt érhetőek el: http://www.nupi.hu/sportiskola/sportiskolai_kerettanterv (Letöltés dátuma: 2018. február 21.)
15. Az egyesületi és köztestületi típusú sportiskolák listája itt érhető el: <http://www.nupi.hu/sportiskola/sportiskolak> (Letöltés dátuma: 2018. február 21.)

Felhasznált jogszabályok és bírói döntések jegyzéke

A Curia 383/906., 1680/1907., 1690/1907., 1237/905., 421/1900., 873/1904., 421/1900., 19/1892., 1808/1894., 4969/1916., 630/1890., 2618/1922., 746/1913., 939/1902., 2685/1887. és 289/1885., 442/1909., 35/913., 547/914., 4863/1922., 4449/1934. számú döntései

Curia felülvizsgálati tanácsának 1903. június 9. G. 75. számú döntése

Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi vélemény a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”,

EBD 2014.P.14., EBH2012.P.6.; EBH2008. 1885., EBH2011. 2373., EBH2006. 1428., EBH 1999.118., EBH2005. 1228., EBH2013. P.4.

BH 1998. 89., BH2004.474., BH2012.80., BH 1997. 10., BH 2007. 1671., BH2006. 223., BH2009. 21., BH2011.350., BH2012. 124., BH1999. 465., BH2011. 72., BH2008.94., BH2007.418., BH2005.187., BH1998.494.

BDT2007. 1671., BDT2018. 3800., BDT2007. 1629., BDT 561.2002., BDT 2007. 160., BDT2008. 1932., BDT2009. 2072., BDT2010.2338., BDT 2004.474.; BDT2010. 2192., BDT2008. 1802., BDT2002.83., BDT2003.93., BDT2008.99., BDT2006.180., BDT2005.1142.

KGD1997.136., KGD1995.124., KGD2011.109., KGD1994. 222., KGD1997.231

PJD2017. 8.

ÍH 2014. 156.

VB 1997/1., VB 95. 1134.

ÍH 2014. 156., ÍH2006.178.II., ÍH2005.82., ÍH2006.124.

Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.280/2012/4.; Cgf. II. 30929/1991.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4.; Legf. Bír. Gfv. IX. 30.039/2008.; GYÍT Gf. II. 20.341/2010/6.; Legf. Bír. Gfv. IX. 30.279/2005.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4.; Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997.; Pfv.V.21.084/2016/4.; Pfv.IV.20.624/2011/15.;; Fővárosi Bíróság 19.K.34.314/2005/18.; FÍT 2.Kf.27.232/2007/14.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20.241/2011./6.; Győri Ítéltábla Gf. II. 20.118/2009/4.; Szegedi Törvényszék 6.G.40.149/2012/3.; Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997.; Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4.; Gfv.VII.30.292/2015/5.; 24.P.20.772/2011/11.;

10.a.G.40.003/2011/11.; Pfv.VI.21.410/2015/12.; Gf.II.30.193/2015/4.;
 3.Pf.20.006/2016/4/II.; 14.Gf.40.473/2009/7.; Gf.V.40.036/2014/3.; Pfv.I.20.20662015/5.;
 Gfv.VII.30.106/2013/6.; Gf.III.30.372/2012/7.; Gf.III.30.280/2012/4.;
 Gfv.VII.30.028/2013/8.; 4.G.42.012/2009/23.; Gfv.IX.30.039/2008/4.;
 10.a.G.40.003/2011/11.; 3.Pf.20.006/2016/4/II.; Gfv.VII.30.106/2013/6.;
 Gf.III.30.372/2012/7.; Gf.III.30.280/2012/4.; Gfv.VII.30.028/2013/8.; 4.G.42.012/2009/23.;
 Gfv.VII.30.292/2015/5.; 3.Pf.20.006/2016/4/II.; Pfv. IV.21.801/2012/4.; Pfv.
 VI.20.501/2008/3.; Pfv. V.21.344/2016/9.; 15.Gf.40.433/2010/9.; 14.Gf.40.190/2014/13.;
 10.Gf.40.614/2011/7.; 14.Gf.40.731/2013/5.; Gf.III.30.384/2011/5.; Gf.III.30.430/2016/6.;
 Gf.II.20.095/2013/6.; Pfv. IX.22.057/2009/5.; Pfv. VII.21.638/2009/7.; Gf.I.30.061/2009/4.;
 Gf.III.30.450/2015/5.; 14.Gf.40.377/2006/15.; Pf.II.20.854/2010/5.; Fővárosi Ítéltábla
 2.Kf.27.153/2003/8.; Pfv.IV.20.857/2013/6.; 16.Gf.40.112/2008/5.; 11.Gf.40.380/2009/8.;
 16.Gf.40.134/2008/6.; 16.Gf.40.278/2007/7.; 14.Gf.40.377/2006/15.; 14.Gf.40.053/2008/7.;
 3.Kf.27.237/2007/5.; 14.Gf.40.092/2007/6.; Gf.III.30.450/2015/5.; Fővárosi Törvényszék
 3.Kf.650.230/2013/7.; Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 28.K.31.192/2013/7.;
 LB Kfv. VI.39.075/2010/17.; Pfv.V.20.949/2014/7.; Pf.III.20.477/2014/4.;
 Gf.III.30.090/2015/5.; 14.Gf.40.377/2006/15.; Pf.III.21.576/2016/11.; Gf.I.30.061/2009/4.;
 Gf.III.30.090/2015/5.; Pf.I.20.707/2011/6.; Gf.III.30.430/2016/6.; Gf.II.20.095/2013/6.;
 Pf.III.20.477/2014/4.; PÍT Pf. I. 20 370/2009/4.; Legf. Bír. Gfv. II. 31. 962/1998.; Legf. Bír.
 Gfv. IX.30.393/2010.; Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20 104/2007.; Legf. Bír. Gfv. X. 30.249/2004.;
 Legf. Bír. Gfv. II. 31.962/1998.; Legf. Bír. Gfv. X. 30.234/2009.; Legf. Bír. Gfv. X.
 30.249/2004.; Kúria Pfv. VII. 20.499/2012.; Legfelsőbb Bíróság Gfv.30.386/2010/9.; GYÍT
 Gf.20.469/2009/5.; Csongrád Megyei Bíróság P.22.367/2007/29.; Gyöngyösi Városi Bíróság
 P.20.563/2011/25.; Legfelsőbb Bíróság Gfv.30.386/2010/9.; GYÍT Gf.20.469/2009/5.,

Az Alkotmánybíróság 21/1994. (IV.16.) AB határozat, 59/1991. (XI.19.) AB határozat,
 21/1990 (X.10.) AB határozat, 39/1992 (VII.16.) AB határozat és 33/1993 (V.28.) AB
 határozat, 54/1993 (X.13.) AB határozat, 1105/B/1993 AB határozat, 32/1991. (VI.6.) AB
 határozat, 324/B/1991. AB határozat, 432/B/1992. AB határozat, 454/B/1993. AB határozat,
 7/2006. (II.22.) AB határozat, 13/1990. (VI.18.) AB határozat, 4/1991. (II.16.) AB határozat,
 32/1991. (VI.6.) AB határozat, 1178/B/1991. AB határozat, 27/1992. (IV.30) AB határozat,
 327/B/1992. AB határozat, 64/1993. (XII.22.) AB határozat, 984/B/1993. AB határozat,
 1097/B/1993. AB határozat, 1282/B/1993. AB határozat, 39/1994. (VI.30.) AB határozat,
 35/1994. (VI.24.) AB határozat, 25/1994. (V.10.) AB határozat, 15/1994. (III.10.) AB
 határozat, 499/B/1994. AB határozat, 16/1995. (III.13.) AB határozat, 66/1995. (XI.24.) AB
 határozat, 74/1995. (XII.15.) AB határozat, 852/B/1995. AB határozat, 897/B/1994. AB
 határozat, 724/B/1994. AB határozat, 42/1996. (X.9.) AB határozat, 54/1996. (XI.30.) AB
 határozat, 95/B/1996. AB határozat, 423/B/1996. AB határozat, 1060/B/1996. AB határozat,
 644/B/1997. AB határozat, 831/B/1997. AB határozat, 1333/B/1997. AB határozat, 22/1998.
 (VI.9.) AB határozat, 229/B/1998. AB határozat, 381/B/1998. AB határozat, 6/1999. (IV.21.)
 AB határozat, 13/1999. (VI.3.) AB határozat, 33/B/1999. AB határozat, 128/B/1999. AB
 határozat, 410/B/1999. AB határozat, 1042/B/1999. AB határozat, 564/B/2000. AB határozat,
 923/B/2000. AB határozat, 10/2001. (IV.12.) AB határozat, 254/B/2001. AB határozat,
 333/B/2001. AB határozat, 63/D/2002. AB határozat, 57/2003. (XI.21.) AB határozat,
 376/B/2003. AB határozat, 219/B/2004. AB határozat, 568/B/2005. AB határozat,
 224/B/2006. AB határozat, 644/B/2006. AB határozat, 819/B/2006. AB határozat,
 132/B/2008. AB határozat, 813/B/2009. AB határozat, 983/B/2009. AB határozat,
 108/B/2010. AB határozat, 397/B/2010. AB határozat, 419/B/2010. AB határozat,
 577/D/2001. AB határozat, 21/1994. (IV.16.) AB határozat, 59/1991. (XI.19.) AB határozat,
 21/1990 (X.10.) AB határozat, 39/1992 (VII.16.) AB határozat, 33/1993 (V.28.) AB

határozat, 54/1993 (X.13.) AB határozat, 21/1994. (IV.16.) AB határozat, 59/1995. (X.6.) AB határozat, 1270/B/1997. AB határozat Kukorelli István alkotmánybíró párhuzamos indokolása, 35/1994. (VI. 24.) AB határozat, 19/1991. (IV. 23.) AB határozat, 16/1995. (III. 13.) AB határozat, 46/1992. IX.26.) AB határozat, 17/1998. AB határozat, 31/1994. (VI. 2.) AB határozat, 33/1993. (V. 28.) AB határozatában, 3192/2012. (VII.26.) Ab határozat, 8/2014. (III.20.) AB határozat, 946/B/1990. AB határozat, 194/B/1998. AB határozat, 54/1996. (XI. 30.) AB határozat, az Alkotmánybíróság a döntésben megfogalmazott álláspontját a testi és lelki egészséghez való jog vonatkozásában megerősíti a következő határozatokban: 1316/B/1995. AB határozat, 261/B/1997. AB határozat, 677/B/1995. AB határozat, 710/B/2000. AB határozat, 390/B/1998. AB határozat, 684/B/1997. AB határozat, 952/B/2001. AB határozat, 108/B/2000. AB határozat, 674/B/2003. AB határozat, 1105/B/2005. AB határozat, 591/B/2003. AB határozat, 1094/B/2006. AB határozat, 430/B/2000. AB határozat, 765/B/2004. AB határozat, 857/B/2006. AB határozat, 990/B/2007. AB határozat, 847/B/2000. AB határozat, 278/B/2008. AB határozat, 208/E/2007. AB határozat, 304/B/2007. AB határozat, 143/B/2005. AB határozat, 87/B/2004. AB határozat, 280/B/2007. AB határozat, 841/B/2011. AB határozat, 37/2000. (X. 31.) AB határozat, 38/2000. (X. 31.) AB határozat, 16/2003. (IV. 18.) AB határozat, 87/2008. (VI. 18.) AB határozat, 109/2008. (IX. 26.) AB határozat, 44/2009. (IV. 8.) AB határozat, 67/2009. (VI. 19.) AB határozat számú döntései.

Az Európai Unió Bíróságának C-174/04., C-367/98., C-244/11., C-367/98., C-174/04., C-244/11., C-463/00., C-98/01., C-463/04. és C-464/04. számú egyesített ügyek, C-112/05., C-282/04 és C-283/04 egyesített ügyek, C-483/99, C-463/00, C-98/01, C-503/99, C-221/89.számú döntései.

A Gazdasági Versenyhivatal VJ 028/2013., VJ 145/2001., VJ 27/2013/16., VJ 28/2003/47., Vj-162/1997/10., Vj-20/2002/14., Vj-25/2002/17., Vj-26/2006., Vj-74/2004., VJ-46/2012., VJ- 2/2003., Vj-110/2014., Vj-62/2013., Vj-52/2013., Vj-93/2012., Vj-23/2012., Vj-126/1998., Vj-1/2013., Vj-88/2012., Vj-24/2011., Vj-17/2012., Vj-142/2004., Vj-182/2001., Vj-53/1997., Vj-236/1994., Vj-56/2004., Vj-138/2002., Vj-154/2002., Vj-20/2005., Vj-21/2005., Vj-40/2005., Vj-66/2006., Vj-130/2006., Vj-174/2007., Vj-11/2014., Vj-28/2003., Vj-74/2004., Vj-27/2003., Vj-65/2012., Vj-48/2013., Vj-162/2004., Vj-97/2006., Vj-174/2007., Vj-43/2011., Vj-50/2011., Vj-73/2011., Vj-66/2012., Vj-28/2013., Vj-79/2013. számú döntései.

A Közbeszerzési Döntőbizottság D.397/2017., D.155/2011., D.284/2014., D.285/2014. számú döntései.

Alaptörvény

2015. CXLI. törvény a közbeszerzésekről

2014. évi XVI. törvény a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2011. évi CLXXXIX. tv. Magyarország helyi önkormányzatairól

2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény

2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
2004. évi I. törvény a sportról
2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról
1997. évi LXXVI. törvény az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről
szóló 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás
tilalmáról
1995. évi XXXIX. törvény - az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről
1992. évi LIV. törvény - az időlegesen állami tulajdonban levő vagyon értékesítéséről,
hasznosításáról és védelméről
1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről

113/2010 (IV.13.) Korm. rendelet

331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet

Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés

A verseny szabadságával kapcsolatos, a GVH által követett alapelvek, Gazdasági
Versenyhivatal, 2007. május 8.

1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és a csendes társaságról

1875. évi XXXVII. törvénycikk – kereskedelmi törvény

Magyarország Magánjogi Törvénykönyve

Publikációk

1. A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés, kitekintéssel a csendes társaság intézményére. In: Jogelméleti Szemle 2018/1. 118-131.
2. Aranyrészvény a szindikátusi szerződés tükrében. In: Keserű Barna Arnold (szerk.): Doktori Műhelytanulmányok 2017. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2017. 163-182.
3. Robotok: a jogász jövőjének alakulása, avagy Robotok: mint a jövő jogásza? – Opuscula Civilia 2018. március, https://akk.uni-nke.hu/document/akk-uni-nke-hu/Opuscula_Civilia_2018_Nagy_Barna_Krisztina.pdf
4. Csendes társaság a szindikátusi szerződés tükrében – Opuscula Civilia 2017/6., https://akk.uni-nke.hu/document/akk-uni-nke-hu/2017_-evi-6_-szam_opuscula-civilia.original.pdf
5. Dúl János – Nagy Barna Krisztina: Az öröklési szerződés szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatósága a társasági jogban, mint népességmegtartó tényező. In: Államtudományi Műhelytanulmányok 2017/19. szám, A magyar tudomány napja a Délvidéken 83-105. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nkehu/WP_2017_19_A%20magyar%20tudom%C3%A1ny%20napja%20a%20D%C3%A9lvid%C3%A9ken.pdf
6. The syndicate agreement in the Hungarian law system – in: European Legal Studies and Research, International Conference of Phd Students in Law, 9th Edition, Timisoara, 2017., 646-655.
7. Különös házasság: a szindikátus és a kartell. – Profectus in Litteris VIII., szerkesztő: P. Szabó Béla, Szemesi Sándor, kiadó: DE Márton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 243-262;
8. A letelepedési szabadság, különös tekintettel a közjegyzői hivatásra – Európai Jog, 2017/3. 23-30.;
9. Az állami vállalatokkal kapcsolatos gondolkodás a rendszerváltást követően napjainkig – Államtudományi Műhelytanulmányok, 2017/2., https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/2017_-evi-2_-szam-az-allami-vallalatokkal-kapcsolatos-gondolkodas-a-rendszervaltast-kovetoen-napjainkig_-kitekintessel-a-szindikatusi-szerzodesre_-1.original.pdf
10. Kartell-kérdés a szindikátusi szerződés relációjában. – Pro Publico Bono, 2017/1., 88-107.;
11. A konzorciumi és szindikátusi szerződés a polgári jogi társaság relációjában. – Céghírnök 2016/11. 9-11, 2016/12. 10-12, 2017/1. 4-6.
12. Néhány gondolat a szindikátusi szerződésről jogtörténeti aspektusban. (Opuscula Civilia 2016/5. szám, http://akk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2016_-evi-5_-szam_opuscula-civilia.original.pdf);
13. Társasági jogi jogesetek az Európai Bíróság gyakorlatából, különös tekintettel a székhelyáthelyezésre és az aranyrészvényre (in.: Papp Tekla (szerk.): Európai Köz- és Magánjogi Jogesetgyűjtemény, NKE, 2016., Budapest, 151-179. pp.);
14. A szindikátusi szerződés (Debreceni Jogi Műhely, 2015/3-4.) http://www.debrecenijogimuhely.hu/aktualis_szam/3_4_2015/a_szindikatusi_szerzodes/
15. A szindikátusi szerződés alkotmányjogi szempontból történő megközelítése – MOE 2016. évi konferenciájának Pro Publico Bono folyóiratban megjelenő különszáma, megjelenés alatt;
16. Közjegyző és közhatalom, avagy állam a magánjogi jogviszonyokban? - Az ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszéke és NKE ÁKK Civilisztikai Intézete „Az állam szerepe magánjogi

jogviszonyokban címet viselő közös konferenciáján elhangzott előadások szerkesztett tanulmánykötete, megjelenés alatt, szerkesztőbizottság által jóváhagyott;

17. Társasági jogi lexikon - A corporate governance a köztulajdonú gazdasági társaságoknál elnevezésű Kutatóműhely keretében készülő szaklexikon egyes címszavainak kidolgozása, Dialóg Campus Kiadó gondozásában a várható megjelenés ideje 2018 második féléve;
18. Alapítvány – Az államtudományi osztatlan mesterképzés keretében oktatott Civilisztika I. kurzushoz készülő tankönyv Jogi személyek fejezetének alapítványra vonatkozó szabályanyagának feldolgozása, Dialóg Campus Kiadó gondozásában a várható megjelenés ideje 2018 második féléve; elektronikus formában elérhető: https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/webXS_PDF_ATMA_Civilisztika_I.pdf, 409-423.